

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΝΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΛΑΘΟΣ

Ἡ ἐπιβίωση τοῦ ἀν-
θρωπίνου γένους ἐ-
ξαρτᾶται ἀπὸ ἓνα τυ-
χαῖο περισιατικό.

★

Τὸ πλαγκτὸν

Ἡ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗ-
ΤΑ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ

★

Ἡ ΣΗΡΑΓΓΑ ΤΗΣ ΜΑΓΙΚΗΣ

Ἕνα μεγαλειώδες
τεχνικὸ ἔργο

Μέ το Θερμό

ΑΠΟΤΕΦΡΩΤΙΚΟΙ ΘΑΛΑΜΟΙ

Η ΣΥΛΛΗΨΗ του "Αϊχμαν έφε-
ρε στην επίφάνεια την πρόσ-
φατη ιστορία της ανθρωπό-
τητας. Η λήθη αποτελεί ένα με-
γάλο αγαθό για τον άνθρωπο, ύ-
πάρχουν όμως περιπτώσεις που η
μνήμη θα πρέπει να έπαγρυνει
και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια να
κραυγάζει: «Μη λησμονείτε!», κά-
τι ανάλογο με κείνο το «φύλακες
γρηγορείτε!», που κρατεί άγρυπνη
την αίσθηση της απειλής του κιν-
δύνου τη νύχτα, όταν ο πειρα-
σμός του ύπνου θαπεινεί τα βλέ-
φαρα των φρουρών. "Οποιοι συγ-
κρίσεις κι' αν κάνουμε, δεν θα
μπορέσουμε να μην παραδεχτούμε
ότι επί των ημερών μας κορυ-
φώθηκε η αποχαλίνωση των σκοτει-
νών ενστίκτων, στο πείσμα όλων
των ευαγγελίων και των φιλοσο-
φιών, στο πείσμα όλων των τεχνών
και των λουλουδιών με τα όποια
στόλισε την ιστορία ή μαρτυρική
ψυχή των ανθρώπων.

Σε καμιά άλλη εποχή δεν κρα-
τήθηκαν λογιστικά διδλία όμαδι-
κών εκτελέσεων — όπως κρατούσε
ο "Αϊχμαν — ούτε ποτέ άλλοτε,
άπ' όσα ξέρουμε, γράφονταν εί-
δική μουσική, για να συνοδεύει με
την υπόκρουσή της το έγκλημα.
Ξέραμε πως η μουσική ημερώνει τα
ζώα και πως αυτοί που την έγρα-
φον ήσαν άνθρωποι λειτουργείς και
ευαίσθητοι, άτομα έκλεκτα και δια-
λεγμένα από τη φύση, προωρισμέ-
να να απαλύνουν, να παρηγορήσουν
και να εξευγενίσουν. Στην εποχή
μας όμως είδαμε και τα ταλέντα
αυτά του Θεού να μπαίνουν στην
υπηρεσία του εγκλήματος, χωρίς
τύψεις, χωρίς τούλάχιστον να πλέ-
νουν τα χέρια τους όπως ο Πόν-
τιος Πιλάτος, σαν να μην είχαν
χέρια, αλλά δόντια και νύχια μο-
νάχα, όπως οι βασιλείς της ζούγ-
κλας. Κι' όλα αυτά, δεν χρειάστη-
καν και πολλά χρόνια για να τα
πάρει ή λήθη, να τα πάρει το πο-
τάμι του χρόνου, να τα πάρει ή
μεγάλη συγγνώμη που δεν συγ-
χωρεί τον πεινασμένο όταν αρπά-
ζει ένα κομμάτι ψωμί, αφήνει όμως
να της διαφύγει ο "Αϊχμαν, οι απο-
τεφρωτικοί του θάλαμοι και το
σκοτεινό του εμπόριο.

Χάρηκε τον πόλεμο ο "Αϊχμαν,
χαϊρόταν άπερίσπαστος και την
ειρήνη του. Έκείνοι όμως που δεν
ήταν άπλοοι θεατές, εκείνοι που πό-
νησαν, δεν μπόρεσαν να λησμονή-
σουν εύκολα. Ακολούθησαν τα ίχνη
που όπως οί κυνηγετικοί σκύλοι,
βρήκαν τον ήρωα της μεγαλύτερης
ανθρώπινης ντροπής και συνοδεύο-
μενον από τις σκιές εξή εκατομμυ-
ρίων νεκρών, τον σφράγισαν υπό-
δικο στο κελλί του. Δεν είναι ή έκ-
δίκηση που αποτελεί το κέρδος αυ-
τής της πράξεως. Ο "Αϊχμαν απο-
τελεί μια μονάδα, ένα κεφάλι του
πολύμορφου τέρατος, που δεν έχει
πεθάνει ακόμη κι' ως το λησμονή-
σαμε έμεις σαν νατσανε πεθασμένο.
Το κέρδος είναι άλλο: Ξανάφερε
στη μνήμη μας την άπαίσια έκείνη

εποχή με όλες της τις μακάβριες
λεπτομέρειες. Η σύλληψή του έχει
τη σημασία μιας τεράστιας άφυ-
πνιστικής κραυγής. Πρέπει στο
μέλλον ν' άποκλείσουμε την έξοδο
του σκοτεινού αυτού εμπόρου από
μέσα μας. Ένός εμπόρου που ή
πρόσφατη ιστορία του μοιάζει σαν
έφιαλτικό άπίστευτο παραμύθι.

Πώς θ' αντιμετώπιζε ο Χίτλερ
τα έξοδα του πολέμου του; Ήταν
φτωχοί οι Έλληνες ή οι Ουγγροι
π.χ., για να τους εξοντώσει σαν
φυλές και να αρπάξει τα κεφά-
λαιά τους. Άλλωστε, αντιελληνικό
ή αντιουγγρικό ζήτημα δεν υπήρχε.
Υπήρχε έθρικό ζήτημα. Αύριο
ο σκοτεινός έμπορος μπορεί — αν
του ξαναδοθεί ευκαιρία — να δια-
λέξει άλλη φυλή. Η φυλή δεν έχει
σημασία. Η ουσία είναι το κέρ-
δος. Άνέλαβε, λοιπόν, την εξόντω-
σή τους κατά διαμερίσματα. Πρό-
τε οι Έβραίοι της Αυστρίας. "Υ-
στερα της Τσεχοσλοβακίας. "Υ-
στερα της Πολωνίας. Τόσες χιλιά-
δες από δώ, τόσες χιλιάδες από
κει. Και μια που ή δουλειά γίνε-
ται, δεν πρέπει να χαθεί τίποτα.
Να εκμεταλλευτούμε και την πρώτη
τους ύλη. Να φτιάξουμε αποτεφρω-
τικούς θαλάμους, να μαζεύουμε το
λίπος τους και τα άποκαϊδια τους.
Να φτιάχνουμε σαπούνι και λιπά-
σματα. Έκτός αν μπορέσουμε και
μερικά εκατομμύρια άπ' αυτούς
τους πουλήσουμε, τους ανταλλά-
ξουμε με αυτοκίνητα, με καουτσούκ
ή με καφέ. Διαπραγματεύσεις. Πάν-
τως οι φούρνοι δεν πρέπει να σβή-
νουν. Γέροι, παιδιά, κοπέλλες, νέοι
και νέες, όμορφοι και όμορφες, χω-
ρίς όικό όλο, χωρίς διακρίση, στη
σειρά μπροστά στο φλεγόμενο στό-
μιο του θηρίου που δεν χορταίνει.

Ο άνθρωπος πέθανε. Κανένas
χτύπος καρδιάς, κανένas διαστα-
γμός μπροστά στο έγκλημα. Η
Άργεντινή διαμαρτύρεται, γιατί
δεν έτηρήθησαν τα διεθνή τυπικά.
Της άρπασαν στα καλά καθούμενα
τον «άνθρωπο» που είχε βρει ά-
συλο στο έδαφός της, ενώ έπρεπε
να προηγηθεί σχετική άλληλογρα-
φία. Υπάρχει βλέπετε και το διε-
θνές δίκαιο. Πάνω από τους τύπους
του όμως, υπάρχει και το άλλο, το
άγραφο διεθνές δίκαιο. Το δίκαιο
που επιμένει πως είναι καιρός να
κατασκευάσουμε άλλου είδους ά-
ποτεφρωτικούς θαλάμους και να
τους κατασκευάσουμε το γρηγο-
ρότερο μάλιστα. Και να λειτουρ-
γήσουν με διπλάσια φωτιά άπ' ότι
λειτουργούσαν οι προηγούμενοι.
Να ρίξουμε εκεί μέσα τα σκοτεινά
μας ένστικτα, την ψυχή που σά-
πισε, το έμπορικό πνεύμα του
"Αϊχμαν, να τα κάψουμε. Να λέμε
πως είμαστε άνθρωποι χωρίς να
ντροπιάζουμε, μπροστά στα ζώα
και μπροστά στους πλανήτες, που
τους πλησιάζουμε όλοένα και πε-
ρισσότερο, έτοιμοι ν' άποθίσαστού-
με σ' αυτούς.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Η κυρία στην καινούργια ύπηρέτρια:
— Τό Σάββατο έχουμε σάτι μας χορό.
Νά δούμε πως θα τα καταφέρουμε...
— Μην άνησυχείτε, κυρία. Ξέρω όλους
τους μοντέρνους χορούς!

★

Τό καινούργιο έργο που άνέβασε κά-
ποιος θίασος δεν σημειώνει επιτυχία και
έπειτα από μερικές ήμέρες ο θιασάρχης
καλεί τον συγγραφέα και του λέει:

— Αυτούμαι πολύ, αλλά είμαι αναγ-
κασμένος να κατεβάσω τό έργο σας, γι-
ατί δεν άρέσει στο κοινό.

— Δεν άρέσει στο κοινό; άπόρησε ο συγ-
γραφέας. Και που τό ξέρετε; Μήπως
ήλθε να τό δει!..

★

Ο Σκωτσέζος Μάκ Ντέιβς, γνωρίζον-
τας στο σπίτι του, βρίσκεται μπροστά
σε μια γειτονισσα ή όποια φαίνεται ά-
ναστατωμένη.

— Κύριε Ντέιβς, ή γυναίκα σας βρί-
σκεται στο νοσοκομείο. Συνέβη άτύχημα.

— Είναι σοβαρά;

— Μάλλον. Έπεσε από τη σκάλα, ή
μπουκάλα που κρατούσε στα χέρια της έ-
σπασε και τα γυαλιά της έκοψαν την κα-
ρωτίδα.

— Θεέ μου! Έκανε ο Μάκ Ντέιβς. Θα
ήταν μια μονάχα με όύτσιν. Για πέστε
μου, ποτέ έπεσε; Όταν άνέβαινε τη
σκάλα ή όταν κατέβαινε;

— Όταν κατέβαινε. Άλλά τί σημασία
έχει αυτό;

— Δόξα τω Θεώ! λέει ο Σκωτσέζος.
Για να κατεβαίνει θα πεί, πως ή μπου-
κάλα ήταν άδεια!..

★

Κάποιος κατάδικος λέει στον δεσμοφύ-
λακά του:

— Ο πατέρας μου ήξερε πριν από
τρεις εβδομάδες, ποιά ακριβώς ήμέρα θα
πεθάνει.

— Ήτανε μάντις;

— Όχι. Του την είπε ο Πρόεδρος
του Κακουγιοδικείου.

★

Η θυρωρός βλέπει την καινούργια έ-
νοικο της πολυκατοικίας να μεταφέρει με
προσοχή ένα βάσο.

— Τι έχετε στο βάσο; ρωτά περιέργα.

— Τις στάχτες του άντρα μου.

— Όχι! με συγχωρείτε. Δεν ήξερα πως
είσθε χήρα...

— Μά, ο άντρας μου δεν πέθανε. Α-
πλούστατα θαυνείται ν' άπλώσει το χέρι
μέχρι το τασάκι και ρίχνει τις στάχτες
του τσιγάρου του σ' αυτό το βάσο!

★

Σε κάποιο Άμερικανικό πανεπιστή-
μιο γίνονται τα άποκαλυπτήρια της προ-
τομής διακεκομμένου καθηγητού. Στην
τελετή παρίσταται και ο ίδιος ο καθηγη-
τής. Μια όραιοτάτη κυρία τον πλησιά-
ζει τότε και του λέει:

— Έλαψω, κύριε καθηγητά, να εκ-
τιμήσετε τό ενδιαφέρον μου για σας.
Ήλθα από έννενήντα χιλιόμετρα μα-
κρινά για να παραστώ στα άποκαλυπτή-
ρια της προτομής σας.

Ο καθηγητής έκαμε τότε μια ύπόκληση
και άπήντησε στην όραιοτάτη κυρία:

— Έγώ θα ερχόμουν από χίλια χιλιό-
μετρα για να παραστώ στα άποκαλυ-
πτήρια της δικής σας προτομής!

ΕΤΟΣ Β' ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 57

ΚΟΣΜΟΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΒΔΟ-
ΜΑΔΙΑ ΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Έκδότης — Διευθυντής
ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Διευθυντής συντάξεως
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

Έπιμελητής ύλης
ΝΙΚΟΣ Α. ΓΚΟΥΜΑΣ

Γραφεία — Τυπογραφεία
Πατησίων 63β τηλ. 813.180
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 4
ΑΘΗΝΑΙ

28 'Ιουνίου 5 'Ιουλίου 1960

Η ΠΕΡΙΦΗΜΗ για την παλαιό-
τερη δράση της ύποεπιτρο-
πής αντιαμερικανικών ένε-
ργειών της Άμερικανικής Γερου-
σίας, τό φανατισμένο και τυφλό
έκείνο όργανο του Μακάρθυ, που
για ένα άοκετό διάστημα είχε
διαστρεβλώσει τη φυσιογνωμία
της Άμερικανικής Δημοκρατίας,
έμφανίζεται ξανά στο προσκήνιο.
Τώρα στόχος είναι ο διάσημος πυρ-
ηνικός φυσικός Λάινους Πάβλικ
(δραβείο Νόμπελ), που καλείται
να εξετασθεί με την τρομερή κατη-
γορία ότι... ήγείται της κινήσεως
για την κατάργηση των πυρηνι-
κών δοκιμών! Ο δικώκομος έπι-
στήμων, μια από τις μεγαλύτερες
ήθικές φυσιογνωμίες που διαθέτει
ο σύγχρονος κόσμος, έχει άπορ-
ρίψει την πρόσκληση. Και με πε-
ρηφάνεια, αντίξια ενός πνευμα-
τικού ήγέτη, αντιμετώπιζει την
πρόκληση, άποφασισμένος να δώ-
σει τη μάχη για λογαριασμό των
ελευθέρων και ειρηνικών ανθρώπων
όλου του κόσμου.

★

Τ Ο εύτύχημα είναι ότι ή άνα-
δίωση του Μακαρθισμού βρί-
σκει την Άμερική σ' ένα
πολύ λεπτό στάδιο άνασταθμίσε-
ως και άναπροσαρμογής της όλης
πολιτικής της. Έχει διδαχθεί που
όδηγει ο φανατισμός και ποιά εί-
ναι τα τρομερά άνηθ του σκοτα-
δισμού. Πρό παντός, ξαναθυμάται
τις σκοτεινές ήμέρες ενός καταλυ-
τικού κύματος τρόμου, που είχε
κάποτε συγκλονίσει τη χώρα, με
τις συνεχείς άνακρίσεις της περί-
φημης ύποεπιτροπής. Η φωτισμέ-
νη άμερικανική ήγεσία ξέρει πόση

ζημιά έκανε στις 'Ην. Πολιτείες ή
αχαλίνωτη, συκοφαντική δραστη-
ριότητα του Μακαρθισμού. Και
γι' αυτό, ή αντίδραση υπήρξε ά-
μεση: Μέγιστοι δημοσιογραφικοί
όργανισμοί, με επί κεφαλής τον
έγκυρότατο «Ταχυδρόμο της Ουά-
σιγκτον», προσωπικότητες με ά-
ποφασιστική επίδραση στη δια-
μόρφωση του δημοσίου φρονήμα-
τος στις 'Ην. Πολιτείες έχουν στη-
λιτεύσει, με τους άυστηρότερους
χαρακτηρισμούς, την άστοχη ένερ-
γεια, που πλαστογραφεί την πο-
λιτική του ελευθέρου κόσμου —
πρόκληση στα άισθήματα και την
άξιαση όλων των λαών της Γης
για όλοκληρωτική κατάργηση των
πυρηνικών δοκιμών. Ν' άποτελεί
στοιχείο κατηγορίας ότι ένας κο-
ρυφαίος έπιστήμων έπισημαίνει
τους κινδύνους από τις πυρηνι-
κές δοκιμές είναι, άληθινά, άπί-
στευτο — αλλά και τρομερό.

★

Κ ΑΙ ένα άνέκδοτο, χαρακτη-
ριστικό της φοβίας που είχε
κάποτε έμπνεύσει ο Μακαρ-
θισμός στα άνώτερα κλιμάκια της
άμερικανικής 'Ηγεσίας. Ο εκδό-
της και διευθυντής του «Κόσμου»,
κ. Λουκής Άκριτας, μέλος της
Έθνικής Διακομματικής Έπιτρο-
πής που είχε μεταβεί τό 1954
στις 'Ην. Πολιτείες για να προ-
παγανδίσει την έγγραφη του Κυ-
πριακού στην 'Ημερησία Διάτα-
ξη των έργασιών της Γεν. Συνε-
λεύσεως του Ο.Η.Ε., έκουσε κα-
τάπληκτος έναν από τους άνώτα-
τους ύπαλλήλους του Στέιτ Ντι-
πάρτμεντ να του λέει, σε δεξίωση
της Έλληνικής Πρεσβείας: «Τί
έντύπωση σας έκανε, λοιπόν, ο
γερουσιαστής;...». Και του έδειξε
γνωστότατο γερουσιαστή, με τον
όποιο ο κ. Άκριτας είχε μακρά
συνομιλία. «Ένας εξάίρετος ήγέ-
της, ένας πραγματικά ελεύθερος
άνθρωπος...» — «Ναι, έτσι είναι
άληθινά. Έχει τό βάρος να χτυ-
πάει τον Μακάρθυ μέσα στην ύπο-
επιτροπή. Πριν λίγες ήμέρες τον
είχε τσακίσει κυριολεκτικά... Πο-
λύ θα ήθελα να τό σφίξω τό χέρι,
να τον συγχαρώ μ' όλη μου την
καρδιά...» — «Και, γιατί δεν τό
κάμνετε;» — «Γιατί φοβούμαι,
πως θα τό μάθει ο Μακάρθυ και
θα με καλέσει να με άνακρίνει...». Αυ-
τόν τον άπαίσιο φόβο, που
σκορπίζει τό όλοκληρωτικό καθε-
στώς, πρέπει ν' αναθυμάται σή-
μερα με φρίκη ή Άμερική, έξ
άφορμής της προσκλήσεως του
Λάινους Πάβλικ. Και χειροκροτεί
την άρνηση του μεγάλου έπιστή-
μονος και ειρηνιστού.

ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΜΑΣ

Στο Κέντρο του Δελφικού Ιε-
ρού, τό κιονόχρονο ιωνικό ρυθμίσ-
μα, με την άσύγκριτη χάρη του, σφρα-
γίζει με τό πανάκρατο πνεύμα της
αρχαίας Έλληνικής Τέχνης τό
πνευματικό και ηθικό πλάτος της
Έλληνικής Γης.

Β ΒΛΙΘΟΗΚΗΣ ΑΡΧΕΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Φρ. Τ. Σιδερά

ΗΜΕΡΟΜ. 4-6-97

ΑΡΙΘ. 45573

ΣΗΜΕΡΙΝΟ

Τό άρθρο με τον τίτλο «Τ' άδικη-
μένα παιδιά» ενός νέου συνεργά-
τη μας, που προστίθεται από σήμε-
ρα στο έπιτελείο του «ΚΟΣΜΟΥ»
είναι, χωρίς άμφιβολία, ένα από τα
πιό άξιόλογα κείμενα που έχουν δη-
μοσιευθεί στο περιοδικό μας. Δεν
δέτει άπλώς ένα από τα μεγάλα
προβλήματα του τόπου μας, ζητεί
πρό παντός, τη λύση που έπιτάσ-
σει τό συμφέρον του έθνους.

★ ★ ★

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Έπικαιρότητες

ΕΙΔΙΚΟΥ: «Πόλεμος κατά λά-
θος» Σελ. 4

★ Τό όπιο, τελευταίο μουστι-
κό όπλο του ψυχρού πολέ-
μου » 8

ΚΩΣΤΑ ΣΑΛΑΜΙΝΙΟΥ: Τ' ά-
δικημένα παιδιά » 21

Έπιστήμη και τεχνική

★ Η σήραγγα της Μάγχης » 14

★ Μην είσθε γιατροί του έαυ-
τού σας » 19

★ Η τεχνητή άναπνοή » 24

★ Τό «πλογκτόν» και ή παρα-
γωγικότητα των θαλασσών » 26

★ Οι έχινοάκκκοι » 36

★ Τό μυστήριο των κατοικι-
δίων » 44

Ιστορία και τέχνη

ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Νικηφό-
ρος Λύτρας » 16

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ: «Βόρις Γκόρ-
τσινώφ» » 34

Διάφορα άρθρα

★ Τό αλάδητο » 10

★ Τό τέρας του Λόχ Νες » 13

★ Οι χήρες του Άμαζονίου » 40

★ Τα παράξενα έθιμα της πε-
ριτομής » 43

Αναγνώσματα

Δ. Κ. ΤΖΑΡΒΙΣ: Λαϊκή Ιατρική
(Β'. Ο τύπος σας και ή
δίαίτά σας) » 11

Μυθιστορήματα

ΑΡΘΟΥΡ ΚΟΝΑΝ ΝΤΟΥΛ: Ο
Χαμένος Κόσμος » 29

ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ: Μουλέν Ροζ » 37

ΔΑΦΝΗΣ ΝΤΥ ΜΩΡΙΕ: Η Λαί-
δη κι' ο πειρατής » 47

Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΠΟΥ ΑΠΕΙΛΕΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Έπειτα από μια περίοδο διεθνούς υφέσεως, η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει και πάλι, μετά τις τελευταίες εξελίξεις, απειλητική ένταση στις παγκόσμιες σχέσεις. Οι ανησυχίες που είχαν σβήσει, είναι πάλι ζωνρές και όλοι ατενίζουν με φόβο το μέλλον. Κανένας, βέβαια, δεν θέλει τον πόλεμο. Όλες οι χώρες λαχταρούν την ειρήνη — και κυβερνήσεις και λαοί. Κανένα κράτος δεν έτοιμάζει επίθεση. Όλα όμως τα κράτη τρέμουν τον αβυσσικό κίνδυνο και οργανώνονται για να τον αντιμετωπίσουν. Οι ένοπλοι συρματισμοί συνεχίζονται και τα όπλα της ομαδικής καταστροφής γίνονται κάθε μέρα πιο ισχυρά και πιο άφθονα. Μόνη ελπίδα είναι ο άφοπλισμός. Ωστόσο, όμως, πραγματοποιηθεί, η ειρήνη θα είναι επισφαλής. Όχι γιατί οι δύο αντίπαλοι κόσμοι θέλουν τον πόλεμο. Δεν τον θέλουν. Άλλα γιατί υπάρχει ένας άλλος, απρόβλεπτος και πιο φοβερός, κίνδυνος: ο κίνδυνος ενός «πολέμου κατά λάθος». Πώς μπορεί όμως και γιατί να ξεσπάσει ξαφνικά ένας «πόλεμος κατά λάθος»;

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΛΑΘΟΣ!

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Έρευνα του «ΕΙΔΙΚΟΥ»

ΕΝΑΣ από τους κορυφαίους δημοσιογράφους της εποχής μας, ο Γάλλος κ. Ζαν - Ζακ Σερβάν - Σρεμπέρ, διευθυντής του «Εξπρές», γράφει τα εξής:

«Ακόμα κι' εκείνοι που ανησυχούν από τη διεθνή κρίση, εξακολουθούν να μη πιστεύουν ότι μπορεί να ξεσπάσει ατομικός πόλεμος. Μετά το επεισόδιο, όμως, του Υ-2 ο πόλεμος είναι δυνατός. Το βασικό αξίωμα: ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος είναι αδύνατος, γιατί θα ήταν η ομαδική αυτοκτονία της ανθρωπότητας — ή αλήθεια αυτή, δεν φαίνεται ακλόνητη. Υπάρχει μια έμφυβησία. Έχει συμβεί μια θεμελιώδης αλλαγή. Πού στηρίζεται;

»Συγκεκριμένα στην υπόθεση του Υ-2, όπως αποκαλύπτονται οι λεπτομέρειές της από τις νεώτερες πληροφορίες.

»Από την αμερικανική πλευρά είναι άωρα γνωστό:

»1.— «Ότι ο πρόεδρος Άϊζενχάουερ είχε αναλάβει προσωπικά την υποχρέωση, πριν από αρκετούς μήνες, να διακοπουν οι κατασκοπευτικές πτήσεις των Υ-2 στη Σ. Ένωση ως του συνέλθει η διάσχιση κορυφής. Οι έκτελεστικοί στρατιωτικοί οργανισμοί δεν τον υπάκουσαν.

»2.— «Ότι μετά την ανακοίνωση του Κρούτσσεφ ότι το αεροπλάνο είχε καταρριφθεί, το Πεντάγωνο και η Υπηρεσία Πληροφοριών, βεβαίωσαν ότι έ-

πρόκειτο για μετεωρολογική πτήση και παρέσυραν έτσι τον Πρόεδρο να κάνει ανακριβή δήλωση και να διαψευστεί μετά 48 ώρες όταν αποκαλύφθηκε, με τη διάσωση του πιλότου Πάουερ, η αλήθεια.

»3.— «Ότι η έντελως εξαιρετική διαταγή για γενικό συναγερμό της αμερικανικής στρατηγικής αεροπορίας δόθηκε στις 16 Μαΐου (την ημέρα που θα έρχιζε η διάσχιση κορυφής) από το Παρίσι από τον υπουργό Άμυνας κ. Γκέιτς, χωρίς να έχει γνώση, ούτε να

είδοποιηθεί σχετικά ο πρόεδρος Άϊζενχάουερ.

»Από τη σοβιετική πλευρά, οι πληροφορίες είναι λιγότερες. Υπάρχει, όμως, μια πληροφορία που προέρχεται από τον στρατάρχη Τίτο: τη διαταγή για την κατάρριψη του Υ-2 δεν την έδωσε ο ίδιος ο Κρούτσσεφ, αλλά ένας τοπικός στρατιωτικός διοικητής. Και η κατάρριψη του αμερικανικού αεροπλάνου ανακοινώθηκε κατόπιν σε τόσο πολλά πρόσωπα, ώστε ο κ. Κρούτσσεφ, μη μπορώντας πια να την κρατήσει μυστική, αναγκάστηκε να αναλάβει αυτός δημοσίως την ευθύνη.

Οι στρατιωτικοί

ΑΥΤΑ γράφει ο κ. Σερβάν - Σρεμπέρ. Και πρέπει να προστεθεί τώρα και η δήλωση του στρατάρχη Μαλινόφσκυ ότι έχει δοθεί η διαταγή στους στρατιωτικούς διοικητές όχι μόνο να καταρρίψουν κάθε ξένο αεροπλάνο που θα πετούσε στο σοβιετικό εναέριο χώρο, αλλά και να καταστρέψουν άμέσως με πυραύλους τη βάση απ' όπου θα είχε απογειωθεί το αεροπλάνο αυτό. Και ο κ.

Σερβάν - Σρεμπέρ συμπεραίνει:

«Η υπόθεση αυτή του Υ-2 δεν είναι ένα πρόσχημα, ένας αντιπερισπασμός: είναι κεφαλαίωδης. Μας δείχνει πώς, στην Ανατολή, καθώς και στη Δύση, οι υπεύθυνοι πολιτικοί — που και στις δυο παρατάξεις είναι ελκρινά αποφασισμένοι ν' αποτρέψουν το ατομικό ολοκαύτωμα της ανθρωπότητας — είναι δυνατό να περιφρονηθούν, να προδοθούν, να εξαπατηθούν από ανεύθυνους στρατιωτικούς, οι οποίοι έτσι, με την άτυπη και την άνευθυνη πρωτοβουλία τους, διαθέτουν, χωρίς έντολή, χωρίς καν κυρώσεις, την τρομακτική αυτή εξουσία: την εξουσία του πολέμου ή της ειρήνης».

Και ένας διάσημος Αμερικανός κοινωνιολόγος, ο Ράιτ Μίλλς, στο βιβλίο του «Τα αίτια του τρίτου παγκοσμίου πολέμου», γράφει:

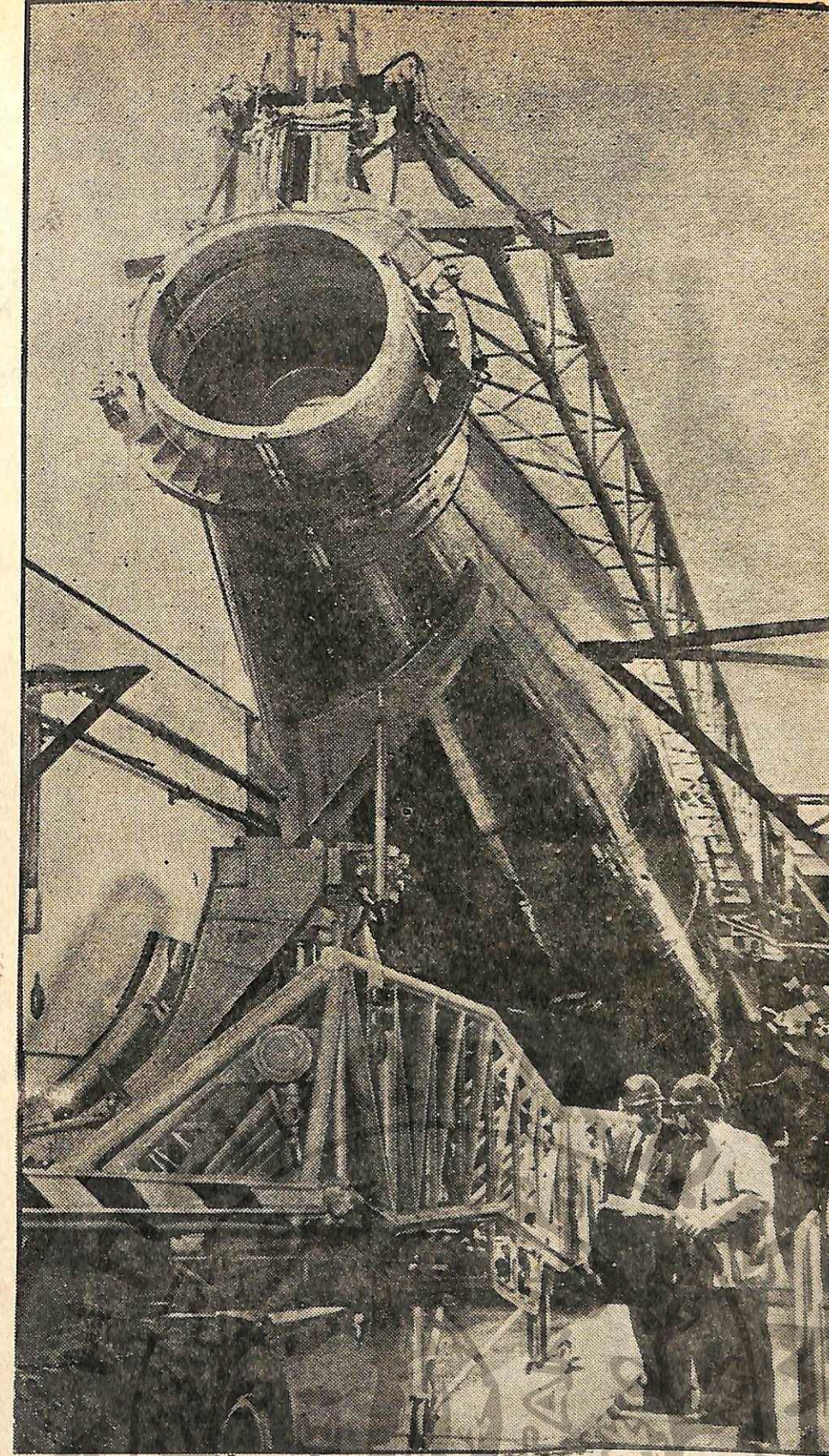
«Η ενίσχυση και η άνοδος των στρατιωτικών οφείλεται όχι τόσο σε μια μεγάλη επιθυμία τους να αποκτήσουν δύναμη κι' εξουσία, όσο στην αδυναμία της πολιτικής εξουσίας. Οι πολιτικοί, που κρύβονται πίσω από την δήθεν ικανότητα των στρατιωτικών που τους κατατοπίζουν και τους συμβουλεύουν, έχουν παραιτηθεί από το βασικό ρόλο τους που είναι να χαράζουν την πολιτική της χώρας τους και να επιβλέπουν για την εφαρμογή της. Στο κενό αυτό που δημιουργήθηκε από τις υποχωρήσεις και τους διαταγμούς των πολιτικών, έχει σημειωθεί η άνοδος των στρατιωτικών. Έξ αιτίας του πολιτικού αυτού κενού οι στρατιωτικοί έχουν ανέβει στο επίπεδο, όπου παίρνονται οι σοβαρότερες πολιτικές αποφάσεις».

Ο «πόλεμος κατά λάθος»

ΤΙ σημαίνουν όλα αυτά; «Ότι οι πολιτικοί δεν θέλουν τον πόλεμο, αλλά' ότι ο πόλεμος μπορεί να ξεσπάσει ξαφνικά, γιατί τον θέλει κάποιος στρατιωτικός. Όσο κι' αν το ενδεχόμενο αυτό φαίνεται τερατώδες, είναι δυνατό. Και ο πόλεμος — που οι πολιτικοί δεν θα έχουν τον καιρό να τον προλάβουν — θα εξαφανίσει την ανθρωπότητα.

Πραγματικά, από τη στιγμή που τα όπλα της ομαδικής καταστροφής είναι στα χέρια των στρατιωτικών, ο «πόλεμος κατά λάθος» δεν πρέπει ν' αποκλείεται. Άλλοτε τα πράγματα δεν ήταν έτσι. Και το σοβαρότερο επεισόδιο μπορούσε να διευθετηθεί αν δεν υπήρχε η διάθεση για πόλεμο. Οι έχθροπραξίες δεν άρχιζαν άμέσως. Υπήρχε καιρός για εξηγήσεις και για συνεννόηση. Το πολύ - πολύ θα σκοτώνονταν μερικοί άνδρες στα σύνορα, θα γίνονταν κάποιες άψιμαχίες και κατόπιν — αν οι υπεύθυνοι πολιτικοί δεν ήθελαν τον πόλεμο — θα έμπαινε στη μέση η διπλωματία και θα ξανάφερνε τη γαλήνη.

Σήμερα δεν είναι το ίδιο. Ένα πυρηνικό επεισόδιο μπορεί να είναι μοιραίο. Οι δυο αντίπαλοι συνασπισμοί βρίσκονται σε μόνιμη επιφυλακή και παρακολουθούν αβυσσικά ο ένας τις κινήσεις του άλλου, έτοιμοι για τα «α-στραπιαία αντίποινα» στο πρώτο σήμα κινδύνου. Η πολιτική μηχανή είναι τέτοια σήμερα, ώστε να μη μπορεί να σταματήσει αν μπει σε κίνηση. Η διπλωματία δεν θα προλάβει να επέμβει κι' οι υπεύθυνοι πολιτικοί, που ελκρινά δεν θέλουν τον πόλεμο, θα είναι ανί-

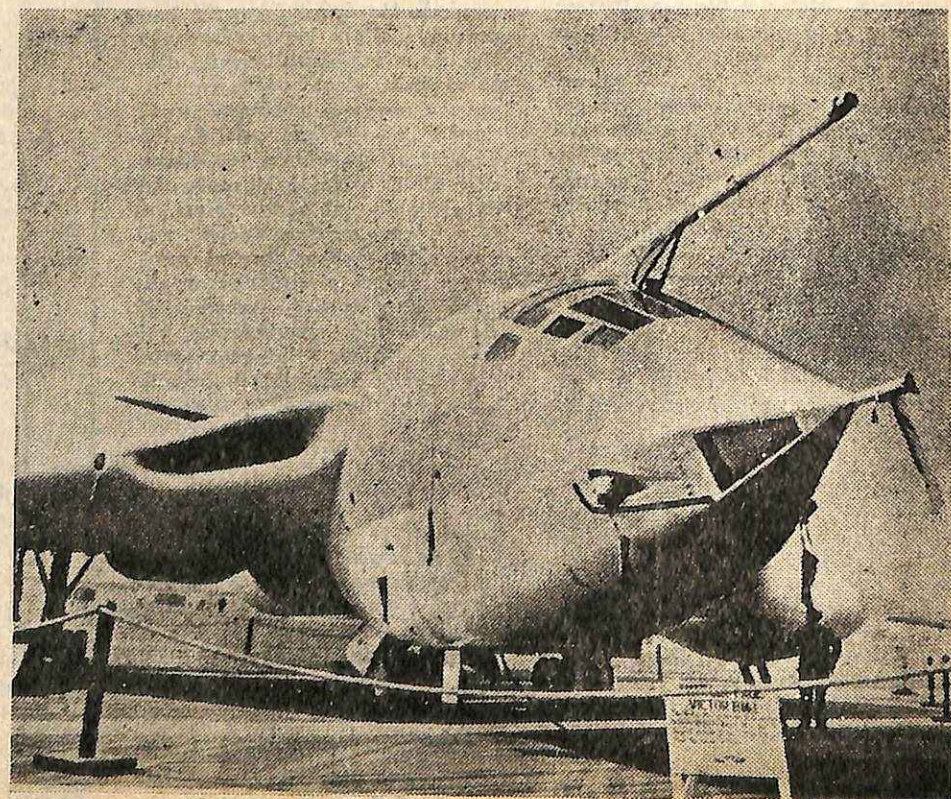
Το κορυφαίο τεχνικό επίτευγμα της Αμερικής στον τομέα των πυραύλων είναι ο τεράστιος διηπειρωτικός πύραυλος «Ατλας», με τη βοήθεια του οποίου εξαποστέλλονται οι δορυφόροι στο Διάστημα. Ο «Ατλας», με ατομική γόμωση, είναι το υπ' αριθ. 1 όπλο των Ην. Πολιτειών. Στη φωτογραφία μας η γιγαντιαία βάση, από την οποία πρόκειται να εξαπολυθεί ο «Ατλας».

σχυροι να τον σταματήσουν.

Οι κίνδυνοι είναι πολλοί και πραγματικοί από τη στιγμή που ο έλεγχος των μέσων ομαδικής καταστροφής από τους πολιτικούς — δηλαδή από τις κυβερνήσεις — δεν είναι απόλυτος. Έκατοντάδες βομβαρδιστικά, φορτωμένα με πυρηνικά όπλα, πετούν διαρκώς και είναι ουσιαστικά ανεξέλεγκτα. Ένα α-

τύχημα, μια παρεξήγηση, μια ξαφνική παράκρουση ενός πιλότου, μια πράξη φανατισμού δεν αποκλείονται. Τα αεροπλάνα αυτά πετούν πολύ κοντά στα σύνορα της έχθρικής χώρας. Η πρόσφατη πείρα έχει δείξει ότι λάθος λίγης δεκάδων χιλιομέτρων στην πορεία ενός υπερηχητικού αεροπλάνου, είναι κάτι συνθητότατο. Έτσι ένα βομβαρδιστικό μπο-

Το υπερηχητικό αυτό βομβαρδιστικό αεροπλάνο, που μεταφέρει πυρηνικές βόμβες και περιπολεί διαρκώς στον άερα, είναι μια μόνιμη απειλή «πολέμου κατά λάθος».

Οι περιπτώσεις μοιραίου λάθους είναι πολλές. Μιά παρεξήγηση, ένα τυχαίο σφάλμα, ένας άκαιρος συναγερμός, μια λανθασμένη προειδοποίηση, μια άδυναμία των ανθρωπίνων νεύρων, μια εγκληματική πρωτοβουλία είναι πάντοτε κάτι το πιθανό με άνεπανόρθωτες συνέπειες.

ρεί να βρεθεί επάνω από το έχθρικό έδαφος, με συνέπεια να δοθεί το σύνθημα του συναγερμού. Κανένας δεν μπορεί να ξέρει τι θα γίνει τότε, ποιά θα είναι τα επακόλουθα.

Τα πυρηνικά αντίποινα

Οι περιπτώσεις μοιραίου λάθους είναι πάμπολλες. Το ραντάρ προειδοποιεί για έναν αέρινό αεροπλάνο, αλλά είναι συχνά επικίνδυνο. Πριν από λίγα

ση, τα δεύτερα για να προδούν σε «α-στραπιαία αντίποινα», να ρίξουν δηλαδή τις πυρηνικές βόμβες τους στη Σ. Ένωση. Για ένα χρονικό διάστημα — μικρό, βέβαια, αλλά ατελείωτο για εκείνους που το έζησαν — η ανθρωπότητα αντίκρυσε την απειλή του ατομικού όλεθρου. Και όταν, προσεκτικότερη και νεώτερη ανάλυση των προειδοποιήσεων του ραντάρ απέδειξε ότι τα σμήνη αεροπλάνων ήταν σμήνη... πουλιών, μόνο μια εξαιρετικά επείγουσα ενέργεια κατάρθωσε

πόλεμο. Ένας Άμερικανός ναύαρχος είχε αποφασίσει — χωρίς καν να ειδοποιήσει την Ουάσινγκτον — να χρησιμοποιήσει ατομικές βόμβες για να σώσει τους Γάλλους όταν ήταν πολιορκημένοι στο Ντιέν Μπιέν Φού στην Ίνδοκίνα. Η ενέργειά του ματαιώθηκε την τελευταία στιγμή.

Τέλος, εξημμένοι στρατιωτικοί υπάρχουν άφθονοι σήμερα. Κάποιος απ' αυτούς έστειλε το Υ-2 στη Ρωσία — γιατί είναι πλέον βέβαιο ότι ούτε ο πρόεδρος Άϊζενχάουερ, ούτε η αμερικανική κυβέρνηση είχαν ιδέα για την κατασκοπευτική αυτή πτήση. Αν αύριο ένας άλλος Άμερικανός στρατιωτικός στείλει και πάλι ένα Υ-2 στη Ρωσία κι' ένας Σοβιετικός στρατιωτικός αντιδράσει εξάκοντίζοντας πυραύλους κατά της βάσεως — σε οποιαδήποτε χώρα — απ' όπου θα είχε απογειωθεί το Υ-2, ποιός θα προλάβει να σταματήσει τον πυρηνικό πόλεμο, αφού το σύστημα συναγερμού προβλέπει αυτόματη δράση;

Η τύχη του κόσμου

Για να γίνει αντιληπτό πόση σημασία έχει ο χρόνος στην εποχή των ατομικών όπλων και του ατομικού αέρινου αεροπλάνου, αρκεί να ειπωθεί ότι το αγγλικό «σχέδιο άμυνας» δίνει προθεσμία τεσσάρων μόνο λεπτών στα αγγλικά αεροπλάνα ν' απογειωθούν από τη στιγμή που το ραντάρ θα επισημάνει έχθρική επίθεση. Ποιά κυβέρνηση προλαμβάνει να πάρει αποφάσεις μέσα στα τέσσερα αυτά λεπτά; Ούτε καν να πληροφορηθεί τι συμβαίνει δεν θα προλάβει. Έτσι η τύχη της ειρήνης — και της ανθρωπότητας — είναι στα χέρια των στρατιωτικών που είναι αιχμάλωτοι των σχεδίων τους και δεν μπορούν να περιμένουν: γιατί, αν περιμένουν, ξέρουν ότι δεν θα προλάβουν ν' απαντήσουν με αντίποινα.

Αρκεί να πέσει — τυχαία, κατά λάθος ή και από εγκληματικό φανατισμό — μια ατομική βόμβα σ' έχθρικό έδαφος για να λειτουργήσει άμέσως, χωρίς κανένας να προλάβει να τον σταματήσει, ο πολεμικός μηχανισμός του συναγερμού και των αντιποίνων. Όπως είναι σήμερα τα πράγματα, η τύχη του κόσμου εξαρτάται από τον οποιοδήποτε πιλότο, που το αεροπλάνο του μεταφέρει πυρηνικό όπλο. Πότε άλλοτε ένας άνευνθνος

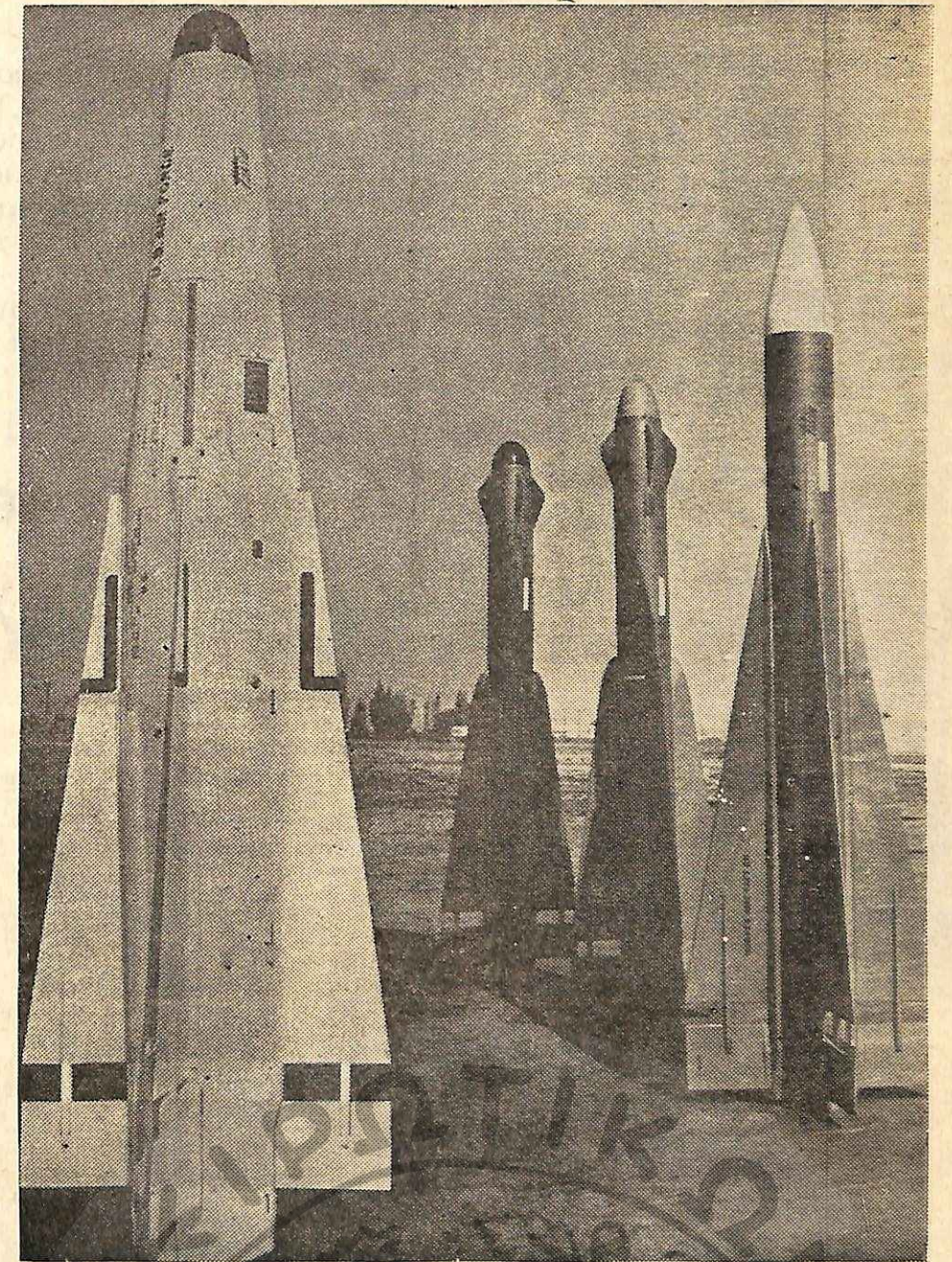
άνθρωπος μπορούσε ν' απειλήσει την ειρήνη του κόσμου; Ποτέ.

Το επεισόδιο του Υ-2 έχει δείξει πόσο πραγματικός είναι ο κίνδυνος «πολέμου κατά λάθος». Οι κυβερνήσεις δεν είναι σήμερα απόλυτα κύριες του πολεμικού δυναμικού των χωρών τους. Άλλοτε μερικοί πυροβολισμοί στα σύνορα δημιουργούσαν επεισόδια, αλλά δεν προκαλούσαν πόλεμο. Αντί τουφέκια, σήμερα υπάρχουν βόμβες και πυραύλοι — και μάλιστα σε μόνιμη έτοιμότητα. Στις 16 Μαΐου, ο κ. Γκέιτς διέταξε γενικό συναγερμό χωρίς να ειδοποιήσει ούτε τον πρόεδρο Άϊζενχάουερ, ούτε την κυβέρνηση του. Αν απαντούσε με ανάλογο συναγερμό η Σ. Ένωση κι' αν συνέβαινε κάποιο επεισόδιο — πιθανώτατο όταν χιλιάδες αεροπλάνα περιπολούν στα άκραία σημεία των άμυντικών γραμμών δυο χωρών — ποιός θα μπορούσε να προλάβει τον πόλεμο;

Το δράμα είναι — όπως διαπιστώνουν οι κ.κ. Σερβάν - Σρεμπέρ και Ράιτ Μίλλς — ότι οι στρατιωτικοί έχουν σήμερα εξουσίες και πρωτοβουλίες που, ουσιαστικά, καταργούν τις υπεύθυνες κυβερνήσεις. Μεθυσμένοι από την πυρηνική δύναμή τους, δεν έννοούν να την παρατήσουν. Έτσι αντιδρούν στον άφοπλισμό, αντιπαθούν τη διεθνή ύφεση, σκέπτονται και ενεργούν σαν να είναι ιστορική ανάγκη ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος. Κρατούν στα χέρια τους την τύχη του κόσμου.

Ο έλεγχος των όπλων

ΚΑΝΕΝΑΣ δεν μπορεί ν' άμφισβητήσει τις ειλικρινείς ειρηνικές διαθέσεις των πολιτικών που κυβερνούν τα μεγάλα κράτη. Τρέμουν τον πόλεμο γιατί ξέρουν ότι θα είναι το τέλος της ανθρωπότητας, γιατί ξέρουν ότι δεν συμφέρει σε κανένα, γιατί ξέρουν ότι δεν θα υπάρξουν νικητές και ήττημένοι — αφού κι' οι νικητές θα είναι επίσης έρείπια όπως κι' οι ήττημένοι. Αγώνίζονται για την ειρήνη, πιστεύουν στον άφοπλισμό, λαχταρούν την ύφεση, αναγνωρίζουν ότι οι δαπάνες για τους εξοπλισμούς είναι το μεγαλύτερο κακό της εποχής μας, γιατί έχουν γονατίσει οικονομικά και τις πλουσιότερες χώρες. Οι προθέσεις τους είναι ειλικρινείς κι' οι προσπάθειές τους γενναίες. Άλλά το βαθύ σφάλμα τους — που εξουδετερώνει όλες αυτές τις προσπάθειες — είναι ότι έχουν έκχωρήσει μεγάλο μέρος από τις εξουσίες τους στους στρατιωτικούς. Άλλοτε ο Βίσμαρκ, ο Κλεμάνσω, ο Λούδ Τζώρτζ, ο Ρούζβελτ, ο Τσώρτσιλ ήταν πραγματικοί ηγέτες που δεν άφηναν καμμία σημαντική πρωτοβουλία στους στρατιωτικούς, που τους θεωρούσαν απλώς τεχνικά εκτελεστικά όργανα. Οι στρατιωτικοί δεν είχαν δική τους πολιτική, δεν είχαν το δικαίωμα να ενεργούν χωρίς την έγκριση της πολιτικής εξουσίας. Σήμερα είναι σχεδόν ανεξέλεγκτοι και συχνά αυτοί — όπως το Πεντάγωνο — υπαγορεύουν την πολιτική τους στις κυβερνήσεις. Έτσι ο κίνδυνος του «πολέμου κατά λάθος» είναι πραγματικός, αφού ο πρώτος τυχόν στρατηγός μπορεί — αν το θελήσει — να προκαλέσει ένα άνεπανόρθωτο επεισόδιο.

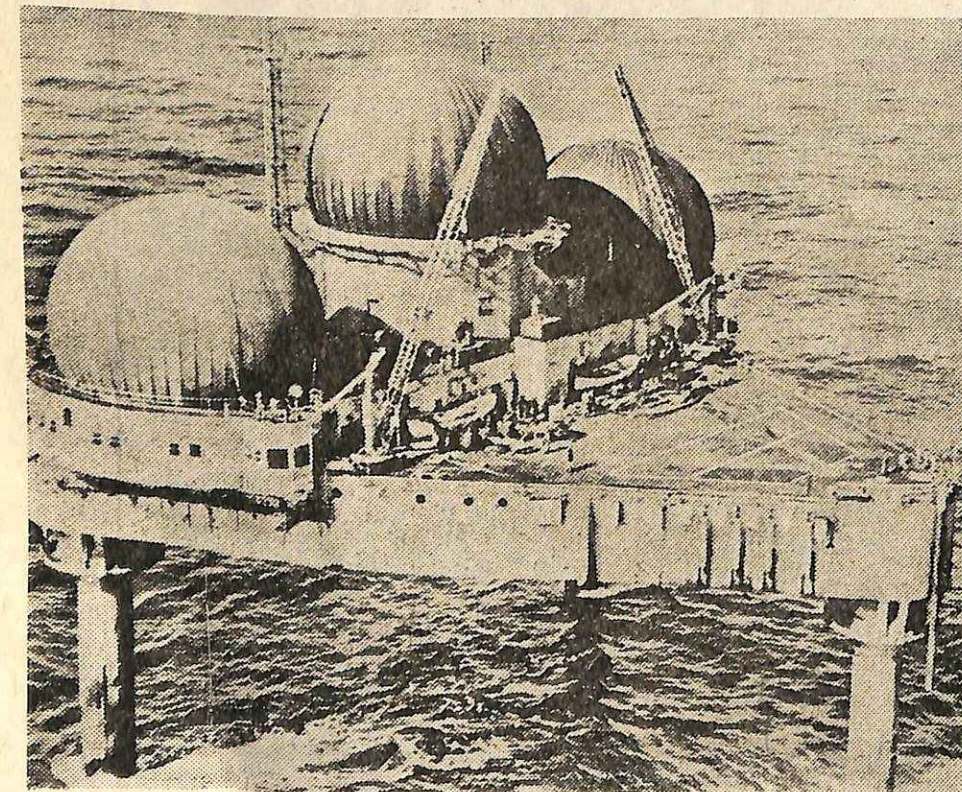

Οι πυραύλοι αυτοί με τους πυρηνικούς κώνους, είναι έτοιμοι για εκτόξευση στις βάσεις τους. Δεν χρειάζεται παρά να πατηθεί ένα κουμπι και θα ξεκινήσουν για τους προκαθορισμένους στόχους τους. Άν, όμως, το κουμπι πατηθεί «κατά λάθος»;

Όταν γραφεί η ιστορία της εποχής μας, θ' αποδειχθεί ότι η ειρήνη κινδύνευσε αρκετές φορές τα τελευταία χρόνια από άπερίσκεπτες ή άνευθυνες ενέργειες στρατιωτικών κι' ότι η απειλή του «πολέμου κατά λάθος», υπήρξε πραγματική και άμεση σε μερικές περιπτώσεις. Μπορεί, όμως, η απειλή αυτή να συνεχίζεται επ' άπειρον, χωρίς να πραγματοποιηθεί κάποτε; Μπορεί η ανθρωπότητα να ζει διαρκώς με τον εφιάλτη του τυχαίου, του λάθους, της παρεξήγησης;

Όταν τα ραντάρ παίρνουν τα πουλιά για αεροπλάνα, όταν ο ούρανός είναι διαρκώς γεμάτος από βομβαρδιστικά φορτωμένα πυρηνικές βόμβες, όταν οι πυραύλοι είναι στημένοι για εκτόξευση στις βάσεις τους, όταν οι πιλότοι είναι άνθρωποι με νεύρα που έχουν ώρισμένη

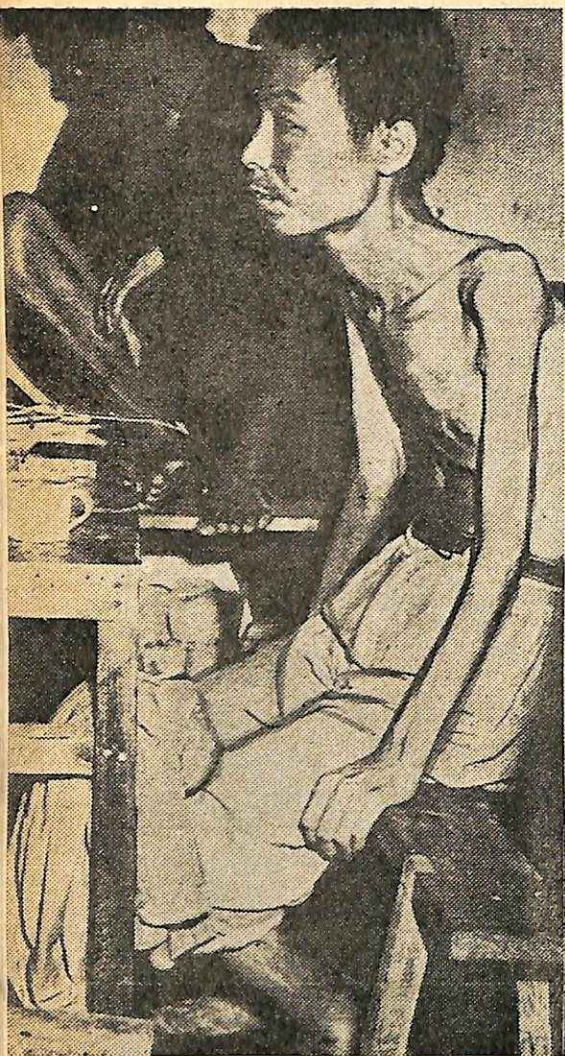
άντοχή, όταν αρκεί ένα τηλεφώνημα ή το πάτημα ενός κουμπιού για να μπει σε κίνηση ένας πολεμικός μηχανισμός που τίποτε πιά δεν μπορεί να τον σταματήσει, όταν οι στρατιωτικοί δεν υπακούουν στην πολιτική εξουσία, αλλά την προδίνουν ή την εξαπατούν, όταν χιλιάδες πυρηνικοί κώνοι είναι έτοιμοι να ξεκινήσουν για τους προκαθορισμένους στόχους τους — όταν αυτή είναι η κατάσταση, ο «πόλεμος κατά λάθος» δεν μπορεί ν' αποκλειστεί. Μόνο αν αφαιρεθεί ο έλεγχος των μέσων ομαδικής καταστροφής από τους στρατιωτικούς κι' ανατεθεί στην πολιτική εξουσία, η ανθρωπότητα θ' απαλλαγεί από το βραχνά της. Μπορεί, όμως, αυτό να γίνει;

Το τεχνητό αυτό νησί είναι ένας σταθμός ραντάρ, 120 μίλια στ' άνοιχτά των ακτών της Μασαχουσέτης. Έχει πλήρωμα από 106 αξιωματικούς και άνδρες, που βρίσκονται σε διαρκή επιφυλακή. Τί μπορεί να συμβεί, όμως, αν καμμία μέρα κάνουν λάθος ή αν κουρασθούν τα νεύρα τους;

χρόνια, το αμερικανικό δίκτυο ραντάρ στον Άρκτικό έδειξε ότι πλησίαζαν σμήνη από αεροπλάνα. Το Αρχηγείο της Στρατηγικής Άεροπορίας διέταξε συναγερμό, βέβαιο ότι επρόκειτο για σοβιετικό αέρινό αεροπλάνο. Τ' αμερικανικά καταδωκτικά και βομβαρδιστικά άπογειώθηκαν από τις βάσεις τους: τα πρώτα για να αντιμετωπίσουν την έχθρική επίθεση,

να προλάβει το άνεπανόρθωτο: τα αντίποινα — που δεν θα ήταν πλέον αντίποινα, αλλά απρόκλητη επίθεση. Η περίπτωση αυτή δεν είναι η μόνη. Στον κορεατικό πόλεμο, ο στρατηγός Μάκ Άρθουρ ήταν έτοιμος να πλήξει με ατομικές βόμβες την Κίνα και μόνο η έγκαιρη επέμβαση του προέδρου Τρούμαν έσωσε τον κόσμο από τον πυρηνικό

Χαρακτηριστικός τύπος 'Ασιάτη όπιο-μανούς.

ΜΙΑ κρυφή μάχη διεξάγεται τόν τελευταίο καιρό, σε πολλές περιοχές της Γαλλίας, μια μάχη που πραγματοποιείται με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη έχεμύθεια. Πρόκειται για μια ομάδα ειδικευμένων επιθεωρητών που συνεργάζονται με τη διεθνή οργάνωση της αστυνομίας επί της διάθεσης του έγκληματος, για να εξασθενίσουν τις διάφορες σπείρες των έμπόρων ναρκωτικών.

Εδώ και αρκετές εβδομάδες οι επιθεωρητές αυτοί καταδιώκουν τα μέλη ενός λαθραίου δικτύου, του οποίου γνωρίζουν τις κεφαλές. Για το σκοπό τους χρησιμοποιούν φωτογραφικές μηχανές με ισχυρούς τηλεφακούς, καθώς και το ραδιόφωνο. Μέσα σ' ένα χρόνο έρευνήσαν ένα εκατομμύριο τηλεγραφήματα με προσορισμό τη Μασσαλία, για ν' ανακαλύψουν μερικά μηνύματα που ν' αποδεικνύουν την επαφή που υπάρχει μεταξύ των έμπόρων και των συνενόχων τους. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως, πολύ γρήγορα, θα γίνουν γνωστά τα αποτελέσματα της αυτής της επιχείρησης. Το τίμημα θα είναι μια νίκη σ' ένα ψυχρό πόλεμο που θέτει για 100 χρόνια αντι-

Το όπιο αποκρύπτεται μέσα σ' αυτά τα άθωα φρούτα, που τὰ έχει, ωστόσο, έρευνήσει ή αστυνομία.

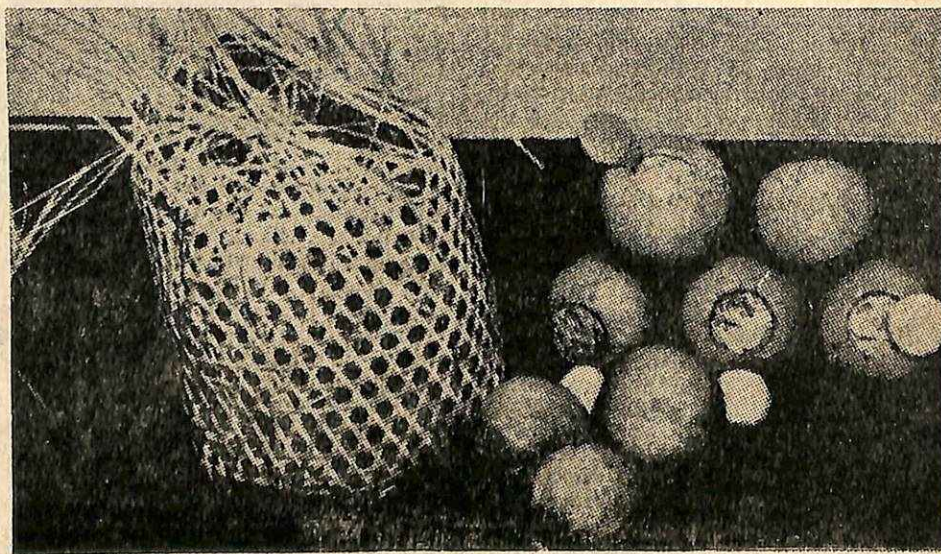
Η πιο δύσκολη και συναρπαστική μονομαχία που εξελίσσεται άθόρυβα, αλλά με πείσμα και σκληρότητα, είναι ανάμεσα στους ειδικευμένους αστυνομικούς και τους έμπόρους ναρκωτικών. Το τρομερό αυτό εμπόριο πραγματοποιεί άμύθητα κέρδη και γι' αυτό επιστρατεύει στην ύπηρεσία του, τους πιο άδιστακτους, αλλά και πανέξπνους κακοποιούς. Η διεθνής μάχη έναντιόν του οργανωμένου σ' αυτό έγκληματος συνεχίζεται παντού με άμειωτη ένταση

Το όπιο:τελευταίο μυστικό όπλο του ψυχρού πολέμου

μέτωπη την Ανατολή με τη Δύση. Πρόκειται για τόν πόλεμο του όπιου.

Για να καταλάβει κανείς πού καθαρά τις αιτίες, πρέπει να έρευνήσουμε λίγο την ιστορία και ν' ανατρέξουμε στις πρώτες δεκαετίες του τελευταίου αιώνα. Η κατανάλωση του όπιου από τους Κινέζους καπνιστές δημιούργησε μια τεράστια ανάπτυξη της καλλιέργειας του στις αγγλικές Ινδίες. Οι Βρεταννοί πραγματοποιούσαν σημαντικές περιουσίες από το εμπόριο αυτό, ενώ οι Κινέζοι δηλητηριάζονταν και πέθαιναν κατά χιλιάδες. Έτσι τόν 1833, ο αυτοκράτορας της Κίνας, βλέποντας τόν λαό του να απειλείται από μια ολοκληρωτική αποκτήνωση, απέφασε να λάβει δρακόντεια μέτρα. Έφερε στην επιφάνεια ένα παλιό νόμο, που απαγόρευε την εισαγωγή του εμπολίου δηλητηρίου, και τόνισε πως ήταν αποφασισμένος να σεβασθεί απόλυτα τόν νόμον αυτό, πλήττοντας αποφασιστικά τούς κακούς έμπόρους και στην ανάγκη βουλιάζοντας τὰ παραφορτωμένα με όπιο καράβια τους.

Οι έμποροι, όταν τόνισαν, σήκωσαν τούς ώμους τους και συνέχισαν τή δουλειά τους ως τή μέρα, που ένας αυτοκρατορικός αντιπρόσωπος σταλμένος στην Καντώνα για ανάκριση, ανάγκασε τούς Άγγλους να πετάξουν στη θάλασσα 20.283 κάσες με όπιο, που ήταν έτοιμες για ξεφόρτωμα. Σοβαρές ρήξεις έδημιουργήθηκαν τότε μεταξύ ίθαγενών και αντιπροσώπων και ή Μ. Βρεταννία βοήθησε τότε τήν ευκαιρία να κηρύξει τόν πόλεμο έναντιόν της Κίνας, τόν όποιον και κέρδισε σε τρία χρόνια με αποτέλεσμα τή συνθήκη του Νανκίν τόν 1842. Βάσει της συνθήκης αυτής έγινε ή παραχώρηση του Χόγκ-Κόγκ, δόθηκαν στους νικητές παχυλές αποζημιώσεις και κυρίως απέκτησαν τόν έπίσημο δικαίωμα να πλημμυρίζουν κυριολεκτικά τήν ασιατική ήπειρο με όπιο. «Δημιούργησαν τόν πόλεμο για να κατορθώσουν να μās δηλητηριάσουν με μεγαλύτερη ευκολία. Οι Άγγλοι θά πληρώσουν μια μέρα τήν ταπείνωση που μās επιβάλλουν σήμερα. Η εκδίκηση είναι ένα φαγητό που τρώγετε κρύο». Στην πραγ-

ματιζότητα μόνο σήμερα, ύστερα από ένα πραγματικό πόλεμο 100 ετών, οι νικητές του Νανκίν μπορούν ν' απολαύσουν τήν εκδίκησή τους.

Έλαβαν δρακόντεια μέτρα για να εξουδετερώσουν τή χρησιμοποίηση των ναρκωτικών στη χώρα τους.

Θάνατος στους έμπόρους ναρκωτικών

Γνωρίζουν ότι μια άπλή, επίσημη απαγορευτική διάταξη — γεμάτη έστω από απειλές για τούς παραβάτες — δεν είναι ίκανή, μέσα σε μερικούς μήνες ή ακόμη και χρόνια, να υπερνικήσει τις έξεις ενός δόκληρου αιώνα. Η εξαγγελία όμως της επιβολής αυστηροτάτων ποινών, ανάμεσα στις οποίες είναι και αυτής ο θάνατος, έπροκάλεσαν ένα τόσο ισχυρό άνασταλτικό ρεύμα στη σημερινή Κίνα του Μάο — Τσέ — Τούγκ, ώστε ή μείωση της κατανάλωσης του όπιου σ' όλες τις τάξεις του πληθυσμού να είναι περισσότερο από αισθητή. Έπομένως τόν όπιο, που δεν μπορεί πλέον να καταναλωθεί στην άλλη άκρη του κόσμου, πρέπει τώρα να απορροφηθεί στις Αυτικές Χώρες, όπου οι απολαύσεις του τεχνητού παραδείσου έχουν κερδίσει τελευταία σημαντικό έδαφος. Μια άγοραπωλεία, που πραγματοποιήθηκε σ' αυτό τόν τομέα στην Άπω Ανατολή, παρουσιάζει μεγάλη άοριστία. Ο Άμερικανός αντιπρόσωπος κατώρθωσε, ωστόσο να καθορίσει ότι τόν 1950 ή Κίνα προσέφερε στό Χόγκ-Κόγκ 600 τόννους όπιου, σε όποιον επιθυμούσε να τούς αγοράσει. Χωρίς άλλο έπρόκειτο για μια νόμιμη πώληση. Αν όμως ύπολογίσει κανείς ότι, λίγο πριν τόν πόλεμο, ή παραγωγή όπιου έκυμάνετο στά 20 έως 22 εκατομμ. κιλά και αν ακόμη σκεφθεί κανείς ότι, παρ' όλο τις κυβερνητικές απαγορεύσεις, εξακολουθεί ή καλλιέργεια του όπιου στό κράτος του «γαλάσιου ποταμού» βγάζει κανείς εύκολα τόν συμπεράσμα ότι ή μεγαλύτερη άναλογία τού κινεζικού όπιου εισέρχεται στούς κόλπους τού λαθρεμπορίου — ιδίως δε σε ώρισμένες περιοχές της Μέσης Ανατολής. Έπομένως από τού περνάει και πού καταλήγει αυτή ή διαδρομή;

Πρός τούς τεχνητούς παραδείσους

Για τή μεταφορά χρησιμοποιούνται πού συχνά τὰ πλοία και σπανιότερα οι σιδηρόδρομοι και τ' αεροπλάνα. Τόν 1952 ο καθηγητής τού πανεπιστημίου της Άλγερίας Α. Πορώ έγραψε ένα άρθρο πάνω σ' αυτό τόν θέμα και πρότεινε να εκδοθεί μια μαύρη λίστα όλων των «μεσαζόντων» και να μοιραστεί σε όλες τις μεταφορικές εταιρίες κρατικές και ιδιωτικές. Στό άρθρο τού οι τοξικομανείς έπισημαίνει ο διαπρεπής καθηγητής τὰ διάφορα κόλπα που χρησιμοποιούν οι σπείρες. Δηλαδή τὰ ψεύτικα τοιχώματα τὰ παραγεμισμένα με ναρκωτικά κλπ. Μια προσεκτική όμως και έπιστημονική παρατήρηση μπορεί να ξεσκεπάσει τήν απάτη.

Τελευταία ή Καναδική αστυνομία έρεύνησε σε τρεις μέρες, με 70 λαγωνικά της, ένα γαλλικό φορτηγό, όπου ήταν κρυμμένα 14 κιλά ήρωίνης. Οι Άμερικανικές αρχές δημιούργησαν ένα ειδικό σώμα για τήν ανάκλιψη των αεροπλάνων εκείνων

Συνηθισμένος τρόπος μεταφοράς ναρκωτικών είναι ή χρησιμοποίηση κούκλας, με ειδική κρύπτη, για τήν άπόκρυψη τού τρομερού εμπορεύματος.

απ' όπου είναι δυνατό να ριφθούν με αλεξίπτωτο δέματα με ναρκωτικά. Στις άραβικές έρήμους, οι περίπολοι έρευνούν τις γκαμήλες, γιατί συχνά τις χρησιμοποιούν ως μέσο μεταφοράς ναρκωτικών.

Άλλα παρ' όλα τὰ αυστηρά μέτρα που λαμβάνουν, τὰ ναρκωτικά κατορθώνουν πάντα να διαφεύγουν και να φθάνουν στούς τοξικομανείς, όπως ακριβώς τόν άλλο τήν εποχή της ποτοαπαγορεύσεως. Κυρίως στά πού προηγμένα κράτη, όπου ο κόσμος ζει κάτω από τήν υπερένταση τού τεχνητού πολιτισμού, οι τοξικομανείς αυξάνονται συνεχώς. Στην αρχή αποκτούν κάποια πείρα, γράφει ο καθηγητής Πορώ, αλλά ή έξη ακολουθεί συνήθως πολύ γρήγορα. Στό πρώτο στάδιο μια πραγματική ευφορία πλημμυρίζει τις ψυχές των τοξικομανών. Άλλά άμέσως έπειτα μια κατάσταση άνάγκης τούς πιάει ολοένα και περισσότερο και τότε δημιουργούνται τὰ γνωστά μας καθημερινά δράματα που, ωστόσο δεν συγκινούν ιδιαίτερα τόν πολν κόσμο.

Ο περίφημος Λουτσιάνο, ο «βασιλιάς των ναρκωτικών», έξόριστος από τις Ήν. Πολιτείες ζει τώρα στην Ίταλία.

ΠΙΝ λίγο καιρό ή αστυνομία βρήκε μέσα σ' ένα σκοτεινό και βρωμερό δωμάτιο δυο γοηδες σωστά φαντάσματα, με μια βελόνα βυθισμένη στό σακουλιασμένο κορμί τους. Η κατάσταση τους ήταν τέτοια, που δεν είχαν τή δύναμη να τραβήξουν αυτή τή βελόνα, που επί μήνες πρόσφερε τις γνωστές ψευδαισθήσεις τού ναρκωτικού.

Η τραγική αυτή περίπτωση δεν είναι παρ' ένα άλλο παράδειγμα της καθημερινής τραγωδίας των τοξικομανών, ιδίως σε ώρισμένες περιοχές της Μέσης Ανατολής, όπου κάθε πρωί ή αστυνομία μαζεύει εκατοντάδες πτώματα, από τούς δρόμους. Παρ' όλ' αυτά οι έρασιτέχνες τοξικομανείς μένουν αδιάφοροι και συνεχίζουν να παίρνουν τόν δηλητηριό τους.

Τελευταία ο κ. Μ. Νεπότ γενικός γραμματέας της Ίντερπόλ, που διεξάγει σ' όλοκληρο τόν κόσμο ένα αποφασιστικό πόλεμο έναντιόν όλων των φορέων των ναρκωτικών, έκανε μια πολύ ένδιαφέρουσα διάλεξη πάνω στό έπίμαχο θέμα κ. τ. ν. ο. η. αναφέροντας ότι στην Άμερική υπάρχουν 45.000 μορφινομανείς ή ήρωινομανείς και στόν Καναδά 12.000. Στη Γαλλία ο αριθμός των τοξικομανών μειώθηκε αισθητώς μετά τόν Α' παγκόσμιο πόλεμο και σήμερα ύπολογίζονται σε 1.000 περίπου. Είναι αλήθεια ότι οι Γάλλοι προτιμούν τώρα ένα άλλο δηλητήριο πού πού φθηνό και προστό, τόν αλκοόλ. Κι' αυτό γιατί πιστεύουν πως είναι καλύτερα να δουλεύει κανείς τὰ ναρκωτικά παρ' να τὰ χρησιμοποιεί.

Λαδραία έργαστήρια

Το όπιο εισάγεται στό λαθρεμπόριο από πλοία, καταλήγον στην Μεσόγειο και εργαστηριακά μετατρέπεται από ειδικούς σε ήρωίνη ή κοκαΐνη. Οι ειδικοί αυτοί διατηρούν έργαστήρια (ή αστυνομία έκλεισε δικό από τόν 1951), όπου έπεξεργάζονται τὰ ναρκωτικά που

ΣΤΗΝ ΕΚΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 49

Πρὶν ἀπὸ τέσσερις χιλιάδες χρόνια ἓνας ἄγνωστος Σημίτης ἐφεύρε τὸ ἀλφάβητο. Δὲν ξέρουμε ποιὸς εἶχε πρῶτος αὐτὴ τὴν ἰδέα. Μποροῦμε μονόχα νὰ φαντασθoύμε, πὼς ὑπῆρξε ἓνας ἄνθρωπος με ἀσυνήθιστες ἱκανότητες ἀφηρημένης σκέψης. Ἦταν ὁ Ἀἰνστάιν τῆς ἐποχῆς του.

Αἱ ὅλους τοὺς τύπους τοῦ ἀλφάβητου ποὺ χρησιμοποιήσαν ποτὲ οἱ ἄνθρωποι, τὸ πῶς κομίζοντο, τὸ πῶς καλλίγραμμο καὶ συγχρόνως τὸ πῶς εὐχρηστο εἶναι, χωρὶς ἄλλο, τὸ ἐλληνολατινικὸ ἀλφάβητο, τὸ μόνον ἄξιον νὰ διαωνίσει τῆς δόξας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Ρώμης. Ἀλλὰ γιὰ νὰ φθάσουν σ' αὐτὴν τὴν τέλεια ἀρμονία, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ τὸν αἰῶνα αἰῶνες διατηρεῖται ἀδόμητα ζωντανὴ στὰ κεφαλαῖα γράμματα τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γραφῆς (τὰ μικρὰ γράμματα εἶναι μεταγενέστερη ἐφεύρεση) οἱ ἄνθρωποι χρειάστηκαν ἀμέτρητους αἰῶνες πειραματισμῶν καὶ ἄγονων προσπαθειῶν. Ἡ ἀπόδοση ἐνὸς τόσο ρευστοῦ ἐκφραστικοῦ μέσου, τῆς ἀνθρώπινης φωνῆς, μὲ γραπτὰ σημεῖα, ὑπῆρξε ἀναμφισβήτητο ἔνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ἐπιτεύγματα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ ποῦς ὑπῆρξε ὁ ἐφευρέτης τοῦ ἀλφάβητου; Δὲν ξέρουμε ποτε, ποὺ καὶ ποῦς εἶχε πρῶτος αὐτὴ τὴν ἰδέα. Μποροῦμε μονάχα νὰ φαντασθoύμε πὼς ὑπῆρξε ἓνας ἄνθρωπος με ἀσυνήθιστες ἱκανότητες ἀφηρημένης σκέψης.

Στὰ σκοτεινὰ βάθη τοῦ παρελθόντος, σ' ἓνα κόσμον ποὺ μόλις εἶχε ἀρχίσει νὰ κινεῖται με ἀβέβαια κλονιζόμενα βήματα στὸ δύσβατο δρόμον τοῦ πολιτισμοῦ, κάποιος εἶχε πρῶτος τὴν ἰδέα νὰ «αἰχμαλωτίσει» τοὺς ρευστοὺς ἀνθρώπινους φθόγγους, νὰ τοὺς σταθεροποιήσει καὶ νὰ τοὺς διαωνίσει μ' ἓνα σύστημα εἰκαστικῶν συμβόλων. Ἄν εἶχε ξῆσει μερικὲς χιλιάδες χρόνια ἀργότερα, αὐτὸς ὁ ἄγνωστος μεγαλοφυῆς ἐφευρέτης θὰ γινόταν ἴσως ἓνας μεγάλος μαθηματικός.

★

ΣΤΗΝ ἀρχή, ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ ἐκφρασθεῖ μὴ ἔννοια, ἐκτός ἀπὸ τὴν ὁμιλία, ἦταν ἡ ζωγραφική. Με ἀδέξια σχέδια οἱ ἄνθρωποι παρίσταναν τὸ ἴδιο τὸ γεγονός ποὺ ἤθελαν ν' ἀφηγηθoύν. Ἀλλὰ τὸ σύστημα αὐτὸ ἔχει τὸ θεμελιώδες μειονέκτημα ὅτι γιὰ νὰ γίνῃ νοητό, εἶναι ἀπαραίτητο ὁ ἀναγνώστης νὰ ξέρει περίπου ἐκ τῶν προτέρων τί θέλει νὰ πεί

ὁ σχεδιαστής, γιὰτὶ ἀλλοιῶς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ σχέδιο μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ κατὰ διαφόρους τρόπους. Γιὰ παράδειγμα, οἱ Ἑρυνόδεοι Ντακότα γιὰ νὰ σημειώσουν μὴ ἐπιθυμία εὐφρογίας, χάραζαν στοὺς κορμούς τῶν δέντρων μικρὲς ἀνθρώπινες μορφὲς μετὶ τοῦ σώματος γεμάτου τελείας ποὺ παριστάσαν τὰ σπείρια. Εἶναι φανερό πὼς ἓνα τέτοιο σύστημα δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμεύσει παρὰ μόνον ὡς «ἐντύμνηση» γιὰ ὅσους γνωρίζουν ἤδη τὸ γεγονός — ὅπως ὁ κόμπος

«παυλὶ» ἐκφράζει τὴν ἔννοια «εὐτυχίας», γιὰτὶ ὑποτίθεται πὼς ὁποῖος ἔχει γυναῖκα καὶ παιδί εἶναι εὐτυχισμένος. Τὸ ἰδεογραφικὸ αὐτὸ σύστημα ποὺ οἱ Κινεζοὶ χρησιμοποιοῦν ἀκόμα σήμερον, εἶναι ἴσως κατὰλληλον γιὰ τὴ γλώσσα τους ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ λέξεις συνήθως μονοσύλλαβες καὶ πάντοτε ἁπλές, ἀλλὰ θὰ ἦταν ἐντελὲς ἄχρηστο γιὰ γλώσσες πὺς περιπλοκές, ὅπου οἱ λέξεις ἔχουν πτώσεις, πληθυντικὸ, χρονικὲς μεταβολὰς κλπ.

Τὸ ἀλφάβητο

Ο ΜΕΓΑΛΟΦΥΗΣ ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ ΠΟΥ ΑΛΛΑΞΕ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ποὺ δένουμε στὸ μαντήλι μας, χρησιμεύει γιὰ νὰ μᾶς θυμίζει κάτι ποὺ μόνον ἔμεις γνωρίζουμε.

Μετά τὴ ζωγραφική, ἡ γραφὴ πέρασε ἀπὸ τὸ στάδιο τῶν ἰδεογραμμάτων. Πρόκειται ἀκόμα γιὰ ζωγραφική, ἀλλὰ μὴ ζωγραφικὴ στιλιζαρισμένη, ὅπου κάθε σχέδιο ἔχει μὴ σταθερὴ καὶ συγκεκριμένη σημασία. Αὐτὸς ποὺ ἐργάζεται με ἰδεογράμματα δὲν ἐφευρίσκει τὰ σχέδιά του τὴν ὥρα ποὺ γράφει, ἀλλὰ χρησιμοποιοῖ σχέδια συγκεκριμένης μορφῆς ποὺ ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ κιόλας ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἀρχικά, τὰ ἰδεογράμματα χρησίμευαν μόνον γιὰ τὴν ἐκφραση συγκεκριμένων συστατικών (σπίτι, τραπέζι, καρέκλα κλπ.) ἀλλὰ σιγὰ — σιγὰ ἀρχισαν νὰ ἐκφράζουν καὶ πὺς δύσκολες ἔννοιες τὸ ἀφηρημένα οὐσιαστικά. Γιὰ παράδειγμα, τὸ κινεζικὸ ἰδεόγραμμα γιὰ τὴ λέξη «ὁμιλία» (τὸ σχέδιο ἐνὸς στόματος με λίγες γραμμὲς ἀπὸ κάτω ποὺ παριστάνουν τὰ λόγια ποὺ βγαίνουν ἀπ' τὸ στόμα) ἔχει ἐπίσης καὶ τὴ σηματικὴ σημασία «ὁμιλῶ». Γιὰ τίς ἀφηρημένες ἔννοιες χρησιμοποιοῦνται συμβολικά συστήματα.

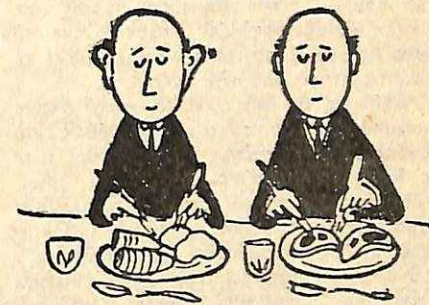
Στὴν κινεζικὴ γραφὴ ἡ συνένωση δυὸ ἰδεογραμμάτων ποὺ σημαίνουν «γυναῖκα» καὶ

ΚΑΤΟΠΙΝ ἡ γραφὴ πέρασε σ' ἓνα πὺς ἐξελιγμένο στάδιο. Στὸ ἰδεόγραμμα ποὺ ἐκφράζει μὴ βασική ἔννοια ἀρχισαν νὰ προστίθενται ἄλλα σημεῖα ποὺ ἐξέφραζαν τίς μεταβολὲς τῆς καταλήξεως. Ἡ σηφοειδὴς γραφὴ τῆς Μεσοποταμίας βασίζεται ἐν μέρει σ' αὐτὸ τὸ σύστημα καὶ σήμερον ἀκόμα ἡ λατινικὴ γραφὴ χρησιμοποιεῖ ἰδεογράμματα ποὺ ἐκφράζουν τὴ βασικὴ ἔννοια με διάφορα σημεῖα γιὰ τίς καταλήξεις.

Κάποτε, περίπου τρεῖς χιλιάδες χρόνια πρὸ Χριστοῦ, στὴ Μεσοποταμία, οἱ ἄνθρωποι ἀνεκάλυψαν ὅτι μποροῦσαν ν' ἀπλοποιήσουν τὴ γραφὴ συνδυάζοντας αὐτὰ τὰ σημεῖα τῶν καταλήξεων ποὺ εἶχαν συλλαβικὴ ἀξία. Ἔτσι δημιουργήθηκε ἡ ἐξελιγμένη συλλαβικὴ γραφὴ τῶν Βαβυλωνίων. Τὸ σύστημα αὐτὸ ἔχει τὸ σημαντικό πλεονέκτημα ὅτι χρειάζεται λιγώτερα σύμβολα. Ἐνῶ γιὰ νὰ ἐκφράσουμε τὴν καθημερινὴ ὁμιλία με τὴν ἰδεογραφικὴ γραφὴ θὰ πρέπει ν' ἀπομνημονεύσουμε περίπου τρεῖς χιλιάδες διαφορετικὰ ἰδεογράμματα, μετὶ τὴ συλλαβικὴ γραφὴ ἀρκοῦν ἑκατὸ σύμβολα.

Λαϊκὴ ΙΑΤΡΙΚΗ

Τὸ Βέρμουντ εἶναι μὴ ἀπὸ τίς βορειότερες πολιτεῖες τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ μὴ ἀπὸ τίς λιγώτερο τυπικὰ ἀμερικανικὲς. Διασχίζεται ἀπὸ τὰ Πράσινα Ὅρη καὶ τὸ χειμῶνα μοιάζει στὴν Ἑλβετία με τίς χιονοδρομίες τῆς. Ἀπέχει, ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τὸ «ρυθμὸ» τοῦ πολιτισμοῦ, πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅσο ὑποδηλώνουν τὰ τριακόσια χιλιόμετρα ποὺ τὴν χωρίζουν ἀπὸ τὴ Νέα Ὑόρκη. Εἶναι μὴ δασωμένη περιοχή. Ἀπὸ τὸ Βέρμουντ προέρχεται ἡ «Λαϊκὴ Ἱατρικὴ», τὸ βιβλίο ποὺ σημείωσε τὴ μεγαλύτερη ἐκδοτικὴ ἐπιτυχία στὶς Ἡν. Πολιτεῖες τοὺς τελευταίους δώδεκα μῆνες. Εἶναι μὴ συλλογὴ τῶν συνταγῶν ὑγείας, ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὸ Βέρμουντ ἐπὶ γενεές, παράλληλα μετὶ τῆς σύγχρονης ἱατρικῆς. Ἡ «Λαϊκὴ Ἱατρικὴ» δὲν ἔχει τὴν ἀξίωση ν' ἀντικαταστήσει τὸ γιαντὶ σας καὶ τίς γνώσεις του, εἶναι ὅμως μὴ ἐπιστροφή στὴν ἀπλή ζωὴ, ποὺ θρίσκει τώρα σὲ ἐλάχιστες περιοχές, ὅπως στὸ Βέρμουντ. Ἡ Λαϊκὴ Ἱατρικὴ εἶναι μὴ παράδοση ποὺ τὴ συνεχίζουν ὅσοι ζοῦν κοντὰ στὴ φύση καὶ σέβονται τοὺς νόμους τῆς. Ὁ δρ. Τζάρβις γνώρισε τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, ἔζησε μαζί τους καὶ συνοψίζει τὴν πείρα τους.

στὲ καταστήματα τροφῶν ὑγείας.

Ζεῖτε σὲ ἄλπειο «ἀνθρώπινο σπίτι» ἂν ἔχετε καστανὰ μάτια, καστανὰ ἢ μαύρα μαλλιά καὶ στρογγυλὸ κεφάλι. Οἱ τροφὲς ποὺ παράγονται ἀπὸ τὴ γῆ, ὅπως τὰ δημητριακὰ, καθὼς καὶ τὸ κρέας, εἶναι γιὰ σᾶς.

Ἄν ἔχετε μαύρα μάτια, μελαχροινὸ δέρμα, μαύρα μαλλιά καὶ μακρὸν κεφάλι, τὸ «ἀνθρώπινο σπίτι» σας εἶναι μεσογειοκῶ. Μπορεῖτε νὰ τρώτε κάθε εἶδος τροφῆς, ὅπως ψάρια, θαλασσινὰ, γαλακτοκομικά, δημητριακὰ, κρέας καὶ φρούτα. Τὸ σύστημά σας εὐνοεῖ εἰδικὰ τὸ καλαμπόκι, τὰ σταφύλια καὶ τὸ χυμὸ σταφυλίων.

Ἡ Λαϊκὴ Ἱατρικὴ παίρνει ὑπ' ὄψιν καὶ τίς υποδιαίρεσεις τῶν φυλετικῶν ὁμάδων, γιὰτὶ τὴν βοηθοῦν νὰ καταλάβει τὴν ἀνθρώπινη μηχανή.

2. Ο ΤΥΠΟΣ ΣΑΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΙΤΑ ΣΑΣ

Ἡ ΛΑΙΚΗ Ἱατρικὴ εἶναι φυσικὸ νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ διαφορετικὰ φυλετικὰ χαρακτηριστικά τῶν ἀνθρώπων. Στὴν Ἑυρώπη, οἱ τρεῖς λευκὲς φυλετικὲς διαίρεσεις εἶναι ἡ Βόρεια, ἡ Ἀλπεια καὶ ἡ Μεσογειακή.

Οἱ Βόρειοι κατοικοῦν στὰ βορειότερα τμήματα καὶ ζοῦν σὲ παράλιες περιοχές ποὺ, ἐπὶ πολλοὺς μῆνες τοῦ χρόνου, εἶναι ἀκατάλληλες γιὰ βλάστηση.

Ἔτσι, οἱ Βόρειοι εἶναι κυρίως ψαροφάγοι, τρώγοντας δέκα φορές περισσότερα ψάρια παρὰ κρέας. Ὅσο γιὰ τὰ φυτὰ καὶ τὰ λαχανικά, ποὺ βλασταίνουν στὸ χῶμα ἄλλοι, ἐξαρτῶνται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ φύκια ποὺ τὰ βγάζει ἡ θάλασσα στὴν ἀκτὴ κι' ἀπὸ παρασινοῦς ποὺ φυτρῶναι στὰ βράχια τῆς παραλίας.

Τὸ πὺς κτυπητὸ σωματικὸ χαρακτηριστικὸ τῶν Βορείων εἶναι τὸ ξανθὸ χρῶμα τους, ποὺ ὡς ἓνα βαθμὸ δὲν τὸ συναντοῦμε σὲ καμμιὰν ἄλλη φυλή. Οἱ Βόρειοι εἶναι γενικὰ ψηλοὶ, με γαλανὰ, γκρίζα ἢ πράσινα μάτια, ξανθὰ ἢ καστανόξανθα μαλλιά, στενὴ μύτη, κάτασπρο δέρμα καὶ μακρὸν κεφάλι.

Τὸ πρόσωπο ποὺ ζεῖ σ' ἓνα βόρειο «ἀνθρώπινο σπίτι» καὶ θέλει καὶ μπορεῖ ν' ἀκολουθήσει τὴ δίαιτα τῆς φυλετικῆς ποικιλίας του, θὰ ἀνανεώνει τὴν ὑγεία του, δὲν θὰ ἀρρωσταίνει εὐκόλως, δὲν θὰ χάνει τὰ δόντια του καὶ θὰ διατηρεῖ τὴν ἐνεργητικότητά του.

Τὸ σταρένιο ψωμὶ καὶ τὰ προϊόντα ἀπὸ στᾶρι δὲν εἶναι γιὰ σᾶς: τὸ ψωμὶ σας πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ σίκαλη. Ἡ ἄσπρη

Πολλοὶ μάγοι τῶν πρωτόγονων φυλῶν πιστεύουν ὅτι μπορεῖ νὰ κατασκευασθoὺν θαυματουργὰ φάρμακα ἀπὸ φίδια δηλητηριώδη!

ΥΠΑΡΧΕΙ τὸ ἀνατομικὸ ὑποδόκιμα — ἂν ἓνα ἄτομο εἶναι λεπτοκαμωμένο, ἂν εἶναι μέτριο ἢ ἂν εἶναι εὐσώμο καὶ παχύ.

Κατὰ κανόνα, ἂν ἓνα λεπτοκαμωμένο ἄτομο ἀρρωστήσει, ἀρρωσταίνει τὴν ἀνοιξη. Γι' αὐτὸ ἡ ἀνοιξη εἶναι ἡ ἐποχὴ ποὺ πρέπει νὰ προσέχει ἰδιαίτερα τὴ δίαιτά του — τὴν καθημερινή τροφή του. Πρέπει νὰ ἐξασφαλίξῃ ἐπαρκῆ ὑπνο τὴ νύχτα καὶ νὰ προσπαθεῖ νὰ περιορίξῃ τὴ δραστηριότητά του τὴν ἡμέρα.

Ἀντίθετα, ἂν ἓνα εὐσώμο, παχύ ἄτομο ἀρρωστήσει, ἀρρωσταίνει συνήθως τὸ φθινόπωρο. Θὰ πρέπει ν' ἀκολουθεῖ τότε τὶς ἴδιες προφυλάξεις.

Τὸ εὐσώμο, παχύ ἄτομο παρουσιάζει περισσότερη κούραση σὲ μεγάλη ἡλικία παρὰ τὸ λεπτοκαμωμένο. Στὰ νεαῖα του ἡ ἀνθρώπινη μηχανὴ του εἶναι ἐπαρκέστατη καὶ λειτουργεῖ ἄριστα. Μετὰ τὰ πενήντα ἀρχίζει νὰ παρουσιάζει συνέπειες φθοράς.

Ἀντίθετα, τὸ λεπτοκαμωμένο ἄτομο μπορεῖ νὰ δραστηριοποιεῖτο στὸ ξεκίνημα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ φτάνει στὸ τέρμα πρὶο εὐκόλα. Συχνὰ ἀισθάνεται καλύτερα στὴν ὑγεία του μετὰ τὰ πενήντα καὶ παρακολουθεῖ μὲ εὐχάριστη ἐκπληξὴ τὴν ἀντοχή καὶ τὴ σταθερὴ καλὴ ὑγεία του.

Ἀφοῦ ἰδοῦμε τὸ σῶμα σὰν σύνολο, εἶναι χρήσιμο νὰ μελετήσουμε τὸ μέγεθος τοῦ αὐτοῦ. Γενικά τὸ ἄτομο μὲ μεγάλη αὐτιά προτιμᾷ τὰ λαχανικά καὶ πλούσια σὲ ὄγκο τροφή. Τὸ ἄτομο μὲ μικρὰ αὐτιά, προτιμᾷ τὸ κρέας καὶ πρὶο συγκεντρωμένη τροφή.

Τὸ νευρικό ὑπόδοκιμα καὶ στὰ ζῶα καὶ στοὺς ἀνθρώπους, μπορεῖ νὰ καθορισθεῖ ἀπὸ τοὺς γονεῖς.

Ὁ καθορισμὸς του γίνεται ἀπὸ τὴν καθημερινή τροφή τῶν γονέων, εἰδικὰ τῆς μητέρας. Ἕνας τύπος τροφῆς, μὴ μορφὴ διαίτας παράγει ἄτομο τοῦ τύπου τοῦ ἀλόγου ἵπποδρομιᾶν, ἐνῶ ἄλλος τύπος τροφῆς παράγει ἓνα ἄτομο τοῦ τύπου τοῦ ὑποζυγίου.

Τὸ νευρικό σύστημα

ΥΠΑΡΧΟΥΝ οἱ δύο διαιρέσεις τοῦ νευρικοῦ συστήματος: τὸ συμπαθητικὸ καὶ τὸ παρασυμπαθητικὸ. Μποροῦν νὰ παραλληλισθοῦν μὲ δύο λουριά, μὲ τὰ ὁποῖα ἐλέγχουμε τὴ δύναμη ἐνὸς κινητήρα. Μὲ τὴ διαίτά τους οἱ γονεῖς καθορίζουν ἂν τὸ παιδί θὰ γεννηθεῖ μὲ ἐπικρατέστερο τὸ συμπαθητικὸ, ποὺ κινεῖ πρὶο γρήγορα τὸν ἀνθρώπινο κινητήρα, ἢ τὸ παρασυμπαθητικὸ, ποὺ τὸν κινεῖ πρὶο ἀργά.

Ἄν γεννηθεῖτε μὲ τὸν ἀνθρώπινο κινητήρα σὲ γρήγορη κίνηση, ἡ Λαϊκὴ Ἰατρικὴ σὰς βοηθεῖ ὥστε νὰ ζήσετε τὴ ζωὴ σας ὀφέλιμα κι' εὐχάριστα. Ἐμεῖς (στὸ Βέρμουντ) ἔχουμε μάθει τρόπους νὰ κάνουμε τὸν ἀνθρώπινο κινητήρα νὰ ἐργάζεται πρὶο ἀργά, γιατί διαφορετικά — ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλα — δὲν θὰ μπορούσαμε ποτὲ ν' ἀνθέσουμε σὲ κούραστικές καιρικές ἀλλαγές τοῦ περιβάλλοντός μας.

Ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς βοηθίες ποὺ μᾶς δίνει ἡ Λαϊκὴ Ἰατρικὴ, εἶναι σχετικὴ μὲ τὴν καθημερινή τροφή μας. Πρέπει ν' ἀποφεύγουμε τὶς τροφὲς ποὺ προκαλοῦν ἀλκαλικὴ ἀντίδραση στὸ σῶμα. Πρέπει ν' ἀποφεύγουμε τὸ σταρενίω ψωμί καὶ τὰ σταρενία ζυμαρικά καὶ νὰ χρησιμοποιοῦμε ψωμί καὶ γενικά προϊόντα ἀπὸ τὸ καλαμπόκι.

Πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε μέλι ἀντὶ ζάχαρη. Κι' ἐπειδὴ τὰ πορτοκάλια καὶ τὰ μανταρίνια ἢ ὁ χυμὸς τους προκαλοῦν τὴν ἀνεπιθύμητη ἀλκαλικὴ ἀντίδραση, πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε στὴ θέση τους σταφύλια, μήλα καὶ φράουλες ἢ τὸ χυμὸ τους.

Νὰ μάθετε νὰ τρώτε λιγώτερο κρέας καὶ περισσότερα ψάρια καὶ θαλασσινά. Ἡ τροφή ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἐπενεργεῖ σὰν καταπραῦντικό στὸ σῶμα σας.

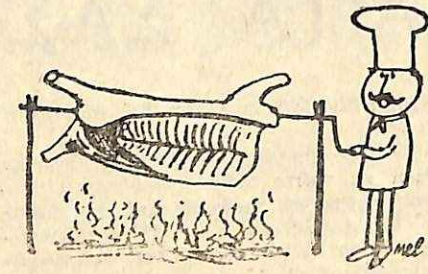
Πρέπει νὰ φροντίζετε νὰ ἐφοδιάζετε κάθε μέρα τὸ σῶμα σας μὲ ὀργανικὸ ὀξύ. Ὅταν ξυπνᾶτε τὸ πρωῒ, νὰ παίρνετε δυὸ κουταλάκια τοῦ γλυκοῦ ξύδι ἀπὸ μηλίτη σ' ἓνα ποτήρι νερό, πίνοντάς το ἐνῶ ντύνεσθε καὶ πρὶο προγευματίσετε.

Ν' ἀποφεύγετε τὰ κρύα ποτὰ καὶ νὰ προτιμᾶτε τὰ ζεστά. Ἡ ζέστη εἶναι καταπραῦντικό γιὰ τὸ σῶμα.

Τὸ οἰκογενειακὸ πρότυπο

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ δύο ὅροι σχετικὰ μὲ τὸ οἰκογενειακὸ ὑπόδοκιμα.

Ὁ ὅρος «μεῖον οἰκογενειακὸ πρότυπο» ἰσχύει σὲ ἄτομο ποὺ ἡ πλειονότητα τῶν κλινικῶν δεδομένων του εἶναι κάτω ἀπὸ

ὁ,τι θεωρεῖται κανονικὸ. Τὰ δεδομένα εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν σφύξεων σ' ἓνα λεπτό, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναπνοῶν σ' ἓνα λεπτό, ἡ θερμοκρασία (ποὺ μετρεῖται στὸ σῶμα, ὅταν δὲν εἶναι ἀρρωστο) καὶ ἡ ἀρτηριακὴ πίεση.

Ὁ ὅρος «σὺν οἰκογενειακὸ ὑπόδοκιμα» ἰσχύει ὅταν ὅλα τὰ κλινικά δεδομένα τοῦ ἀτόμου εἶναι φυσιολογικά.

Κανένα ἄτομο δὲν ἀντιπροσωπεύει ἐκτὸς τὰ ἑκατὸ τὸ «μεῖον» ἢ τὸ «σὺν» οἰκογενειακὸ ὑπόδοκιμα. Συνήθως τὸ ποσοστὸ εἶναι γύρω στὰ 75%.

Τὸ «μεῖον» ὑπόδοκιμα ἔχει τὴν ἀκόλουθη ἐξέλιξη. Στὴν πρώτη περίοδο τῆς ζωῆς σας, ὡς τὰ 25 χρόνια σας, εἰσθε πολὺ δραστήριος. Καθὼς περνοῦν τὰ χρόνια κι' ἐφ' ὅσον δὲν ἀκολουθήσατε τὴ φυλετικὴ διαίτά σας, ἔρχεται καιρὸς ποὺ αἰσθάνεσθε κουρασμένος κάθε βράδυ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ἐργασία σας. Χάνετε τὴν ὀρμὴ καὶ τὴν πρωτοβουλία σας.

Ὡστόσο, μολοντὶ κουράζεσθε σωματικά, ποτὲ δὲν φαίνεσθε νὰ κουράζεσθε πνευματικά. Ἄν καθίσετε ἢ ἂν ξαπλώσετε γιὰ νὰ ξεκουρασθεῖτε, παίρνετε μιά ἐφημερίδα, ἓνα περιοδικὸ ἢ ἓνα βιβλίο γιὰ νὰ ἀπασχολήσετε τὸ μυαλό σας.

Ἀπὸ τὶς ἐξῆς ὡς τὶς δέκα τὸ πρωῒ, ὁ χρόνος εἶναι πρὶο δύσκολος γιὰ σὰς παρὰ ἀπὸ τὶς ἐξῆς ὡς τὶς δέκα τὸ βράδυ. Ὅταν ἔρχεται ἡ ὥρα νὰ πέσετε στὸ κρεβάτι, δὲν νυστάζετε καθόλου, αἰσθάνεσθε περίφημα καὶ θέλετε νὰ κάνετε κάτι μᾶλλον, παρὰ νὰ ξαπλώσετε.

Μπορεῖ νὰ ἀνακαλύψετε ὅτι σὰς ἐνο-

χλεῖ, κάπου - κάπου, κεφαλόπονος στὸ πίσω μέρος τοῦ κρανίου καὶ ἓνα αἰσθημα σφίξιματος στὸ σῆμα.

Σὰς βασανίζουν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια σας ποὺ τὰ νοιώθετε κρύα. Τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια σας ναρκώνονται εὐκόλα.

Μολοντὶ δὲν κρυολογεῖτε συχνά, ὅταν κρυολογεῖτε παθαίνετε βρογχικά, ποὺ τραβοῦν σὲ μᾶκρος. Ὅταν εἰσθε κουρασμένος, ἡ φωνὴ σας εἶναι σβησμένη.

Γενικά τὰ μέλη τοῦ οἰκογενειακοῦ ὑποδείγματός σας εἶναι μακρόδια, φθάνουν συχνὰ στὰ ὀγδόντα χρόνια. Πιθανώτατα στὸ οἰκογενειακὸ δένδρο σας, μερικὰ ἄτομα ἔχουν φθάσει καὶ περάσει τὰ ἐνενήντα.

Ἡ διαίτα τῶν ἀτόμων ποὺ ἀνήκουν στὸ «μεῖον» οἰκογενειακὸ ὑπόδοκιμα, πρέπει ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ λαχανικά, φρούτα καὶ ξερὰς καρπούς. Στὴ διαίτα αὐτὴ μπορεῖ νὰ προστεθοῦν ἄριστα ψάρια καὶ θαλασσινά.

Ὁ σωματικὸς ἀκμαῖος τύπος

ΑΝ ἀνήκετε στὸ «σὺν» οἰκογενειακὸ ὑπόδοκιμα, εἰσθε γενικά ρωμαλέος σωματικά.

Στὰ νεαῖα του, τὸ ἄτομο αὐτὸ εἶναι πολὺ δραστήριο σωματικά, ἐπιβίβεται στὸν ἀθλητισμό, παίρνει μέρος σὲ ἀγῶνες καὶ κάνει ἐκδρομὲς καὶ ὀρειβάσεις. Τρελλαίνεται γιὰ τὸ κυνήγι, τὸ ψάρεμα, τὸ τένις, τὸ γκόλφ. Γι' αὐτόν, ἡ καλύτερη ἐκφάνση τῆς ζωῆς εἶναι ἡ σωματικὴ μάλλον, παρὰ ἡ πνευματικὴ.

Ὅταν μεγαλώσει σπάνια ἀρρωσταίνει, ἂν μπορεῖ νὰ ἀσκεῖται καὶ ν' ἀποφεύγει τὴν ὑπερβολικὰ κλειστὴ μέσα στὸ σπῆτι ζωὴ. Ἡ ὁρεξὴ του εἶναι γενικά καλὴ μὲ ἰδιαίτερη προτίμηση στὸ κρέας, στὰ ζυμαρικά καὶ στὰ γλυκά. Γενικά, τὸ ἄτομο αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ λαχανικά καὶ σαλάτες.

Ἄν οἱ περιστάσεις ἀναγκάζουν ἓνα μέλος τοῦ «σὺν» οἰκογενειακοῦ ὑποδείγματος νὰ περνᾷ τὶς περισσότερες ὥρες μέσα, τότε τὸ ἄτομο αὐτὸ ἀργὰ ἢ γρήγορα θ' ἀνακαλύψει ὅτι εἶναι ἀρκῶς κουρασμένο. Νευριάζει καὶ ἐξάπτεται εὐκόλα καὶ ὅταν δὲν τὸ θέλει.

Τὸ μεσημέρι, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ζωηρότερο, τὸ ἄτομο αὐτὸ νυστάζει. Ἀπὸ τὶς ἐξῆς ὡς τὶς δέκα τὸ πρωῒ τὰ καταφέρνει πρὶο εὐκόλα παρὰ ἀπὸ τὶς ἐξῆς ὡς τὶς δέκα τὸ βράδυ. Τὸ δέρμα του ἔχει τὴν τάση νὰ στεγνώνει. Τὰ μαλλιά του μεγαλώνουν κάπως περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἐπιθυμεῖ.

Πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖται μέλι, γιατί τὸ νευρικό σύστημα τοῦ τύπου αὐτοῦ ἔχει τὴν τάση νὰ γίνεται ὑπερβολικά δραστήριο. Τὸ μέλι, ποὺ εἶναι καταπραῦντικό γιὰ τὸ σῶμα, θὰ τὸ ἡρεμήσει. Κάθε μέρα ἔξῃ κουταλάκια μέλι πρέπει νὰ παίρνετε ἀνάμεσα στὰ γεύματα.

Στὰ χρόνια τῆς μεγαλύτερης σωματικῆς δραστηριότητάς σας τὸ σύστημά σας μπορεῖ νὰ ἐπεξεργάζεται καλύτερα τὶς τροφὲς ποὺ περιέχουν πρωτεΐνες — ψυχρὸ κρέας, γάλα, αὐγά, ξερὰς καρπούς, ὀσπρία, κυνήγι, ψάρι καὶ θαλασσινά.

Ὅταν φθάσετε τὰ σαράντα, θὰ πρέπει ν' ἀναθεωρήσετε τὴ διαίτά σας. Γιὰ ν' ἀποφύγετε ἀνεπιθύμητες συνέπειες στὸ σῶμα σας καθὼς γίνεσθε σωματικὰ λιγώτερο δραστήριος, πρέπει νὰ ἐλαττώσετε τὶς τροφὲς ποὺ περιέχουν πρωτεΐνες.

ΣΤΟ ΕΠΙΟΜΕΝΟ: Ἡ φυσικὴ τροφή.

Πρὶν ἀπὸ μερικοὺς μῆνες ἓνας πρῶην πιλότος τῆς ΡΑΦ κατάφερε νὰ κινηματογραφήσῃ τὸ τέρας τοῦ Λόχ Νῆς καὶ ἡ ταινία του προεβλήθη πρὶο ἡμερῶν στὴν τηλεόραση. Μιὰ σκιά φαινόταν νὰ κολυμπᾷ στὴ λίμνη τῆς Σκωτίας καὶ νὰ καταδύεται... Πρόκειται ἄραγε γιὰ ὀριστικὴ ἐπιβεβαίωση ὑπάρξεως τοῦ τέρατος;

Τὸ τέρας τοῦ Λόχ Νῆς στὴν... τηλεόραση!

ΣΤΗΝ ὀμιχλιασμένη Σκωτία τὸ Λόχ Νῆς εἶναι μιὰ λίμνη μὲ συνήθως ταραχμένη ἐπιφάνεια καὶ ἀπατηλοὺς ἰσκιούς. Σὲ μιὰ τέτοια ἀτμόσφαιρα οἱ ὀφθαλμαπάτες δὲν εἶναι ἀδύνατες, ἰδιαίτερα γιὰ κείνους ποὺ ἔρχονται προκατελιγμένοι ἀπὸ τοὺς θρύλους. Ὅσο γιὰ τὸ ὑποθετικὸ τέρας ποὺ τὴν κατοικεῖ, ὑπάρχουν δυὸ τρόποι γιὰ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουμε: Ὁ ἓνας εἶναι νὰ τὸ ἀγνοήσουμε. Ἡ νὰ τὸ γελοιοποιήσουμε. Ὁ ἄλλος εἶναι νὰ υποθέσουμε πὺς ὑπάρχει κάποιος ἴσως ἀλήθειας στὶς περιγραφὲς τῶν ἐκατοντάδων αὐτοπτῶν μαρτύρων ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ εἶδαν. Στὴ δεύτερη αὐτὴ περίπτωση τὸ μόνο ποὺ ἔχουν νὰ κάνουν οἱ ἐπιστήμονες εἶναι νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴν ὑπαρξὴ του.

Στὶς 23 Ἀπριλίου ὁ Τίμ Ντίνοντελ, ἄλλοτε πιλότος τῆς ΡΑΦ, κατάφερε νὰ κινηματογραφήσῃ τὸ τέρας τοῦ Λόχ Νῆς — αὐτὸ τοὐλάχιστον ἰσχυρίζεται. Πρὶο ἡμερῶν ἡ ταινία του προεβλήθη στὴν ἀγγλικὴ τηλεόραση. Δὲν ἦταν τίποτα τὸ θαυμασιόν. Παρμένη ἀπὸ ἀπόσταση ἐνὸς μιλίου, μιὰ σκιά φαινόταν νὰ κολυμπᾷ στὸ Λόχ Νῆς καὶ νὰ καταδύεται ἔπειτα ἀπὸ λίγο.... Αὐτὸ ἦταν ὅλο. Πρόκειται ἄραγε γιὰ τὴν ὀριστικὴ ἐπιβεβαίωση τῆς ὑπάρξεως τοῦ τέρατος; Μήπως δ... καθηγητὴς Τσάλλεντζερ, τοῦ ὁποῖου τὶς φανταστικὲς περιπέτειες διαβάξουν οἱ ἀναγνώστες μας στὸ «Χαμένο Κόσμο», εἶχε δίκιο; Ὑπάρχουν ἀκόμα προϊστορικὰ μεγαθήρια, καὶ μάλιστα ὄχι στὶς ἀνεξερευνήτες περιοχὲς τοῦ Ἀμαζονίου, ἀλλὰ σὲ μιὰ εἰρηνικὴ λίμνη τῆς δυτικῆς Εὐρώπης;

★

ΗΤΑΙΝΙΑ τοῦ Ντίνοντελ δὲν ἀποκλείεται νὰ γίνῃ ἀφορμὴ μιᾶς σοβαρῆς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς στὸ Λόχ Νῆς. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ οἱ ἀνθρώποι σχεδιάζουν ταξίδια στὸ Διάστημα εἶναι παράξενο νὰ μὴν μποροῦν ἀκόμα νὰ ἐξακριβώσουν τί γίνεται σὲ μιὰ λίμνη τῆς Σκωτίας.

Ἀλλὰ τί ἀκριβῶς φωτογράφησε ὁ Ντίνοντελ; Μὲ τὰ ἰσχυρὰ γερμανικά του κινῆματα — τοῦ τύπου ποὺ χρησιμοποιεῖται στὴν κατασκοπεία — παρατήρησε μιὰ μαύρη κυρτὴ σκιά σὲ ἀπόσταση ἀρκετῶν ἐκατοντάδων μέτρων ἀπὸ τὴν ὄχθη τῆς λίμνης. Τοῦ φάνηκε πὺς ἦταν ἓνα μέρος τῆς πλάτης ἐνὸς πολὺ μεγάλου ζώου.

Κυττάζοντας καλύτερα, πρόσεξε πὺς ἦταν κοκκινωπὴ μὲ μιὰ σκοτεινὴ κηλίδα στὴ δεξιὰ πλευρά. Δὲν ὑπῆρχαν λεία ἢ περὶ ὅγρια ἀλλὰ κατὰ μήκος τῆς ὀχθῆς

ψεύδει αὐτὴ τὴν ἀποψη. Ἡ μεγάλη πλειονότητα τῶν μαρτύρων ἀναφέρει ὅτι τὸ τέρας ἔγινε ἀντιληπτὸ σὲ ὥρες ποὺ ἡ ἐπιφάνεια τῆς λίμνης ἦταν ἀπόλυτα ἥρεμη καὶ ἡ ἡλιοφάνεια ἱκανοποιητικὴ.

★

ΟΝΤΙΝΣΕΝΤΕΛ δὲν ἔχει λοιπὸν καμμιὰ ἀμφιβολία ὅτι φωτογράφησε τὸ τέρας τοῦ Λόχ Νῆς καὶ ὄχι μιὰ... βενζινάκατο ἢ ἓνα ψαράδικο κατῆ. Τὸ τμήμα τοῦ σώματός του ποὺ φωτογράφησε εἶχε μήκος τοὐλάχιστον πέντε μέτρων. Τὸ συνολικὸ του μήκος πρέπει νὰ εἶναι περίπου 20 μέτρων.

Ἄλλ' ἂν τὸ ζῶο ὑπάρχει πραγματικά, σὲ ποῖο εἶδος ἀνήκει;

Εἶναι ἴσως ἓνα εἶδος ἀμφιβίου ἐρπετοῦ μεγάλων διαστάσεων, ἓνας ἐξελιγμένος τύπος δεινοσαύρου. Ὁ δρ Μόρις Μπράντον ὑποστηρίζει ὅτι πρόκειται γιὰ μεγάλη χελώνα τοῦ γλυκοῦ νεροῦ χωρὶς ὀστέρακο.

Ἴσως ὑπάρχουν δυὸ ἢ τρία ἀπ' αὐτὰ τὰ ζῶα στὸ Λόχ Νῆς καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι προϊστορικὰ εἶδη τῆς οἰκογενείας τῶν δεινοσαύρων ποὺ κατάφεραν νὰ ἐπιζήσουν ἐπὶ ἑκατομμύρια χρόνια σ' αὐτὴ τὴν λίμνη τῆς Σκωτίας. Τὰ ζῶα αὐτὰ θὰ εἶναι κατὰ πάσαν πιθανότητα πολὺ μακρόβια, δὲν ἀποκλείεται νὰ ζοῦν περισσότερο ἀπὸ 200 χρόνια.

★

ΟΙ θεατὲς τῆς τηλεοράσεως εἶδαν μονάχα μιὰ καμπούρα ποὺ κινήθηκε γοηγορότερα, ἔστριψε πρὶος τὰ δεξιὰ καὶ καταδύθηκε, ἀλλ' ἐξακολούθησε νὰ σηκώνει ἓνα μικρὸ κύμα στὸ πέρασμά της ἐπὶ ἑκατοντάδες μέτρα. Ὁ Ντίνοντελ εἶχε ἔτοιμη τὴν κινηματογραφικὴ του μηχανὴ καὶ περιέμενε. Ἀλλὰ πὺς ἤξερε ὅτι θὰ ἐμφανισθεῖ τὸ τέρας; Εἶχε στήσει καρτέρι ἐπὶ τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες καὶ σ' αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν κοιμήθηκε σχεδὸν καθόλου. Τέλος τὴν τρίτη μέρα, στὶς ἑννιά τὸ πρωῒ, τὸ τέρας φαίνεται πὺς τὸν λυτήθηκε καὶ βγήκε γιὰ νά... ποζάρει. Ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξει τὴν περιφρόνησή του πρὶος τοὺς θεατὰς τῆς τηλεοράσεως δὲν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ νερὸ παρὰ μόνο τὴν πλάτη του. Ἐκτὸς ἂν εἶναι πολὺ ντροπαλὸ.

Πάντως αὐτὲς δὲν εἶναι οἱ πρώτες φωτογραφίες τοῦ τέρατος. Τὸ 1954 ἓνας χειρουργὸς ἀπὸ τὸ Λονδίνο εἶχε τραβήξει μιὰ σχετικὰ καλὴ φωτογραφία τοῦ κεφαλοῦ καὶ τοῦ λαιμοῦ του καὶ πρὶο ἀπὸ λίγους μῆνες ὁ πυροσβέστης Πήτερ Ὁλόνφορ τὸ φωτογράφησε τόσο καλὰ ὥστε οἱ φουσιδιφες ἔδωσαν στὸ ὑποθετικὸ τέρας τ' ὄνομά του: «Νησιώσαυρος Ὁκονόρι».

Μιὰ φωτογραφία τοῦ ὑποτιθέμενου τέρατος τοῦ Λόχ Νῆς.

ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΩΔΕΣΤΕΡΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Η σήραγγα της Μάγχης υπήρξε ένα πολύπλοκο πρόβλημα όχι μονάχα τεχνικό, αλλά και διπλωματικό και στρατηγικό. Άλλά, σήμερα, όλα τα εμπόδια έχουν πα-
ραμερισθεί και η σήραγγα της Μάγχης θα γίνει πραγματικότητα. Προτού περάσουν
δέκα χρόνια, ένας διάδρομος, μήκους σαράντα χιλιομέτρων κάτω από τον πυθμένα
της θαλάσσης, θα συνδέσει τις αγγλικές με τις γαλλικές ακτές και η Άγγλία
θα πάψει να είναι νησί...

Η σήραγγα της Μάγχης

Οι αντιδράσεις του αγγλικού νησιωτι-
σμού σ' ένα τεχνικό έργο που θα
ένώσει την Άγγλία με την Εύρώπη

ΜΙΑ ομάδα Γάλλων ελευθεροκτόνων
που άνηκουν στη «Στοά της Φι-
λίας», έφθασε στο Ντόβερ για να
έπισκεφθεί τους Άγγλους «άδελφούς»
της... Μια πολύ άθωα επίσκεψη: Οι άγ-
γλικές αρχές δεν έχουν κανένα ιδιαίτε-
ρο λόγο να ενδιαφερθούν γι' αυτές τις
ανταλλαγές επισκέψεων μεταξύ των με-
λών της διεθνούς Μασωνίας...

Κανέναν ιδιαίτερο λόγο; Και όμως...
Στην πραγματικότητα οι επισκέπτες αυ-
τοί με την τόσο άθωα εμφάνιση είναι
Γάλλοι στρατιώτες μεταφισμένοι. Μό-
λις πατήσουν το πόδι τους στο βρεταν-
νικό έδαφος θα σπεύσουν στο λιμάνι, ό-
που δυο γαλλικά ατμόπλοια τους περι-
μένουν. Και τί περιέχουν αυτά τα πλοία;
«Όπλα, φυσικά, πολλά όπλα! Οι ψευτο-
μασώνιοι όπλιζονται ως τα δόντια και σε
λίγο έχουν εξουδετερώσει την αγγλική
φρουρά του Ντόβερ. Στο μεταξύ — πρό-
κειται για συνδυασμένη επιχείρηση —
τα τραίνα, γεμάτα Γάλλους στρατιώτες,
διασχίζουν τη σήραγγα της Μάγχης με
κατεύθυνση το Ντόβερ! Όταν τελικά οι
Άγγλοι ξυπνήσουν από το λήθαργο,
100.000 Γάλλοι βρίσκονται κιόλας στο
βρεταννικό έδαφος. Κάθε αντίσταση εί-
ναι μάταιη. Η καρδιά της αυτοκρατο-
ρίας, όπου «ό ήλιος ποτέ δεν δύει», βρί-
σκεται στο έλεος των μισητών Γάλλων.
Η Μ. Βρεταννία έχει πάψει να υπάρχει
ως μεγάλη δύναμη...

Χαμογελάτε; Πραγματικά, είναι μια
κωμική ιστορία, αλλά το 1882, όταν
δημοσιεύθηκε, οι Άγγλοι την πήραν
πολύ στα σοβαρά. Έξ αιτίας αυτής της
φανταστικής εισβολής των Γάλλων «κομ-
μάντος», το αγγλικό υπουργείο Πολέμου
γνωμάτευσε κατά της κατασκευής μίας
σήραγγας κάτω από τη Μάγχη. Δέκα
αίωνων έχθρότητα και αμοιβαία καχυπο-
ψία μεταξύ των δύο λαών, δεν εξαλεί-
φεται με τα σχέδια των μηχανικών πάνω
στο χάρτη. Η σήραγγα της Μάγχης
υπήρξε ένα πολύπλοκο πρόβλημα, όχι
μονάχα τεχνικό, αλλά και διπλωματικό
και στρατηγικό.

Αλλά τώρα φαίνεται ότι τελείωσαν
τ' άσπετα. Η σήραγγα της Μάγχης θα

γίνει πραγματικότητα — η Άγγλία θα
πάψει να είναι νησί...

★

Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ Πάλμερστον δεν ήθε-
λε ν' ακούσει τίποτα για σήραγγα
κάτω απ' τη Μάγχη.

— Άχ αυτή η σήραγγα! Έλεγε στους
υπουργούς του. Όποιαδήποτε στρατιά θα
μπορούσε να εισβάλει στη χώρα μας σε
λίγες ώρες!

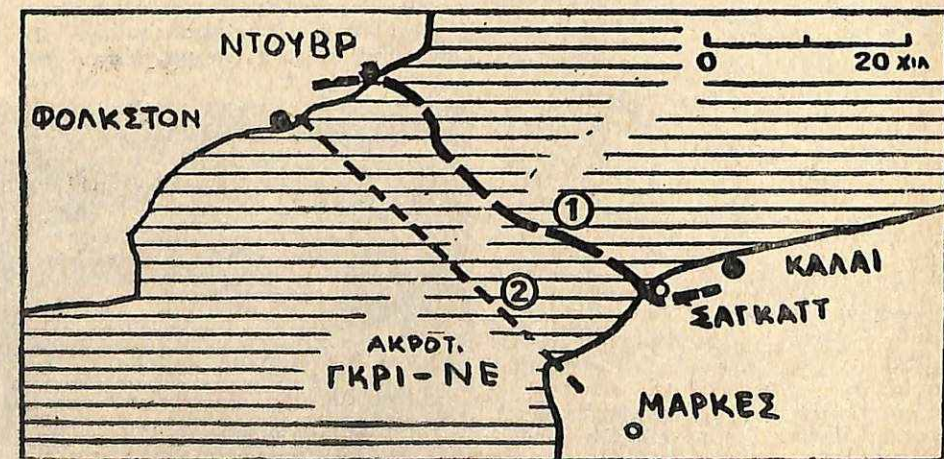
Ο Πάλμερστον, άλλωστε, είναι ένα
παράδειγμα της καταστρεπτικής «νω-
πίας» που προσβάλλει κάποτε τους «μεγά-
λους πολιτικούς». Άν ήταν στο χέρι
του, θα είχε ματαιώσει την κατασκευή
της διώρυγας του Σουέζ. Κατά τη γνώ-
μη του, η διώρυγα θα έθετε σε κίνδυνο
την αγγλική αυτοκρατορία των Ινδιών.
Όσο για τη στρατιά που θα εισέβαλε
στην Άγγλία από τη σήραγγα της Μάγ-
χης, αυτή, στο πνεύμα του Πάλμερστον,
δεν μπορούσε παρά να είναι γαλλική.

Ωστόσο, το 1867, ένας Γάλλος μηχαν-
ικός, ο Τομέ ντε Γκαμόν, υπέβαλε στον

αυτοκράτορα Ναπολέοντα τον Γ' τα σχέ-
δια μίας σήραγγας. Ο Γκαμόν είχε ένα
πανίσχυρο σύμμαχο: τη.. ναυτία. Η βασι-
λισσα Βικτωρία υπέφερε από ναυτία και
άπεχθανόταν τα θαλάσσια ταξίδια. Έ-
τσι, δόθηκε κάποια προσοχή στο σχέδιο
και δυο εταιρίες, μία αγγλική και μία
γαλλική, άρχισαν να κάνουν δοκιμαστι-
κές γεωτρήσεις στο Καλαί και στο Ντόβερ.
Άλλ' η αντίδραση της αγγλικής κοινής
γνώμης υπερίσχυσε της βασιλικής ναυτίας
και το 1882 το βρεταννικό Γενικό Έ-
πιτελείο απέφινε ότι η σήραγγα ήταν
αντίθετη προς τα στρατηγικά συμφέρον-
τα της χώρας. Τα πηγάδια που είχαν
ανοιχθεί στο Ντόβερ και στο Καλαί
φράχθηκαν με μπάζα και το σχέδιο
ναυάγησε...

Πέρασαν πολλά χρόνια. Στο τέλος οι
Άγγλοι άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι
δεν είχαν τίποτα να φοβηθούν από τους
Γάλλους. Ναι, άλλ' υπήρχαν οι Γερμα-
νοί. Ο βρεταννικός Τύπος περιέγραφε
με μελανά χρώματα την εισβολή των
στρατευμάτων του Κάιζερ στην Άγγλία
και η υποθετική αυτή εισβολή θα γινό-
ταν, φυσικά, από την υποθετική σήραγ-
γα της Μάγχης. Το νησιωτικό πνεύμα
των Άγγλων ήγετων υπερίσχυσε και
πάλι.

Λίγο μετά τον πρώτο παγκόσμιο πό-
λεμο, με τη Γερμανία νικημένη, τη Γαλ-
λία σύμμαχο, η αντίσταση των Άγγλων
φαινόταν ότι θα καμφθεί. Άλλα δεν εί-
χε φθάσει ακόμα η κατάλληλη στιγμή για
την πραγματοποίηση του σχεδίου. Ο
Άγγλος στρατηγός Φρέντς διακήρυξε
πώς η ύπαρξη μίας σήραγγας θα μπο-
ρούσε να μεταβάλει δυσμενώς τη στρα-
τηγική θέση της Άγγλιας. Αντίθετα, ο
Γάλλος στρατηγός Φίς υπεστήριζε πως

1. Η σήραγγα κάτω από τον πυθμένα της Μάγχης. 2. Η σήραγγα στο επί-
πεδο του πυθμένος. Οι μηχανικοί δεν
έχουν αποφασίσει πιά σχέδιο είναι κα-
λύτερο: η διάτρητη σήραγγα κάτω από
τον πυθμένα ή η προκατασκευασμένη σή-
ραγγα από κλίνδρους μπετόν που «κάθονται» στον πυθμένα.

η ύπαρξη της σήραγγας θα διευκόλυνε
τις συμμαχικές επιχειρήσεις. Όλα αυτά
δείχνουν πόσο αντιφατικές ήταν οι άν-
τιδράσεις που προκαλούσε το μεγαλειώ-
δες αυτό σχέδιο.

Ο αγγλικός νησιωτισμός

ΣΗΜΕΡΑ, οι τελευταίοι Άγγλοι
αντίπαλοι της σήραγγας δεν έπι-
σιούν τον κίνδυνο των Γάλλων,
ούτε των Γερμανών. Οι πιθανοί εισβο-
λείς είναι, φυσικά, οι Σοβιετικοί. Αύριο,
χωρίς άλλο, θ' αρχίσουν να μιλάνε για
τον «κίτρινο κίνδυνο».

Άλλ' οι έχθροι της σήραγγας γίνον-
ται όλο και πιο σπάνιοι και οι Άγγλοι,
σήμερα, δείχνουν περισσότερη προθυμία
από τους Γάλλους για την πραγματο-
ποίηση του σχεδίου. Πολλά πράγματα
έχουν αλλάξει από το 1882. Η αερο-
πορία και τα ατομικά όπλα έχουν εξου-
δετερώνει σχεδόν την τραγική σημασία
της σήραγγας. Και η διάδοση του αυτο-
κινήτου είναι ένας παράγων που συνέ-
βαλε κατά πολύ στη μεταστροφή της
αγγλικής κοινής γνώμης υπέρ της σή-
ραγγας. Το αυτοκίνητο, για εκατομμύρια
Βρεταννούς, είναι το καλύτερο μεταφο-
ρικό μέσο για να φτάσουν στις ήλιό-
λουστες ακτές της Μεσογείου. Άλλ' η
Άγγλία είναι νησί και για πρώτη φο-
ρά οι Άγγλοι αρχίζουν να αισθάνονται
ότι το γεγονός αυτό έχει και κάποια
μειονεκτήματα. Το καλοκαίρι, όταν όλοι
οι Άγγλοι θέλουν να εισβάλουν με τ'
αυτοκίνητά τους στην Εύρώπη, τα ποθ-
μεία που εξασφαλίζουν τη συγκοινωνία
μεταξύ του Χάρουιτς του του Ζερε-
προύγκε, του Ντόβερ και της Οστάν-
δης, της Δουγκέρεκς ή του Καλαί, δεν
επαρκούν για να εξυπηρετήσουν την κί-
νηση. Οι Άγγλοι που θέλουν να τα-
ξιδέψουν με το αυτοκίνητό τους τον
Αύγουστο, πρέπει να κρατήσουν θέση για
το αυτοκίνητό τους από τον Μάιο. Έ-
τσι, ενώ οι πανευτυχείς Γάλλοι, Γερμα-
νοί, Ιταλοί, Έλβετοι αυτοκίνητιστές δο-
γώνουν ανενόχλητοι την Εύρώπη, οι
Άγγλοι πρέπει να περιμένουν.. στην
αύρα. Στο διάβολο η στρατηγική! Φωνά-
ζει σήμερα ο μέσος Άγγλος. Αυτό που
μάς χρειάζεται είναι μια καλή σήραγγα.
Η Άγγλία δε μās χωράει, έμας και τ'
αυτοκίνητά μας...

Τεχνικά προβλήματα

ΑΤΤΟ, φυσικά, δεν είναι το μόνο
πλεονέκτημα της σήραγγας. Ο υπό-
γειος αυτός διάδρομος θα προσφέ-
ρει νέες οικονομικές διεξόδους. Έκατομ-
μύρια τόννοι εμπορευμάτων θα κυκλο-
φορούν με μεγαλύτερη ευκολία από τη
μια στην άλλη πλευρά της Μάγχης, χω-
ρίς να υπολογίσουμε την αύξηση της
ταξιδιωτικής κινήσεως, την οικονομία
των καυσίμων κτλ. Δεν υπάρχει καμμία
αμφιβολία ότι η σήραγγα θα είναι οι-
κονομικώς αποδοτική.

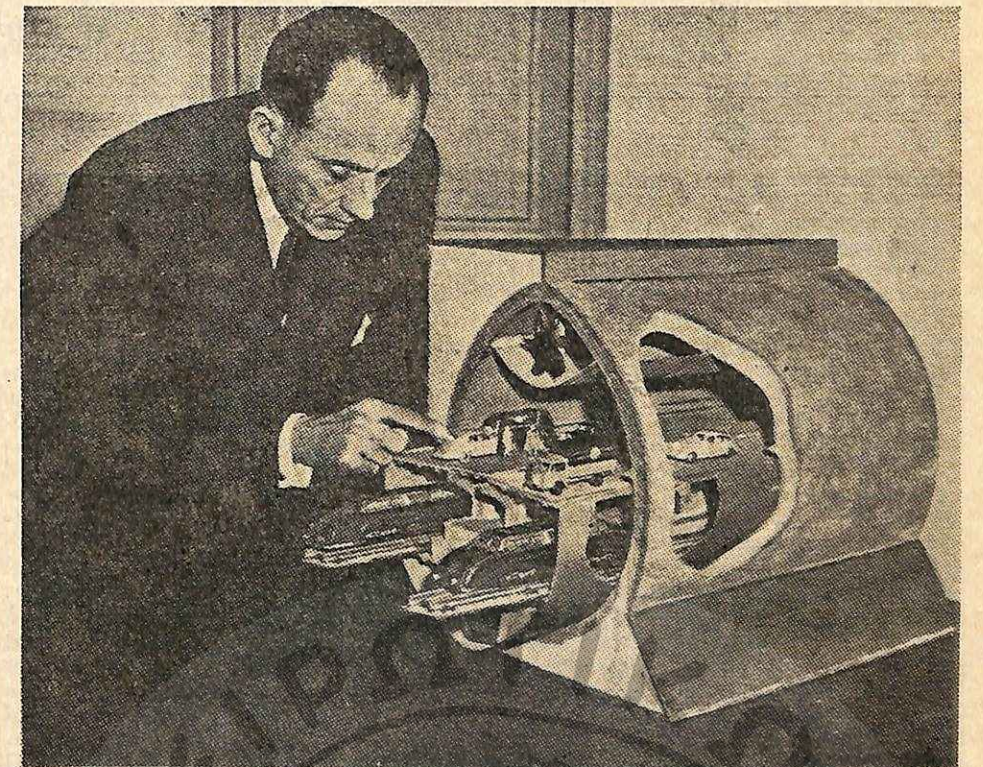
Το την ένθαρυντική αυτή προοπτι-
κή οι αρχιτέκτονες και οι μηχανικοί ά-
ναζητούν την καλύτερη τεχνική λύση για
την σήραγγα της Μάγχης. Μέχρι σιγ-
μής, εξετάζονται δυο σχέδια: α) Το σχέ-
διο μίας «μικτής» σήραγγας που θα πε-
ριλαμβάνει αυτοκινητόδρομο και διπλή
σιδηροδρομική γραμμή. β) Το σχέδιο
μίας αποκλειστικά σιδηροδρομικής σή-

ραγγας με ειδική διευθέτηση για τη γρή-
γορη επιβίβαση και αποβίβαση των αυτο-
κινήτων από τα φορτηγά βαγόνια.
Τάχαρι κι' ένα τρίτο σχέδιο για
την κατασκευή μίας γέφυρας πάνω απ'
τη Μάγχη. Τεχνικώς είναι πραγματοποιη-
σίμο, αλλά δε συγκεντρώνει πολλούς ά-
παυούς.

Η αγγλική εταιρία «Μπραϊάν Κόλ-
χουν» έχει καταστρώσει τα σχέδια της
σιδηροδρομικής σήραγγας. Η ιδέα της
μικτής σήραγγας απορρίπτεται από τους
τεχνικούς της εταιρίας εξ αιτίας των
σοβαρών προβλημάτων αερισμού που πα-
ρουσιάζει. Από το Ντόβερ ως το Σαγ-
κάτ, νοτίως του Καλαί, η σήραγγα της
Μάγχης θα έχει μήκος περίπου 40 χιλιο-
μέτρων και πλάτος όχτώ μέτρων. Σε μι-

μάτων της κλειστοφοβίας που είναι
συνηθέστατη στις μεγάλες σήραγγες κλπ.
κλπ.

Άλλ' οι όπαδοι του σχεδίου της μι-
κτής σήραγγας απαντούν ότι ο μοναδικός
σκοπός του έργου είναι η σύνδεση του
αγγλικού με το ήπειρωτικό δίκτυο σύστη-
μα. Άν το δαπανηρό αυτό έργο δεν έ-
ξυπηρετήσει πρωτίτως τους αυτοκινη-
τιστάς, δεν έχει κανένα λόγο ύπαρ-
ξεως. Καί οι αυτοκινητιστές δεν έξυπη-
ρετούνται όταν τ' αυτοκίνητά τους φορ-
τώνονται σ' ένα τραίνο. Το πρόβλημα
του αερισμού δεν είναι άλυτο, άρκει να
προβλεφθούν οι κατάλληλοι αεραγωγοί
που θα ύψωθούν πάνω από τα νερά της
Μάγχης στα ρηχά σημεία. Επίσης η

Η μακέττα της «μικτής σήραγγας», με
σιδηροδρομική γραμμή και αυτοκινητό-
δρομο σε δυο επίπεδα. Στη φωτογραφία ο Γάλλος μηχανικός Μπαντεβάν, που
κατέστρωσε τα σχέδια.

κράτηση κλίμακα, αν υποθέσουμε ότι η
σήραγγα έχει μήκος μόνο πέντε μέτρων,
το πλάτος της αναλογικώς θα είναι μονά-
χα ένα χιλιοστό. Αδρές οι αναλογίες μάς
δίνουν να καταλάβουμε πόσο δύσκολη θα
είναι η κυκλοφορία του αέρος μέσα σε
μια τόσο μακρόστενη σήραγγα. Οι αυτο-
κίνητιστές που θα μπαίνουν από τη
μια άκρη θα θγαίνουν από την άλλη,
νεκροί από τις δηλητηριώδεις αναθυμιά-
σεις του ανθρώπινου μονοξειδίου των
κινητήρων. Η σιδηροδρομική σήραγγα
θα παρουσιάζει μικρότερα προβλήματα α-
ερισμού γιατί τα τραίνα θα είναι η-
λεκτροκίνητα. Εκτός αυτού, το κόστος
μίας μικτής σήραγγας θα είναι πολύ
μεγαλύτερο και μεγαλύτεροι θα είναι οι
κίνδυνοι δυστυχημάτων. Σ' έναν υπόγειο
αυτοκινητόδρομο μήκους 40 χιλιομέτρων
και πλάτους όχτώ μέτρων, αν ένα αυτο-
κίνητο πάθει μια βλάβη, η αιμόφορηση
της κυκλοφορίας θα είναι καταστρεπτι-
κή. Τάχαρι επίσης ο κίνδυνος της κο-
πώσεως του δρόμου από τη μονοτονία
της διαδρομής, ο κίνδυνος των συμπτω-

συμφορήσης της κυκλοφορίας δεν είναι
σοβαρός κίνδυνος αν επιβληθούν οι κα-
τάλληλοι κανονισμοί ταχύτητας, αποστά-
σεως μεταξύ των τροχοφόρων κλπ. Μπο-
ρούν επίσης να οργανωθούν συνεργεία
επρώτων βοηθειών για τα τροχοφόρα
και τους ανθρώπους, που θα κυκλοφορούν
συνεχώς στη σήραγγα. Όσο για τη δα-
πάνη, η μικτή σήραγγα δε θα στοιχί-
ζε πολύ περισσότερο από μια σιδηροδρομι-
κή σήραγγα που θ' απαιτούσε κι' από τις
δυο πλευρές τεράστιους σταθμούς με ει-
δική ημιαυτόματη διευθέτηση για το φόρ-
τωμα και το ξεφόρτωμα των αυτοκινή-
των, όπως προβλέπει το σχέδιο «Μπραϊ-
αν Κόλχουν».

Όλα είναι έτοιμα

ΤΕΛΙΚΑ, ποιά θα είναι η μορφή
της σήραγγας της Μάγχης; Είτε
πρόκειται για μικτή, είτε για σι-
δηροδρομική σήραγγα, οι τεχνικές δυνα-
τότητες είναι πάντα ίδιες: Η σήραγγα

ή θα σκαφθεί στο βράχο κάτω από τον πυθμένα της Μάγχης, από τις γαλλικές ως τις αγγλικές ακτές, ή θα κατασκευασθεί από μεγάλους τσιμεντένιους κυλίνδρους που θα «καθίσουν» στον πυθμένα.

Η σύγχρονη τεχνική μπορεί να θέσει σ' εφαρμογή και τα δυο αυτά συστήματα. Δεν ξέρουμε ποιά λύση θα υιοθετήσει τελικά η «Ομάδα Μελετών» που έχει οργανωθεί από μεγάλες αγγλικές και γαλλικές εταιρίες.

Από το 1957, αυτή η «Ομάδα Μελετών» που διαθέτει άφθονες πιστώσεις εκτελεί μεθοδικές δυομητορήσεις και γεωτομήσεις στη Μάγχη. Με τα πιο σύγχρονα τεχνικά μέσα, κάθε μέτρο του πυθμένα από το Ντόβερ ως το Καλαί έχει εξερευνηθεί συστηματικά. Οι γεωλόγοι ξέρουν τώρα από τι είναι φτιαγμένος ο πυθμένας της Μάγχης μέχρι βάθους τριάντα μέτρων, οι τεχνικοί ξέρουν πού πρέπει να σκάψουν, αν τελικά υιοθετηθεί ή λύση της έκσκαφής.

Τα πάντα, λοιπόν, είναι έτοιμα και οι δαπάνες έχουν προϋπολογισθεί: Μια σιδηροδρομική σήραγγα θα στοιχίσει δυο δισεκατομμύρια νέα γαλλικά φράγκα, μια μικτή σήραγγα τρία δισεκατομμύρια. Τα κεφάλαια έχουν εξευρεθεί: Θα καταβληθούν κατά ένα μέρος από τις κυβερνήσεις Αγγλίας και Γαλλίας και κατά το υπόλοιπο από τις μεγάλες εταιρίες της «Ομάδας Μελετών». Δέ μένει παρά να εγκριθούν τα σχέδια από την αγγλική και τη γαλλική κυβέρνηση, και η έγκριση δέ θ' αργήσει. Από την πλευρά των Γάλλων δεν υπήρχε ούδέποτε ή παραμικρή αντίρρηση και από την πλευρά των Αγγλων οι αντιρρήσεις έχουν πάψει ν' ακούγονται. Λέγεται ότι το αγγλικό Γενικό Έπιτελείο ανήγγειλε είκοσιδυο (22) φορές να δώσει την έγκρισή του για τη σήραγγα. Άλλα φαίνεται ότι δέ θα υπάρξει εικοστή τρίτη φορά. Το ΝΑΤΟ χαρακτηρίζει αυτό το έργο ως «ζωτική ανάγκη» για την Ευρώπη...

Τίποτα πια δεν εμποδίζει την πραγματοποίηση αυτού του μεγαλειώδους έργου πού, αν δέ συμβεί στο μεταξύ άλλη καταστροφή, θα είναι έτοιμο πριν από δέκα χρόνια. Τότε ή Αγγλία θα πάψει να είναι νησί και ίσως οι Αγγλοι γίνουν επί τέλους... Ευρωπαίοι.

Κ Ο Σ Μ Ο Σ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Έγκυκλοπαιδική
Έβδομαδιαία Έπιθεώρηση

Τελευταίος εκδότης
ΛΟΤΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ
Λεωφόρος Αγ. Φιλοθέης 24
ΦΙΛΟΘΕΗ - ΑΘΗΝΑΙ

Τελευταίος Τυπογραφιστής
ΕΤΑΓΓ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ
Οδός Μεγαμένης 2
ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ

Εμβάσματα και επιταγές επ' ονόματι Δουκί, Άρσέν, οδός Πατησίων 638, Αθήναι.

Ο Νικηφόρος Λύτρας, ο Ν. Γύζης, ο Κ. Βολανάκης και ο Γ. Ίακωβίδης, στάθηκαν οι επικρατέστεροι ζωγράφοι, δημιουργοί της πρόσφατης νεοελληνικής παραδόσεως από την οποία ξεκίνησε ή νεώτερη ζωγραφική. Προσωπικότητες με ταλέντο, οργανωμένες και άφωσιωμένες στο έργο τους, ανήκουν στα πρότυπα των παλιών καλών τεχνιτών που οδηγούμενοι από την καλλιτεχνική και ανθρώπινη ευσυνειδησία τους, δόθηκαν στη δουλειά τους χωρίς ταλαντεύσεις, έσκυψαν με αγάπη στο έργο τους, ξόδεψαν όλες τους τις δυνάμεις στην προσπάθεια να δώσουν τον εαυτό τους κατά τον καλύτερο τρόπο και να πλουτίσουν τα επιτεύγματα της νεοελληνικής τέχνης. Μιλήσαμε ήδη για τον δεύτερο απ' αυτούς, τον Νικόλαο Γύζη, σήμερα θα μάς άπασχολήσει ο πρώτος, ο Νικηφόρος Λύτρας, σύγχρονός του και φίλος του.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

ΤΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Η ΣΥΝΔΕΣΗ του Νικηφόρου Λύτρα με τον Νικόλαο Γύζη, δέν είναι καθόλου συμπτωματική. Πρόκειται φυσικά για δύο κατά πολύ διαφορετικούς ζωγράφους, ωστόσο συναντιώνται σε τόσα άλλα πράγματα κι' από την άποψη της ουσιαστικής συμβολής στην τέχνη κι' από την άποψη της προελεύσεως, της μαθητείας και της σταδιοδρομίας μέσα στην ίδια εποχή. Και το Νικηφόρο Λύτρα, όπως και το Νικόλαο Γύζη και το Γιαννούλη Χαλεπά — που κι' οι δυο τους άπασχόλησαν τις στήλες αυτές σε προγενέστερα τεύχη — μάς τον έδωσε ή Τήνος. Στο χωριό Πύργος της Τήνου γεννήθηκε και ο Λύτρας στα 1832. Το ίδιο κι' ο δικός του πατέρας ήταν φτωχός, ένας μαρμαρογλύπτης που περιπλανήθηκε στα Βαλκάνια για να καταλήξει στο τέλος στο άσημο χωριό του. Εκεί βρήκε ένα παλιό μύλο, τον ξανακαινούργισε επίσκευάζοντάς τον με πολλή επιμονή και τον στόλισε μ' ένα όμορφο ανάγλυφο: μια γυναίκα που κουβαλάει ένα σακκί στάρι γι' άλεσμα.

Είχε λοιπόν την καλή του ρίζα ο μικρός Λύτρας. Το ίδιο όπως ο Γύζης κι' αυτός, παρουσίασε πρόωρες ενδείξεις της ιδιοφυΐας του. Ήρθε στην Αθήνα, μήνη κι' αυτός στη Σχολή Καλών Τεχνών και το ταλέντο του δέν άργησε να διακριθεί, σε σημείο μάλιστα πού όντας φοιτητής άκόμα, βοήθησε τον Θεόρισιο, το διευθυντή της Σχολής του, στη διακόσμηση του Αγίου Νικοδήμου — ρωσικής εκκλησίας. Για να τον προτιμήσει ο Θεόρισιος και να τον πάρει βοηθό του, φαίνεται πώς τον διέκρινε σαν ξεχωριστή καλλιτεχνική φυσιογνωμία ανάμεσα στους άλλους σπουδαστές. Άλλωστε αυτό φάνηκε εύθως μετά το τέλος των σπουδών του στη Σχολή Καλών Τεχνών, από το ενδιαφέρον πού έδειξε ο ίδιος ο βασιλιάς Όθωνας και την υποτροφία πού έν συνεχείας του χορήγησε το Ίδρυμα της Τήνου «Ευαγγελιστρια» για άνώτερες σπουδές στην Ευρώπη. Το ίδιο Ίδρυμα όπως ξέρουμε είχε δώσει ανάλογη υποτροφία και στον Νικόλαο Γύζη και για την ίδια Ακαδημία, την Ακαδημία του Μονάχου πού τότε βρίσκονταν σε μεγάλη ακμή. Εκεί είχε την καλή τύχη πού είχε και ο Γύζης, δίνοντας εξετάσεις να μπει στο

τμήμα της Ακαδημίας πού είχε διευθυντή της τον Πιλότου.

Και το λέμε αυτό καλή τύχη, γιατί ο Πιλότου έστρεψε την προσοχή των μαθητών του εσωτερικότερα μέσα στην τέχνη, προς τη σύλληψη και κατανόηση των βασικών και ουσιαστικών χαρακτηριστικών της όπως είναι και ή συμμετρία του συνόλου, ή διαύγεια του σχεδίου και ή άρμονία των χρωμάτων.

Τελειώνοντας τις σπουδές του στο Μόναχο, επέστρεψε στην Ελλάδα στα 1866 όπου και διωρίστηκε καθηγητής της Σχολής Καλών Τεχνών. Έπιστρέφοντας, λίγο πριν απ' το διορισμό του, πραγματοποίησε μαζί με το Γύζη ένα ταξίδι στην Κωνσταντινούπολη, τη Μικρά Ασία και την Αίγυπτο, ταξίδι πού υπήρξε γόνιμο σε έντυπώσεις και παραστάσεις και για τους δυο ζωγράφους, γιατί δέν πρέπει να ξεχνάμε πώς το εσωτερικό απόθεμα κάθε καλλιτέχνη άποτελείται από εσωτερικές και έξωτερικές έμπειρίες, κυρίως έξωτερικές πού πλουτίζουν και βαθαίνουν την ψυχή του ανθρώπου, σαν σχήματα, σαν χρώματα και σαν ζωή.

Στη Σχολή Καλών Τεχνών δίδαξε τριάντα δόκκληρα χρόνια, έξω από μια μικρή διακοπή κι' όπως καταλαβαίνει κανείς, όλοι οι κατοπινοί του ζωγράφοι βρήκαν το δρόμο τους κάτω από την εύνοια του δικού του καλλιτεχνικού φωτισμού, της δικής του ουσιαστικής καλλιτεχνικής διδασκαλίας. Η διεισδυτικότητα του τους προσανατόλιζε σε ζητήματα ουσίας, συνοδευόμενη από την πειστικότητα πού επιβάλλει ή ευσυνειδησία, το καλλιτεχνικό και ανθρώπινο ήθος, ο άκέραιος χαρακτήρας.

Πέθανε στα 1904, έχοντας εκτελέσει τη φυσική του «έντολή». Ο κάθε άνθρωπος φέρνει έναν κόσμο μέσα του, άλλος έναν κόσμο μικρό κι' άλλος έναν κόσμο μεγάλο, πού είναι υποχρεωμένος να τον έξαντλήσει μέσα στην τέχνη, μέσα στην επιστήμη, μέσα στη δραστηριότητα. Υπάρχουν ξεχωριστά άτομα από την άποψη του πλουτισμού σε ψυχή και σε διάνοια. Απ' αυτά, εκείνα πού διακρίνονται για τις καλλιτεχνικές φύσεις τους δίνουν τον εσωτερικό τους κόσμο σε δημιουργήματα και καρπούς άνυπολόγιστης δάρκειας. Κι' ο Νικηφόρος Λύτρας δέν

Τα περίφημα «Κάλαντα», του Νικηφόρου Λύτρα, ιδιοκτησία Ι. Σερπιέρη.

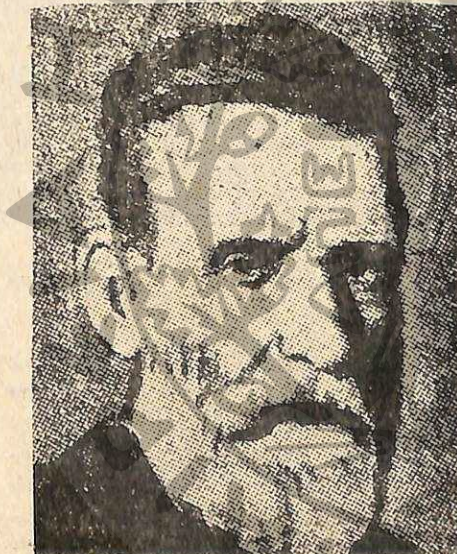
θα μπορούσε να είπει κανείς πώς δέν μάς έδωσε το άπαντό του — πράγμα πού γράψαμε για τον Κονδυλάκη στη μελέτη του προηγούμενου τεύχους. — πού δέν ώλοκληρώσε τη φυσική «έντολή» του.

★

Το πιο αξιοθαύμαστο στις μορφές της νεοελληνικής πολιτιστικής Ιστορίας είναι το ότι παρά την έλλειψη πρόσφατης αξιόλογης παράδοσης και παρά την εύρύτερη καλλιέργεια πού έτυχε να λάβουν μερικές απ' αυτές, άνοδόλησαν αντλώντας χυμούς από την ίδια την εγχώρια ρίζα τους, χωρίς να μεταφτευτούν και χωρίς να μεταφύτουν πράγματα ξένα προς το έθνικό μας κλίμα και τις ανάγκες του. Παρά τις σπουδές του στο έξωτερικό και ο Νικηφόρος Λύτρας και παρά την άκτινοβολία πού θά άσκησαν στην ψυχή του τα όσα από κοντά περιδιάβασε, δέν κλονίστηκε, δέν παραπλανήθηκε, δέν μετέλλαξε την ιθαγένεια της καλλιτεχνικής του φύσης.

Συγκέντρωσε τις γνώσεις του και την πείρα του από την ξένη τα άφομίωσε όλα μέσα στην ίσχυρή του ιδιοφυΐα και με γνώμονα τη νεοελληνική του συνείδηση, βρήκε το σωστό έθνικό του προσανατολισμό, τον προσωπικό του δρόμο, τη δική του έκφραση, τη δικαιωμένη ιστορικά μέσα στο έθνος του.

Η παρουσία του δέν συμπίπτει άπλώς με την νέα ελληνική ανάγνωση στη ζωγραφική, άποτελεί έναν από τους πρωταρχικούς ένσάρκατους της. Άν χαράχτηρουν τον Γύζη σαν έθνικό ζωγράφο — κατά τον έθνικό ποιητή — δέν θα μπορούσαμε να μη χαρακτηρίσουμε «έθνικό» και το Νικηφόρο Λύτρα, με τη διαφορά πώς δέν ήταν μόνος αυτός. Πέρα από την έθνική παρουσιάζει και μιάν ανθρωπιστική αντίληψη της ζωής, διαθέτει μιάν ακριβέστερη αντίληψη της πραγματικότητας, δέν ξεκινάει από το φανταστικό, δέν ξεπλώνεται σε φανταστικά θέματα — όπως ο Γύζης — για

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

λογικής συνέπειας. Αλλά του τα προτερήματα, ήρεμία, πίστη, δεβαιότητα και εργατικότητα στάθηκαν οι συντελεστές αυτού πού είπαμε πιο πάνω. Δεν έχασε χρόνο. Άξιοποίησε τις δυνάμεις του, έδωσε αυτό πού ήταν προωρισμένος να δώσει.

★

ΜΙΑ χρονολογική συγκέντρωση των πινάκων του Νικηφόρου Λύτρα, θα μάς έδινε ευκαιρία να παρακολουθήσουμε την φυσικότητα της ζωγραφικής του δημιουργίας. Θα δλέπαμε τότε στους πίνακές του «Η Άντιγόνη θάπτουσα τον Πολυνίκη» και «Πηνελόπη» την άπλη εφαρμογή των διδασκαλιών πού άκουσε στο Μόναχο και δέν θα ξεχωρίζαμε παρά μόνο τα ιδιόζοντα χαρακτηριστικά του ζωγραφικού του χειριού. Η γνήσια καλλιτεχνική όρμη πού υπάρχει μέσα του σπάζει τα σχήματα πού επιβάλλουν οι διδασκαλίες κι' ακολουθεί την όδο μίας νέας ουσιαστικής αναζήτησης μες απ' τα θέματα και μες απ' τα χρώματα πού μεταχειρίζεται.

Τον άπασχολούν θέματα ήθογραφίας και ιστορικά. Λέγοντας ήθογραφία θα πρέπει να δάσουμε μιάν εύρύτερη έννοια στον όρο αυτό. Πρόκειται για τις μορφές και τις καταστάσεις ζωής όπως παρουσιάζονται στην εποχή του. Τέτοιοι είναι οι πίνακές του, «Ο κακός έγγονος», «Το λιβάνισμα», «Στη γαρουφαλιά», «Η άρρωδανισμένη», «Η όρφανή», «Τα άνθη του επιτάφιου», «Ο όρθρος», «Ο Μάγκας», «Το φίλημα», «Ο γαλατάς», «Το αυγό του Πάσχα», «Τα κάλαντα», «Το φαριανό μοιρολόι». Είκονες δηλαδή από την τρέχουσα ζωή, το έξωτερικό και το βαθύτερο πνεύμα της. Ο Λύτρας κατορθώνει να συλλαμβάνει τις κλασικές γραμμές της μορφής ή του θέματος πού τον άπασχολεί και να ισορροπήσει στις ζωγραφικά δεμένες φόρμες του τη φυσική ατμόσφαιρα ή την ψυχή των προσώπων του. Ο πόνος είναι πόνος, ή αγάπη είναι αγάπη, ή θλίψη είναι θλίψη. Και πάντοτε όλα αυ-

τά τὰ συναισθήματα μετρημένα, ζυγισμένα και δοσμένα στην ευγενέστερή τους έκφραση.. Κάτω από κάθε μορφή του υπάρχει κι' ένας πραγματικά αληθινός άνθρωπος. Μια πραγματική ψυχή. Είναι ή ίδια ή ψυχή του Νικηφόρου Λύτρα που έχει σχηματίσει μέσα στην ψυχή του ένα ανώτερο ανθρώπινο ιδεώδες και δουλεύει ακούραστα να τὸ εκφράσει μὲς ἀπ' όλα τὰ πρόσωπα που ζωγραφίζει.

Ο' άναγνώστης της έχει την ευκαιρία να ρίξει ένα βλέμμα στὰ «Κάλαντά» του. Μπορεί να εκτιμήσει την ελληνικότητά του σ' όλη τή φυσική της έκφραση και κίνηση και κάτι περισσότερο ακόμη: την αγνότητα που αναδίνουν τὰ πρόσωπα όλων του τῶν μορφῶν. Ἀκόμη, ἂν κανείς τύχει και ἐπισκεφθεῖ τὴν Ἑθνική Πνακοθήκη, ἂς ρίξει ένα βλέμμα σπὸ «Ψαριανὸ μοιρολόι» του. Ο' σχεδὸν ἀτέλειωτος αὐτὸς πίνακας του, συγκεντρώνει τὰ περισσότερα χαρακτηριστικά του Νικηφόρου Λύτρα. Τὰ περισσότερα και τὰ βαθύτερα. Ο' πόνος πειθαρχημένος, ἀξιοπρεπής, δὲν προδίνει κανένα φόβο μπροστὰ στὴ μοῖρα και μπροστὰ στὸ θάνατο. Ο' καλλιτέχνης σου δίνει ὅλη τὴν αἰσθησι τοῦ πόνου, δὲν ἀφήνει ὅμως νὰ ξεφύγει καμμιά κραυγή. Θὰ μπορούσε νὰ εἰπεί κανείς πὼς δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο ἐκφραστικώτερο πρᾶγμα ἀπὸ τὴ σιωπή. Μ' αὐτὴ τὴ σιωπὴ λοιπὸν ἐκφράζονται ὅλες σχεδὸν οἱ μορφές τοῦ Λύτρα.

Και στὰ ἱστορικά του, ὅπως εἶναι ἡ «Πυρπόληση τῆς ναυαρχίδας ἀπὸ τὸν Κανάρη» κι' ὁ «Ἀπαγχονισμὸς τοῦ Πατριάρχου» τόσο ἡ τραγωδία ὅσο και ἡ ἔξαρση, δὲν ξεσποῦν, πειθαρχημένες σ' ἓνα εἶδος ὑπέρτατης ἀξιοπρέπειας.

Δὲν ξέρω κατὰ πόσο θὰ ἦταν σκόπιμη μιὰ σύγκριση μὲ τὸ συνοδοιπόρο του Νικόλαο Γύζη. Κι' οἱ δυὸ ζωγράφοι, ἄλλοι μὲ στοιχεῖα συγγενικά κι' ἄλλοι μὲ στοιχεῖα ἐντελῶς προσωπικά ὁ καθένας τους ἀνέβασαν τὴν ἑλληνικὴ ζωγραφικὴ σὲ μιὰν ἀπροσδόκητη, γιὰ τὰ τότε ἑλληνικὰ δεδομένα, περιωπή. Θὰ μπορούσε ὅμως κανένας, προκειμένου γιὰ τὸ Λύτρα νὰ σκεφθεῖ στὸ περίεργα ὁλοκληρωμένο και ἐξευγενισμένο δάθος του, στὴ σταθερότητα τῆς ζωγραφικῆς του πορείας πρὸς τὴν κατὰκτηση τῆς φόρμας κι' ἀκόμη αὐτὸ πὺ εἶναι και τὸ σπουδαιότερο: προχώρησε ζωγραφικὰ περισσότερο ἀπὸ τὸν Γύζη.

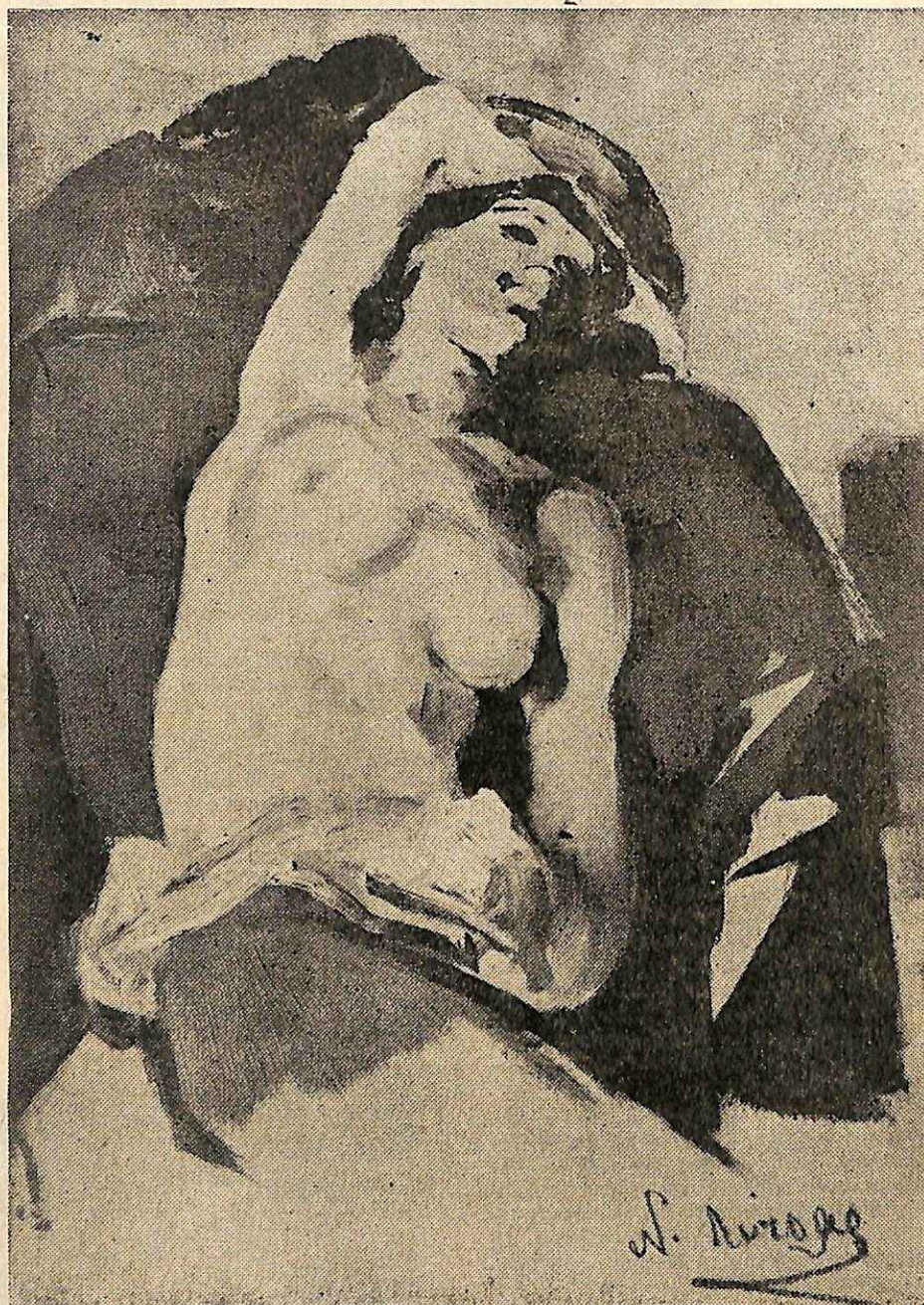
Εἶναι περίεργο ἀλλὰ ὄχι ἀνεξήγητο τὸ ὅτι ὁ Νικηφόρος Λύτρας ἔδωσαν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ και πίνακες πὺ δὲν εἶναι καθόλου προστοιὸι στὸ πρῶτο βλέμμα πὺ πέφτει πάνω τους, γιὰ τὸ λόγο ὅτι δὲν στηρίζονται στὴν ἀπλή ἀπεικόνιση τοῦ θέματος ἀλλὰ στὴ σύνθεση τῶν ζωγραφικῶν του μέσων. Σὲ μιὰ τόσο μακρινὴ και τόσο — κυρίως διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ δική μας ἐποχὴ, κατ'ὀρθωσε νὰ δώσει πρᾶγματα, πὺ μόλις σήμερα τὰ ἐκφράζουν οἱ προσοδεμένοι ζωγραφικοὶ τρόποι.

Χωρὶς φιλολογία, χωρὶς ἀνεδαφικὲς φιλοδοξίες, μὲ σχέδιο στέρεο και ἐλευθερία στὸ χρῶμα, κατ'ὀρθωσε νὰ παρουσιάσει μιὰ τέχνη μὲ ἀλήθεια και ποιότητα. Δὲν τοῦ χαρίστηκαν ἀποκαλῶντας τον Πατριάρχη τῆς νεοελληνικῆς ζωγραφικῆς.

ΔΕΝ ξέρω ἂν θὰ μᾶς δοθεῖ εὐκαιρία σὲ μιὰν ἄλλη περίπτωση ν' ἀσχοληθούμε και μὲ τοὺς δυὸ γιούς του ζωγράφου, τοὺς Νικόλαο και Περικλὴ Λύτρα, ἰδιαίτερα μὲ τὸν πρῶτο, πὺ ἐκτίμησαν μὲ τὴ συνέχειά τους τὸ λαμπρὸ ὄνομα τοῦ πατέρα τους. Ο' Νικόλαος πὺ γεννήθηκε στὰ 1883 και πέθανε μόλις 40 χρονῶν (1927) σπούδασε

τοῦ διακρίθηκαν. Ο' πρόωρος θάνατός του σημειώθηκε σὰν μιὰ πραγματικὴ ἀπώλεια τῆς ζωγραφικῆς μας.

Ο' ἄλλος γιὸς τοῦ Νικηφόρου, ὁ Περικλὴς σπούδασε σὲ σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν μόνον κι' ἔδωσε ἀξιόλογες τοπιογραφίες και εἰκόνες ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ. Μὲ τὸν Περικλὴ ἔκλεισε ἡ γε-

Νικηφόρου Λύτρα: «Σπουδὴ γυμνοῦ», ἰδιοκτησίᾳ Εἰρήνης Καλλιγᾶ.

στὴ σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν κι' ὕστερα συμπλήρωσε κι' αὐτὸς τὶς σπουδές του στὴν Ἀκαδημία τοῦ Μονάχου. Διωρίστηκε κι' αὐτὸς ἐπίσης καθηγητῆς στὴ σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν κι' ἔφερνε ἐκδηλὰ τὰ προτερήματα τοῦ πατέρα του στὴ ζωγραφικὴ του. Ζωγράφος ἀξίας, πῆρε μέρος σὲ διάφορες εὐρωπαϊκὲς ἐκθέσεις (Μόναχο, Ρώμη, Παρίσι) και τὰ ἔργα

νεὰ τοῦ Νικηφόρου Λύτρα, τοῦ ζωγράφου πὺ τὸ χρῶμα και ἡ ψυχὴ του, συνεργάστηκαν πλουτίζοντας τὴν περιοχὴ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀλήθειας, ὅπου ἀνεδαμένη ἡ καθημερινὴ ζωὴ και οἱ φθαρτὲς μορφές, ἐπιβιώνουν χάρη στὴν παράξενη ἐξωτερικὴ τους κι' ἐσωτερικὴ ἀρμονία.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

Κάθε ἄνθρωπος, περισσότερο ἀπὸ μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ του, ἔχει μπεῖ στὸν πειρασμὸ νὰ γίνεῖ γιατρός τοῦ ἑαυτοῦ του. Τ' ἀποτελέσματα εἶναι καταστρεπτικά. Ἐνα φάρμακο μπορεῖ νὰ μᾶς σώσει ἂν χρησιμοποιηθεῖ ὅταν και ὅπως πρέπει, ἀλλὰ τὸ ἴδιο φάρμακο μπορεῖ νὰ μᾶς στείλει, πρὶν τὴν ὥρα μας, στὸν ἄλλο κόσμο..

ΠΡΟΣΟΧΗ: ΜΗ ΓΙΝΕΣΘΕ ΓΙΑΤΡΟΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΣΑΣ

Τὰ πιὸ ἀκίνδυνα φάρμακα μπορεῖ νὰ γίνουν κάποτε θανάσιμα

ΠΡΟΣΦΑΤΑ, μιὰ νεαρὴ νοσοκόμα εἶχε «ἀσπάξει» βαρὺ συνάχι, ἀλλὰ, εὐσυνείδητη κι' ἐργατικὴ καθὼς ἦταν, δὲν θέλησε ν' ἀπουσιάσει ἀπ' τὴν ὑπηρεσίᾳ τῆς ἐξ αἰτίας μιᾶς τόσο ἀσημαντῆς ἀρρώστειας. Εἶχε συνηθίσει νὰ χρησιμοποιεῖ πενικιλίνη στὸν ἑαυτὸ της χωρὶς νὰ συμβουλευέται τὸ γιατρὸ γι' αὐτὲς τὶς «ἀσήμαντες» ἀρρώστειες — ὑπῆρχαν ἄφθονα ἀποθέματα πενικιλίνης στὸ φαρμακεῖο τοῦ νοσοκομείου — και θεώρησε καλὸ νὰ κάνει τὸ ἴδιο και σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση: Χρησιμοποίησε μιὰ ἰσχυρὴ δόση τοῦ θαυματουργοῦ φαρμάκου.

Λίγο ἀργότερα ἔνοιωσε φριχτοὺς πό-

νους. — Καίγομαι, καίγομαι! φώναξε σὲ μιὰν ἄλλη νοσοκόμα και ἄρχισε νὰ πετάει τὰ ρούχα της σὰν νὰ εἶχαν ἀρπάξει φωτιά.

Κατόπιν ἔνοιωσε φοβερὴ δύσπνοια και προτοῦ προλάβουν οἱ γιατροὶ νὰ τὴν βοηθήσουν, εἶχε ξεψυχήσει. Ἡ νεκροψία ἀπέδειξε πὼς ἡ ἄτυχη νοσοκόμα εἶχε πεθάνει ἀπὸ ἐσωτερικὲς αἱμορραγίες σ' ὅλο τὸ σῶμα της και ἰδιαίτερα στοὺς πνεύμονες. Ὅταν χρησιμοποιοῦσε τὴν πενικιλίνη, δὲν ὑποπτευόταν ὅτι τὸ φάρμακο μπορούσε νὰ προκαλέσει τόσο ἰσχυρὲς ἀντιδράσεις στὸν ὀργανισμό της — και ὅτι καμμιά θεραπευτικὴ μέθοδος δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὴ σώσει ἀπὸ τὶς θανάσιμες αὐτὲς ἀντιδράσεις.

Ἀκόμα και τὰ ἰδιόηγια και φαινομενικῶς ἀκίνδυνα φάρμακα μποροῦν νὰ προκαλέσουν αὐτὲς τὶς ἀπρόδλεπτες και κάποτε μοιραῖες ἀντιδράσεις. Αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους πὺ ἐπιβάλλουν ἀπειρὴ προσοχὴ στὴ χρῆση τῶν φαρμάκων, ἰδιαίτερα ὅταν δὲν εἴμαστε γιατροί.

Πρὶν ἀπὸ εἰκοσιπέντε χρόνια, μονάχα ἕξ καινούργια φάρμακα κυκλοφοροῦσαν στὴν ἀγορὰ κάθε χρόνο. Σήμερα, οἱ φαρμακοβιομηχανίες παράγουν κατὰ μέσον ὄρο ἓνα καινούργιο φάρμακο τὴν ἡμέρα! Ἡ συσσώρευση αὐτῶν τῶν φαρμάκων στὰ ντουλάπια και στὰ συρτάρια τῶν σπιτιῶν, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν εὐρύτατη διαφήμιση τῶν δῆθεν θαυματουργῶν ἀποτελεσμάτων τους ἀπὸ τὶς φαρμακοβιομηχανίες, ἔχει δημιουργήσει μιὰ

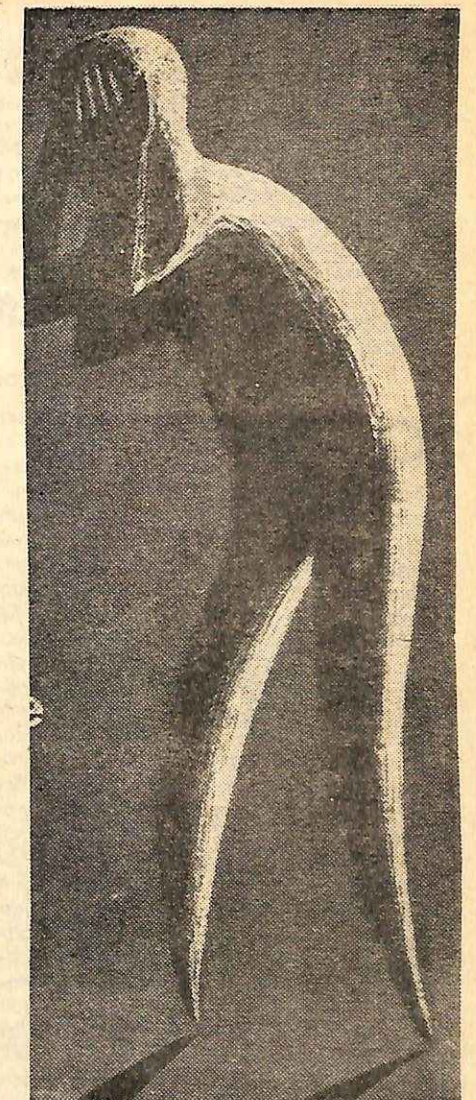
ἐπικίνδυνη κατάσταση. Κάθε ἄνθρωπος, και περισσότερο ἀπὸ μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ του, ἔχει μπεῖ στὸν πειρασμὸ νὰ κάνει τὸ γιατρὸ τοῦ ἑαυτοῦ του. Τ' ἀποτελέσματα εἶναι καταστρεπτικά...

★

ΣΤΑ τελευταῖα χρόνια πολλοὶ ἀπερίσκεπτοι ἄνθρωποι ἔχουν τυφλωθεῖ, κουφαθεῖ και κάποτε σκοτωθεῖ ἀπὸ φάρμακα πὺ χορήγησαν οἱ ἴδιοι στὸν ἑαυτὸ τους. Οἱ αὐτοδίδακτοι γιατροὶ ἔχουν προκαλέσει στὸν ἑαυτὸ τους — ἢ και στὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τους — ἰσόβιες ἀλλεργίες, ἔθισμὸ στὰ ναρκωτικά, διαταραχὲς τοῦ κυκλοφοριακοῦ συστήματος, ἔλκη τοῦ στομάχου και βλάβες στὰ νεφρά, στὸ σικώτι και στὸν ἐγκέφαλο. Εἶναι οἱ «καλύτεροι» προμηθευτὲς πελατείας γιὰ τοὺς γιατροὺς! Θὰ μπορούσαν νὰ εἶχαν θεραπευθεῖ βέβαια ἂν εἶχαν συμβουλευθεῖ τὸ γιατρὸ τους ἐγκαίρως, ἀλλ' ἐπειτα ἀπὸ μιὰν ἀποτυχημένη προσπάθεια αὐτοθεραπείας ὁ γιατρός θὰ ἔχει πολὺ περισσότερὴ δουλειὰ νὰ κάνει. Μερικὲς φορές οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ προκαλοῦν ἑμμεσα ἢ ἄμεσα τὸ θάνατό τους, ὅπως ὅταν γίνονται αἰτίοι δυστυχημάτων ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν βαρbitουρικῶν, τῶν κατευναστικῶν, τῶν παυσίπονων και τῶν ἀνθισταμινικῶν φαρμάκων πὺ χρησιμοποιοῦν χωρὶς τὴ συμβουλὴ τοῦ γιατροῦ.

Στὰ νέα φάρμακα, οἱ πιθανότητες δευτερευουσῶν ἀντιδράσεων εἶναι τόσο μεγάλες ὥστε ἀκόμα και οἱ γιατροὶ διαστάζουν κάποτε νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν γιὰτὶ συχνὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ ξέρουν ἐκ τῶν προτέρων πὺ ἀποτελεσματικὸ και δοκιμασμένο φάρμακο θὰ προκαλέσει ἀπρόδλεπτες δυσάρεστες ἐπιπλοκές. Ἀλλ' ὁ γιατρός εἶναι εἰδικὰ ἐκπαιδευμένος γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ και — ἀκόμα και στὸν κυκεῶνα τῆς σύγχρονης φαρμακολογίας — ἔχει πάντᾳ κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀνείδικετο πελάτη του.

Ο' τραγικὸς θάνατος τῆς νοσοκόμου πὺ ἀναφέραμε πρὶν πάνω ὠφελετο σ' αὐτὸ πὺ οἱ γιατροὶ ὀνομάζουν «ἀναφυλακτικὴ ἀντίδραση», ἓνα εἶδος ἀλλεργίας πὺ μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθεῖ στὸν ἄνθρωπο πὺ χρησιμοποιοῦν ὀρισμένα

φάρμακα συνεχῶς ἐπὶ μεγάλο χρονικὸ διάστημα. Αὐτὲς οἱ κατὰ κάποιον τρόπο «τεχνητὲς» ἀλλεργίες δημιουργοῦνται σιγὰ — σιγὰ. Ἀλλὰ σοβαρὴ ἀλλεργία σὲ ὀρισμένο φάρμακο μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθεῖ και τὴν πρώτη φορὰ πὺ θὰ χρησιμοποιηθεῖ τὸ φάρμακο αὐτό.

Ἀλλεργικὲς ἀντιδράσεις

ΕΝΑΣ ἄνθρωπος στοὺς δέκα ἔχει προδιάθεση στὴν ἀλλεργία. Ο' γιατρός, φυσικά, θὰ προσπαθήσει νὰ ἐξακριβώσει ἂν ὁ πελάτης του εἶναι εὐπρόσβλητος σὲ ὀρισμένες ἀλλεργικὲς ἀντιδράσεις και, προτοῦ χορηγήσει ἓνα φάρμακο, θὰ πρέπει νὰ πεισθεῖ ὅτι εἶναι ἀκίνδυνο στὴ συγκεκριμένη αὐτὴ περίπτωση.

Ὅλα σχεδὸν τὰ χημικὰ παρασκευάσματα πὺ χρησιμοποιοῦνται σήμερα ἐνδέχεται νὰ προκαλέσουν ἀλλεργικὲς ἀντιδράσεις. Οἱ ἀντιδράσεις αὐτὲς μπορεῖ νὰ εἶναι ἥπιες και ἀκίνδυνες ἀλλὰ μπορεῖ και νὰ προκαλέσουν ἐπικίνδυνα ἐκζέματα, σοβαρὲς διαταραχὲς τοῦ κυκλοφοριακοῦ συστήματος, ἀρθρίτιδα κλπ.

Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνᾶμε — μᾶς προειδοποιοῦν οἱ γιατροὶ — ὅτι ἀκόμα και τὰ φάρμακα πὺ δὲ χρειάζονται συνταγὴ μποροῦν νὰ σκοτώσουν ἓναν ἄνθρωπο ἂν ὁ ὀργανισμὸς του δὲν τ' ἀνέχεται.

Μιὰ κυρία ἐπισκέφθηκε τὸ γιατρὸ και παραπονέθηκε ὅτι αἰσθάνεται ἀνεξήγητὴ κούραση. Ἡ ἐξέταση τοῦ αἵματος

ἀπέδειξε ότι πάσχει από απλαστική αναιμία, μία πολύ σοβαρή μορφή αναιμίας. Η ἀρρώστεια είχε προκληθεί από τη χρήση ενός μη βαρδιτουρικού υπνωτικού που κυκλοφορεί στην αγορά. Ο οίκογενειακός γιατρός είχε χορηγήσει το φάρμακο αυτό όχι στην κυρία, αλλά στο σύζυγό της, ο οποίος, για να μη την άφησει παραπονεμένη, της έδινε μερικά δισκία κάθε φορά που τα χρησιμοποιούσε ο ίδιος! Δεν υπάκουαν πώς η γυναίκα του ήταν αλλεργική σ' αυτό το φάρμακο που θα μπορούσε να τη σκοτώσει...

Περιθώριο ασφαλείας

ΟΛΑ τα φάρμακα που κατασκευάζονται σήμερα έχουν αυτό που οι βιοχημικοί ονομάζουν «περιθώριο ασφαλείας». Αυτό σημαίνει ότι ένας μέσος άνθρωπος μπορεί να χρησιμοποιήσει ώρισμένες δόσεις του φαρμάκου αυτού που αναγράφονται στο φιαλίδιο ή στο κουτί χωρίς να εκδηλωθούν δευτερεύουσες αντιδράσεις (ή πολύ αδήμαντες). 'Αλλ' αυτό το περιθώριο ασφαλείας δεν είναι ακριβώς το ίδιο για όλους τους ανθρώπους. Μερικοί μπορούν ν' άρρωστήσουν σοβαρά έστω και με μερικές δόσεις ώρισμένου φαρμάκου. Τα φαινόμενα αυτά οι γιατροί τα ονομάζουν «ιδιοσυγκρασιακές αντιδράσεις» και δεν πρέπει να τις συγχέουν με τις αλλεργικές αντιδράσεις. Ο γιατρός μπορεί, σε ώρισμένο μέτρο, να εξακριβώσει εκ των προτέρων αν υπάρχει αλλεργική προδιάθεση σε μία ουσία, αλλ' είναι αδύνατον να προβλέψει τις ιδιοσυγκρασιακές αντιδράσεις. Κι' αυτός είναι ο λόγος που οι γιατροί παίρνουν λεπτομερές «χρονικό» του άσθενους προτού χορηγήσουν ένα φάρμακο. 'Εκεί που οι γιατροί είναι τόσο επιφυλακτικοί, οι μη γιατροί πρέπει να είναι εκατό φορές επιφυλακτικότεροι.

Πρόσφατα, μία κυρία παραπονέθηκε σε μία φίλη της ότι υποφέρει από άπνία. Η φίλη προθυμοποιήθηκε να της δανείσει ένα δισκίο βαρδιτουρικού υπνωτικού που είχε στην τσάντα της. Τό φάρμακο είχε καλά αποτελέσματα! Η κυρία κοιμήθηκε ήρεμα ως το πρωί! 'Αλλά δυο μέρες αργότερα συνέβη να κάψει το δάχτυλό της καθαρίζοντας χορταρικά. Η μικρή πληγή μολύνθηκε και η μόλυνση μεταδόθηκε με έκπληκτική ταχύτητα σ' όλο της το χέρι. Η εξέταση αίματος απέδειξε ότι το ποσοστό των λευκών αιμοσφαιρίων ήταν πολύ χαμηλό και το σώμα της είχε χάσει τις φυσικές ικανότητες αντίδρασης στα μικρόβια. Η επίκίνδυνη αυτή αλλοίωση της συνθέσεως του αίματος είχε προκληθεί από το μοναδικό δισκίο του υπνωτικού που είχε πάρει. Τό δισκίο θα ήταν ακίνδυνο για τους άλλους, αλλά στην περίπτωση της γυναίκας αυτής επέλυσε μία ιδιοσυγκρασιακή αντίδραση.

Τοξική επίδραση

ΑΛΛ' έστω κι' αν δεν είμαστε αλλεργικοί και υπερευαίσθητοι στα φάρμακα, ή χρησιμοποιήσουμε χημικών ουσιών χωρίς τη συμβουλή του γιατρού, αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για την υγεία μας. 'Αν υπερβούμε το «περιθώριο ασφαλείας» ενός φαρμάκου κινδυνεύουμε να υποστούμε τις τοξικές ή δηλητηριώδεις επιδράσεις του.

Γιατί εκτός από το θεραπευτικό του αποτέλεσμα, κάθε φάρμακο, αν ληφθεί σε μεγάλες δόσεις, προκαλεί τοξικές αντι-

δράσεις. Για παράδειγμα, ένα δισκίο άσπιρίνης μπορεί να θεραπεύσει τον πονοκέφαλο, αλλά δυο δισκία προκαλούν βαρυστομαχία, ενώ δέκα είναι αρκετά... για ν' αυτοκτονήσουμε. 'Ετσι, βλέπουμε ότι το άθωότερο των φαρμάκων μπορεί να γίνει θανατηφόρο. Σε μερικά φάρμακα το περιθώριο ασφαλείας είναι πολύ μικρό — «ένα δισκίο θεραπεύει, δυο ή τρία δισκία μας στέλνουν στο νοσοκομείο για πλύσεις του στομάχου. Και αυτά τα τοξικά αποτελέσματα δεν εξουδετερώνονται πάντα μόλις πάψουμε να χρησιμοποιούμε το φάρμακο. Μπορούν να προκαλέσουν μονιμότερες βλάβες στον οργανισμό, αν δεν προλάβουν να μας σκοτώσουν. Πολλά αντιβιοτικά περιλαμβάνονται σ' αυτή την επικίνδυνη κατηγορία και όμως, πολλοί άνθρωποι εξακολουθούν να τα χρησιμοποιούν ανεξέλεγκτα.

Ένας γνωστός δικηγόρος ταξίδευε κουβαλώντας στη βαλίτσα του ένα πακέτο με αντιβιοτικά δισκία. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού προσεβλήθη από διάρροια. Νομίζοντας ότι όλα τ' αντιβιοτικά έχουν τό ίδιο αποτέλεσμα σε όλες τις περιπτώσεις, ο δικηγόρος κατόπι έλαβε αρκετές δεκάδες δισκίων σε μία έβδομάδα. Οι δόσεις υπερέβαιναν κατά πολύ το περιθώριο ασφαλείας. Η διάρροια θεραπεύθηκε αλλ' ο δικηγόρος χρειάστηκε άμεση χειρουργική επέμβαση γιατί έπαθε έλκος του παχέος έντερου.

Κατευναστικά, υπνωτικά

ΤΑ κατευναστικά, αυτά τα μαγικά κανούργια φάρμακα που περιορίζουν τη νευρικότητα, χρησιμοποιούνται σήμερα ευρύτατα σ' όλες τις δυτικές χώρες. 'Αν χορηγηθούν από το γιατρό και ληφθούν σύμφωνα με τις οδηγίες του, είναι τελείως ακίνδυνα. 'Αλλά κάθε υπερβολή μπορεί να έχει ολέθριες συνέπειες.

Η ρεζερπίνη, ένα από τα πιο διαδομένα κατευναστικά, μπορεί να επιταχύνει την εκδήλωση των πεπτικών ελκών ή να επιδεινώσει την κατάσταση εκείνων που έχουν κιόλας εκδηλωθεί. Σε μερικούς ανθρώπους, ή τοξική επίδραση του φαρμάκου μπορεί να προκαλέσει βαθεία ψυχική κατάπτωση και να οδηγήσει στην αυτοκτονία. Μπορεί επίσης να έπισπεύσει το θάνατο των καρδιοπαθών. Δεν πρέπει ποτέ να ληφθεί χωρίς τη συμβουλή του γιατρού. 'Αλλα είδη κατευναστικών, όπως ή θοραζίνη, ή κομπάζίνη και ή σπαρίνη, γίνονται εξ ίσου επικίνδυνα για όσους τα χρησιμοποιούν ανεξέλεγκτα.

Η χρήση κατευναστικών και υπνωτικών χωρίς τη συμβουλή του γιατρού μπορεί να προκαλέσει όχι μόνο φυσιολογικές, αλλά και ψυχολογικές βλάβες. Πολλοί δεν ξέρουν ότι μερικά κατευναστικά και σχεδόν όλα τα υπνωτικά που περιέχουν βαρδιτουρικά άλατα μπορούν να δημιουργήσουν έθισμο, δηλαδή να κάνουν εκείνον που τα χρησιμοποιεί τοξικομανή. Χιλιάδες άνθρωποι είναι υποψήφιοι για την τοξικομανία χωρίς να το υποπτεύονται. Τα φάρμακα αυτά συνήθως δεν πωλούνται χωρίς ιατρική συνταγή, γι' αυτό και ή ευθύνη του γιατρού είναι μεγάλη. Πολλοί γιατροί αποφεύγουν να δισαρεστήσουν τους πλάτες τους και χορηγούν συνταγές κατευναστικών και υπνωτικών χωρίς να έλεγξουν προηγουμένως αν υπάρχει προδιάθεση τοξικομανίας.

ΚΑΤΕΥΝΑΣΤΙΚΑ και υπνωτικά, όταν χρησιμοποιούνται συνεχώς, δηλητηριάζουν τον οργανισμό και προκαλούν μόνιμες βλάβες στα έγκεφαλικά κύτταρα. 'Αν δημιουργηθεί έθισμος, ή διακοπή της χρήσεως των φαρμάκων αυτών μπορεί ν' αποβεί μοιραία, γιατί έχει σχεδόν τό ίδια αποτελέσματα με την ήρωίνη και τη μορφίνη. 'Επίσης, πολλά δυστυχήματα, εργατικά ή τροχαία, όφειλονται στη χρήση των κατευναστικών, αλλά και άλλων ήπιωτέρων φαρμάκων, όπως τα παυσίπονα κλπ. 'Εχει αποδειχθεί ότι υπό την επίδραση των φαρμάκων ή ικανότητα πνευματικής συγκεντρώσεως και ή ικανότητα συνειδητού έλέγχου των μυϊκών κινήσεων μειώνονται σημαντικά. 'Ετσι, ένας οδηγός αυτοκινήτου π. χ. που χρησιμοποιεί τέτοια φάρμακα γίνεται δημόσιος κίνδυνος.

Τα φάρμακα που αγοράζονται χωρίς συνταγή γίνονται ιδιαίτερος επικίνδυνος όταν οι γονείς προσπαθούν να παραστήσουν τό γιατρό των παιδιών τους. Τό κακό είναι ότι ελάχιστα έχουν συνείδηση του κινδύνου που διατρέχουν.

Ασφαλώς πολλοί θα εκπλαγούν αν τους πούμε ότι δεν πρέπει να δίνουν άσπιρίνη στα μικρά παιδιά χωρίς να συμβουλευθούν τό γιατρό. Καί όμως, ή άσπιρίνη μπορεί να γίνει θανάσιμη αν δέ ληφθεί στις κατάλληλες δόσεις και υπό τις κατάλληλες συνθήκες — και μόνο ένας γιατρός μπορεί ν' αναλάβει αυτή την ευθύνη.

Θάνατοι από άσπιρίνη

ΜΙΑ ιατρική έπιθεώρηση ανέφερε πρόσφατα μία σειρά δηλητηριάσεων από άσπιρίνη που είχαν όλες μοιραία αποτελέσματα. Σε μία περίπτωση, ένα μωρό έξι μηνών πέθανε από δηλητηρίαση, έπειδή οι γονείς του χορηγούσαν μισό δισκίο άσπιρίνης κάθε λίγες ώρες επί τέσσερις ημέρες. Η άσπιρίνη αποκοίμιζε τό μωρό και οι γονείς δεν υπάκουαν ότι ή δόση ήταν υπερβολική για ένα παιδί.

Σε μιά άλλη περίπτωση πέντε δισκία άσπιρίνης χορηγήθηκαν σ' ένα μωρό σε 24 ώρες. Η δόση δέ θα ήταν μεγάλη για τους ενήλικους, αλλ' ύπήρξε θανάσιμη για τό παιδί.

Οι γονείς αυτών των παιδιών δεν ήταν ούτε ήλίθιοι ούτε έγκληματίες. 'Απλώς δεν ήθελαν να βλέπουν τό παιδί τους να υποφέρουν από πονόλαιμο ή άλλους πόνους. 'Αλλά διέπραξαν τό μοιραίο λάθος να κάνουν τό γιατρό των παιδιών τους.

Δεν είναι μόνο ή άσπιρίνη επικίνδυνη για τό παιδί. 'Αμέτρητα άλλα φάρμακα που χρησιμοποιούνται έλεύθερα από τους γονείς, ανήκουν στην ίδια επικίνδυνη κατηγορία! Καθαρτικά, αντιπυρετικά, καραμέλλες για τό βήχα, δυναμωτικά σιρόπια, σταγόνες για τό σναχί κλπ.

Πολλοί γονείς δέ διστάζουν να χρησιμοποιήσουν σταγόνες για τό μύτη. 'Αλλ' οι σταγόνες αυτές μπορούν να εισχωρήσουν στους πνεύμονες του παιδιού και να προκαλέσουν σοβαρές διαταραχές. 'Αλλά και τό καθαρτικά, άκόμα και τό πτό ήπια, είναι θλαβερά σε ώρισμένες περιπτώσεις.

Ας μη γινόμαστε, λοιπόν, γιατροί του έαυτού μας και γιατροί των παιδιών μας. 'Ενα φάρμακο μπορεί να μας σώσει, αν χρησιμοποιηθεί όταν και πώς πρέπει, αλλά τό ίδιο φάρμακο μπορεί να μας ξαποστείλει πριν την ώρα μας στον άλλο κόσμο....

Ήρθε τό καλοκαίρι. Καί τό παιδιά πρέπει να πάνε στην έξοχή, άλλα σε βουνό κι' άλλα σε θάλασσα. Να δέσει τό κορμί τους με τον ήλιο, να πλημμυρίσει ή καρδιά τους με όμορφιά, ν' άστράψει ή ύπαρξή τους από χαρά. Πόσα όμως παιδιά μπορούν να χαρούν τό έλληνικό καλοκαίρι; Πόσα παιδιά, πλάϊ μας, είναι καταδικασμένα να ζήσουν μέσα στην καφετερή άσφαλτο των πόλεων ή στα σκονισμένα χωριά των κάμπων, χωρίς τό στοργικό ενδιαφέρον της Κοινωνίας και του Κράτους; Σ' αυτό τό επίκαιρο και μεγάλο πρόβλημα άφιερώνεται τό ακόλουθο άρθρο.

Τ' άδικημένα παιδιά

ΤΟ ΚΑΛΕΣΜΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΣΑΛΑΜΙΝΙΟΥ

ΣΤΑ 1843 δημοσιεύτηκε σε μία φιλολογική έπιθεώρηση της 'Αγγλίας ένα περίφημο ποίημα. Ήταν «Ο θρήνος των παιδιών» που άποσπάσματά του δίνουμε σε άλλη στήλη σε πεζή πρόχειρη μετάφραση, της 'Ελισάβετ Μπάρρετ Μπράουνινγκ, που προκάλεσε τόση σίσθηση ώστε να φτάσει να συζητηθεί και μέσα στη Βουλή των Κοινοτήτων άκόμα. Τό ποίημα αυτό που μιλούσε για τό μοίρα των μικρών παιδιών που δούλευαν από τό χαράματα ως άργά τη νύχτα μέσα στα παντός είδους έργαστάσια κι' ανθρακωρυχεία, χωρίς προστασία και χωρίς οίκτο για ένα κομμάτι ψωμί, άναστάτωσε όλες τις έντιμες συνειδήσεις εκείνης έποχής.

Καταλαβαίνει κανείς την άπήχησή του για τό άναγκαστεί ή 'Αγγλία να ψηφίσει τους πρώτους προστατευτικούς νόμους για τό παιδί, πράγμα που έγινε άφορμή να φιλοτιμηθούν κι' άλλες χώρες της Εύρώπης και να προβάλουν νομοθετικά για την προστασία του παιδιού.

Από τότε ως τό σήμερα έχουν περάσει 120 χρόνια περίπου. Μιά έστω και άργη εξέλιξη του πολιτισμένου αυτού πνεύματος θάπρεπε νάχει άγκαλιάσει τό τυχερό αυτό μέλλον του κόσμου — τό παιδί, έτσι που νάχουν πάλι πια να γράφονται «θρήνοι» γι' αυτό, έτσι που να μην εκπλησσει πια κανείς μπροστά στην κοινωνική σκληρότητα απέναντί του, να μη λυπάται, να μη διαμαρτύρεται, να μη σπαράσσεται από τη θέα της τραγωδίας του.

'Αλλά ή έννοια του όρου «πολιτισμός» παρέμεινε και παραμένει πολύ ρευστή στην πολιτισμένη Εύρώπη, για να μην άναφερθούμε στην 'Ασία και στην 'Αφρική κι' άναγκαστούμε να κλείσουμε από φρίκη τό μάτι μας. 'Ετσι ένας «θρήνος των παιδιών» μπορεί να γράφεται κάθε μέρα κι' από κάθε άνθρωπο που στις ημέρες μας κατάρθρωσε να διατηρήσει άνέπαφη την ανθρώπινη του συνείδηση.

★

ΔΕΝ πηγαίνει και πολλός καιρός που τό υπουργείο Παιδείας με μία εγκύκλιό του έθετε ώρισμένες άπαγορεύσεις. Να μην επιτρέπεται στους μι-

κρούς μαθητές των σχολείων να ζητιανεύουν, να πουλούν κουλούρια, φυστίκια ή άλλα τέτοια μικροπράγματα στους σιδηροδρομικούς σταθμούς ή στις πλατείες, γιατί με τον τρόπο αυτό προσβάλλουν τη μαθητική τους ιδιότητα. Καί, φυσικά, όλοι έτυχε να ίδουμε ένα πλήθος από τέτοια παιδιά. Η φωνή τους μάς άκούθηκε ίσως ως τό σπíti μας, μπορεί ακόμη και μέσα στον ύπνο μας:

— Πάρε, καλέ κύριε...

Τρεις λέξεις χαμένες μέσα στην παγωμένη χειμωνιάτικη ατμόσφαιρα ή μέσα στην κάμα του καλοκαιριού ή μέσα στην έρημο της καρδιάς των αδιάφορων περαστικών.

— Πάρε, καλέ κύριε...

Τό υπουργείο θεώρησε τό θέαμα αυτό και τη φωνή αυτή προσβλητικά και άξιοκατάκριτα, όπως θεωρείται κατ' κανόνα μία κακία, ένα παράπτωμα ή ένα έγκλημα. Δεν είδε σ' αυτό τό πράγμα μιά άπεγνωσμένη άμυνα ζωής, μιά κραυγή, την πιο αλχημική κραυγή που έπρεπε να άκούσει. Την κραυγή «δόσθαιε!». Δεν είδε την προσβολή στην εμπολησία και στη γύμνια και στην άχρότητα του πεινασμένου προσώπου, στην άδυναμία του παιδιού ν' αγοράσει τό σχολικό του βιβλίο. Δεν άναλογίστηκε τό παιδί που ντρέπεται για τη μειονεκτική έξωτερική του εμφάνιση άνάμεσα στα άλλα καλοντυμένα παιδιά. Δεν είδε ότι τό παιδί που πουλάει κουλούρια, πολύ θα έπιθυμούσε αυτές τις ώρες να παίξει κι' αυτό όπως τ' άλλα παιδιά. Καί τό κυριότερο:

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΕ ΤΑ ΣΠΙΡΤΑ

Τό παιδί της μεγάλωσε. 'Εκείσε σήμερα τό έξι του χρόνια. Τό χτένισε όμορφα. Δέ θάχει πια άνάγκη. Πέραν και τό βλέπει. Στη γωνιά της πλατείας στέκει σαν άντρας. 'Απ' τα πέντε κουτιά τό σπíρτα έχει κιόλας πουλήσει τό τέσσερα. — Παίζει ό χειμώνας στα δέκα του δάχτυλα. 'Εγινε νύχτα. Κυττάζει ή μητέρα του δεξιά της, ζερβά της, άπάνω και κάτω. Σκοτάδι: «'Ας μπορούσαν άνάδοντας τό παιδί μου ένα σπíρτο να φωτίσει τον κόσμο».

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

τη σπίθα της ιδιοφυίας που μπορεί να κρύβει μες στο κεφάλι του αυτό τό κοινωνικά καταδικασμένο παιδί, αυτός ό χαμένος για την πατρίδα του αύριανός άνθρωπος.

★

ΟΛΕΣ αυτές τις σκέψεις είναι πολύ φυσικό να τις κάνει κανείς αυτό τον καιρό. 'Εννοώ την έποχή αυτή του καλοκαιριού, που και τό παιδιά όπως τα πουλιά, θέλουν να πετάξουν κι' αυτά άνάμεσα στα δέντρα της έξοχής, ν' άναπνεύσουν, να τρέξουν, να χοροπηδήσουν άμέριμνα.

Καί, βέβαια, ή νομοθεσία που ξεκίνησε από την 'Αγγλία μετά τό ποίημα της Μπράουνινγκ είχε κι' έδω τ' άγαθά της αποτελέσματα. 'Ενα παιδάκι, έφτά χρονών, δεν μπορεί να εργάζεται σ' ένα ανθρακωρυχείο ή σ' ένα εργοστάσιο, να φτύνει αίμα στα δώδεκα χρόνια του και να γεννάει στα είκοσί του, αν βέβαια κατάρρωνε να έπιξήσει στη μεγάλη αυτή ηλικία που ή ζωή αρχίζει για όλο τον άλλο κόσμο.

Όστόσο, τό παιδί που άλλοτε έπαρνε τον έθελοντικό αυτό δρόμο του μαρτυρίου, τον έπαρνε γιατί δεν είχε άλλο δρόμο να πάρει καί, φυσικά, προτιμούσε νά παίξει τη ζωή του κορόνα - γράμματα μέσα στο υγρό μισοσκοτάδο που τό

τιανεύει, να του δώσεις τη δυνατότητα να τεθεί εκτός κινδύνου το φως της ζωής του, αυτό το πολύτιμο για το έθνος φως.

★

ΑΠΟ κανέναν δεν διαφεύγει η τραγωδία που παίζεται μες στο παιδί της πόλεως με το μπάσιμο του καλοκαιριού. Στο καθένα θάχει τύχει μια πολύ κοντινή περίπτωση — αν την είδε βέβαια, γιατί πολλές φορές περνούν πολύ τραγικά πράγματα από μπροστά μας, αλλά δεν τὰ βλέπουμε.

Ήρθε τις προάλλες στο γραφείο μου μια μητέρα, κρατώντας από το χέρι το μοναδικό της παιδί, ένα αγόρι όχτω χρόνων. Ο πατέρας του είχε σκοτωθεί. Πού σκοτώθηκε δεν ρώτησα. Όλα τὰ τελευταία αυτά χρόνια υπήρξαν χρόνια ενός μεγάλου πολέμου. Τους ανθρώπους τους πήραν τὰ βίαια ρεύματα κι' όσοι υπάρχουνε τὸ όφειλουμε σὲ μια άπλη σύμπτωση.

Η μητέρα ισχυή, τσακισμένη από την κούραση, δεν βρίσκει λόγια να μου πει αυτό που έγω τὸ διακρίνω κιόλας στὸ πρόσωπό της. Αυτό που διακρίνω είναι τόσο βαθύ και τόσο δραματικό, πὸν δεν θὰ μπορούσε να τὸ εἰπεί ούτε εκείνη, ούτε έγω. Η φωνή της τρέμει:

— Ήρθα να σὰς παρακαλέσω να φροντίσετε μήπως έστέλναι τὸ μικρὸ σὲ καμιά κατασκήνωση. Όλο τὸ χειμῶνα τὸ εἶχα άρρωστο. Ο γιατρός με φόβισε. Μου εἶπε πὸς αν δεν τὸ στείλω έξωχί...

Τὰ θολὰ μάτια τοῦ μικροῦ παίζουν ὀλοστροφύλλα. Αναδίνουν αὐτὴ τὴν κραυγὴ πὸν σημειώσαμε καὶ πιὸ πάνω. Αὐτὸ τὸ «βοήθεια!». Απὸ τὸ παιδὶ δεν λείπει ποτὲ ἡ ἔλπιδα. Μὲ κυττάζει, κρέμεται ἀπὸ τὰ χεῖλῃ μου. Η μητέρα συνεχίζει:

— Καθόμαστε σ' ἓνα ὀπύγειο δωμάτιο. Φέτος πλημύρισε τρεῖς φορές...

Ο μικρὸς συνέλαβε φαίνεται μιὰν ἀνεπαίσθητη σύσπαση τοῦ προσώπου μου

κι' ἡ ἔλπιδα ἔλαμψε ἀκόμη περισσότερο στὰ μάτια του. Ο λαιμὸς τῆς μητέρας φουσκώνει. Τὸ σκέπτομαι. Δεν θὰ ἤθελα νὰ τὴν ἰδῶ νὰ κλαίει, προσπαθῶ νὰ τὴν προλάβω.

— Ξέρετε, ἐργάζομαι καθαρίστρια σὲ κάτι γραφεῖα καί, τὶ νομίζετε πὸς παίρνω...

Τὴν διακόπτω λέγοντάς της πὸς θὰ κάνω ὅ,τι μπορῶ, πὸς θὰ πᾶω σ' ἓνα δὺο πρόσωπα πὸν ξέρω καὶ θὰ τὰ παρακαλέσω ὅσο γίνεται. Πῆγα κι' ἐγὼ μὸν λέει στὸ Δῆμο 'Αθηναίων, γράφανε τ' ὀνομά μου, ἀλλά...

— Ἀλλά;

— Ἀλλά δεν θὰ με εἰδοποιήσουν. Όταν δεν ἔχεις μέσο...

Χρειάζεται μέσο γιὰ νὰ ἀναγνωριστεῖ ἡ ἀνάγκη τοῦ παιδιοῦ. Καὶ σὲ ζητήματα ζωῆς καὶ θανάτου ἀκόμη, χρειάζεται μέσο. Δεν ὑπάρχει καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ δηλητηριάσεις ἓνα παιδί, νὰ τὸ κάνεις νὰ πάψει ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του γιὰ ὅλη του τὴ ζωῇ.

★

ΛΙΓΟ πιὸ πάνω ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ «Κόσμος, Ἐπιστήμη καὶ Ζωή» βρίσκεται ἡ πλατεῖα 'Αλεξάνδρας. Ἀνάμεσα στὸν κόσμο πὸν δροσίζεται καθισμένος ἀναπαυτικά στὶς πάνινες καρέκλες ἐνὸς κέντρου, τρυπώνουν οἱ μικροὶ ἥρωες. Κρατοῦν στὰ χέρια τους ἓνα κουτὶ ἢ ἓνα καλαθάκι. Πουλοῦν φυστίκια σὲ σακουλάκια ἢ καραμέλλες. Περισσότερο ζητιανεύουν μ' αὐτὸν προσωπικὸ τρόπο, παρὰ πουλοῦν. Εἶναι πρόσφατη ἡ φωνὴ τοῦ μικροῦ πὸν σημείωσα πιὸ πάνω:

— Πάρτε, καλὲ κύριε...

Υποτάσσεσαι σιωπηλὰ στὴν ἀξίωσή του. Ἀκούς πλάϊ σου τὴν παρακάτω στιχομυθία:

— Νὰ πᾶει ὁ τεμπέλης ὁ πατέρας σου νὰ δουλέψει.

— Δεν ἔχω πατέρα.

— Νὰ πᾶει ἡ μάνα σου.

— Δεν ἔχω μάνα...

— Ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἔπεςες τότε;

Τὸ παιδί δεν ἀκούγεται ν' ἀπαντᾷ. Φεύγοντας μόνον, μονολογεῖ:

— Καλέ, κύριε, δεν σὰς εἶπα νὰ πάρετε διὰ τῆς βίας...

Καὶ ἡ φωνὴ του ἔχει μέσα της κάτι ἀπὸ τὸν αἰώνιο πᾶν θρήνον τῶν παιδιῶν. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ μικρὸς πὸν σὲ λίγο φτάνει ὡς ἐμένα:

— Καλὲ κύριε, νὰ τὸ πῶ αὐτὸ τὸ νερό;

Τὸ νερὸ εἶναι ἄθικτο, τὸ πίνει, σκουπίζει με τὸ μανίκι του τὰ χεῖλῃ του, κι' ἡ φωνὴ του «φρέσκα φυστίκια...» καθὼς ἀπομακρύνεται, ξυπνὰ μέσα σου μιὰν αἴσθηση ἐρήμου. Κι' ὁμως, κυττάζεις γύρω σου καὶ βλέπεις κόσμον, πολὺ κόσμον...

★

ΑΝ κανεῖς ἔχει ἀντοχή καὶ θελήσει νὰ ἰδεῖ τὸ δρόμα αὐτὸ σ' ὅλη του τὴν ἔκταση, αν καὶ ἡ ἔκταση αὐτὴ δεν φαίνεται ποτὲ ὀλόκληρη, δεν ἔχει παρὰ νὰ κάνει μιὰ βόλτα στὶς συνο-

κίες. Ἐκεῖ θὰ ἰδεῖ αὐτὸ τὸ «τρυφερὸ μέλλον» τοῦ ἔθνους σ' ὅλη του τὴ θλιτερὴ μοῖρα. Οἱ κινήσεις, οἱ στάσεις, οἱ ὄνειροπολήσεις, οἱ περισυλλογὲς τῶν παιδιῶν μοιάζουν σὰν ἐξομολογήσεις. Ο πιτσιρικός πὸν δρασκελαῖ τὸ χαμηλὸ κιγκλίδωμα τῆς αὐλῆς ζητώντας διέξοδο, ἐνὼ τὸν κυνηγᾷ ἡ μητέρα του ἀπὸ κοντὰ, ὁ ἄλλος πὸν τὸν ἔστειλαν στὸ μπακάλη γιὰ νὰ τὸν βροῦν ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὴ ἀναζήτηση νὰ παίξει ποδόσφαιρο με μιὰ μπάλα καμωμένη ἀπὸ παλιόχαρτα, τὰ παιδιὰ πὸν τρέχουν κατὰἰδρωμένα πάνω - κάτω μέσα στὰ στενοσόκακα, σάμπως νὰ μὴ βρίσκουν πουθενὰ τὴν ἐξοδὸ τους,

πὸν κλαῖνε ἢ γελᾶνε με τὸ παραμικρὸ, σημάδια μιᾶς πρόωρης νευρικότητας, ἀποκαλύπτουν ὅλο τὸ βάθος αὐτοῦ τοῦ τιμωρημένου ἀθῶου μικρόκοσμου.

Θὰ μπορούσε νὰ φανταστεῖ κανεῖς ὅλα αὐτὰ τὰ παιδιὰ — δεκάδες χιλιάδες παιδιά — νὰ τοὺς ἀνοίγουν ξαφνικά μιὰ πόρτα καὶ νὰ ξεχύνονται πρὸς τὸ θοῦνδ ἢ πρὸς τὴ θάλασσα. Θὰ μπορούσε νὰ φανταστεῖ κανεῖς τὸν μυριόφωνό τους ἀλαλαγμό, τὶς χαρούμενες σπίθες πὸν θὰ πετούσαν τὰ μάτια τους. Θὰ μπορούσε νὰ φανταστεῖ ἀκόμη πὸς ἀκούει τὶς μικρές τους καρδιὲς νὰ χτυποῦν, δημιουργώντας ἓνα ἡχητικὸ πανδαιμόνιο εὐ-

χίας, καθὼς θάτρεχαν ὅλα μαζί νὰ σπᾶσουν με τὰ χεράκια τους ἓναν πράσινο θάμνο ἢ νὰ γιομίσουν τὶς φουχτίτσες τους νερὸ ἀπὸ τὴν ἄκρη τῆς θάλασσας.

Ἀλλὰ οἱ μικροὶ φυλακισμένοι τῆς σκόνης καὶ τῆς στέρησης, εἶναι δύσκολο, ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα, νὰ ἐλπίσουν σ' ἓνα τέτοιο ὄνειρο. Ο πολιτισμός μας εἶναι ἓνας πολιτισμὸς δίχως ἀγάπη. Καὶ θὰ μπορούσε νὰ ρωτήσῃ κανεῖς: Μπορεῖ νὰ ὑπάρχει πολιτισμὸς δίχως ἀγάπη; Καὶ μπορεῖ τότε νὰ λέγεται πολιτισμός;

Φαίνεται πὸς μπορεῖ νὰ ὑπάρχει. Ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια εἶδαμε ἓνα θαυμάσιο κινηματογραφικὸ ἔργο, τὴν «Πολιτεία τῶν παιδιῶν», πὸν παιζόταν μόνον ἀπὸ παιδιὰ ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῆς ἓναν πᾶστορα. Ἀργότερα εἶδαμε κι' ἄλλα σχετικά, ὅλα ἔργα γεννημένα ἀπὸ ἓνα εἶδος ἐντονης ἀντίερασης πρὸς αὐτὸ τὸ φαινόμενο τῆς κοινωνικῆς ἀδιαφορίας ἀπέναντι στὰ παιδιὰ, ἀδιαφορίας πὸν ἀποτελεῖ δαρύτατο ἔγκλημα ἐναντίον τῆς ἴδιας τῆς ἀνθρωπότητας, πὸν δηλητηριάζεται στὶς ἴδιες τὶς πηγές, πὸν ἀκρωτηριάζεται στὶς ἴδιες τὶς ρίζες της.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΑΛΑΜΙΝΙΟΣ

ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΜΠΑΡΡΕΤ — ΜΠΡΑΟΥΝΙΓΚ

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

«Ωιμέ, γιατί, παιδιά μου στὰ μάτια με κυττάτε;»
Εὐριπίδης (Μήδεια)

... Τ' ἀρνάνια στὰ λειβάδια βελάζουν, τὰ πουλιά γιομίζουν με κελαϊδίσματα τὶς φωλιές τους, τὰ μικρὰ ξαρκάδια ὕταν γεννηθῶν, παίζουν με τοὺς ἰσκιους τῶν ἔδωνων καὶ τὰ λουλούδια μένουν ἀνοιχτὰ ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ στὸν ἥλιο. Καὶ μόνον τὰ παιδιὰ, ἀδέλφια μου, τὰ μικρὰ ἄθῶα παιδιὰ, κλαῖνε τόσο πικρὰ, τόσο πικρὰ, τὴν ὥρα πὸν οἱ ἄλλοι παίζουν εὐτυχισμένοι πάνω στὴν ἐλευθερὴ γῇ.

... Ρωτήστε τα γιατί κλαῖνε κι' αὐτὰ θὰ σηκώσουνε τότε τὰ κίτρινα προσωπάκια τους πὸν εἶναι λυπημένα καὶ ἰσχνὰ ἀπὸ τὶς ἔγνοιες, τὶς ἔγνοιες πὸν πάνω στ' ἀνθισμὰ τους μαραινουν τὰ μάγουλα. «Ἡ γοητὴ ἡ γῇ σας πολὺ μᾶς βασανίζει» θὰ σὰς πὸν καὶ τὰ ἰσχνὰ μᾶς ποδαράκια δεν ἀντέχουν νὰ κυβερνήσουν τὸ βῆμα μας. Κουράζονται, λυγίζουν, κι' ὁ τάφος πὸν ζητᾶμε νὰ μᾶς ξεκουράσει εἶναι ἀκόμη πολὺ μακριὰ. Γιατὶ κλαῖμε; Ρωτήστε τοὺς μεγάλους κι' ὄχι ἐμᾶς τὰ ἄθῶα παιδιὰ. Οἱ τάφοι εἶναι βέβαια γιὰ τοὺς γερόντους, ὅμως ἐμεῖς θὰ θροῦμε περισσότερη ζεστασιά μέσα στοὺς τάφους παρὰ ἔτσι πὸν ὑπάρχουμε ἐδῶ, ἐπάνω στὴ γῇ.

«Λένε πὸς μπορεῖ καὶ νὰ πεθάνουμε πρὶν ἔρθει ὁ καιρὸς μας, ὅπως πέθανε τὸν περασμένο χρόνον καὶ ἡ Ἀλίκη, πὸν ἓνας σβῶλος ἀπὸ χιόνι ὁ τάφος της, ἔγινε σκληρὸς — σκληρὸς κάτω ἀπὸ τὴν πᾶχνη. Ὅπως τὴν ἔθαβαν βλέπαμε πὸς ὁ λάκκος της τὴν περιέμενε. Τώρα πὸν ἡσύχασε πᾶ καὶ κανεῖς δεν μπορεῖ νὰ τὴν ξυπνήσει φωνάζοντάς της: «Ἀλίκη, ξύπνα! Συμέρωσε!» σκύφτε κι' ἀφουγκραστεῖτε στὸν τάφο της. Δεν κλαῖει πᾶ ὅτε ὁ ἥλιος ὅτε ἡ βροχή. Κι' αν μπορούσαμε νὰ τὴν ξαναδοῦμε δεν θὰ τὴν γνωρίζαμε, γιατί πολὺ τὴν ὁμόρφηναν ἡ χαρὰ καὶ τὸ γέλιο. Τί ὁμορφα! Περνᾶ γλυκὰ τὶς ὥρες της μέσα στὰ σάβανα της, ἀκούγοντας τὶς καμπάνες τῆς ἐκκλησίας πὸν χτυποῦν.

«Ναί, ναί — μᾶς λένε τὰ ἄθῶα μικρὰ παιδιὰ, τσακίσαμε ὅπως οἱ γέροι, καὶ πᾶ δεν μπορούμε νὰ τρέξουμε, δὲ

μποροῦμε νὰ παίξουμε. Καὶ τὸ λειβάδι, εἶναι πᾶ κρεβάτι γιὰ μᾶς. Τρέμουν καὶ πονοῦνε τὰ γόνατά μας κι' ὕταν κάνουμε νὰ τρέξουμε σωριαζόμαστε μπρούμυτα κάτω στὸ χῶμα. Ἀκόμα καὶ τὸ πᾶ κόκκινο λουλούδι, φαντάζει στὰ μάτια μας σὰν χλωμὸ χιόνι, γιατί τρυπωμένα μες στὸ σκοτάδι, μέσα, μέσα, στὰ βαθειὰ ἔγκατα τῆς γῆς, σηκώνουμε στὶς μικρές μας πλάτες ἓνα, δολοφονικὸ φορτίο ἀπὸ κάρβουνο κι' ὅλη τὴν ἡμέρα γυρίζουμε με τὰ χεράκια μας σιδερένιους τροχοὺς μέσα στὰ ἐργοστάσια.

«Καὶ γυρίζουν οἱ τροχοὶ ὅλη τὴν ἡμέρα με θόρυβο, κι' ὅπως γυρίζουν ὁ ἀέρας τους φυσᾷ στὰ πρόσωπά μας καὶ γυρίζουν ὅλα μαζί, κι' ἡ καρδιά μας καὶ τὸ κεφάλι μας πὸν τὰ μηλίγγια του καῖνε. Ἀκόμα καὶ οἱ τοῖχοι γυρίζουν κι' ὁ οὐρανὸς κι' ἔξω ἀπὸ τὸ χωστὸ παράθυρο γυρίζει τὸ φῶς κι' οἱ μὺγες πὸν κᾶθονται στὸ ταβάνι κι' αὐτὲς γυρίζουν. Ὅλα γυρίζουν ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ κι' ἐμεῖς κι' ὁ θόμβος τῶν σιδερένιων τροχῶν πὸν ἀδιάκοπα τοὺς παρακαλᾶμε: — Σταματήστε γιὰ λίγο, τροχοί, τοὺς λέμε καὶ κλαῖμε γιομάτα ἀλλοφροσύνη, σταματήστε γιὰ σήμερα τουλάχιστο, σωπάστε, φτάνει, σωπάστε τροχοί!»

Σηκώνουν τοὺς ἰσχνοὺς τους λαιμούς καὶ σὰς δείχνουν τὰ πρόσωπά τους, σὰς δείχνουν τὴ φοιχτὴ δψη τους, νὰ σὰς θυμίσουνε τοὺς ἀγγέλους πὸν πάνω στοὺς οὐρανοὺς μοιάζουν μ' αὐτὰ.

Καὶ λένε: Σκληροὶ ἄνθρωποι, ὡς πότε θὰ στεκόμαστε ὀρθια, καὶ θὰ βάσετε σὲ κίνηση τὸν κόσμο καὶ τὴ ζωῇ, πατώντας πάνω στὶς μικρές μας καρδιές; Ὡς πότε θὰ σπαράζουν οἱ σφυγμοὶ μας κάτω ἀπὸ τὴν σιδερένια σας φτέρνα, ἀνοίγοντας τὸ δρόμο πρὸς τὸ θρόνο, σὰς πὸν τὸν ἔχετε στήσει καταμεσῇ στὴν ἀγορά; Τὸ αἷμα μας πὸν τὸ συνάζετε σὰν σταλαγματιὲς χρυσάφι, ραντίζει τὰ ρούχα πὸν φορᾶτε.

Ο παιδικὸς μας ὅμως λυγμὸς εἶναι κατὰρα, βαρεῖα κατὰρα μέσα στὴ σιωπὴ κι' εἶναι δυνατότερος κι' ἀπὸ τοῦ ἄντρα τὴν ὀργὴ ἀκόμα!

Γιατὶ τὸν προτιμοῦν οἱ καννίβαλοι...

Χιλιάδες ανθρώπων πεθαίνουν κάθε χρόνο από ασφυξία που οφείλεται σε πνιγμό, είσπνοή δηλητηριωδών αερίων κ.λ.π. Πολλά από τα δύματα των δυστυχημένων αυτών δά μπορούσαν να είχαν σωθεί, αν όλος ο κόσμος ήξερε να εκτελέσει τις απλούστατες κινήσεις της μεθόδου «στόμα με στόμα» που αντικατέστησε όλα τα παλιά συστήματα τεχνητής αναπνοής.

"ΣΤΟΜΑ ΜΕ ΣΤΟΜΑ..."

ΜΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΑΝΑΠΝΟΗΣ

ΤΟ έτος 1949 θ' αποτελέσει σταθμό στην εξέλιξη των μεθόδων πρώτων βοηθειών στις περιπτώσεις ασφυξίας. Οι κλασικές μέθοδοι αναστατώθηκαν. Σύμφωνα με τα πειράματα που διεξήχθησαν υπό την αιγίδα του Διεθνούς Έρυθρου Σταυρού, ο πιο αποτελεσματικός τρόπος αναζωογονήσεως εκείνου που κινδυνεύει να πεθάνει από ασφυξία εξ αιτίας μίας ασθένειας ή ενός δυστυχήματος (πνιγμός, ηλεκτροπληξία, απορρόφηση καπνού ή δηλητηριωδών αερίων) συνίσταται στην έμφύσηση αέρος στους πνεύμονες με τη μέθοδο που λέγεται «στόμα με στόμα». Η μέθοδος είχε τόση επιτυχία, ώστε πολλές οργανώσεις «προλήψεως ατυχημάτων» κλπ. αναγκάστηκαν να εκδώσουν αναθεωρημένα εγχειρίδια πρώτων βοηθειών, στα οποία η μέθοδος «στόμα με στόμα» συνίσταται ως η περισσότερο αποτελεσματική στις διάφορες περιπτώσεις ασφυξίας.

Τώρα το καλοκαίρι, με τα θαλάσσια μπάνια, τα δυστυχήματα είναι πολύ συχνά. Πολλοί άνθρωποι πνίγονται στη θάλασσα επειδή εκείνοι που προσπαθούν να τους σώσουν δεν είναι σε θέση να τους παράσχουν τις πρώτες βοήθειες. Η μέθοδος «στόμα με στόμα» έχει το πλεονέκτημα ότι είναι απλούστατη και μπορεί να εφαρμοσθεί από οποιονδήποτε, ενώ η κλασική μέθοδος τεχνητής αναπνοής απαιτεί ειδική εκπαίδευση.

ΕΙΝΑΙ γνωστή από χρόνια η μέθοδος τεχνητής αναπνοής του Σαίφερ (ρυθμικές πιέσεις του θώρακος, το θύμα του δυστυχήματος ξαπλωμένο μπρούμυτα). Πιο πρόσφατα έγινε γνωστή η μέθοδος του Χόλγκερ Νίλσεν που συνίσταται στην πίεση της πλάτης του θύματος και τη ρυθμική κίνηση των βραχιόνων. Αυτά είναι τα κλασικά συστήματα τεχνητής αναπνοής που περιγράφονται σ' όλα τα εγχειρίδια πρώτων βοηθειών.

Αλλά τα πειράματα απέδειξαν ότι στο ήμισυ, αν όχι στα τρία τέταρτα των περιπτώσεων, τα συστήματα αυτά, μ' όλο που συνήθως εφαρμόζονται από ανθρώπους που έχουν ειδικά εκπαιδευθεί, δεν επιτρέπουν την εισαγωγή στους πνεύμονες ενός όγκου αέρος αρκετού για τη διατήρηση της ζωής. Αντίθετα, η μέθοδος «στόμα με στόμα» προσφέρει κατά μέσον όρο έναν όγκο αέρος δώδεκα φορές μεγαλύτερο από τις κλασικές μεθόδους.

ΑΤΤΗ συνοπτικά, είναι η αξία της νέας μεθόδου. Κανένα βοηθητικό όργανο δεν είναι απαραίτητο για την εφαρμογή της μεθόδου «στόμα με στόμα» και οι περισσότερες οργανώσεις προσλήψεως ατυχημάτων συμβουλεύουν να μη γίνεται χρήση βοηθητικών οργάνων στη νέα μέθοδο τεχνητής αναπνοής. Στις περιπτώσεις επείγουσας ανάγκης τα όργανα δε βρίσκονται ποτέ πρόχειρα και υπάρχει κίνδυνος να χάσουμε πολύτιμα δευτερόλεπτα προσπαθώντας να τα βρούμε.

Ωστόσο, κατά τη γνώμη πολλών ειδικών, ωρισμένα όργανα τεχνητής αναπνοής μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά στα νοσοκομεία ή κι' έξω απ' τα νοσοκομεία, εφ' όσον τα έχουμε πρόχειρα και ξέρουμε να τα χρησιμοποιούμε.

Ένα από τα πιο ικανοποιητικά είναι ο «σωλήνας αναζωογονήσεως». Η τιμή του είναι ασημαντή και μπορούμε εύκολα να τον έχουμε στην τσέπη μας. Είναι

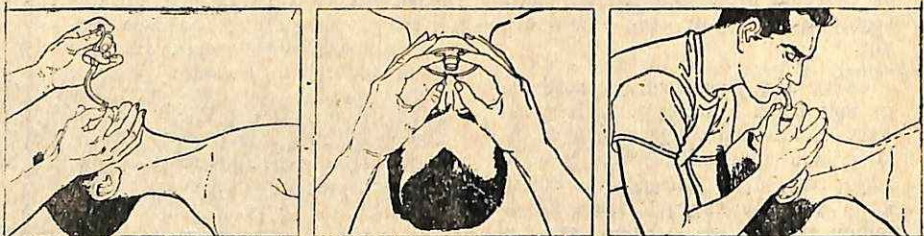
ναί ένας στοματοφαρυγγικός καθετήρας που εφευρέθηκε από ένα νεαρό αναισθησιολόγο του νοσοκομείου Χόλκινς της Βαλτιμόρης. Προωρισμένος ν' απλοποιήσει την τεχνική της μεθόδου «στόμα με στόμα» και ν' αυξήσει την αποτελεσματικότητά της, ο μικρός αυτός πλαστικός σωλήνας που έχει σχήμα S, αποδείχθηκε τόσο εύχρηστος ώστε 87 ανειδίκευτοι έδελοντες μπόρεσαν να τον χρησιμοποιήσουν μ' επιτυχία και ν' αναζωογονήσουν τα θύματα των ατυχημάτων σε χρονικό διάστημα 5-40 δευτερολέπτων.

Έξέ άλλου, το όργανο αυτό αποτελείται από ένα στόμιο για τον άνθρωπο που φυσάει κι' έναν «αναπνευστικό αγωγό» για το θύμα του δυστυχήματος, πράγμα που κάνει περιττή την άμεση στοματική επαφή που πολλοί θα τη θεωρούσαν ίσως άποχρυστική.

Δοκιμές

ΣΤΑ νοσοκομεία της Βαλτιμόρης όπου χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά, το όργανο αυτό έσωσε κατά μέσον όρο μιάν ανθρώπινη ζωή κάθε μήνα. Το εργαστήριο που κατασκευάζει αυτούς τους στοματοφαρυγγικούς καθετήρες είχε μοιράσει αρκετά δείγματα στους γιατρούς που έλαβαν μέρος στο συνέδριο της Αμερικανικής Ιατρικής Ένώσεως που συνήλθε το 1958 στην Α-γιο Φραντζίσκο. Την ίδια μέρα ένα απ' αυτά τα όργανα χρησιμοποιήθηκε για να αναζωογονηθεί μια γυναίκα που είχε αποπειραθεί να αυτοκτονήσει. Λίγο αργό-

«Αν υπάρχει πρόχειρος «σωλήνας αναζωογονήσεως»...

1.— Τοποθετηθείτε πάνω από την κορυφή του κεφαλιού του θύματος. Ανατρέψτε το κεφάλι του προς τα πίσω, κρατήστε τη γλώσσα με τα δάχτυλα και βάλτε το σωλήνα στο στόμα του, πάνω απ' τη γλώσσα. (Στην περίπτωση των πολύ μικρών παιδιών είναι καλύτερα να μη χρησιμοποιήσετε αυτό το όργανο).

2.— Κλείστε τα ρουθούνια του θύματος με τους δυο αντίχειρες, ενώ με τους δείκτες θα συγκρατείτε ισχυρά το σωλήνα στο στόμα του. Με τα άλλα δάχτυλα συγκρατήστε το σαγόνι και προσέξτε να μην το αφήσετε να πέσει προς τα κάτω.

3.— Πάρτε αναπνοή και φυσήξτε στο σωλήνα. Όταν το στήθος του θύματος ανασηκωθεί, απομακρύνετε το στόμα σας για να του επιτρέψετε ν' αποβάλει ελεύθερα τον αέρα. Επαναλάβετε πολλές φορές, στην αρχή γρήγορα, κατόπιν κάθε τρία ή τέσσερα δευτερόλεπτα.

(Για τους ενήλικους φυσάτε με δύναμη. Για τα παιδιά φυσάτε σιγά-σιγά. Για τα μωρά, με μεγάλη προσοχή).

τερα, ένας γιατρός χρησιμοποίησε την ίδια μέθοδο για να σώσει μιá μικρή που είχε καταληφθεί από σπασμούς. Η μέθοδος χρησιμοποιήθηκε επίσης και σε περιπτώσεις ηλεκτροπληξίας. Γενικά, η νέα μέθοδος τεχνητής αναπνοής είναι αναμφισβήτητα αποτελεσματική.

Πλεονεκτήματα

ΜΕ όργανα ή χωρίς όργανα, η τεχνητή αναπνοή «στόμα με στόμα» έχει κι' ένα άλλο σημαντικό πλεο-

μικό και οι πυροσβέστες έχουν ενημερωθεί για τη νέα μέθοδο και έχουν «εφοδιασθεί με τους «σωλήνες αναζωογονήσεως» οι όποιοι τοποθετούνται επίσης δίπλα σε κάθε πυροσβεστήρα στα δημόσια κτίρια. Ο στρατός και η αεροπορία έχουν υιοθετήσει τη μέθοδο. Ο στρατός διανέμει ένα σωλήνα αναζωογονήσεως σε κάθε τρείς άνδρες.

Με τη συνεργασία του δρος Τζέιμς Έλαμ, ενός από τους πρώτους που

ΕΝΑΣ ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΟΣ ΠΑΤΕΡΑΣ ΑΝΕΚΑΛΥΨΕ ΤΗ ΝΕΑ ΜΕΘΟΔΟ

Πρώτος ένας πατέρας είχε την εύτυχη έμπνευση να χρησιμοποιήσει την τεχνητή αναπνοή «στόμα με στόμα» για να σώσει το γιό του που κινδύνευε να πνιγεί. Αυτό συνέβη το 1949 στη Γαλλία.

Λίγο αργότερα, και πάλι στη Γαλλία, ένας νεαρός 17 ετών που είχε καταφέρει να σώσει από τα κύματα ένα παιδάκι δυό χρονών, προσπάθησε να εφαρμόσει τις κλασικές μεθόδους τεχνητής αναπνοής, όπως τις είχε μάθει στο σχολείο. Βλέποντας πως οι προσπάθειές του ήταν μάταιες, θυμήθηκε ξαφνικά ένα τηλεγράφημα που είχε διαβάσει στην έφημερίδα για την περίπτωση του πατέρα που αναφέραμε πιο πάνω. Αμέσως εφάρμοσε την ίδια μέθοδο εισαγωγής αέρος στους πνεύμονες του παιδιού και είχε την ανέκφραστη χαρά να το αισθανθεί ν' αναζωογονείται κάτω απ' τα χείλη του.

Η μέθοδος αυτή που ανακαλύφθηκε τυχαία με την ξαφνική παρόρμηση ενός απελπισμένου πατέρα, έγινε σε λίγο ευρύτατα γνωστή, δοκιμάστηκε από τους επιστήμονες και αποδείχθηκε αποτελεσματική. Τα παλιά συστήματα παραμερίστηκαν.

Τον τελευταίο χρόνο, χιλιάδες άνθρωποι έχουν σωθεί χάρη στη μέθοδο «στόμα με στόμα». Μπορεί να εφαρμοσθεί όχι μόνο σε περιπτώσεις πνιγμού, ασφυξίας από αέρια κλπ., αλλά και σε περιπτώσεις αποπληξίας ή λικιωμένων ανθρώπων, που κινδυνεύουν να πεθάνουν από ασφυξία...

άνεγνώρισαν την αξία της νέας μεθόδου, μιá αμερικανική οργάνωση προλήψεως ατυχημάτων κατασκεύασε ένα άλλο όργανο τεχνητής αναπνοής, ένα είδος μάσκας που, άρχισε κιόλας να χρησιμοποιείται από τους πυροσβέστες. Αλλά όπως σημειώσαμε στην αρχή, κανένα από τα όργανα αυτά δεν είναι απαραίτητο για τη μέθοδο «στόμα με στόμα».

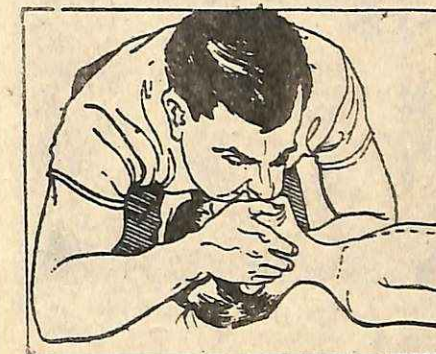
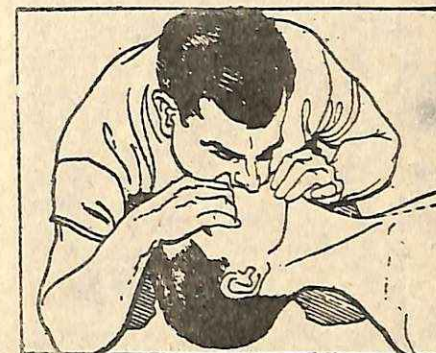
Μη χάνετε καιρό

ΧΙΛΙΑΔΕΣ άνθρωποι πεθαίνουν κάθε χρόνο σ' όλο τον κόσμο από ασφυξία που οφείλεται σε πνιγμό, σε είσπνοή δηλητηριωδών αερίων ή άλλα παρόμοια δυστυχήματα. Τα τρία τέταρτα των δυστυχημάτων αυτών συμβαίνουν στο σπίτι ή γύρω απ' το σπίτι. Ένα μεγάλο ποσοστό των θυμάτων θα μπορούσε να σωθεί αν όλος ο κόσμος ήξερε να εκτελέσει τις απλούστατες κινήσεις της μεθόδου «στόμα με στόμα» (βλ. τα σχέδια που δημοσιεύονται παραπλεύρως).

Χωρίς δειγμό, τα εγκαταλειμμένα κτίρια πεθαίνουν ή αλλοιώνονται ανεπανόρθωτα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα (τρία ως πέντε λεπτά). Γι' αυτό, σε περίπτωση δυστυχήματος, αρχίστε ΑΜΕΣΩΣ να φυσάτε τον αέρα στους πνεύμονες του θύματος βάζοντας το στόμα σας στο στόμα του. Μη χάσετε και-

ρό προσπαθώντας να εφαρμόσετε τις παλιές μεθόδους τεχνητής αναπνοής, με τις πιέσεις του θώρακος και τις κινήσεις των βραχιόνων κτλ. Όταν καταλάβετε ότι το θύμα του δυστυχήματος αναζωογονήθηκε λίγο και άρχισε ν' αναπνέει, φωνάξτε άμεσα ένα γιατρό.

Πώς θα σώσετε μιá ζωή

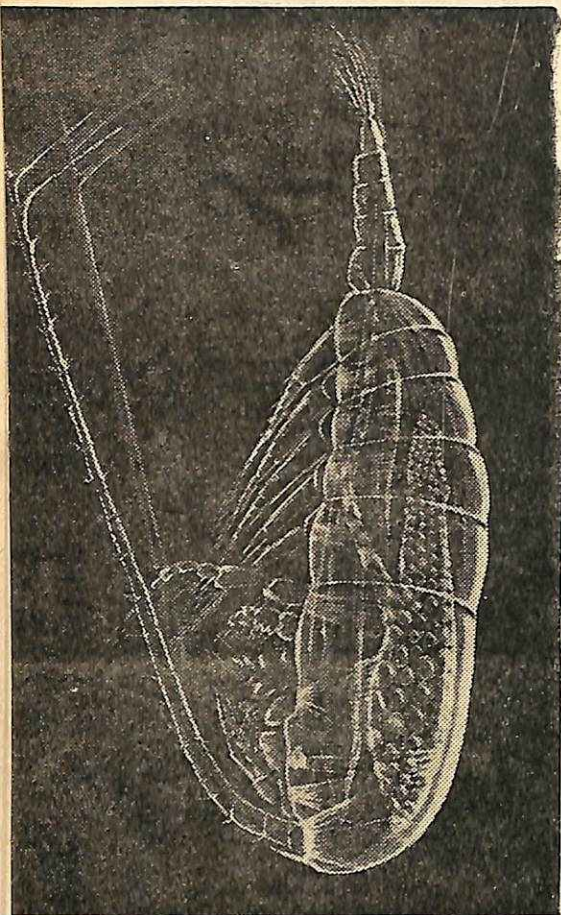
Ξαπλώστε το θύμα του δυστυχήματος σε ύπτια στάση. Για ν' απομακρύνετε κάθε ξένο σώμα που απειλεί να φράξει τον αναπνευστικό αγωγό, γυρίστε το κεφάλι του θύματος στο πλάι, φερίστε τα σαγόνια και καθαρίστε το φάρυγγα και το στόμα με τα δάχτυλά σας ή μ' ένα μαντήλι.

Μέθοδος «στόμα με στόμα» για ενήλικους.

Βάλτε τον αριστερό σας αντίχειρα ανάμεσα στα δόντια του θύματος. Ανασηκώστε του το σαγόνι έτσι, ώστε το κεφάλι ν' ανατραπεί προς τα πίσω. Με το δεξιό χέρι βουλώστε του τα ρουθούνια. Πάρτε βαθειά αναπνοή και τοποθετήστε το στόμα σας σφιχτά στο στόμα του θύματος. Φυσήξτε με δύναμη, μέχρι που να νοιώσετε το στήθος του θύματος να φουσκώνει. Επαναλάβετε το ίδιο, κάθε τρία ή τέσσερα δευτερόλεπτα.

Μέθοδος «στόμα με στόμα» για τα παιδιά (ή για τους ενήλικους που τα σαγόνια τους δεν ξεσπινούνται).

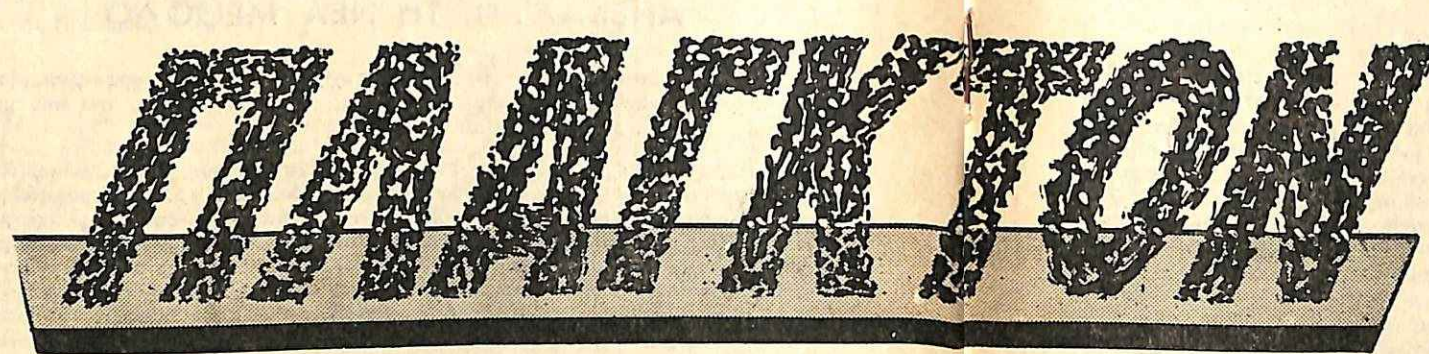
Πιάστε με τα δυο χέρια τις γωνίες του σαγονιού στο επίπεδο των λοβών των αυτιών και ανασηκώστε το κεφάλι έτσι, ώστε ν' ανατραπεί προς τα πίσω. Με τους αντίχειρες, κατεβάστε το κάτω χέλι προς το σαγόνι. Μην αφήνετε ποτέ το σαγόνι να «πέσει» προς τα κάτω. Πάρτε βαθειά αναπνοή και φυσήξτε στο στόμα του παιδιού. (Αν πρόκειται για πολύ μικρό παιδί, καλύψτε με το στόμα σας το στόμα και τη μύτη του). Μη φυσάτε πολύ δυνατά.

Ένα δείγμα φυτοφάγου ζωοπλαγκτού, σε μεγέθυνση. Συναντάται κυρίως στον Ατλαντικό.

Η ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ

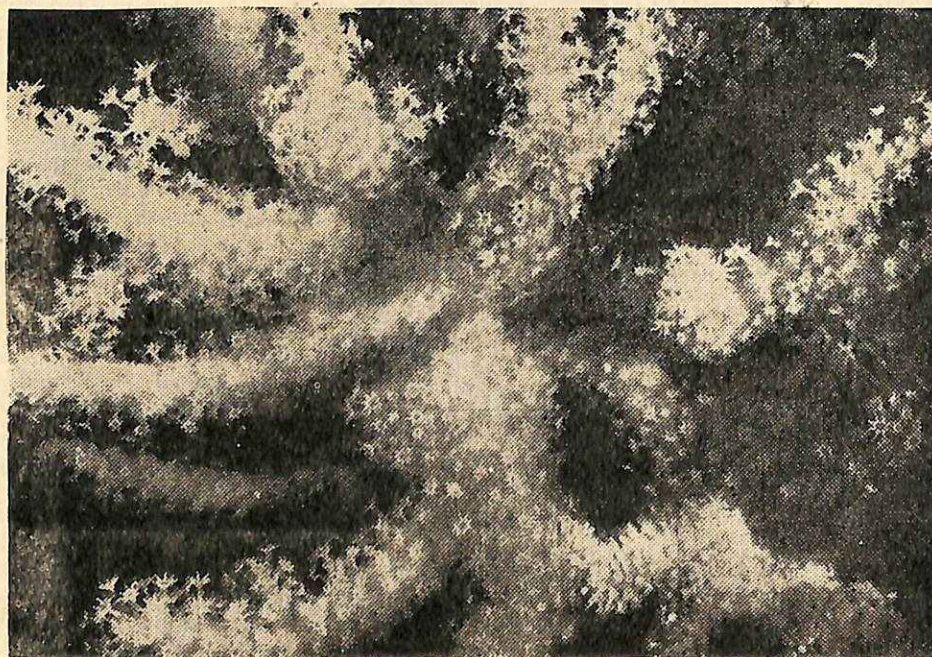
Τα περισσότερα ψάρια τρέφονται από το πλαγκτόν και ο άνθρωπος έφ' όσον καταναλίσκει ψάρια, οφείλει ένα μέρος της διατροφής του σ' αυτό το σύνολο των ζωντανών μικροσκοπικών πλασμάτων που υπάρχουν σ' όλα τα βάθη της θάλασσας. Από αυτά τα «θαλάσσια λειβάδια» εξαρτάται η παραγωγικότητα των θαλασσών, και οι ωκεανολόγοι αναγκάστηκαν να γίνουν αγρονόμοι για να τα μελετήσουν καλύτερα. Άλλα θα μπορέσει ο άνθρωπος να τραφεί απ' ευθείας από το πλαγκτόν; Είναι πολύ αμφίβολο προς το παρόν...

σιώδες χαρακτηριστικό του πλαγκτού, είναι ότι δεν μπορεί να πραγματοποιήσει προσανατολισμένες κινήσεις μεγάλης διάρκειας.

★

ΜΠΡΟΣΤΑ στα προβλήματα που τίθενται από τους οργανισμούς μιας καινούργιας και ανεξήγητης όμορφιάς με θεωρητικό και πρακτικό ενδιαφέρον, οι ωκεανολόγοι αναρωτήθηκαν από που πρέπει ν' αρχίσουν. Η λογική απαιτούσε ν' αρχίσουν από την ταξινόμηση. Έτσι, από την εποχή του Χένσεν, αφιέρωσαν τριάντα ή σαράντα χρόνια για τη θεωρητική περιγραφή και την ονοματοθεσία — και ακόμα δεν έχουν τελειώσει, γιατί αφάνταστη είναι η ποικιλία του πλαγκτού.

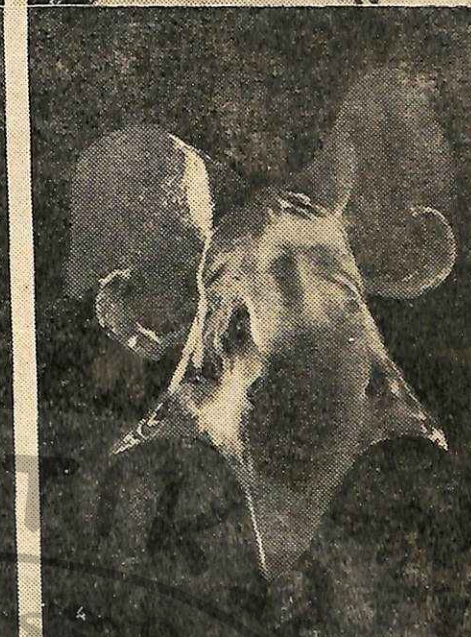
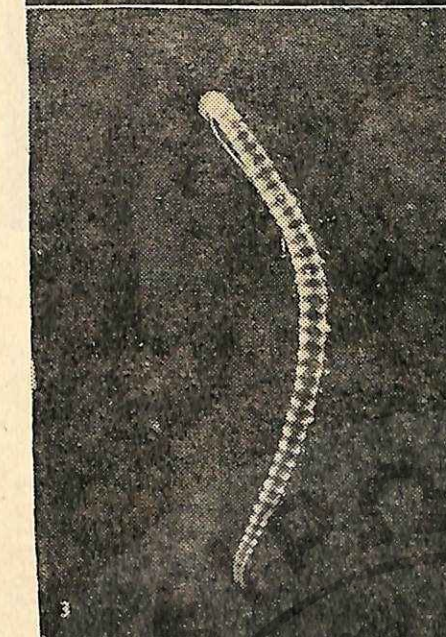
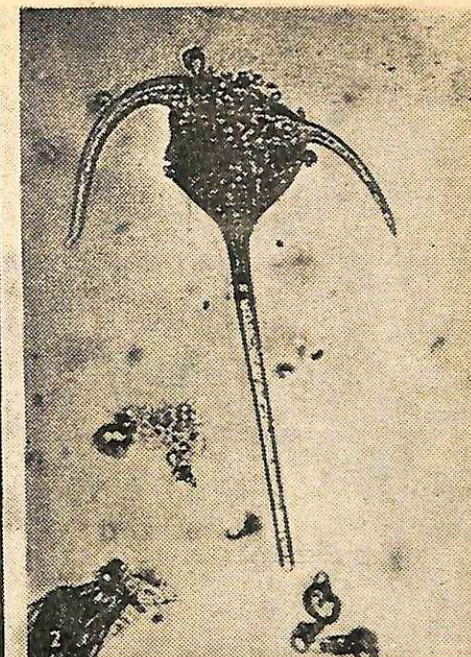
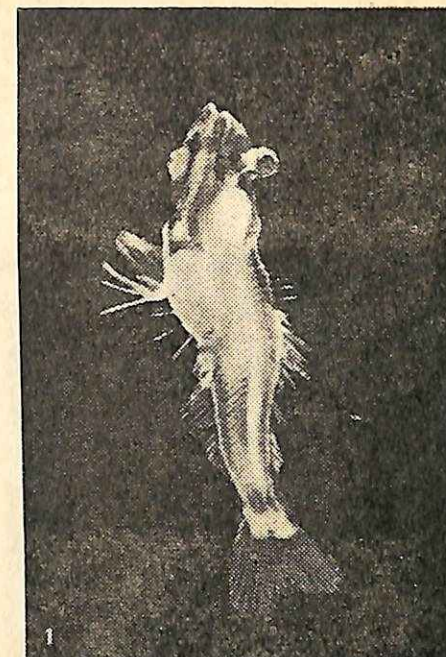
Άλλα γύρω στα 1910, μια άλλη πλευρά του θέματος τράβηξε την προσοχή των ωκεανολόγων. Τότε άρχισαν να μελετούν την «οικολογία», δηλαδή τη σχέση μεταξύ των ήδη γνωστών θαλασσίων οργανισμών και του φυσικού περιβάλλοντος στο οποίο ζούν. Η μελέτη αυτή είναι πάντα χρήσιμη, αλλά είναι αμφίβολο αν θα καταλήξει σύντομα σε θετικά συμπεράσματα. Η οικολογία ενός τόσο ασταθούς φυσικού περιβάλλοντος, του νερού της θάλασσας, είναι πολύ πιο δύσκολο να μελετηθεί από το σχετικά σταθερότερο φυσικό περιβάλλον της στεριάς ή ακόμα και του πυθμένος των θαλασσών. Για παράδειγμα, ο σχηματισμός και η εξέλιξη των χερσαίων ζωικών ειδών έχουν μελετηθεί συστηματικά, αλλά στην περίπτωση του πλαγκτού δεν

έχουν αποκαλύψει ακόμα τα μυστικά τους.

Γύρω στο 1930, οι προφητικές υποδείξεις του Χένσεν για την ανάγκη μίας «ποσοτικής» μελέτης των σχέσεων του πλαγκτού με το περιβάλλον του, επανελήφθησαν με βελτιωμένες τεχνικές μεθόδους. Ο Γερμανός Λόμαν, οι Άγγλοι Λέμπωρ, Ράσελ και πολλοί άλλοι, ιδιαίτερα οι Σκανδιναβοί αναλαμβάνουν την εκτέλεση μεθοδικών δειγματοληψιών σε διάφορα σημεία των ωκεανών και σ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Άλλα μόνο πριν από δέκα χρόνια ή έννοια της «παραγωγικότητας» που είναι τόσο γνωστή στους οικονομολόγους, άρχισε ν' ασχολεί και τους ωκεανολόγους. Η υιοθέτηση αυτής της καινούργιας απόψεως οφείλεται χωρίς άλλο στο γεγονός ότι έχουμε αρχίσει ν' αποκοτούμε συνείδηση των δημογραφικών πιέσεων, του προβλήματος του υπερπληθυσμού και των ηυξημένων αναγκών διατροφής της ανθρωπότητας, αλλά χρειάστηκαν οι υπομονητικές οικολογικές (όχι οικονομολογικές) έρευνες που προηγήθηκαν και η συγκέντρωση των αποτελεσμάτων των μεγάλων ωκεανογραφικών αποστολών για να πραγματοποιηθεί κάποια πρόοδος προς αυτή την κατεύθυνση. Όσο και στο σημείο αυτό τα συμπεράσματα, προς το παρόν, έχουν αρνητική σημασία — ξέρουμε τι δ' ε' ν' πρέπει να περιμένουμε από το πλαγκτόν, αλλά ακριβώς τι θα μπορούσε να μας προσφέρει.

Όσο καλύτερα κατανοούν τις στενές σχέσεις που συνδέουν τα μεγάλα αλιεύματα, όπως οι σολομοί, οι μουρουνες, οι ρέγγες, με το πλαγκτόν που τους χρησιμεύει ως τροφή είτε κατά τα πρώτα στάδια της βιολογικής τους ανάπτυξης, είτε καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής

Η Άλκυον ή «χέρι της θάλασσας», είναι μια άποικια από πολύποδα μαλακία, που όρθωνουν τα πλοκάμια τους σαν αγκάθια.

Μερικά δείγματα πλαγκτού: 1. Ένα σκουλήκι ψαριού, λίγες μέρες μετά την εκκόλαψη. Σ' αυτό το στάδιο, τα ψαράκια τρέφονται από φυτοπλαγκτόν, ενώ τα ίδια αποτελούν μέρος του ζωοπλαγκτού και χρησιμεύουν ως τροφή στα μεγαλύτερα ψάρια. 2. Ένα είδος φυτοπλαγκτού (περιδίνιον). 3. Πελαγικό άρβρωτο σε μεγέθυνση. Το μήκος του δεν υπερβαίνει τα 8 χιλιοστά. 4. Ετερόποδο μαλάκιο με διαφανές σώμα.

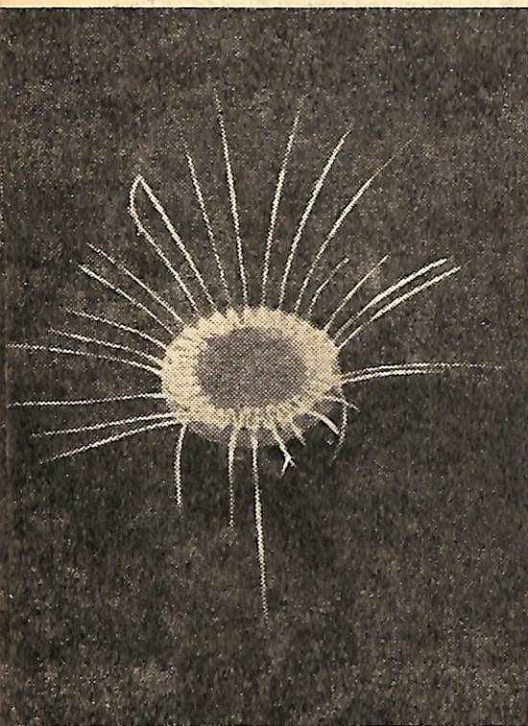
τους, οι ωκεανολόγοι φτάνουν σε μια προσέγγιση των απόψεών τους με τις απόψεις του αγρονόμου που μελετάει την κτηνοτροφική παραγωγή, εν σχέσει με την ποιότητα και την ποσότητα των κτηνοτροφών που χρησιμοποιούνται. Με απλούστερα λόγια, ο ωκεανολόγος γίνεται λίγο... αγρότης.

Τα θαλάσσια λειβάδια

ΤΟ να συγκρίνουμε τον ωκεανό μ' ένα λειβάδι, φαίνεται εκ πρώτης όψιν ποιητική εικόνα. Ωστόσο, μήπως οι ποιητές και οι επιστήμονες δεν έχουν μια βαθύτερη αίσθηση της πραγματικότητας από τους κοινούς θνητούς; Μόνο μια διαφορά μεθόδου χωρίζει τον αληθινό σοφό από τον ποιητή. Και οι δυο αναζητάνε μια βαθύτερη αλήθεια κάτω από την επιπόλαια

φαινομενικότητα και, πράγμα παράδοξο, μερικές φορές τα όράματά τους συμπίπτουν... Άς εξετάσουμε, λοιπόν, από πιο κοντά τα θαλάσσια λειβάδια μας:

Και πρώτα, το φυτικό πλαγκτόν. Η πρώτη αυτή κατηγορία είναι σχεδόν αόρατη με γυμνό μάτι. Αν αντίλησουμε μια λίτρα νερού από την επιφάνεια της θάλασσας και το βάλουμε σ' ένα γυάλινο δοχείο, το νερό φαίνεται πεντακάθαρο και διαφανές. Έχουμε μάθει στο σχολείο ότι το θαλάσσιο νερό περιέχει άλατι, ιώδιο, φθόριο και μερικά άλλα στοιχεία, αλλά τίποτα απ' όλα αυτά δεν φαίνεται. Και όμως, στο μικροσκόπιο, η λίτρα αυτή του νερού θα φανεί σαν αληθινό λειβάδι. Περιέχει απείραριθμα μονοκύτταρα φυτά, εκ των οποίων τα σπουδαιότερα, στις ψυχρές και τις εύκρατες θάλασσες, είναι τα «διότομα». Παρουσιάζουν μια θελκτική μορ-

Σε μιά λίτρα θαλασσινού νερού υπάρχουν 15 εκατομμύρια μονοκυττάρων φυτικών οργανισμών

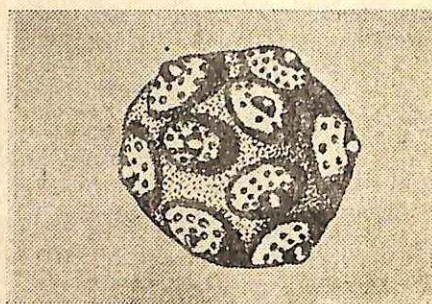
Μεσόγειο και στις τροπικές θάλασσες. Η ζώνη, λοιπόν, όπου αναπτύσσεται το φυτοπλαγκτόν είναι σχετικά μικρή σε βάθος, αλλά η πυκνότητα είναι εξαιρετικά μεγάλη: Σε μιά λίτρα θαλασσινού νερού, υπάρχουν 15 περίπου εκατομμύρια μονοκυττάρων φυτικών οργανισμών.

Υπάρχουν όμως και άλλες κατηγορίες φυτοπλαγκτού που έχουν τη δυνατότητα να ζήσουν είτε με τη χλωροφυλλική σύνθεση, είτε με την «ετεροτροφία», δηλαδή χωρίς να χρησιμοποιούν τη λειτουργία της φωτοσύνθεσης. Το φως δεν τους είναι απόλυτως απαραίτητο και συνεπώς τα συναντάμε σε πολύ μεγάλα βάθη, όπου κατά πάσαν πιθανότητα τρέφονται από διαλυμένες ή αιωρούμενες στο νερό οργανικές ουσίες και από βακτηρίδια.

Τα κοκκολιθοφορίδια ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία. Έχουν άσβεστικό κέλυφος που περιέχει μιά κόκκινη χρωστική ουσία. Είναι πολύ συνηθισμένα στις θερμές θάλασσες, όπως η Μεσόγειος. Σχετικά με άλλα είδη φυτικού πλαγκτού, τα κοκκολιθοφορίδια δεν αναπτύσσονται πολύ γρήγορα. Ενώ τα διάτομα π.χ. υπό ευνόικες συνθήκες διπλασιάζουν τον αριθμό τους σε 24 ώρες, τα κοκκολιθοφορίδια χρειάζονται πέντε ως δέκα μέρες.

Μερικά είδη φυτοπλαγκτού μπορούν να γίνουν παρασιτικά και προσβάλλουν πολλά θαλασσινά ζώα. Στις περιπτώσεις αυτές, αν φάμε ένα ψάρι μολυσμένο με παρασιτικό πλαγκτόν, μπορεί να υποστούμε μιά τροφική δηλητηρίαση που θα μάς φανεί ανεξήγητη. Όρισμένα είδη φυτικού πλαγκτού εκκρίνουν τοξικές ουσίες που δηλητηριάζουν τα ψάρια και σκοτώνουν κάθε θαλασσινή ζωή στην περιοχή όπου αναπτύσσονται. Είναι αυτά

τα «κόκκινα νερά» που περιγράφονται στη Βίβλο ως «πρώτη πληγή» της Αιγύπτου, μιά πληγή που είναι σήμερα πολύ συχνή στις ακτές του Περού και στη νοτιοδυτική Αφρική, αλλά και στις λιμνοθάλασσες των ακτών της 'Αδριατικής και στα γλυκά νερά των υποτροπικών περιοχών. Πρόσφατα σημειώθηκε μιά τέτοια καταστροφή στον κόλπο του 'Αλγερίου. 'Οφειλόταν σ' ένα είδος φυτικού πλαγκτού, τη «Noctiluca Scintillans». Οι τοξικές ουσίες που εκκρίνει αυτό το είδος δεν προσβάλλουν τα ψάρια, αλλά το ζωικό πλαγκτόν των επιφανειακών στρωμάτων. Το ζωικό πλαγκ-

Ένα «κοκκολιθοφορίδιο», φυτοπλακτόν με άσβεστοχο κέλυφος, που αναπτύσσεται στις θερμές θάλασσες. Στο φυσικό του μέγεθος, δεν υπερβαίνει τα πέντε δέκατα του χιλιοστού μέτρου.

κτόν καταστρέφεται και τα ψάρια που τρέφονται από το πλαγκτόν, αναγκάζονται να φύγουν απ' αυτή την περιοχή. Έτσι εξηγείται η ξαφνική έρημωση ωρισμένων θαλασσίων περιοχών και η επανεμφάνιση των ψαριών έπειτα από λίγο.

ΠΩΣ ΨΑΡΕΥΤΑΙ ΤΟ ΠΛΑΓΚΤΟΝ

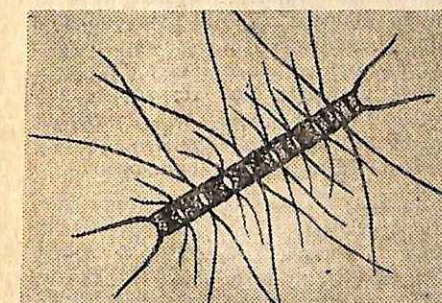
Όσοι έχουν την περιέργεια να ψαρέψουν πλαγκτόν για να ιδούν από κοντά τι πράγμα είναι, μπορούν πολύ εύκολα να το πετύχουν με μιά κάλτα αλάτων. Άρκει να βάλουν ένα βοτσαλάκι στην άκρη για να βαραίνει κι' ένα σύρμα κυκλικό για να την κρατάει ανοιχτή σαν άποχη. 'Ας τη δέσουν μ' ένα σπάγγο πέντε ως δέκα μέτρων κι' ας τη σύρουν πίσω από μιά βάρκα επί ένα τέταρτο της ώρας περίπου. Το περιεχόμενο της κάλτας, μετά το ψάρεμα, ας το ρίξουν σ' ένα ποτήρι με θαλασσινό νερό και ας το κυττάζουν σε σκοτεινό φόντο. Θα ιδούν έτσι μερικά δείγματα του ζωοπλαγκτού. (Το φυτοπλαγκτόν είναι άορατο με γυμνό μάτι).

Τα είδη του φυτοπλαγκτού είναι άπειρα. Είναι μονοκύτταρα, όπως σημειώσαμε. Μονοκύτταροι οργανισμοί υπάρχουν και στο ζωοπλαγκτόν, που θα ιδούμε πιο κάτω, αλλά η σημασία τους για την παραγωγικότητα είναι πολύ μικρότερη. Τα θαλασσινά βακτηρίδια ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία. Σ' αυτά οφείλεται η αποσύνθεση των οργανικών ουσιών που υπάρχουν στη θάλασσα και η παραγωγή των ορυκτών αλάτων που έχουν ζωτική σημασία για το φυτοπλαγκτόν, που τρέφεται με χλωροφυλλική σύνθεση: τα άζωτοχαρα και τα φωσφορικά αλάτα. Κατά έναν έμμεσο τρόπο, συνεπώς, στα βακτηρίδια οφείλει την ύπαρξή του το φυτοπλαγκτόν που, όπως τα φυτά της γης, έχει ανάγκη εκτός από τις ακτίνες του ήλιου, και ωρισμένες ορυκτές ουσίες. Τα θαλασσινά βακτηρίδια είναι γενικά ετερότροφα και ζούν από τα πτώματα των ψαριών και κάθε άλλη οργανική ουσία, την οποία αποσυνθέτουν.

Πέρα από τις παράκτιες ζώνες, όπου υπάρχουν πάντα άφθονα απορρίματα διαφόρων ειδών, τα θαλασσινά βακτηρίδια είναι μάλλον σπάνια. Στις παράκτιες ζώνες βρίσκουμε κάπου 30.000 βακτηρίδια σε κάθε κυβικό εκατοστό νερού, ενώ πιο πέρα δεν υπάρχουν περισσότερα από 5 ως 20 σπέρματα κατά κυβικό εκατοστό. 'Ο αριθμός τους φαίνεται ότι περιορίζεται από τις αντιβιοτικές εκκρίσεις του φυτοπλαγκτού.

Ζωοπλαγκτόν

Η ΔΕΥΤΕΡΗ μεγάλη κατηγορία του πλαγκτού, το ζωοπλαγκτόν, είναι όρατη με γυμνό μάτι. Για τους μελετητές της παραγωγικότητας των θαλασσών, αποτελεί μιά ενοχλητική περιπλοκή. Στη μεγάλη πλειονότητα των περιπτώσεων, τα ψάρια δεν τρέφονται από το φυτοπλαγκτόν αλλά από το ζωο-

Ένα «διάτομο», μονοκύτταρο φυτοπλαγκτόν που συναντάται στις ψυχρές θάλασσες. Το φυσικό του μέγεθος είναι μόλις 0,3 του χιλιοστού μέτρου.

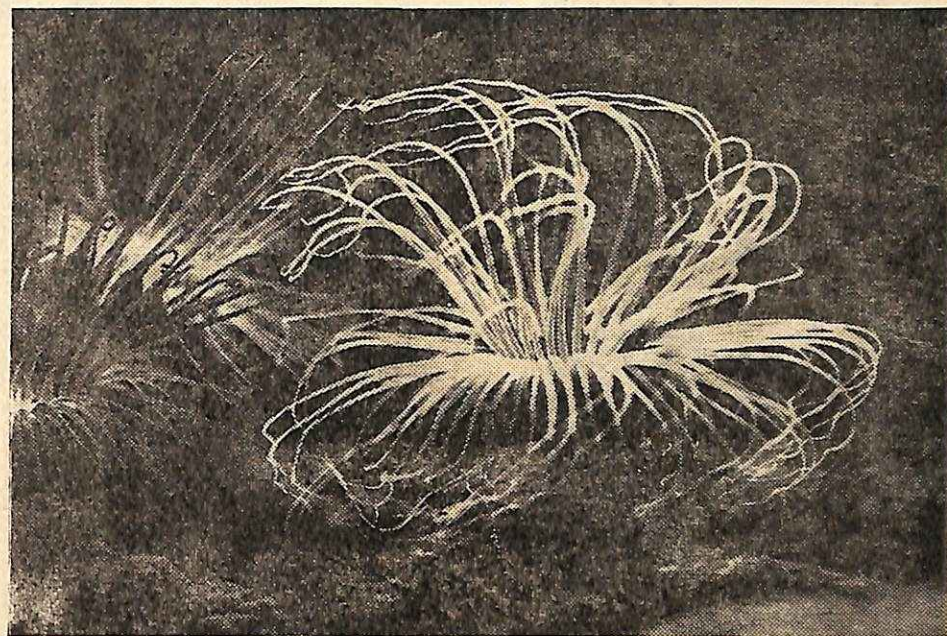
πλαγκτόν, που τρέφεται από το φυτοπλαγκτόν.

Το ζωοπλαγκτόν αποτελείται από μιά μεγάλη ποικιλία μικρών χορτοφάγων πλασμάτων, που ανήκουν σε διάφορες ζωολογικές τάξεις και τα οποία παρουσιάζουν ακόμα πολλά ανεξιχνίαστα μυστήρια για τους φυσιολόγους.

Πρώτα, βρίσκουμε στο ζωοπλαγκτόν τα σκουλήκια διαφόρων ζώων του θαλάσσιου όπως οι αστέριες, διάφορα μαλάκια, μαλακόστρακα κλπ. που περνάνε από ένα ή περισσότερα στάδια «επιβίωσης» προτού αποκτήσουν την όριστική

μορφή τους και εγκατασταθούν στο θαλάσσιο. Κατόπιν, στο ζωοπλαγκτόν περιλαμβάνονται οι γόνιμοι όλων των ψαριών, μόλις γίνουν από το αυγό. 'Αλλά τα πλάσματα αυτά δεν περνάνε παρά μόνο για ένα σύντομο χρονικό διάστημα — μερικές ώρες ή μερικές μέρες — από την παράξενη κοινωνία του ζωοπλαγκ-

σημαίνει ότι το φαγοπλαγκτόν είναι τελείως άχρηστο. Παίζει ρόλο ενός βραχυκυκλώματος. Μετασχηματίζει γρήγορα τις οργανικές ουσίες που καταβροχθίζει σε άζωτοχαρα και φωσφορικά απορρίματα που κατεβαίνουν στα βαθύτερα στρώματα και τα «λιπαίνουν». Χωρίς την ενέργεια αυτή του φαγοπλαγκτού,

Ανεμώνες της θάλασσας, ζωόφυτα που απλώνουν τα πλοκάμια τους περιμένοντας τη λεία.

κτού. Τα μόνιμα στελέχη αυτής της κοινωνίας ανήκουν σε δυο ομάδες που, δυστυχώς για την παραγωγικότητα, αλληλοκαταβροχθίζονται.

Στην πρώτη ομάδα, που είναι φυτοφάγα, περιλαμβάνονται οργανισμοί με μικρή περιεκτικότητα νερού ανάλογα με το θαλασσινό τους περιβάλλον (80% του βάρους τους). Είναι κυρίως μικρά οστρακόδερμα και μαλάκια: Γαστερόποδα, Έτερόποδα, Κωπήποδα, ωρισμένα είδη Αρθρωτών και Χιτωνοφόρων κλπ.

Η δεύτερη ομάδα τρέφεται από την πρώτη. Περιλαμβάνει ζώα με υψηλή περιεκτικότητα νερού στους ιστούς (95—98% του βάρους τους). Είναι ζελατινώδη, διαφανή και σαρκώδη: μικροσκοπικές μέδουσες, σιφωνοφόρα, πυκνογονίδια, ακόμα και οι λεγόμενες «κράχες» της θάλασσας που συναντώνται στα μεγάλα βάθη.

Φαγοπλαγκτόν

Ας ανακεφαλαιώσουμε λίγο: Το πιο θρεπτικό τμήμα του ζωοπλαγκτού (που μπορούμε να τ' ονομάσουμε «τροφοπλαγκτόν»), τρέφεται από το φυτοπλαγκτόν. 'Αλλά το θρεπτικό αυτό τμήμα καταβροχθίζεται από το σαρκώδες ζωοπλαγκτόν (που μπορούμε να τ' ονομάσουμε «φαγοπλαγκτόν»).

Έτσι, δεν μένει για τα ψάρια, παρά μόνο ένα μικρό μέρος του θρεπτικού πλαγκτού. Τα ψάρια συνήθως δεν τρώνε το σαρκώδες ζωοπλαγκτόν και η παρουσία του εξαναγκάζει τα ψάρια να μεταναστεύουν σε άλλες περιοχές, λιγότερο αποδοκατισμένες. 'Αλλά αυτό δεν

τα βαθύτερα στρώματα της θάλασσας θα ήταν έρημα.

'Αλλά θα ήταν άχρηστο να δώσουμε εδώ έστω και μιά σκιαγραφία της βιολογίας του ζωικού πλαγκτού. Είναι εξαιρετικά περίπλοκη, ποικίλλει ανάλογα με τις συνθήκες φωτισμού, θερμοκρασίας, περιεκτικότητας σε άλατα κλπ. και δεν μπορεί να μελετηθεί, παρά μόνο σε συσχέτισμό με το φυτοπλαγκτόν και με τα ψάρια που εξαρτώνται απ' αυτό.

Πώς τρέφονται τα ψάρια

ΕΡΩΤΗΜΑ: «Το ένα ψάρι τρώει το άλλο», αλλά αυτό δεν συμβαίνει με όλα τα είδη των ψαριών. Τα περισσότερα τρέφονται από το πλαγκτόν. Το 1911 ο 'Ιταλός φυσιολόγος Μπερτόλι εξέταζοντας το περιεχόμενο του στομαχιού ενός κητόρρινου, ενός είδους μεγάλου καρχαρία, το βρήκε γεμάτο από ζωοπλαγκτόν! Τα τελευταία χρόνια, εξ' άλλου, οι ωκεανολόγοι εξετάζουν συστηματικά το περιεχόμενο του στομαχιού των ψαριών, γιατί έτσι μπορούν να δώσουν χρήσιμα συμπεράσματα για την αλιεία.

Τα ψάρια του θαλάσσιου τρέφονται κυρίως από φυτά και μαλακόστρακα, αλλά τα ψάρια που ζουν συνήθως σ' ανώτερα στρώματα της θάλασσας, ακολουθούν μιά δίαιτα μεγάλης ποικιλίας. Πολλά είδη είναι παμφάγα. Η σαρδέλλα π.χ. ανάλογα με την εποχή και την περιοχή όπου βρίσκεται, τρώει ζωοπλαγκτόν, φύκια της ακτής και ό,τι άλλο βρει στη θάλασσα. Η μουρούνα επίσης τρέφεται τότε με πλαγκτόν και τότε με μικρότερα ψάρια. Το ίδιο συμβαίνει με τους

Δείγματα ζωοπλαγκτού από τη θάλασσα της 'Ιαπωνίας. Συναντώνται σε βάθος 800—1.100 μέτρων.

φή στο μικροσκόπιο. Είναι φύκη με πυριτωδείς κέλυφος, εξαιρετικά ποικιλόμορφα, με σχετικά σημαντικές διαστάσεις, αφού τα μεγαλύτερα φτάνουν σε μήκος δύο δεκάτων του χιλιοστού μέτρου. Τρέφονται αποκλειστικά με χλωροφυλλική σύνθεση (φωτοσύνθεση) και συνεπώς είναι αδύνατο να υπάρξουν στα βαθιά στρώματα του νερού, όπου δεν φτάνουν οι ηλιακές ακτίνες. (Χρειάζονται τουλάχιστον το 1% της φωτεινής ενέργειας που δέχεται η επιφάνεια του νερού). Η παρουσία τους περιορίζεται σ' ένα στρώμα από την επιφάνεια ως το βάθος των 40 μέτρων (στις ψυχρές θάλασσες) ή των 50—75 μέτρων, στη

Μιά «χίμαιρα», παράξενο ψάρι του βυθού. Οι χίμαιρες αυτού του είδους, με μακρύ και μυτερό ρύγχος, ζούν σε βάθος 1.500—2.000 μέτρων.

θύνηους και τις ρέγγες. Τό ζωοπλαγκτόν είναι σχεδόν αποκλειστικά ή τροφή των μικρότερων ψαριών, όπως οι μαρίδες και οι ρέγγες. Άλλα εκείνο που φαίνεται άπιστευτο, είναι ότι πελώρια κήτη, όπως οι φάλαινες και μερικά σελαχόδη, τρέφονται από τό μικροσκοπικό ζωοπλαγκτόν.

★
ΜΠΟΡΕΙ ό άνθρωπος να τραφεί από πλாகτόν; Πολύ πριν από τη θεαματική περιπέτεια του Κόν Τίκι κατά την οποία, όπως ισχυρίζεται ό Θόρ Χάγκερνταλ, αποδείχθηκε ότι τό πλாகτόν είναι φαγώσιμο, οι όκεανολόγοι είχαν σκεφθεί να τό χρησιμοποιή-

σουν στην ανθρώπινη διατροφή. Είναι όληθεια ότι, έφ' όσον καταναλίσκουμε ψάρια, τρεφόμαστε κατά τρόπον έμμεσο από τό πλாகτόν. Άλλα δεν θα ήταν απλούστερο να καταναλίσκουμε άπ' ευθείας τό πλாகτόν; Οι κάτοικοι του Σιάμ και της Κίνας τρώνε ένα είδος πίττας από μικροσκοπικές γαρίδες που περιλαμβάνονται στο πλாகτόν.

Άλλα τό ζήτημα δεν είναι τόσο άπλό όσο φαίνεται. Πρώτα άπ' όλα, είναι άδύνατο ν' αναθρέψουμε και να πετύχουμε την αναπαραγωγή του ζωικού πλாகτού, ακόμα και στο εργαστήριο. (Κι' αυτός είναι ένας από τους λόγους της καθυστέρησης των μελετών πάνω σ' αυτό τό θέμα). Θά μπορούσαμε ίσως να τό «ψαρέψουμε»; Ούτε κι' αυτό δεν είναι εύκολο. Ένα λεπτό δίχτυ διαμέτρου δύο μέτρων και μήκους έξη μέτρων, αν συρθεί πίσω από ένα καΐκι με ταχύτητα δύο κόμβων επί μισή ώρα, δεν θα μαζέψει παρά ένα κιλό πλாகτού. Δεν αξίζει ούτε τη βελζία! Άλλα κι' αν υποθέσουμε ότι βρίσκεται ένας άποδοτικώτερος τρόπος άλίειας, υπάρχουν άλλα έμπόδια: Άνάμεσα στο θρεπτικό ζωοπλαγκτόν που θα μαζευθεί στα δίχτυα μας, θα υπάρχουν όπωσδήποτε και δηλητηριώδη ζωικά ή φυτικά είδη πλாகτού, όπως οι μικροσκοπικές μέδουσες. Όλα αυτά θα πρέπει να ξεδιαλεχθούν με τό μικροσκοπίο, αν δεν θέλουμε να δηλητηριασθούμε!

Όστόσο, τό 1948, οι Κλάρκ και Μπίσκοπ έκαναν σχετικές έρευνες για λογαριασμό της Άμερικανικής Αεροπορίας. Ήθελαν να ξεακριδώσουν αν οι ναυαγοί θα μπορούσαν να επιζήσουν τρώγοντας πλாகτόν. Οι χημικές αναλύσεις απέδειξαν μια σύνθεση τεσσάρων θερμίδων κατά γραμμάριο άφυδατωμένου πλாகτού, 52% πρωτεΐνες, 4% λίπη, 17% υδατάνθρακες. Υπάρχουν επίσης άφρονες βιταμίνες. Άλλα τα πειραματόζωα που τράφηκαν άποκλειστικά με πλாகτόν πέθαναν σε 19 μέρες, δηλαδή σε έξη μέρες περίπου άργότερα από τα πειραματόζωα που έμειναν τελείως νηστικά. Τα πειραματόζωα που τράφηκαν με τό 1)3 της κανονικής διαίτας συμπληρωμένης κατά τα δύο τρίτα με πλாகτόν, διατήρησαν τό βάρος τους και δεν πέθαναν.

Όλα αυτά δείχνουν ότι δεν πρέπει να στηρίζουμε πολλές έλπίδες στο πλாகτόν ως άμεση πηγή διατροφής. Είναι καλύτερα ν' αφήσουμε στα ψάρια αυτή τη φροντίδα.

Κάποιος γιατρός είχε ένα γιό ήλιθιο, τον οποίο έπαιρνε μαζί του στις επισκέψεις για να «ξυπνήσει». Μιά μέρα έξετάζοντας έναν άσθενή του είπε:

— Δεν εκράτησες τη διαίτα, που σου ώρισα. Έφαγες φασόλια...

— Μάλιστα ώμολόγησε ό άσθενής. «Όταν βγήκαν έξω, ό γιός ρώτησε τον πατέρα του, πώς έμάντευσε ότι ό άσθενής είχε φάει φασόλια.

— Είδα ένα φασόλι στο κρεβάτι του, απάντησε εκείνος. Παρατηρώ πάντα γύρω άπ' τον άσθενή μου και συμπεραίνω..

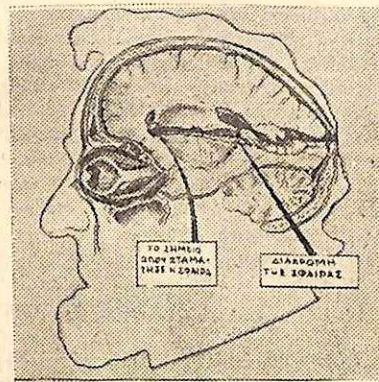
Την επομένη ό γιός του γιατρού έπεσέφθη έναν θείο του, που τον βρήκε άρρωστο στο κρεβάτι. Βλέποντας δε τό λουρί του σκύλου πάνω στο κομοδίνο, το έλεγε:

— Ά, καταλαβαίνω τί έχεις. Έφαγες τον σκύλο σου!

Με τις σύγχρονες ιατρικές μεθόδους ό Λίνκολν θά ζούσε

— Α μπορούσε ή σύγχρονη νευροχειρουργική να σώσει τον πρόεδρο Λίνκολν;

Σε προηγούμενα τεύχη μας γράψαμε για τό δραματικό αυτό επεισόδιο της άμερικανικής ιστορίας, τη δολοφονία του προέδρου Λίνκολν πριν από ένατό χρόνια. Είναι ενδιαφέρον να ιδούμε ποιές θα ήταν οι πιθανότητες σωτηρίας του προέδρου με τα μέσα που διαθέτει σήμερα ή ιατρική. Ο άρχι-ατος Τζωρτζ Χαίλς, διευθυντής του νευροχειρουργικού τμήματος του στρατιωτικού νοσοκομείου της Ουάσιγκτον ανέπτυξε σε μια πρόσφατη διάλεξη του τί θα μπορούσε να κάνει ή σύ-

χρονη έπιστήμη για τον Λίνκολν.

Έκείνη τη μοιραία νύχτα της 14ης Απριλίου 1865 ό Τζων Ουίλκς Μποντ πυροβόλησε τον πρόεδρο στο κεφάλι άπό άπόσταση περίπου ενός μέτρου. Ή σφαίρα μπήκε από τό πίσω μέρος του κρανίου και σταμάτησε σχεδόν πίσω άπό τό άριστερό φρύδι. Στη διαδρομή της ή σφαίρα συνέτρυψε τό κόκκαλο του κρανίου και τους ιστούς. Τό αίμα άρχισε να τρέχει από τις κόγχες των ματιών του προέδρου. Ο έγκέφαλος άρχισε να πρήζεται. Ο Λίνκολν έξησε έννέα ώρες μετά την άπόπειρα.

Σήμερα, ό πρόεδρος θα μεταφερόταν στο νοσοκομείο. Στο χειρουργικό θάλαμο οι γιατροί θα ξυρίζαν τό κρανίο του. Με τοπική άναίσθησία θα έκαναν μια τραχειοτομία για να διευκολύνουν την άναπνοή. Θα έκαναν μεταγγίσεις αίματος. Θα καθάριζαν την τρύπα του κρανίου και θ' άφαιρούσαν τη σφαίρα. Θ' άνοιγαν άλλες τρύπες στο κρανίο για να δώσουν διέξοδο στις έσωτερικές αιμορραγίες. Με τις έπεμβάσεις αυτές θα ύπήρχαν 50% πιθανότητες να σωθεί ό πρόεδρος.

Άλλ' ίσως είναι εύτύχημα για τον Λίνκολν ότι δε γεννήθηκε στον αιώνα μας. Γιατί αν έπιζούσε της άποψείας θα έμενε τυφλός από τό ένα μάτι, ίσως κι' άπ' τα δύο. Θά έμενε παράλυτος από την άριστερή πλευρά του σώματός του. Θά ήταν άνίκανος να σκεφθεί και να μιλήσει... Και δεν ύπάρχει άμφιβολία ότι ένας άνθρωπος σαν τον Λίνκολν θα προτιμούσε τό θάνατο από μια τέτοια ζωή...

Ο Χαμένος Κόσμος

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

Πριν από δύο χρόνια, ό καθηγητής Γεώργιος Έδουάρδος Τσάλλεντζερ, διάσημος σ' όλο τό Λονδίνο για τις «λόξεις» του, όσο και για την πρωτοποριακή του έπιστημονική εργασία στον τομέα της ζωολογίας, ταξίδεψε στη Νότιο Άμερική. Μετά την έπιστροφή ίσχυρίσθηκε ότι ανέκαλυψε μια περιοχή του Άμαζονίου, γεμάτη προϊστορικά μεγαθήρια. Δεν μπόρεσε ν' άποδείξει τους ισχυρισμούς του και κανείς δεν τον έπίστεψε. Κατάφερε όμως να κερδίσει τη συμπάθεια και την έμπιστοσύνη του νεαρού συντάκτη της «Ήμερησίας» Έδουάρδου Μαλόουν, ό οποίος προσφέρεται να λάβει μέρος σε μια έπιστημονική άποστολή που θα πάει στη Νότιο Άμερική για να έπιβεβαιώσει τις άνακαλύψεις του καθηγητή. Ο λόρδος Τζων Ρόξτον θά είναι, έπίσης, μέλος της άποστολής.

5ον

Ξαφνικά, έννοιωσα κάποιον να με άγγίζει στον ώμο. Στράφηκα και αντίκρισα τό συμπαθητικό, νεανικό πρόσωπο του λόρδου Ρόξτον, που έπρόκειτο να είναι ό σύντροφός μου στην παράξενη αυτή περιπέτεια.

— Κύριε Μαλόουν, πρόκειται να ταξιδέψουμε μαζί, αν δεν άπατώμαι; είπε χαμογελώντας. Μένω — έδώ κοντά, στο Άλμπανυ. Μπορώ να σάς άπασχολήσω για λίγο; Πρέπει όπωσδήποτε να συζητήσουμε ώρισμένα πράγματα.

★

ΚΑΘΙΣΑΜΕ στη Βαίγχο Στρήτ και σε λίγο περάσαμε τις σκονισμένες, έτοιμόρροπες πύλες αυτής της άριστοκρατικής σφηκοφωλιάς που λέγεται Άλμπανυ. Στο βάθος ενός μισοσκότεινου διαδρόμου ό λόρδος Ρόξτον άνοιξε μια πόρτα και άναψε τό φως. Άπό τό μεγάλο δωμάτιο είχα μια γενική έντύπωση άσυνήθιστης πολυτέλειας και καλού γούστου άνάμικτον με τη συνηθισμένη άκαταστασία ενός εργένι ένοίκου. Γουναρικά και παράξενες έξωτικές ψάθες ήταν σκορπισμένα στο πάτωμα. Πίνακες και χαλκογραφίες μεγάλης αξίας πυγμάχων και χροεντριών έκαναν παρέα με τις ήδυπαθείς μορφές του Φραγκλάντ και τα έξαίσια τοπία του Τέρεντ. Σκορπισμένα σ' όλο τό δωμάτιο ήταν τα τρόπαια των άθλητικών θριάμβων του λόρδου Ρόξτον. Άσημένια κύπελλα στόλιζαν τό τζάκι, γάντια του μποξ, κουπί άπό τις λεμβοδρομίες, ρακέτες του τένις ήταν πεταμένα έδώ και κεί. Ταριχευμένα κεφάλια άγρίων ζώων που είχε σκοτώσει ό λόρδος Ρόξτον στις έξωτικές χώρες κομόνταν στους τοίχους άνάμεσα στους πολύτιμους πίνακες.

Στό κέντρο του κόκκινου περσικού χαλιού ήταν τό έβένινο, χρυσοποίκιλτο τραπέζι ροκοκό, μια πολύτιμη αντίκα, κηλιδομένη άπ' τα ποτήρια και τα τσιγάρα του Ρόξτον.

Μου έδειξε μια πολυθρόνα και πρόσφερε ποτό και πούρα χωρίς να πει λέξη. Κατόπιν κάθισε απέναντί μου και με κτύπησε επί πολύ με τα ψυχρά, γαλάζια μάτια του. Τό πρόσωπό του τό είχα ιδεί πολλές φορές στις φωτογραφίες του άθλητικού ρεπορτάζ. Είχε γαμψή μύτη, βαθυλο-

μένα μάγουλα, μαύρα μαλλιά και μουστάκι, ήλιοκαμένο δέμα. Ήταν ή τυπική μορφή του έπαρχιώτη εύπατρίδη. Τό σύνολο ήταν ευχάριστο και νεανικό.

Τέλος ό λόρδος Ρόξτον άποφάσισε να διακόψει την άμήχανη σιωπή.

— Λοιπόν, φιλαράκο μου, κάναμε τό μεγάλο πήδημα! Ναί, φιλαράκο, ήταν μεγάλο πήδημα για σένα και για μένα. Στοιχηματίζω πως όταν μπήκες σε κείνη την αίθουσα δεν ύποπτευόσουν τί σε περίμενε!

— Ούτε σ' όνειρό μου!

— Τό ίδιο κι' εγώ. Και τώρα, φιλαράκο, είμαστε δουτηγμένοι ως τό λαμό και πρέπει να τραβήξουμε μπροστά! Και να σκεφθείς ότι δεν έμεινα ούτε τρεις εβδομάδες στο Λονδίνο, μόλις επέστρεψα από την Ουγκάντα. Λογάρια να ξεκουραστώ λιγάκι. Νοίκιασα ένα σπίτι στη Σκωτία, υπέγραψα και τα συμβόλαια, πληρώσα και ήμωνα έτοιμος να φύγω. Τώρα, άλλαγή κατευθύνσεως! Πώς σου φαίνεται;

— Για μένα, τό ταξίδι είναι στα πλαίσια

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

σια των καθηκόντων μου... Έργάζομαι στην «Ήμερησία».

— Ναί, τό άκουσα που τό είπατε στη διάλεξη. Άλλά, μεταξύ μας, φιλαράκο, πρέπει να ξέρεις ότι τό ταξίδι αυτό στη Νότιο Άμερική δεν είναι μια έξδρομολιά, είναι κάτι πολύ σοβαρό. Και καταλαβαίνεις ότι όλα τα βάρα και τους κινδύνους θα τό φορτωθούμε έμεις. Και μαζί με όλα τ' άλλα θα πρέπει να νταντεύουμε τό γέρο Σάμμερλεϊ. Μην ύπολογίζεις ότι θα μās βοηθήσει σε τίποτα. Πρέπει να τα κανονίσουμε όλα έμεις οι δύο. Άς δούμε πρώτα τις συγκατανοίες... Τ'άραχι ένα πλοίο για την Πάρα της Βραζιλίας την έρχομένη Τετάρτη. Αν ό καθηγητής δεν έχει αντίρρηση, μπορούμε να κλείσουμε θέσεις. Πρέπει να κάνουμε κι' έναν προϋπολογισμό των έξόδων..

— Ή έφημερίδα θ' αναλάβει τα δικά μου έξοδα.

— Πολύ ώραϊα. Ξέρεις να χειριστείς ένα όπλο;

— Μέτρια.

Ο λόρδος Ρόξτον σηκώθηκε κι' άνοιξε ένα ντουλάπι στη γωνία του δωματίου. Ήταν γεμάτο δίκανα και καραμίνες.

— Τό μέτριο δεν είναι άρκετο στον Άμαζόνιο. Θά σου διαλέξω ένα άπ' τα δικά μου όπλα. Και πρέπει να μάθεις να σκοτώνεις με την πρώτη σφαίρα, γιατί αν ό καθηγητής δεν είναι φεύγτης ή θεοπάλαβος, θα συναντήσουμε πολλά παράξενα πράγματα εκεί κάτω. Άλήθεια, τί ξέρεις για τον καθηγητή;

— Τον γνώρισα σήμερα τό πρωί. Δεν τον είχα ξαναδεί ποτέ στη ζωή μου.

— Ούτε κι' εγώ! είπε ό λόρδος Ρόξτον γελώντας. Είναι χαμικλό να ξεκινάμε για τό άγνωστο υπό τις οδηγίες ενός ανθρώπου που μās είναι άγνωστος. Φαίνεται παράξενος όσο και τα ζωά που ίσχυρίζεται πως ανέκαλυψε. Και οι συνάδελφοί του τον άπεχθάνονται, αυτό είναι φανερό. Πώς ένδιαφερόθηκε για την υπόθεση;

Του άφηγήθηκα με συντομία όλα τα σχετικά με τη συνέντευξη που είχα πάρει άπ' τον καθηγητή. Ο λόρδος Ρόξτον με άκουγε με προσοχή. Κατόπιν σηκώθηκε και άπλώσε ένα χάρτη της Νότιου Άμερικής πάνω στο τραπέζι.

— Πιστεύω πως αυτά που σου είπα ό καθηγητής δεν είναι ψέματα. Έχω λόγους να πιστεύω στην ειλικρίνειά του. Ταξίδεψα στη Νότιο Άμερική από την μιαν άωρη ως την άλλη. Είναι ή πιο πλούσια, πιο γοητευτική, πιο αξιοθαύμαστη χώρα που ύπάρχει στον κόσμο. Έμεινα δύο χειμώνες σ' αυτές τις περιοχές που μās ανέφερε ό καθηγητής και άκουσα αυτές τις παράξενες παραδόσεις για τό μογθηρό πνεύμα του δάσους που κυκλοφορούν μεταξύ των ίθαγενών. Μην άμφιβάλλεις ότι κάτι κρύβεται πίσω άπ' όλα αυτά. Αν ήξερες αυτή τη χώρα όσο την έξω εγώ, θα καταλάβαινες ότι τίποτα, άπολύτως τίποτα, δεν είναι άπίθανο σ' αυτές τις περιοχές. Ο καθηγητής είχε δίκιο: Τό βραζιλιανό δάσος

είναι μεγάλο σάν την Ερώπη και σε μια περιοχή που έκτείνεται, ως πούμε, από τη Σκωτία ως την Κωνσταντινούπολη, μπορεί να κρύβονται ακόμα πολλά πράγματα που δεν έχουν ανακαλυφθεί. Και γιατί να μην πεχούμε εμείς, εκεί που οι άλλοι απέτυχαν;

Η συνομιλία μου με το λόρδο Ρόξτον ήταν ευχάριστη και κράτησε ως αργά το βράδυ. Θδ ήθελα να μείνω όλη τη νύχτα μαζί του συζητώντας τα σχέδια της αποστολής μας, αλλά έπρεπε να πάω στο γραφείο για να γράψω κάτι για την ταρχώδη διάλεξη του Ζωολογικού Ίνστιτούτου. Ίσως αφιέρωσα περισσότερο χρόνο απ' όσο θα έπρεπε για να περιγράψω την ιδιόρρυθμη προσωπικότητα του λόρδου Ρόξτον, αλλά αυτός ήταν ο σύντροφός μου για πολλούς μήνες — και θα ήταν αδύνατο να βρω σ' όλη την Αγγλία καλύτερο σύντροφο για μια επικίνδυνη περιπέτεια.

★

Ο ΜΑΚΑΡΝΤΕΛ, ο αρχισυντάκτης μου, με περίμενε στο γραφείο. Τού εξήγησα την κατάσταση και ο Μακάρντελ την έκρινε σοβάρι. Είχα μπλεχτεί — και είχα μπλέξει την εφημερίδα — σε μιάν αποστολή με άμφιβολα αποτελέσματα. Έπρεπε οπωσδήποτε να λάβει γνώση ο διευθυντής, ο σερ Τζωρτζ Μπωμόν, και κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει τις αντιδράσεις του. Ο Μακάρντελ θα του μιλούσε αύριο το πρωί. Στο μεταξύ, συμφωνήσαμε ότι κατά τη διάρκεια της αποστολής θα στείλνα λεπτομερείς ανταποκρίσεις οι όποιες ή θα δημοσιεύονταν μόλις έφθαναν, ή θα φυλάγονταν για να δημοσιευθούν αργότερα όλες μαζί, ανάλογα με τις επιθυμίες του καθηγητή Τσάλλεντζερ.

Δε γνωρίζαμε ακόμα τους όρους του καθηγητή. Τού τηλεφωνήσαμε από την εφημερίδα και ως μόνη απάντηση λάβαμε ένα υδροεολόγιο κατά της δημοσιογραφίας. Την άλλη μέρα τηλεφωνήσαμε ξανά και ο καθηγητής, αφού μās περιέλουσε πατόκορφα, εδδόκησε να μās πληροφορήσει ότι εά μās έδινε τις απαραίτητες οδηγίες τη στιγμή που θα επιβιβαζόμαστε στο πλοίο, οπτε δευτερόλεπτο νορίτερα. Σε μια δεύτερη προσπάθεια επικοινωνίας με τον καθηγητή ακούσαμε την κλαψώκη φωνή της κ. Τσάλλεντζερ που μās παρακαλούσε να μην ένοχλήσουμε τον καθηγητή γιατί ήταν «λίγο εκνευρισμένος». Στο τρίτο τηλεφώνημα, αργά το απόγευμα της ίδιας μέρας, ακούσαμε έναν τρομακτικό κρότο, ή γραμμή κόπηκε και το τηλεφωνικό κέντρο, έπειτα από λίγο, μās πληροφορήσε ότι «η τηλεφωνική συσκευή του κ. Τσάλλεντζερ είχε υποστεί βλάβη».

Έτσι ετοιμασθήκαμε για το μεγάλο ταξίδι χωρίς να ξέροουμε ακριβώς πού πηγαίνουμε. Είχαμε κλείσει θέσεις στο ατμόπλοιο «Φραγκίσκος» που θα μās έφερε ως την Πάρα. Από κει και πέρα, μονάχα ο Θεός και ο καθηγητής ήξεραν κάτι για τον προορισμό του ταξιδιού μας. Από το βράδυ της διαλέξεως του Ζωολογικού Ίνστιτούτου δεν είχα συναντήσει τον καθηγητή Τσάλλεντζερ. Είχε υποσχεθεί ότι θα μās έβλεπε προτού ξεκινήσουμε, αλλά εκείνο το βροχερό ανοιξιάτικο πρωί ο λόρδος Ρόξτον, ο καθηγητής Σάμμερλι κι' εγώ βηματίζαμε νευρικά στην αποβάθρα, μπροστά στη «Φραγκίσκος» που ήταν έτοιμη να σαλπάρει, και ο Τσάλλεντζερ δεν είχε ακόμα

φρανεί. Οι αποσκευές μας είχαν φορτωθεί και το πλοίο σφύριζε. Άπελπισμένοι, ετοιμασθήκαμε να επιβιβασθούμε. Εκείνη τη στιγμή διέκρινα τον καθηγητή που έτρεξε προς το μέρος μας λαχανιασμένος και κουνώντας την ομπρέλα του.

— Είμαστε έτοιμοι; μās είπε όταν πλησίασε. Δεν υπάρχει καιρός να σās πω πολλά πράγματα και θα σās τα πω με συντομία. Πρώτα απ' όλα, μην περιμένετε να σās ευχαριστήσω για τον κόπο που κάνετε να ταξιδέψετε στη Νότιο Αμερική για να επιβεβαιώσετε τις αποκαλύψεις μου. Πρέπει να καταλάβετε πως είτε πάτε στη Νότιο Αμερική, είτε πάτε στο διάβολο, έμένα το ίδιο μου κάνει και δεν αισθάνομαι καμιά υποχρέωση απέναντί σας. Το αληθινό είναι αληθινό και ήτι και να κάνετε ή κατάσταση δε μεταβάλλεται, το μόνο που θα πετύχετε είναι να διεγείρετε τη νοσηρή περιέργεια των αμαθών όχλων... Σās παραδίνω αυτό το σφραγισμένο φάκελλο που περιέχει τις οδηγίες μου για την κατεύθυνση που πρέπει ν' ακολουθήσετε. Αυτό το φάκελλο δε θα τόν ανοίξετε προτού φθάσετε στο Μανάος, μια πόλη που βρίσκεται στις όχθες του Αμαζονίου. Δε θα τόν ανοίξετε πριν την ώρα και την ήμερομηνία που έχω σημειώσει. Το χωνέψατε αυτό; Όέλω το λόγο της τιμής σας ότι δε θα παραβείτε αυτό τον όρο. Σεις κύριε Μαλόουν, είσθε ελεύθερος να γράψετε ό,τι θέλετε στις ανταποκρίσεις σας οι όποιες, όμως, δεν πρέπει να δημοσιευθούν πριν από την επιστροφή σας. Καλή αντίμωση, κύριε Μαλόουν. Οφείλω να όμολογώ ότι με κάνατε να τροποποιήσω έλφρα τη γνώμη μου για το άπεχθές επαγγελμά σας. Καλό ταξίδι, λόρδε Ρόξτον. Για τους ανθρώπους του διανοητικού σας επιπέδου ή επιστήμη είναι απαραίτητη, αλλά στόν Αμαζόνιο θα χορτάσει ή ψυχή σας άγριο κυνήγι, αφού δεν είσθε ικανός για τίποτα άλλο... Καλή αντίμωση, κύριε Σάμμερλι. Αν ή προχωρημένη σας ηλικία δεν έχει προκαλέσει ανεπανόρθωτες βλάβες στόν εγκέφαλό σας, θα επιστρέψετε σοφώτερος απ' αυτό το ταξίδι...

Δεν προλάβαμε ν' ανοίξουμε το στόμα μας. Ο καθηγητής Τσάλλεντζερ μās γύρισε τις πλάτες κι' εξαφανίστηκε. Σε λίγο, από το κατάστρωμα της «Φραγκίσκος», άποχαρετίσαμε τις ακτές της Αγγλίας...

★

Ο ΕΩΡΩ περιττό να περιγράψω το άνετο ταξίδι μας με τη «Φραγκίσκος», κατά τη διάρκεια του οποίου τίποτα το αξιοσημείωτο δε συνέβη. Στην Πάρα μείναμε μονάχα μια βδομάδα για να συγκεντρώσουμε τ' απαραίτητα όπλα και το βοηθητικό προσωπικό της αποστολής. Κατόπιν, μ' ένα ποταμόπλοιο, φτάσαμε στο Μανάος, όπου μās φιλοέένθησε ο κ. Σόρτμαν, αντιπρόσωπος της Αγγλοβραζιλιανής Εταιρίας Γενικού Έμπορίου. Εκεί, στο εύχρηστο σπίτι του κ. Σόρτμαν, περιμέναμε να έρθει ή ώρα για ν' ανοίξουμε το φάκελλο με τις οδηγίες του καθηγητή Τσάλλεντζερ. Αλλά προτού περιγράψω τα εκπληκτικά γεγονότα αυτής της ήμέρας, θα ήθελα να οικιαγραφίσω τους συντρόφους μου αυτής της έπιχειρήσεως καθώς και τους ντόπιους βοηθούς που είχαμε κιάλας συγκεντρώσει από την Πάρα ως το Μανάος. Θα μιλήσω ελεύθερα, και ο κ. Μακάρντελ, ο αρχισυντάκτης μου, από τα χέρια του οποίου θα περάσει αυτό το αφήγημα προ-

τού δημοσιευθεί, παρακαλείται να διαγράψει κάθε τι που νομίζει ότι δεν πρέπει να γίνει γνωστό.

Τα έπιστημονικά έπιτεύγματα του καθηγητή Σάμμερλι είναι άρκετά γνωστά, ώστε δε χρειάζεται να τ' αναφεραιώσω. Είναι καλύτερα προετοιμασμένος για μια τέτοια αποστολή απ' όσο θα μπορούσε κανείς να φαντασθεί εκ πρώτης όψεως. Το ψηλό, νευρώδες, στεγνό του σώμα είναι αναισθητο στην κούραση και το σαρκαστικό και κάποτε αντιπαθητικό του ύφος, δε μεταβάλλεται σε όποιοδήποτε περιβάλλον κι' αν βρεθεί. Μ' όλο που φαίνεται πως έχει περάσει το ξέγνητα, δεν τόν άκουσα ποτέ να παραπονιέται για τις κακουχίες και τις αντιξοότητες που αντιμετώπισαμε ως τώρα στο ταξίδι μας. Ο λόρδος Ρόξτον είχε πει ότι θα χρειασθεί να τόν «ντανεύουμε», λόγω της ηλικίας του, σ' όλο το ταξίδι, αλλά τώρα είμαι πεπεισμένος πως ή άνδεκτικότητα του είναι εξ ίσου μεγάλη με τη δική μας και από ώρισμένες απόψεις ίσως μεγαλύτερη. Στο χαρακτήρα, είναι συνήθως μικρόχολος και δόσιπτος. Από την αρχή εξέφρασε τη γνώμη πως ο καθηγητής Τσάλλεντζερ είναι άπατεώνας κι' εξακολουθεί να πιστεύει ότι από το ταξίδι μας δεν πρόκειται να δρέψουμε παρά μόνο άπογοιτεύσεις και κινδύνους και άρκετη γελοιοποίηση όταν έπιστρέψουμε στο Λονδίνο. Από το Σάουθάμπτον ως την Πάρα και από την Πάρα ως το Μανάος δεν έπαψε ούτε στιγμή να χύνει σ' αυτά μās το δηλητήριο της άμφιβολίας, της ήττοπάθειας και του σκεπτικισμού. Στο Μανάος, ωστόσο, μās άφρησε για λίγο ήσυχους, γιατί άρχισε ν' άσχοιείται με την πλούσια έξωτική πανίδα και παρηγορήθηκε περιδιαβάζοντας από το πρωί ως το βράδυ στο δάσος και μαζεύοντας πεταλούδες και σπάνια έντομα για τη συλλογή του. Είναι άφιρεωμένος δλόνηχα στην έπιστήμη, δε φαίνεται να έχει κανένα άλλο ενδιαφέρον στη ζωή του. Από τις ιδιορρυθμίες του, σημειώνω πως είναι έξαιρετικά άτημέλητος στην εμφάνισή του και μάλλον ακάθατος, πολύ άφρημένος για ό,τι δεν έχει σχέση με την έπιστήμη του. Καπνίζει πολύ και μια κοντή πίπα κρέμεται συνεχώς από το στόμα του. Στα νεύατα του έλαβε μέρος σε πολλές έπιστημονικές αποστολές και ή έλλειψη άνέσεων στην καθημερινή ζωή και στο ταξίδι δεν τόν κάνει εντύπωση.

Ο λόρδος Τζών Ρόξτον έχει μερικά κοινά σημεία με τον καθηγητή Σάμμερλι ενώ σε άλλα σημεία δεν τόν μοιάζει καθόλου. Είναι περισσότερο από είκοσι χρόνια νεώτερος, αλλά περιέπουν την ίδια στεγνή και νευρώδη φυσική διάπλαση. Είναι πολύ προσεκτικός και τυπικός στη συμπεριφορά του, ντύνεται πάντα με κατάλεκτα ρούχα και πάνινες μπότες και ξυρίζεται τουλάχιστον μια φορά την ήμερα. Όπως πολλοί δραστήριοι άνθρωποι είναι λακωνικός στην όμιλία και συχνά τόν βλέπω βυθισμένο σε σκέψεις, αλλά είναι πάντα πρόθυμος ν' άπαντήσει σε μιάν ερώτηση και να λάβει μέρος σε μια συζήτηση. Το ύφος του είναι πάντα μισοσοβαρό, μισοχοροϊδευτικό, σά να τόν παίρνει όλα στ' άστειά. Οι γνώσεις του για όλες τις χώρες τού κόσμου και ιδιαίτερα για τη Νότιο Αμερική, είναι εκπληκτικές. Πιστεύει άκράδαντα στην έπιτυχία της αποστολής μας και δε φαίνεται να έχει έπηρεασθεί καθόλου από το σκεπτικισμό του καθηγητή Σάμμερλι. Μιλάει με ήσυχη, ά-

παλή φωνή αλλά πίσω από τα πάντα χαμογελαστά, γαλάζια του μάτια κρύβεται ίσχυρή θέληση και άποφασιστικότητα. Άποφεύγει να μιλάει για τα κατορθώματά του στη Βραζιλία και στο Περού όπου, έδω και μερικά χρόνια, είχε κηρύξει άληθινή σταυροφορία κατά των δουλεμπόρων. Σα παραποτάμια χωριά, κοντά στο Μανάος, οι ίθαγενείς τόν θυμούνται και τόν θεωρούν σωτήρα και προστάτη τους. Είχε σκοτώσει με το χέρι του τόν περίφημο Πέντρο Λοπέζ, άρχηγό μιας πανίσχυρης μαφίας που έξεβίαζε τους ίθαγενείς να εργάζονται σά δουλοί στις φυτείες των καουτσουκόδεντρων.

Άλλ' άρκετά μιλήσα για τους δυο λευκούς συντρόφους μου τών οποίων τα προτερήματα και τα έλαττώματα θα φανούν αργότερα στην αφήγησή μου. Θα πω δυο λόγια και για τους ντόπιους βοηθούς που στρατολογήσαμε στην Πάρα και στο Μανάος οι όποιοι, χωρίς άλλο, εά παίξουν σημαντικό ρόλο σ' αυτά που πρόκειται ν' ακολουθήσουν. Ο πρώτος είναι ένας νέγρος γιγαντιαίος διαστάσεων που λέγεται Ζάμπο. Είναι δυνατός, ακούραστος και πιστός σάν άλογο, αλλά όχι πολύ έξυπνότερος από τ' άλλα. Τόν άνακαλύψαμε στην Πάρα. Έχει δουλέψει ως ναύτης στα έμπορικά πλοία και μιλάει λίγα άγγλικά.

Στην Πάρα έπίσης δρήκαμε τόν Γκομές και τόν Μανουέλ, δυο μιγάδες από κάποιο χωριό τού Αμαζονίου. Έπίσης δυνατοί, έξυπνοι κι' εύλιγγοι σάν αιλουροειδή. Έχουν ζήσει όλη τους τη ζωή σ' αυτές τις περιοχές τού Αμαζονίου που πρόκειται να έξερευνήσουμε.

Ο Γκομές έχει το πρόσθετο πλεονέκτημα ότι μιλάει θαμιάσια άγγλικά. Δέχθηκαν να μās χρησιμοποιούν για ύπηρετες, να μαγειρεύουν, να κωπηλατούν και να μās βοηθάνε σε ό,τι δήποτε για δεκαπέντε δολάρια τδ μήνα. Εκτός απ' αυτούς, στρατολογήσαμε και τρεις Έρουθροδέρους Μόχο από τη Βολιβία, που λέγεται πως είναι πολύ επιδέξιοι στο ψάρεμα και στα ποταμίσια ταξίδια. Ο άρχηγός τους λέγεται Μόχο, όπως και ή φυλή του, και οι άλλοι δυο είναι ο Χοσέ και ο Φερνάντο. Έτσι, ή αποστολή μας αποτελείται από τρεις λευκούς, δυο μιγάδες,

ένα νέγρο και τρεις Έρουθροδέρους. Όλοι είναι έτοιμοι να ξεκινήσουν μόλις έρθει ή ώρα ν' ανοίξουμε τδ σφραγισμένο φάκελλο τού καθηγητή Τσάλλεντζερ.

★

ΠΙΙ τέλους, έπειτα από μια έβδομάδα γεμάτη εκνευρισμό ή ώρα έίχε φτάσει. Ήταν μεσημέρι. Ο λόρδος Ρόξτον, ο Σάμμερλι κι' εγώ καθόμαστε στη σχετική δροσιά της βεράντας, στο φιλόξενο σπίτι τού κ. Σόρτμαν. Στο κέντρο, πάνω σ' ένα ψάθινο τραπέζι, ο λόρδος Ρόξτον είχε αποθέσει τδ μυστηριώδη φάκελλο με την έπιγραφή, γραμμένη από τδ χέρι τού καθηγητή Τσάλλεντζερ. «Οδηγία προς τόν λόρδο Ρόξτον και τα όπόλοιπα μέλη της αποστολής. Να άποσφραγισθούν εις Μανάος την 15ην Ίουλίου, εις τās 12.00 ακριβώς».

Μας μένουν ακόμα έφτά λεπτά, έίπε. Ο γέρο Τσάλλεντζερ είναι πολύ άκριβής.

Ο Σάμμερλι χαμογέλασε σαρκαστικά και σήκωσε τδ φάκελλο με την άκρη τών δακτύλων σά να ήταν δηλητηριασμένος.

Τι σημασία έχει άν τόν άνοίξουμε τώρα ή δε έφτά λεπτά; έίπε στο λόρδο Ρόξτον. Όλα αυτά είναι ένα μέρος της άνόητης σκηνοθεσίας τού διαβόητου Τσάλλεντζερ. Καί μεις μπλεχθήκαμε σάν ήλιθοι σ' αυτό τδ παιχνίδι...

Μη δυσανασχετείτε για λίγα λεπτά παραπάνω ή παρακάτω — έίπε ο λόρδος Ρόξτον. Αφού μπλεχθήκαμε στο παιχνίδι, πρέπει να τδ παίξουμε ως τδ τέλος χωρίς έσβολιές.

Είμαστε μεγάλα κορόιδα, έίπε ο Σάμμερλι με πικρία. Τδ υποπτευόμουνα από τη στιγμή που ξεκινήσαμε, αλλά τώρα δε μού μένουν παρά ελάχιστα έμφιβολίες. Δεν έξρω τι περιέχει αυτός ο γελοίος φάκελλος, αλλά άν δεν είναι κάτι τδ άπόλυτα συγκεκριμένο θα φύγω άμέσως για την Πάρα. Έλπίζω να προλάβω τδ Μολόιβια που σαλπάρει σε λίγες μέρες για τδ Σάουθαμπτον. Στο κάτω κάτω, έχω σοβαρότερη δουλειά να κάνω παρά να τρέχω στη ζούγκλα για ν' άποδείξω πως οι ίσχυρισμοί ενός μισότρελου είναι άνακριβείς.. Άλλά νομίζω πως είναι ή ώρα, Ρόξτον.

Ναι, δώδεκα ακριβώς, έίπε ο λόρδος Ρόξτον.

Πήρε τδ φάκελλο και τόν άνοιξε με τδ σουγιά του. Από τδ φάκελλο έβγαλε ένα διπλωμένο χαρτί. Τδ ξεδίπλωσε προσεκτικά και τδ άπλωσε στο τραπέζι. Ήταν λευκό. Τδ γύρισε από την άλλη μεριά. Ήταν λευκό.

Άλληλοκτυπαθήκαμε χωρίς να τολμάμε να εκφράσουμε τις σκέψεις μας. Τδ σαρκαστικό γέλιο τού Σάμμερλι έσπασε τη σιωπή.

Κορόιδα, φώναξε, σās μένει καμιά άμφιβολία; Μ' αυτό τδ λευκό χαρτί ο καθηγητής Τσάλλεντζερ όμολογεί πως είναι άπατεώνας. Τώρα δε μās μένει παρά να γυρίσουμε στο Λονδίνο και να όμολογήσουμε κι' έμεις ότι εξαπατηθήκαμε από έναν τσαρλατάνο.

Συμπαθητική μελάνη; έίπα δυνακτικά στο λόρδο Ρόξτον.

Ό! Όχι, δε νομίζω. Είμαι δέβαιος ότι τδ χαρτί δεν περιέχει τίποτα.

Τδ κτύπαξε στο φως και κούνησε μεγαχολικά τδ κεφάλι του. Μείναμε για λίγο σιωπηλοί.

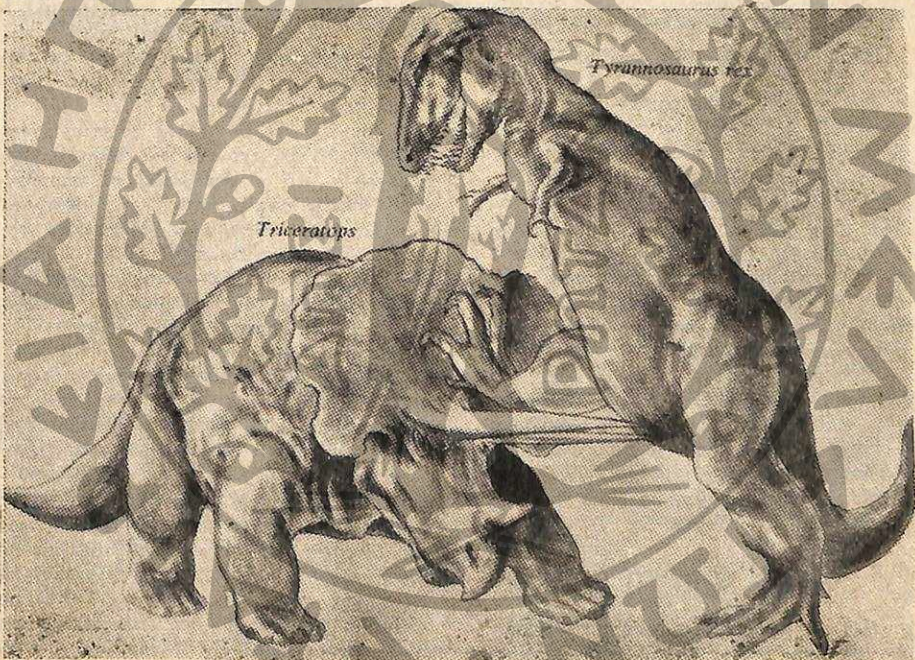
Μπορώ να μπω; άκούσθηκε μια θρονητή φωνή από μια πόρτα πίσω μας.

Πεταχθήκαμε και οι τρεις όρθιοι σά να είχαμε δεχθεί μια ήλεκτρική εκκένωση. Αυτή ή φωνή... ήταν άδύνατον ν' άπατηθεί κανείς, δεν ύπήρχε παρόμοια στόν κόσμο! Ήταν ο Τσάλλεντζερ με τους πελώριους ώμους του και τδ πυκνά τόν γένια και τδ λαμπερό τόν βλέμμα! Φορούσε ένα παιδίστικο ψάθινο καπέλλο με χρωματιστή κορδέλα και προχωρούσε προς τδ μέρος μας με τδ χέρια στίς τσέπες και τδ κεφάλι ψηλά, με ύφος προκλητικό και ειρωνικό. Έβγαλε τδ ρολόι του.

Φοβόμυα πως έφτασα λίγα λεπτά αργότερα απ' όσο όπολόγισα. Όταν σās έδωσα αυτό τδ φάκελλο ήλιπξα ότι εά έφτανα λίγα λεπτά νωρίτερα, όποτε δε θα χρειαζόταν να τόν άνοίξετε. Για την καθυστέρηση μου ύπεύθυνος είναι ο καπετάνιος τού ποταμόπλοιου που δεν ξέρει να κάνει τη δουλειά του. Καί δεν άμφιβάλλω πως ό άγαπητός μου συνάδελφος κ. Σάμμερλι θα βοήξε, πάλι την ευκαιρία να με κακολογήσει.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ: Στο έπόμενο

Ο ίσχυρότερος απ' όλους τους δεινόσαυρους ήταν ο ΤΥΡΑΝΝΟΣΑΥΡΟΣ, ένα γιγαντιαίο σαρκοόδρο έρπετο που έξωλόθρευσε πολλά είδη φυτοφάγων δεινοσαύρων. Τδ μήκος του από τδ κεφάλι ως τήν άκρη της ουράς ήταν 15 μέτρα και τδ ύψος του, όταν ώρθονόταν στα πισινά του πόδια, ξεπερνούσε τδ έξι μέτρα. Τα μπροστινά του πόδια ήταν άτροφικά. Ένα από τδ λίγα ζώα που μπορούσαν να τού αντισταθούν ήταν ο ΤΡΙΚΕΡΑΤΩΨ, που είχε τρία κέρατα κι' ένα είδος όστέϊνης άσπίδας που προστάτευε τδ κεφάλι, τδ λαιμό και τους ώμους του. Τδ μήκος του έφτανε τδ δέκα μέτρα και ήταν σαρκοόδρος όπως ο Τυραννόσαυρος.

Λίγα έργα στην ιστορία της μουσικής γνώρισαν τις περιπέτειες που πέρασε το μελόδραμα «Βόρις Γκοντουνώφ» το άριστούργημα του Μουσόργκσκυ, κι' ένα από τα καταπληκτικότερα δημιουργήματα στην περιοχή της τέχνης. Ο Μουσόργκσκυ, που πέθανε νέος — 42 χρόνων — έγραψε το «Βόριδα» σε ηλικία 30 χρόνων, το 1869 και με το έργο αυτό έκανε πραγματική επανάσταση στην ουσία και τη μορφή της όπερας. Ο «Βόρις» ωστόσο, ο αυθεντικός «Βόρις» έγινε γνωστός μόνο το 1928, γιατί ως τότε παίζεται μια διασκευή του από το Ρίμσκυ Κορσακώφ, που ήταν σύμφωνη με τις παραδεγμένες αντιλήψεις για το μελόδραμα. Ποιά, όμως είναι η επανάσταση που έκανε με το «Βόριδα» ο Μουσόργκσκυ και ποιές οι περιπέτειες του απaráμιλλου αυτού μουσικού μνημείου; Τι καινούργιο προσέφερε στη μουσική ο Ρώσος αυτός συνθέτης του περασμένου αιώνα;

Βόρις Γκοντουνώφ

ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΟΡΓΚΣΚΥ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ στην ιστορία της μουσικής «μοιραίες» χρονολογίες που σημειώνουν μιά αρχή ή ένα τέλος. Τέτοια είναι το έτος 1685 που είδε τη γέννηση του Μπάχ, του Χαίντελ και του Ντομένικο Σκαρλάτι, τέτοιες ήταν τα χρόνια 1810 και 1811 που γέννησαν τις ρομαντικές μεγαλοφυΐες, τον Σούμαν, τον Σοπέν και τον Λίστ: τέτοια ήταν, τέλος, το 1856, ο χρόνος του θανάτου του Σούμαν και του ποιητή Χάινε — χωρίς τον οποίο ή φωνητική μουσική του Σούμαν δεν θα είχε βρεί τη θαυμάσια έκφρασή της.

Τόν ίδιο χρόνο, το 1856, χίλια χιλιόμετρα μακριά από την Μπόν και το Παρίσι, γεννιόταν μιά καινούργια μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης, μιά καινούργια μουσική κίνηση. Στη φαντασμαγορική Αύλη της, με τα αναρίθμητα μέγαρα της και με την πολυθρόνη ζωής, μερικοί νεαροί μουσικοί, φλογεροί θαυμαστές του Γκλίλκα και πρωταγωνιστές μιάς έθνικής ρωσικής μουσικής, συγκεντρώνονταν τις νύχτες γύρω από δυο σημαιοφόρους των ιδεών τους: τον Ντραγκομίζσκυ, που ήταν πολύ μεγαλύτερός τους στην ηλικία και τον Μπαλακίρεφ, τον αληθινό έμπνευστή της ομάδας τους που, από τα είκοσι χρόνια του κίόλας άσκούσε στους φίλους και μαθητές του την επιβολή αρχηγού. Έτσι, από το 1856 ήδη είχαν θεμελιωθεί οι βάσεις της κινήσεως αυτής, που θα εκδηλωνόταν το 1862 με το όνομα «Κύκλος του Μπαλακίρεφ» ή «Νέα ρωσική μουσική σχολή», αλλά που στην ιστορία της μουσικής είναι γνωστή με το όνομα «Οί Πέντε».

Η τραγική ζωή του

ΑΠΟ τους πέντε μουσικούς που αποτελούσαν αυτή την ομάδα — Μπαλακίρεφ, Κουί, Μουσόργκσκυ, Μπα-

ροντίν και Ρίμσκυ Κορσακώφ — ο Μουσόργκσκυ, που για καιρό τον κατηγορούσαν ότι ήταν έρασιτέχνης και δεν είχε αρκετές μουσικές γνώσεις, είναι άναμφισβήτητο ο πιο μεγάλος, ο πιο θαυμάσιος και συνάμα εκείνος που θαυμάζεται σήμερα γενικότερα.

Ο Μόδεστος Πέτροβιτς Μουσόργκσκυ γεννήθηκε στις 9 Μαρτίου 1839 στο κτήμα του πατέρα του, στο χωριό Καρέβο της επαρχίας Πσκόφ. Πέθανε στο στρατιωτικό νοσοκομείο Νικόλαος της Πετρούπολης στις 16 Μαρτίου 1881, σε ηλικία μόλις 42 χρόνων.

Από την καταγωγή του ο Μουσόργκσκυ προοριζόταν για στρατιωτική σταδιοδρομία — για αξιωματικός της Αυτοκρατορικής Φρουράς — και αφού σπούδασε στη Σχολή Ευελπίδων της Πετρούπολης, όνομάσθηκε υπολοχαγός και τοποθετήθηκε στο ιστορικό σύνταγμα Προμπορζένσκι της Φρουράς. Το 1858 όμως, σε ηλικία 19 μόλις χρόνων, έγκαταλείπει το στρατό και μιά άσφαλξη σταδιοδρομία για ν' αφιερωθεί με περισσότερη άνεση στη μουσική, που ήταν το μεγάλο του πάθος από τα παιδικά του χρόνια. Έπρεπε, όμως, να ζήσει — γιατί δεν είχε περιουσία — και αναγκάστηκε να δεχθεί μιά θέση δημοσίου υπαλλήλου, που του απορροφούσε αρκετές ώρες κάθε μέρα — ως το 1880.

Έχουν γραφεί πολλά για τη δυστυχισμένη ζωή του Μουσόργκσκυ, για την ανάγκη από στοργή που ένοιωθε, για τη στενή φιλία του με τον μεγάλο επίσης σύγχρονό του Ρώσο μουσικό Ρίμσκυ - Κορσακώφ και με τον μουσικό κριτικό Β. Στάσωφ — αυτόν που ήταν η ψυχή της ομάδας των «Πέντε» και την κατεύθυνε με το γούστο, τις γνώσεις, τις ιδέες και τις τάσεις του — για την τραγική μοίρα του μετά το σκόρπισμα των «Πέντε» (1870 — 1880), για τη μοναξιά και τον ξεπεσμό των τελευταίων

χρόνων της ζωής του. Σήμερα, όμως, 80 χρόνια μετά το θάνατο του Μουσόργκσκυ, εκείνο που ενδιαφέρει δεν είναι η ζωή του, αλλά το έργο που έχει αφήσει — και αυτό είναι τεράστιο. Κι' αν ακόμα, άλλωστε, απ' όλο αυτό το έργο δεν απέμενε παρά οι δυο καταπληκτικές όπερές του «Βόρις Γκοντουνώφ» και «Κοβαντσίνα», μερικές μελωδίες, όπως «Παιδικά», «Τραγούδια και χορός του θανάτου», «Το ναυούρισμα για το Γερμανό», «Ο ψύλλος», το συμφωνικό κομμάτι «Μιά νύχτα στο Φαλακρό Βουνό» και η σύνθεση για πιάνο «Εικόνες από μιά Έκθεση» (το τελευταίο αυτό έργο, που το έχει ενόρχηστρώσει ο Μωρίς Ραβέλ, είχε γραφεί με την ευκαιρία της μεταθανάτιας έκθεσης των πινάκων του ζωγράφου και αρχιτέκτονα Χάρτμαν, φίλου του συνθέτη), ο Μουσόργκσκυ θα ήταν και πάλι ο μεγαλύτερος Ρώσος μουσικός κι' ένας από τους μεγαλύτερους κάθε χώρας και κάθε εποχής.

Οι δύο μεγάλες όπερες

Ο ΜΟΥΣΟΡΓΚΣΚΥ μένει στην παγκόσμια ιστορία της μουσικής, προ πάντων, γιατί χάρις σ' αυτήν μιά από τις μεγαλύτερες στιγμές της: το περίφημο μελόδραμα «Βόρις Γκοντουνώφ». Με το έργο αυτό δημιούργησε μιά καινούργια μορφή μελοδράματος, του «λαϊκού ιστορικού μουσικού δράματος» και μιά καινούργια αντίληψη για το ρεσιτατίβο. Ο ίδιος γράφει, σχετικά με τη δεύτερη μεγάλη όπερά του, την «Κοβαντσίνα» τα εξής: «Ανακάλυψα τη μελωδία που βγαίνει από τη γλώσσα και κατάρθωσα να έπεξεργασθώ το ρεσιτατίβο, με τρόπο ώστε να το μεταμορφώσω σε μουσική».

Μιά άλλη καινοτομία του, πραγματικά επαναστατική στην ιστορία του μελοδράματος, είναι ότι το κύριο πρόσωπο δεν είναι ούτε ο Βόρις, ούτε ο Δημήτριος στον «Βόριδα Γκοντουνώφ», ούτε η Δοσιφέη, ούτε η Μάρφα στην «Κοβαντσίνα», αλλά ο λαός, ο λαός αυτός που ο Μουσόργκσκυ τον αγάπησε τόσο βαθιά και τον παρούσαζε «χωρίς καλλυντικά ή στολίδια». Στην έπικεφαλίδα της μετογραφής για πιάνο του «Βόριδος Γκοντουνώφ» υπάρχει η ακόλουθη αφιέρωση: «Αντιλαμβάνομαι το λαό σαν ένα μόνο άτομο που εμπνέεται από μιά μόνη σκέψη. Αυτός είναι ο αντικειμενικός σκοπός μου και προσπάθησα να τον επιτύχω σ' αυτό το μελόδραμα».

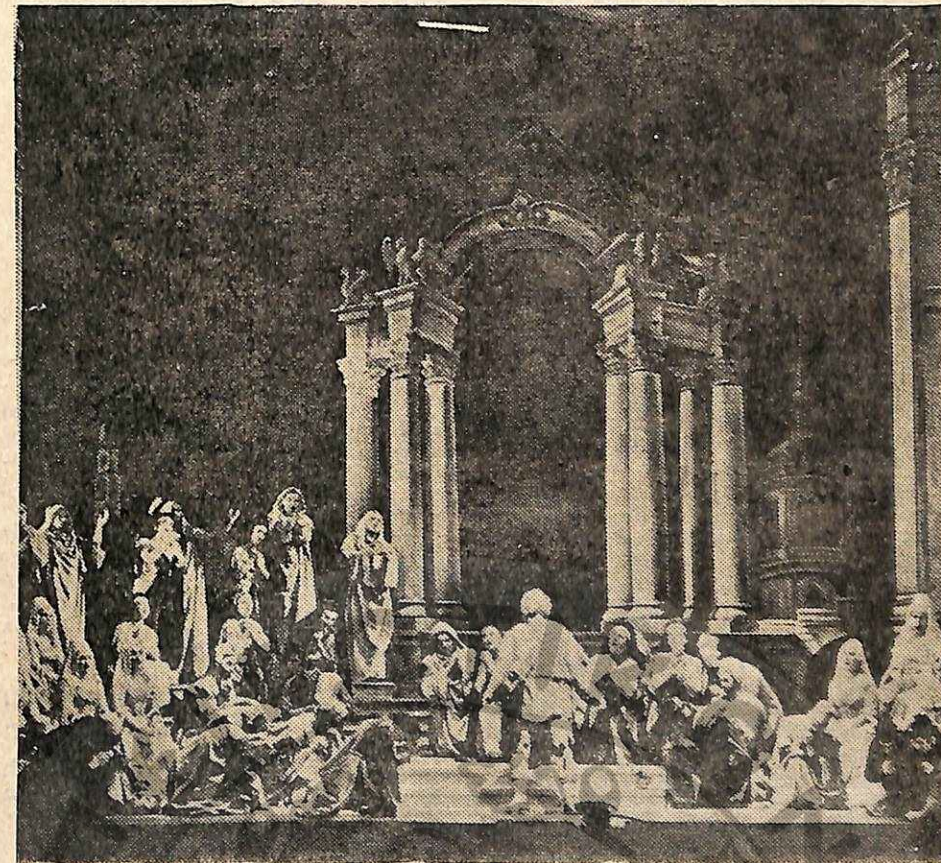
Όσο για τη δεύτερη μεγάλη όπερά του, την «Κοβαντσίνα», που την ιδέα της του την υπέβαλε ο φίλος του, μουσικός κριτικός Στάσωφ και που έγραψε ο ίδιος το λιμπρέττο της, ο Μουσόργκσκυ εκφράζει ως εξής την αντίληψή του: «Θέλησα ν' αναπαραστήσω το παρελθόν στο παρόν». Το μελόδραμα αυτό αφηγείται τα ζοφερά χρόνια αγώνων ανάμεσα στην παλιά Ρωσία των Μπογιάρων και των φεουδαρχών και στην καινούργια Ρωσία του Μεγάλου Πέτρου (1682). Ο Μουσόργκσκυ δεν πρόλαβε να το αποτελείσει πριν πεθάνει και το αποτελείωσε ο Ρίμσκυ - Κορσακώφ το 1883. Η «Κοβαντσίνα» δόθηκε για πρώτη φορά το 1886 από έρασιτεχνικό θίασο και μόνο το 1913 παίχθηκε σε έθνική σκηνή. Ακόμα και σήμερα είναι ελάχιστα γνωστή από το κοινό. Αντίθετα, ο «Βόρις Γκοντουνώφ» υπάρχει στο ρεπερτόριο κάθε μεγάλης λυρικής σκηνής και ο ρόλος του Βόριδος είναι η λυδία λίθος για όλους τους μεγάλους μπάσσοι. Είκοσι πέντε χρόνια, όμως, μετά το θάνατο του Σαλιάπιν, που υπήρξε ο ιδεώδης Βόρις Γκοντουνώφ, ελάχιστοι μπάσσοι μπορούν να συγκριθούν σήμερα με τον άφαστο εκείνο τραγουδιστή. Σήμερα, ο καλύτερος είναι ίσως ο Ρώσος μπάσσος Ίβαν Πετρώφ.

Ο Βόρις Γκοντουνώφ

ΤΟ 1868 ο φίλος του καθηγητής Νικόλσκυ του έδωσε την ιδέα να μελοποιήσει την τραγωδία του Πούσκιν «Βόρις Γκοντουνώφ» — μιά ιδέα που φλόγισε τη φαντασία του Μουσόργκσκυ και του έγινε τόσο έμμονη, ώστε δεν τον άφηνε πιά να σκεφθεί τίποτε άλλο. Έτσι, το φθινόπωρο του 1868 ο Μουσόργκσκυ έπεσε με τα μούτρα στη δουλειά, προσαρμόζοντας την τραγωδία του Πούσκιν ώστε να συμφωνήσει με τις απαιτήσεις του και προχώρησε με τόσο γρήγορο ρυθμό, ώστε το Δεκέμβριο του 1869 η όπερα ήταν έτοιμη. Την υπέβαλε, λίγους μήνες αργότερα, στη διεύθυνση της Αυτοκρατορικής Όπερας και άρχισε ν' αναζητά θέματα για νέα μελοδράματα. Το Φεβρουάριο του 1871 έμαθε ότι η επιτροπή της Αυτοκρατορικής Όπερας είχε απορρίψει το «Βόριδα Γκοντουνώφ»: δεν ήταν δυνατό ν' ανεβάσει ένα μελόδραμα όπου δεν υπήρχαν ούτε πρώτος τενόρος, ούτε πρίμα ντόνα, ούτε άριες, ούτε μπαλέτα — τίποτε που να αναδείχνει τους πρωταγωνιστές. Υπήρχαν μόνο ρεσιτατίβια, διάλογοι, χορωδιακά σύνολα. Ακόμα περισσότερο, ο «Βόρις Γκοντουνώφ» ήταν γραμμένος σε μουσικό ύφος όλοτετα άνομοιο από ό,τι ήταν συνηθισμένο. Το μόνο που απέμενε στον Μουσόργκσκυ, ήταν να ξαναγράψει το μελόδραμα, ώστε να ικανοποιήσει, με τη νέα μορφή του, την επιτροπή της Αυτοκρατορικής Όπερας. Έτσι πρόσθεσε μιά ολόκληρη πράξη, όπου η πρίμα ντόνα κι' ο πρώτος τενόρος μπορούσαν να επιδείξουν την τέχνη τους και όπου υπήρχε το απαραίτητο για το κοινό έρωτικό ντυέτο. Έβαλε περισσότερο «τραγούδι», με τη συνηθισμένη έννοια της λέξης, στις περισσότερες άλλες σκηνές και έκοψε ώρισιμένα έπεισόδια που θα μπορούσαν να δυσχεράσουν την παρική λογοκρισία. Γενικά έκανε ό,τι μπόρεσε για να ικανοποιήσει την επιτροπή της Αυτοκρατο-

ρικής Όπερας, χωρίς να προδώσει τα ιδανικά του. Το ξαναγράψιμο του «Βόριδος Γκοντουνώφ» κράτησε ολόκληρο το 1871 και την άνοιξη του 1872. Τον Μάιο του 1872 η επιτροπή της Αυτοκρατορικής Όπερας απέρριψε και τον αναθεωρημένο «Βόριδα Γκοντουνώφ». Οι φίλοι και θαυμαστές, όμως, του Μουσόργκσκυ άρχισαν μιά κίνηση για να γνωρίσουν στο κοινό τον «Βόριδα», που είχαν αντίληφθεί την αξία του. Στις 5 Φεβρουαρίου 1873 τρεις σκηνές του «Βόριδος» παίχθηκαν στην Αυτοκρατορική Όπερα στην ευεργετική παράσταση που είχε δοθεί για το σκηνοθέτη της Κοντράτιεφ. Το κοινό δέχθηκε μ' ένθουσιασμό τις τρεις αυτές σκηνές.

προηγούμενο χρόνο στις παραστάσεις των σκηνών από τον «Βόριδα», είχε το δικαίωμα σε μιά ευεργετική παράσταση και επέμενε ν' αποτελεσθεί αυτή από το μελόδραμα του Μουσόργκσκυ. Η διεύθυνση της Αυτοκρατορικής Όπερας άναγκάστηκε να υποκύψει. Έτσι άρχισαν οι δοκιμές κι' η «πρώτη» του άριστούργηματος του Μουσόργκσκυ δόθηκε στις 27 Ιανουαρίου 1874: Το έργο άρεσε στο κοινό, όχι όμως και στους κριτικούς και την άριστοκρατία. Από τους συντρόφους του συνθέτη, ο μόνος που κατάλαβε πόσο μεγάλο έργο ήταν ο «Βόρις Γκοντουνώφ», ήταν ο μουσικός κριτικός Στάσωφ. Ο Μπαλακίρεφ πρόσβαλε τον Μουσόργκσκυ με αυστηρότα-

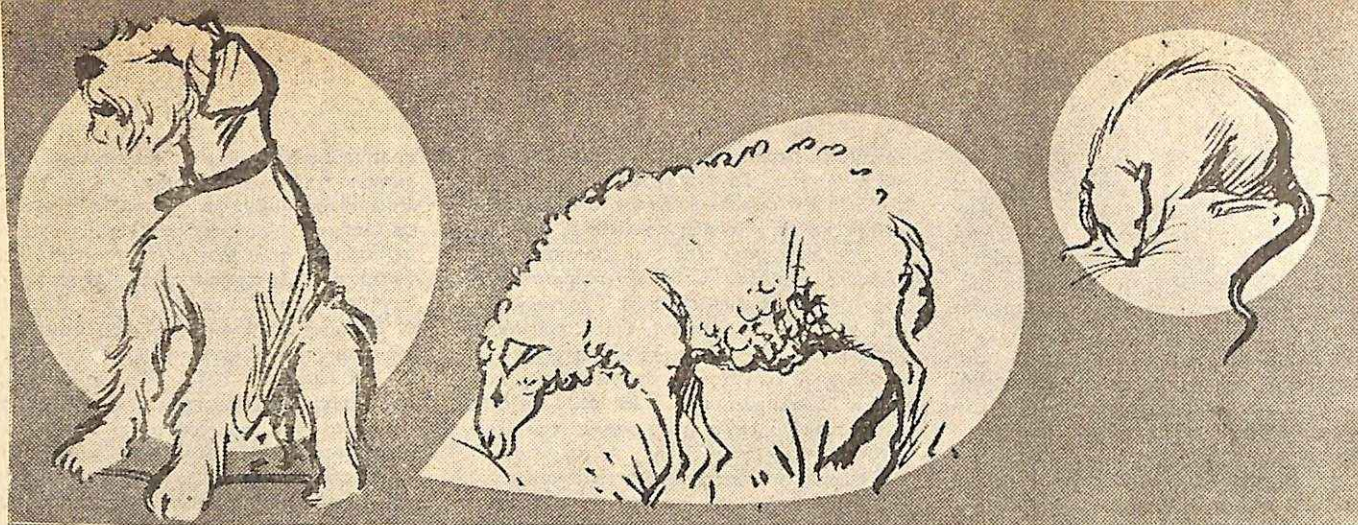
Μιά φωτογραφία από παράσταση του «Βόριδος Γκοντουνώφ».

ΕΓΙΝΑΝ τότε σχέδια για το ανέγασμα και άλλων σκηνών του «Βόριδος». Αλλά το 1873, ήταν ένας μαύρος χρόνος στη ζωή του Μουσόργκσκυ: Το καλοκαίρι ξανάρχισε να κυριεύεται από το πάθος του για το αλκοόλ. Πούλησε τα υπάρχοντά του και συχνά εξαφανιζόταν και έπειτα οι φίλοι του τον εύρισκαν σε κραυγή: έρχόταν από όργια μέθης. Φαίνεται — δεν είναι βέβαιο — ότι προσπαθούσε να βρεί στο αλκοόλ παρηγοριά για το θάνατο του αγαπημένου φίλου του Βίκτωρα Χάρτμαν — του ζωγράφου που τον αποθανάτισε αργότερα με τις «Εικόνες από μιά Έκθεση». Ο Μουσόργκσκυ ήταν πιστός στις φιλίες του και, τέσσερα χρόνια αργότερα, ο θάνατος ενός άλλου φίλου του, του τραγουδιστή Πετρώφ, τον τάρωσε και πάλι βαθύτατα.

Η κρίση αυτή, ωστόσο, πέρασε γρήγορα. Το φθινόπωρο του 1873 ή Ιουλία Πλατόνοβα, που είχε τραγουδήσει τον

τες επικρίσεις, που τις διατύπωσε δημοσίως. Ο Κουί έγραψε μιά κακεντρεχή κριτική που πλήγωσε βαθιά τον Μουσόργκσκυ. Ο Ρίμσκυ - Κορσακώφ είπε ότι «του άρεσε η πρωτοτυπία και η επιδραστικότητα του έργου, αλλά του προκάλεσε αποστροφή η άδυσία και η αγραμματοσύνη που πρόδιδε». Οι άλλοι τρεις από τους «Πέντε» — Μπαλακίρεφ, Κουί και Ρίμσκυ - Κορσακώφ — δεν μπορούσαν ν' ακολουθήσουν τον Μουσόργκσκυ στον καλλιτεχνικό δρόμο του, μοιονότι τον αγαπούσαν σαν άνθρωπο. Οι καινοτομίες του ήταν πάρα πολύ τολμηρές γι' αυτούς, η πρωτοτυπία του ακατανόητη. Έτσι ο Μουσόργκσκυ ένοιωσε ότι ήταν μόνος, ότι τον είχαν εγκαταλείψει όλοι — εκτός από τον Στάσωφ — και δεν ξανάζητησε τη συντροφιά των συνεργατών του στην ομάδα των «Πέντε».

Ο «Βόρις Γκοντουνώφ» είχε πολλές ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΣΤΗ ΣΕΛ. 49

ΟΙ ΕΧΙΝΟΚΟΚΚΟΙ

Μόνο με χειρουργική επέμβαση μπορεί να εξουδετερωθεί ή επικίνδυνη αυτή αρρώστεια

Η ΤΑΙΝΙΑ του εχινόκοκκου είναι ένα παράσιτο που ζει μέσα στο έντερο του σκύλου και δημιουργείται από την τροφή ωμού μολυσμένου κρέατος. Έχει μήκος λίγων μόνο χιλιοστών και αποτελείται από τρία έως τέσσερα δακτυλίδια που περιέχουν άφθονα αυγά. Όταν είναι ακόμη σε έμβρυο κατάσταση, η ταινία αυτή λέγεται έμβριο εξάκανθο, γιατί έχει εξη άγκιστρα και άλλες εξη δυντούλες.

Τα αυγά που είναι μέσα στην ταινία, αποβάλλονται μαζί με τα περιττώματα του σκύλου και μολύνουν το νερό, τη χλόη, τα λαχανικά και άλλα τρόφιμα. Το πρόβατο είναι ο κυριότερος φορέας αυτών των παρασίτων και ακολουθούν μερικά άλλα ζώα όπως το βόδι, το γουρούνι, η κόττα και, σε ωρισμένες περιοχές, η καμήλα.

Ο άνθρωπος μολύνεται ή απ' ευθείας χαιδεύοντας ακάθαρτα ζώα ή μέσω των διαφόρων τροφών. Τα ποντίκια, οι κατσαρίδες και οι μύγες μεταφέρουν στις τροφές που χρησιμοποιούμε τα περιττώματα των σκύλων μαζί με τους εχινόκοκκους και έτσι το επικίνδυνο παράσιτο εισέρχεται στον οργανισμό μας.

Όταν το ώριο εισδύσει στο στομάχι του ανθρώπου και διαλυθεί το εξωτερικό του κέλυφος από το γαστρικό υγρό, το εξάκανθο έμβριο απελευθερώνεται και, ξεφεύγοντας από τον πεπτικό σωλήνα, εγκαθίσταται τις πιο πολλές φορές στο συκώτι και πιο σπάνια σε άλλα όργανα, όπως στους πνεύμονες και τον εγκέφαλο.

Μόλις το έμβριο εγκατασταθεί κάπου, αποβάλλει τα άγκιστρά του και περιβάλλεται από μια μικρή κύστη, ή οποία αναπτύσσεται πολύ γρήγορα και γίνεται η λεγόμενη «ύδατις κύστις». Το κάλυμμά της γεννά έσωτερικώς και άλλες μικρότερες κύστεις και περιέχει υγρό διαυγέστατο και άσηπτο, μέσα στο οποίο αιωρούνται άγκιστρα εχινόκοκκων και ύδατιδικά κυστίδια.

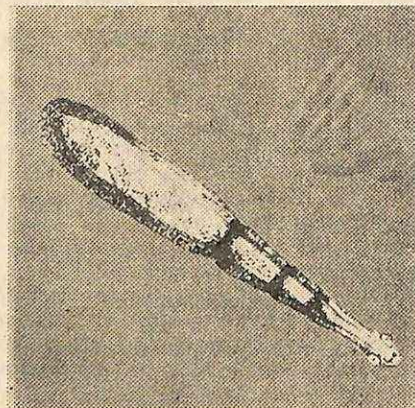
Συμπτώματα και διάγνωση

ΣΟΝ καιρό η κύστη είναι ακόμη μικρή, δεν εκδηλώνονται συμπτώματα πολύ χαρακτηριστικά. Ο άνθρω-

πος νοιώθει τότε μικροαδιαθεσία, ζαλάδες κλπ., που μπορούν κάλλιστα ν' αποδοθούν και σε άλλες αιτίες. Τα μάτια δεν είναι κίτρινα και η γενική κατάσταση είναι μάλλον καλή. Όταν όμως η κύστη αυξηθεί πολύ, πιέζει και παραμορφώνει τα κοιλιακά και θωρακικά όργανα, προκαλώντας τρομερή αναστάτωση στον οργανισμό. Η ύδατις κύστη των πνευμόνων προκαλεί συχνές και ραγδαίες αιμοπτυείς. Συχνά τον γιατρό υποδοχθεί στη διάγνωσή του, ή προέλευση του αρρώστου, γιατί οι κύστεις παρουσιάζονται πιο συχνά στις χώρες της Β. Αφρικής. Πάντως ο γιατρός δεβαιώνεται απόλυτα για την ύπαρξη των εχινόκοκκων μέσα στον οργανισμό, με την ακτινοσκόπηση και τη γενική εξέταση του αίματος.

Μια επικίνδυνη επίπλοκη, ή διάσπαση

ΟΤΑΝ η κύστη αυξηθεί υπερβολικά, τα τοιχώματά της διαστέλλονται και τότε προκαλείται ή διάσπαση,

Οι ύδατιδες κύστεις δεν είναι κάτι γνωστό στον πολύ κόσμο. Όλοι όμως γνωρίζουν τις ταινίες και συχνά τις παρομοιάζουν με σκουλήκια. Λοιπόν η ύδατις κύστη οφείλεται σε μια μικροσκοπική ταινία λίγων μόνο χιλιοστών. Απ' αυτή την ταινιούλα, αυτό το σκουληκάκι, ξεκινά μια πάθηση που, αν παραμεινθεί, μπορεί να φέρει και τον θάνατο.

ή όποια είναι θανατηφόρα, αν ή χειρουργική επέμβαση δεν είναι άμεση.

Μόλις γίνει γνωστή ή ύπαρξη εχινόκοκκων στον οργανισμό, ή άμεση επέμβαση για την αφαίρεση της κύστεως είναι απαραίτητη, γιατί μέχρι της στιγμής κομμιά χημική ουσία δεν είναι ικανή να εξουδετερώσει την ύδατιδα κύστη.

Η χειρουργική έχει πολύ προοδεύσει, τελευταία, σ' αυτό τον τομέα και οι κίνδυνοι είναι μηδαμικοί. Κυρίως μπορούμε να τους χωρίσουμε σε δυο κατηγορίες: α) Στην περίπτωση διασκορπισμού του περιεχομένου της κύστεως μέσα στον οργανισμό, κατά την ώρα της χειρουργείας, και β) Στη μικρή άνοχη που παρουσιάζουν ώρισμένοι οργανισμοί.

Ο πρώτος κίνδυνος μπορεί να υπερπηδηθεί, αν ή κύστη αφαιρεθεί ολόκληρη χωρίς να ανοιχτεί, ή αν ο χειρουργός ρίξει μορμόλη μέσα στην κύστη πριν από την επέμβαση. Και ο δεύτερος πάλι κίνδυνος αποφεύγεται, με προσεκτική ιατρική παρακολούθηση του αρρώστου πριν και μετά την εγχείρηση. Πάντως, επειδή ή εγχείρηση παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες και κινδύνους σε προχωρημένο στάδιο, το πιο σωστό είναι να γίνεται ή διάγνωση της αρρώστειας, όσο το δυνατό πιο γρήγορα και να επακολουθεί, χωρίς την παραμικρή καθυστέρηση, ή επέμβαση.

Απαραίτητες προφυλάξεις

ΤΑ σπλάχνα των ζώων δεν πρέπει ν' αφήνονται ποτέ έκθεσιμένα στις περιοχές των σφαγίων, στα χασάπικα, ακόμη και στις αλλές ώρισμένων σπιτιών, γιατί όπως τονίσαμε και στην αρχή, το ωμό μολυσμένο κρέας είναι εκείνο που αποτελεί την πρωταρχική αιτία της δημιουργίας του εχινόκοκκου μέσα στο έντερο του σκύλου.

Επίσης είναι απαραίτητο να καταστρέφουμε και τις ώριμες ταινίες των σκύλων με τα γνωστά ανθελμινθικά, καθώς επίσης και τους ποντικούς, τις κατσαρίδες και τις μύγες, που μολύνουν τις τροφές μας με το μικρόβιο του εχινόκοκκου.

Με τα μέτρα αυτά μπορούμε να εξουδετερώσουμε προληπτικά, σχεδόν εντελώς μια πάθηση, που δεν παρουσιάζεται βέβαια πολύ συχνά στον άνθρωπο, δεν παύει όμως και να είναι αρκετά σοβαρή.

ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ

ΜΕΤ. ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

Μισήν Ρούζ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΛΩΤΡΕΚ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

Ο Άνρ Τουλούζ - Λωτρέκ, ο μεγαλύτερος νάνος της νεώτερης ζωγραφικής, γόνος μιάς από τις αριστοκρατικότερες οικογένειες της Γαλλίας προσβάλλεται σε ηλικία 8 ετών από μια άγνωστη αρρώστεια που τον κατελήωνε στο κρεβάτι.

Η μητέρα του, που ο Άνρ τη λατρεύει πραγματικά, είναι μια εξαιρετική γυναίκα που αγωνίζεται να δώσει την υγεία πίσω στον μικρό της Ριρή, πηγαίνοντάς τον σε λουτρά, σε εξοχές και σε πλήθος γιατρούς. Παρ' όλες όμως τις προσπάθειες ο μικρός δεν γίνεται καλά. Φριχτοί πόνοι μαρμαρώνουν το κορμάκι του και τα πόδια του, που σπάζουν δυο φορές, ατροφούν. Πέρασαν πέντε χρόνια ταξιδεύοντας όπου τους συνιστούσαν προσπαθώντας να βρουν την θεραπεία κι' ακολουθώντας πιστά τις συμβουλές των γιατρών. Ένας διάσημος χειρουργός δοκίμασε και τουσπασε τα κόκαλα των αδύναμων ποδιών του, αλλά ή θεραπεία αποδείχθηκε μάταιη.

Ξαφνικά έγινε καλά και το αδύναμο κορμάκι του άρχισε πάλι ν' αναπτύσσεται. Μια μονόπλευρη ανάπτυξη του επάνα μέρους του κορμιού του, που οι γιατροί απέδωσαν σε κάποια παράξενη αρρώστεια των αδένων.

Το τελευταίο βράδυ προτού γυρίσουν στο Παρίσι, ο Άνρ ζήτησε δειλά να γίνει ζωγράφος. Η μητέρα του ξαφνιάστηκε. Οι ζωγράφοι ήταν κάτι ανήθικοι αλήτες που ζούσαν σε τρώγλες της Μονμάρτρης, πίνοντας αφέντι και ζωγραφίζοντας γυνες γυναίκες. Λίγα μαθήματα όμως δεν θα τον βλάψανε. Θα τον κάνανε να ξεχάσει τη μοναξιά του κι' αυτό ήταν το πιο σημαντικό.

Στο μάθημα της ζωγραφικής γνωρίζετε με το νεαρό Ρασού, που τον καλεί στο εργαστήρι του.

60ν

Θέα μια φορά, ψέματα; Βροντοφώνησε ο Ρασού, σπρώχνοντας την πόρτα και δείχνοντας τις ταφόπετρες, τα μανωλεία και τ' αγάλματα των θλιμμένων αγγέλων. Σά να ζεις στο Λούβρο, ή; Και δέ φαντάζεσαι πόσο εντυπωσιάζει τα κορίτσια. Τους φέρνει πανικό και τις κάνει φλογερές. Έδειξε ένα χαμηλό ντιβάνι μ' ένα ψευτοανατολίτικο σέπασμα. Για τοούτο το λόγο έβαλα το κρεβάτι εδώ. Για να βλέπουνε.

Με τον καιρό ο Άνρ πήρε τη συνήθεια να τρώει με το Ρασού και να περνάει τ' απογευμάτα του στο εργαστήρι του. Έχει ζωγράφιζε, τραγουδούσε, πασακολουθούσε τις κηδείες και τσούγκριζε το ποτήρι του με τους άεστους σκαφτιάδες, και τους νεκροθάφτες που ερχόντανε να ποζάρουν και να πιούνε λί-

γο φτηνό κρασί κάνοντας κέφι.

Ξέρεις, παρατήρησε μια μέρα ο Ρασού, χαρμόνιος το βλέμμα του στον Άνρ, είσαι εντάξει. Σίγουρα είσαι ακόμα παιδάκι, αλλά δεν είσαι και κανένας βλάκας. Και στη ζωγραφική τα καταφέρνεις! Άς πάει να λείει τούτος ο μπάσταρδος ο Μποννά.

Τέτοια καμπλιμένα ήταν σωστό βάλλασμο για τον Άνρ. Η εγγνωμοσύνη του ξεχειλίσε γι' αυτόν τον κολοσσό, που του φερότανε φίλικό.

Ρασού, θάθελα να μπορούσα να σου πώ...

Βούλωστο!

Τον απόπαινε για να δείξει στο νεαρό πως οι σπουδαστές δε σηκώνανε αισθηματικές εκδηλώσεις.

Το κακό μαζί σου, εξακολούθησε ο Ρασού, μη δίνοντας σημασία στο ξάφνιασμα του Άνρ, είναι ότι παραείσαι ντροπαλός, ευγενικός και αναθεματισμένα καθαρός. Για κίττα τα νύχια σου! Πού να πά; ή όρη και λιγάκι θωμά δε βλάπτει. Και κάτι άλλο. Θα πρέπει να λές. «Νά πά» ή όρη, και «Μα τό Θεό», και «σού φτύνω τη μούρη», πότε - πότε, όπως όλος ο κόσμος. Τότε δε θα σε βρίσκουνε παρθένο.

Το λοιπόν, πές πως έμεις, οι δυο έχουμε ένα καναδάκι, του πρότεινε ο Ρασού ξαφνικά, ένα γλυκό, συννεφιασμένο απόγευμα του Μάρτη. Άς πούμε για το Ρούμπεν. Έγώ λέω: Ο Ρούμπεν είναι ο μεγαλύτερος ζωγράφος που υπήρξε ποτέ. Τι θάλεγε εσύ;

Πώς δεν ξέρω.

Η απάντηση του Άνρ απέλειψε τον Ρασού. Για λίγα λεπτά κίτταξε το φί-

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

λο του κουνώντας το κεφάλι. «Όχι, όχι, όχι!» είπε τελικά σά ν' απευθυνότανε σ' ένα καθυστερημένο παιδί. «Έπερε να πεις: «Ο Ρούμπεν; Νά πά» ή όρη το Ρούμπεν σου, τότε φτύνω κατάνοτρα. Έγώ σκουπίζω τα όπισθια με το Ρούμπεν σου! Μπήκες; Τότες όλος ο κόσμος θα καταλάβει τι θες να πεις.

Τα μικρά γουρουνίσια του μάτια κινάσανε στοργικά τον προστατευμένο του. Άρα ένα απόγευμα ο Ρασού είπε διάφορα:

Άς πάμε στο Λά Νουβέλ. Θέλω να γνωρίσεις κάτι φίλους μου.

Η Νουβέλ ήταν το καφενείο της Νέας Αθήνας στην Πλάς Πιγκάλ. Οι φίλοι του Ρασού, τρεις μαθητές του Μποννά, ο Φρανσουά Γκωζι, ο Λουί Άνκετεν κι' ο Ρενέ Γκρενιέ που, όπως ο Ρασού, κατοικούσαν στην Μονμάρτη, φαίνε-ται, πως είχαν καταδεχτεί να γνωρίσουνε τον «πλούσιο ερασιτέχνη, μονάχα για να ευχαριστήσουν το Ρασού, που ήταν πολύ αγαπητός.

Χαιρέτησαν τον Άνρ, ψυχροί, συγκρατημένοι. Τότερα τον άγνοήσανε ολό-τελα κι' άρχισαν να κουβεντιάσουνε τα δικά τους. Ο Άνρ πάλι έπαινε συχνά - συχνά τη μητέρα του, σιωπηλός.

Σίγουρα ή στάση του αυτή, ήταν ή αιτία που έσπασε κάθε προκατάληψη εναντίον του. Φύλαροι, όπως ήτανε, λαχταρούσανε γι' ακροατήριο, όποιο και νάτανε. Στον Άνρ ανακαλύψανε ένα συμπαθητικό άκροατή για τους ερωτικούς άθλους τους και τις αιώνιες οικονομικές τους σκοτούρες.

Σε λιγότερο από μήνα αργότερα, ο Γκωζι πλησίασε τον Άνρ, την ώρα του διαλείμματος.

Μάντεψε τι γίνηκε χτες βράδυ, άρχισε με το ύφος ανθρώπου, που μόλις είχε ζήσει κάποιο αξιοσημείωτο περιστατικό.

Ήταν αδύνατος, με βαδουλωμένα μάγουλα, άφελής κι' είχε ιδέα για την ομορφιά του, που ήταν ανύπαρκτη και μετριόφρων για το ταλέντο του που ήταν πραγματικό. Πίστευε πως οι γυναίκες δεν μπορούν ν' αντισταθούν στον πανωτισμό και σι' αρωματισμένα γενάρια. Για το λόγο αυτό έσκαμνε τα μαγνητικά βλέμματα στον καθρέφτη και μούσκενε με άρωμα βιολέτας τ' ανώριο του μούσι.

Τραβούσα για το σπύτι μου, και κοινοστάθηκα στο μικρό «μπιστρό» της γωνιάς. Και μάντεψε τι είδα;

Μια νεαρή γυναίκα συναρπαστικής καλλονής, δλουμόναχη πνιγμένη στα δάκρυα. Πήγε και κάθισε κοντά της για να μάθει την αιτία της θλίψης της. Άνάμεσα στους λυγμούς της του φανέρωσε πως ή νοικοκυρά της την είχε διώξει, γιατί δεν μπόρεσε να πληρώσει το νοίκι. Ο Γκωζι της έδειξε θερμή συμπόνια. Οι μαγνητικές ματιές που της έστειλε,

καθώς και τ' ἄρωμα τῆς γενειάδας του, εἶχαν ἐλκύσει τὸν ἑναν πρὸς τὸν ἄλλον. Δίχως νὰ τὸ καλοκαταλάβουν, βρεθήκανε στὴν κάμαρα τοῦ Γκωζι, ὅπου ἡ φίλια τους ὠρίμασε σθεδρὸν ἀμέσως σὲ φλογερὸ ἔρωτα. Στὸ διάστημα μιᾶς ἀξέχαστης ἐρωτικῆς νύκτας, ἡ Μπαμπέτ, εἶσι λεγότανε, δειχτήκε τέλεια γυναίκα, ὅλη φλόγα καὶ πάθος.

Θὰ μπορούσε νάναι κι' αὐτὸς τέλειος, ἀλλὰ ἡ Μπαμπέτ μῆτεκε στὴ ζωὴ του σ' ἀκατάλληλη στιγμή.

— Βλέπεις, δὺν μόνο μέρες νωρίτερα, ἀγόρασα τοῦτο τὸ γελέκο. Κι' ἔτσι...

— Ὁ Ἀνρὺ κατάλαβε. "Εἰχαλε μὲ τρόπο ἕνα χρυσὸ νόμισμα καὶ τὸ πρόσφερε στὸν Γκωζι.

Μιὰ ὁδομάδα ἀργότερα, ἦταν ἡ σειρά τοῦ Ἀνκετὲν νὰ ζητήσῃ παρηγοριά ἀπ' τὸν Ἀνρὺ.

— Τὴν ἔχασα! δογκοῦσε ἀπαρηγόρητος. Μιὰ τόσο ὑπέροχη κοπέλλα! Ὁ Ἀνκετὲν ἐξιδανίκευε τὶς ἐρασιμένες του, σὰν ἐμελλε νὰ τὶς χάσει. Δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν πᾶω στὸ Λουβρὸ!

— Ὁ Ἀνκετὲν ἦταν ὠραίος, ξανθός. Ἀλλὰ δὲν εἶχε τύχη μὲ τὶς γυναῖκες, γιατί ἀπογοητευότανε. Ἡ ἀμάθεια κι' ἡ ὀλκαία τους τὸν πικραίνανε. Πάσχιζε νὰ καλλιερῇ τὸ πνεῦμα τῶν ἐρωμένων του. Τὶς ἔσερνε στὸ Λουβρὸ γιὰ νὰ τὶς φέρεῖ σ' ἐπαφὴ μὲ τὴ μεγάλη τέχνη, ἐνῶ αὐτὲς προτιμοῦσαν τὰ ἐρωτικὰ παιχνίδια στὸ σπίτι.

— Ναί, τὴν ἔχασα στὴν αἴθουσα τῶν Φλαμανδῶν ζωγράφων, ἀναστένανε. Δὲν θὰ ξαναπαῶ ποτὲ σ' αὐτὸ τ' ἀναθεματισμένο μουσεῖο.

— Μιὰ ὁδομάδα ἀργότερα, καλλιερῶσες μὲ ξῆλο τὸ πνεῦμα μιᾶς πλύστρας ποὺ γνόρισε σ' ἕνα καμπαρέ.

— Ὁ Ρενὲ Γκρενιὲ ἦταν ὁ τελευταῖος, ποὺ κατανίκησε τὶς προκαταλήψεις του κατὰ τοῦ Ἀνρὺ. Ὡστόσο, ἡ ἐπιφυλακτικότητα τοῦ ἄλλαξε σιγὰ — σιγὰ σὲ μιὰν συγκρατημένη οἰκειότητα καὶ σύντομα σὲ μιὰν αὐθόρμητη φίλια. Πῆρε τὸν Ἀνρὺ στὸ διαμέρισμά του τῶν δυὸ δωματίων, στὴν ὁδὸ Φονταίν.

— Βλέπεις αὐτὸ τὸ παράθυρο; εἶπε δείχνοντας τὴν αἰθλή. Ἐκεῖ εἶναι τὸ ἐργαστήρι τοῦ Ντεγκά. Μπορεῖς νὰ τὸν ρεῖς κάποτε νὰ διαβάξῃ τὴν ἐφημερίδα του, ἢ νὰ καπνίζει ἕνα τσιγάρο.

— Ὁ Ἀνρὺ ἔνοιωσε πὼς τὸν εἶχανε πιά δεχτεῖ στὴν συντροφιά. Εἶχε φίλους. Ἦταν εὐτυχισμένος.

— Ἐνα προῖντ τοῦ Ἰουνίου, ὁ καθηγητὴς Μπονά, ἔφτασε στὸ ἀτελιὲ μὲ τὸ τριγωνικὸ πρόσωπό του, ὅλο χαμόγελο. Ἀνάγγειλε πὼς ἡ πείση τῆς προσωπικῆς του ἐργασίας τὸν ἀνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ μαθήματα.

— Μὴν ἀνησυχεῖτε, ὅμως, παρηγόρησε τοὺς κατενθουσιασμένους σπουδαστές. Παρακάλεσα τὸν σεβαστό μου συνάδελφο Ἀκαδημαϊκὸ, τὸν καθηγητὴ Φερνάν Κορμόν, νὰ δεχτεῖ τὸν Ὀχτώβρη στὸ ἀτελιὲ του, ὅσους ἀπὸ οὓς θέλουν νὰ ἐξακολουθήσουν τὶς σπουδὲς τους.

Φεύγοντας, οἱ νεαροὶ ξεφωνίζανε ἀπὸ χαρὰ.

Στὴ γωνιά τῆς Πλάς Κλισό, ὁ Γκωζι σκαρφάλασε στὴν κολώνα ἐνὸς φαναριοῦ, στέλνοντας φίλια δὲ κάθε περαστικὴ γυναίκα, ἐνῶ ὁ Ρασοῦ, μὲ τὰ χέρια δεμένα πίσω ἀπ' τὸ κεφάλι του ἐκτελοῦσε ἕνα χορὸ τῆς κοιλιάς, συνοδευόμενος ἀπ' τὴν φουσαρμόνικα τοῦ Ἀνκετὲν. Ὁ Ρενὲ Γκρενιὲ ἄπλωσε τὸ καπέλλο στοὺς περαστικούς, ὅταν δυὸ ἀστυφύλακες μὲ πικνὲς φαβορίτες, διακό-

ψανε τὴν παράσταση σὰν ἀνήθικη.

— Ἐξ ἄλλου, σταματᾶτε τὴν κυκλοφορία, εἶπε ὁ ἕνας στρίβοντας τὸ μουστάκι του.

Μὰ τὴν Παναγία, τί θὰ γινότανε, ἂν ἀρχινοῦσε ὁ καθεὶς νὰ χορεύει μὲς στοὺς δρόμους τὸ χορὸ τῆς κοιλιάς;

Τελείωσαν ὅλα φιλικὰ, ὅστερα ἀπὸ πολλὰς ἐξηγήσεις, διαβεβαιώσεις πατριωτισμοῦ, χειρονομίες καὶ προσκλήσεις γιὰ ἕνα ποτὴρι κρασιοῦ.

— Ὅστερα ἀπὸ ἕνα πλούσιο γεῦμα στῆς Ἀδγουστίνας, οἱ σπουδαστὲς τραβήσανε γιὰ τὸ Λὰ Νουβέλ, ποὺ ἦτανε σχεδὸν ἔρημο αὐτὴ τὴν ὥρα. Ἀρχίσανε νὰ φιλοῦνε τὴν Τερέζα, τὴν ἀλλοιόωρη ταμία, ποὺ εἶχε νὰ φιληθεῖ ἀπὸ τότε ποὺ ἦτανε μωρὸ καὶ καθίσανε βουβοὶ στὸ τραπέζι τους, μὴ ξέροντας τί ἄλλο νὰ κάνουν.

Τότε, πρότεινε ὁ Ρασοῦ, νὰ πάνε σ' ἕνα πορνεῖο.

— Μὰ τὸ Θεό! Πρέπει νὰ γιορτάσουμε, οὐλοῖαζε χτυπώντας στὸ τραπέζι τὴ γροθιά του. Ἀκούστε, ξέρομαι ἕνα ἐσπίτι ἐδῶ κοντὰ ποὺ ἔχει πολλὰ ὠραία κορίτσια. Ὁραῖες σὰ ζωγραφιὰ καὶ ταῖσίδες. Τί λέτε γιὰ λίγο γλεντάκι;

— Δὲν εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ πλαγιάσουμε μαζί τους. Μποροῦμε καὶ νὰ πιούμε μονάχα κανένα ποτηράκι.

— Περὶ ἰσχυρὴ ἰδέα, τραύλισε ὁ Ἀνρὺ. Μπρός!

— Καλὰ, ἂς εἶναι, εἶπε ὁ Γκρενιὲ. Μὰ πόσα θὰ κοστίσουν;

— Παρ' ὅλο ποὺ μιλοῦσαν συνέχεια γιὰ κορίτσια, κομπάζοντας γιὰ τὶς κατακτήσεις τους, νοιώσανε κάποια ἀπεχθονία γιὰ τὶς πόρνες καὶ τὰ κατακόκκινα σαλόνια, ὅπου παζαρεύανε τὸ ἐμπόρευσμά τους.

— Τέτοια μέρα, ποῖος σκοτίζεται γιὰ λεφτά. Σὰς κερνάω τὰ ποτά, ἐγὼ, δῆλωσε ὁ Ρασοῦ, ποὺ γινότανε πάντοτε σπάταλος, σὰν ἦταν μεθυμένος.

— Ὁμοῦσαν ἔξω ἀπ' τὸ καφενεῖο καὶ πῆδηξαν σ' ἕνα ἀμάξι.

— Ἀμαξῶ, φώναξε ὁ Ρασοῦ, τράβα γιὰ τὸν «Γκρίζο Παπαγάλο».

★

Τὸν Ὀχτώβρη, ὁ Ἀνρὺ γράφτηκε στὸ τμήμα τοῦ καθηγητῆ Κορμόν, κι' ἄρχισε τὴν δεύτερη χρονιά σὰν σπουδαστής.

Κάθε πρωτὸ ἔφρευγε ἀπ' τὸ σπίτι τῆς μητέρας του, πῆγαινε μὲ τ' ἀμάξι ὡς τὴν Μονμάρτη, ὅπου βρισκότανε τὸ ἀτελιὲ καὶ κατέβαινε προσεχτικὰ στὴ γωνιά τοῦ δρόμου, γιὰ νὰ μὴ τὸν δοῦνε οἱ συμμάθητές, στὸ πολυτελὲς λαντώ, μὲ τὸν ἐπίσημο Ζοζέφ.

— Ἀλλάζε λίγες κοubέντες μὲ τὸ Ρασοῦ καὶ κανένα δυὸ φίλους ἄλλους καὶ σκαρφάλωνε μὲ μεγάλη δυσκολία τὰ τέσσερα πατώματα.

Μιὰ φορὰ τὴ ὁδομάδα ὁ καθηγητὴς Φερνάν Κορμόν, μέλος τῆς Ἀκαδημίας Καλῶν Τεχνῶν, ζωγράφος τεράστιων τοιχογραφιῶν, προσωπογράφος μαχαρῶν καὶ κοσμικῶν κυριῶν, ἐπισκεπτότανε τοὺς σπουδαστὲς στὸ ἀτελιὲ.

Στὸ διάστημα αὐτῶν τῶν διαλέξεων του, ὁ Ἀνρὺ ἔμαθε πὼς ἡ ὁμορφιά ἦτανε τὸ κλειδί τῆς τέχνης καὶ σκοπὸς τοῦ ζωγράφου στὴ ζωὴ εἶναι νὰ ζωγραφίζει ὠραῖες εἰκόνες. Πῶς τὸ φόντο πρέπει νὰ εἶναι πάντα μαθὸρ ἢ σκοθὸρ καφέ. Ὅσο γιὰ τὶς γυναῖκες νὰ τὶς κολλακεῖ, ὅσο περισσότερο γίνεται. «Νὰ ἰσχύοντε τὴ μύτη, νὰ μικραίνετε τὸ στομάχι, νὰ μακραίνετε τὸ λαμῖ, νὰ μεγαλώνετε τὰ μάτια, νὰ φρεσκάρετε

τὴν ἐπιδερμίδα νὰ τρογγυλεύετε τοὺς ὄμους, οἱ ὅμοι νὰ γίνονται στρογγυλοί, τὰ μπράτσα λεπτά, στήθος στήτο, μέση λεπτή καὶ νὰ παραλείπετε κάθε οὐτίδα καὶ σημάδι. Νὰ δίνετε μεγάλη σημασία στὰ κοσμήματα. Τότε αὐτὴ ποὺ ποζάρει γοητεύεται ἀπ' τὴν καταπληκτικὴ ὁμοιότητα ποὺ ἔχετε πετύχει. Τότε, βρῖσκεστε στὸ δρόμο τῆς καλλιτεχνικῆς κι' οἰκονομικῆς ἐπιτυχίας».

— Ὁ Ἀνρὺ πᾶσχιζε μ' ὅλη του τὴ δύναμη ν' ἀκολουθεῖ τὶς ὁδηγίες. Ὁ Κορμόν τὸν ἀντάμειβε κάποτε μ' ἕνα φιλικὸ χτύπημα στὸ ὄμο. «Θάρρος, Λωτρέκ. Δὲν ἔχεις ἔμφυτο ταλέντο, ἀλλὰ ἔχεις καλὴ θέληση. Ν' ἀκούς τὶς ὁδηγίες μου καὶ νὰ δουλεύεις σκληρὰ. Κουράγιο! Μὲ τὸν καιρὸ θὰ μίθεις. Καὶ θὰ ζωγραφίσεις ἀρεκτὰ καλὰ.

— Ὅταν τελείωνε τὸ μάθημα, γεμνᾶτιζε μὲ τοὺς φίλους στῆς Ἀδγουστίνας. Ἐκεῖ γνώρισε τὸν Ρενουά, τὸν ἀσκητικόμορφο ζωγράφο στρονιμπουλῶν γυνῶν. Τὸν τετραγωνοκέφαλο Μονέ, καὶ τὸν χαχούποτο Σεζάν.

Μιὰ ἀξιωματικὴν μέρα ὁ Καμὶλ Πισσάρρο, ὁ χιονογένης ἐμπρεσιονιστής, κάλεσε τὸν Ἀνρὺ καὶ τοὺς φίλους του νὰ πάρουνε καφέ μαζί του καὶ μὲ τὸν Ντεγκά.

— Ὡστε, λοιπόν, σπουδάζετε γιὰ ζωγράφοι, ἔ; Ἔχετε ὅλοι ταλέντο, εἶμαι σίγουρος. Ἀνυπόμονοι νὰ σκορπίσετε στὸν κόσμον τοὺς καρποὺς τῆς μεγαλοφυΐας σας.

— Ὁ Ἀνρὺ ἦταν πολὺ ταραγμένος γιὰ νὰ νοιώσει τὸν σαρκασμὸ αὐτῶν τῶν παρατηρήσεων. Εἶχε γνωρίσει τελευταῖα τὰ ἔργα τοῦ Ντεγκά καὶ γεννήθηκε μέσα του ἕνας θαυμασμὸς σὰν εἰδωλολατρεία. Ὁ Ντεγκά! Ἐπαῖνε τὸν καφέ του μὲ τὸν Ντεγκά!

— Ὁ ζωγράφος ξέσπασε:

— Δὲν μπορεῖτε νὰ καταλάβετε πὼς δὲν θάχετε τὴν εὐκαιρία; Τί ἀνταμειβὴ μπορεῖ νὰ σᾶς προσφέρει ἡ τέχνη; Φήμη; Σ' ὀλόκληρη τὴν ἱστορία τῆς τέχνης δὲν ὑπάρχουνε περὶ πολὺ ἐξήντα μεγάλα ὀνόματα. Λεφτά; Ἡ τέχνη εἶναι ἡ πὺλ σκληρῆ.

— Σὲ παρακαλῶ, Ἐντγκαρ, διέκοπτε ὁ Πισσάρρο, μὴ μιλάς ἔτσι. Ἀποθαρούνεις αὐτοὺς τοὺς νεαροὺς.

— Μακάρι νὰ μπορούσα! Θὰ μ' εὐγνωμονοῦσαν σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ.

— Σαφινὰ τὸν διέκοψε ἡ Ἀδγουστίνια.

— Σινιὸρ Ντεγκά, τοῦ εἶπε χαμογελώντας γοητευτικά.

— Τί θέλεις, γαῦρισε αὐτὸς πίσω ἀπ' τὸν ὄμο του.

— Θὰ μπορούσατε νὰ χρησιμοποιήσετε ἕνα καινούριο μοντέλο; Μόλις ἔφτασε ἡ ξαδέλφη μου ἀπ' τὸ Παλέρμο, μιὰ ὠραῖοτατη κοπέλλα.

— Δὲν μὲ γνοιάζει, ἀν εἶναι ὠραία ἢ ὄχι. Εἶναι διαμαρτυρούμενη;

— Διαμαρτυρούμενη! Ἀναφώνησε ἡ Ἀδγουστίνια. Μαντόνα μιὰ, κανέναν δὲν εἶναι προτεσταντὴν στὸ Παλέρμο!

— Καὶ κάτι ἄλλο... Τί λογῆς εἶναι τὰ ὀπίσθια τῆς ξαδέλφης σου; σὲ σχῆμα ἀχλαδιοῦ ἢ μήλου;

— Ὁπίσθια; Σαφινὰστῆκε ἡ Ἀδγουστίνια. Ἡ ξαδέλφη μου ἔχει ἕναν ὁμορφιόπο, σὰν ὅλο τὸν κόσμο.

— Σ' αὐτὸ κάνεις λάθος. Ἄν ἡ ξαδέλφη σου ἔχει σχῆμα μήλου, δὲν θέλω νὰ τὴνε δῶ. Ἄν ὅμως ἔχει σχῆμα ἀχλαδιοῦ στεῖλ' τὴνὰ μου τὸ πρωτὸ στὸ ἐργαστήρι. Τώρα, ἂς μας ἴσυχους. Θέλω νὰ μιλήσω σὲ τούτους τοὺς νεαροὺς.

Στράφηκε πάλι πρὸς τὸν Ἀνρὺ καὶ τοὺς συντρόφους του. «Θ' ἀληθεύετε στοὺς δρόμους μὲ τρῶπιες σόλες, θὰ παγώνετε στὸ ἐργαστήρι σας τὸ χειμῶνα, θὰ τρέμειτε στὴ θέα τοῦ σπιτονοικοκύρη, ἐνῶ θὰ μπορούσατε νὰ γίνετε καθὼς πρέπει τραπεζιτικοὶ ὑπάλληλοι, ἀστυφύλακες ἢ ταχυδρόμοι.

— Σὲ παρακαλῶ, Ἐντγκαρ, παρακάλεσε ὁ Πισσάρρο, τοὺς τσακίζει τὴν ἐμπιστοσύνη τους, τὴν πίστη τους στὴ ζωὴ.

— Μὴ φοβάσαι. Γιὰ κῦρτα τοῦτες ἐδῶ τὶς φράσεις. Πιστεύουν ὅλοι πὼς εἶναι Μιχαηλάγγελοι. Ὅχι δὲ θέλω νὰ τοὺς ἀποθαρρύνω ἐγὼ. Ἡ ζωὴ ὅμως θὰ τὸ κάνει.

Σηκώθηκε ἀπ' τὸ τραπέζι του.

— Σὰς καλημερίζω ὅλους, εἶπε κι' ἀπομακρύνθηκε ἀκολουθούμενος ἀπ' τὸν Πισσάρρο, ποὺ χειρονομοῦσε ἀπελπισμένους δικαιολογίες.

— Μὴ δίνετε σημασία. Εἶναι ἡ δυσπεψία του. Εἶναι πάντα ἔτσι, ὅστερα ἀπ' τὸ φαί...

— Κεφάλτος αὐτός, ὁ γέρο-μιάσταρδος ὁ Ντεκά, ψέματα; εἶπε ὁ Ρασοῦ. Ἀνακουφισμένοι οἱ σπουδαστὲς ἀπ' αὐτὴ τὴν παρατήρηση, σηκώθηκαν ὁρτοὶ καὶ βγήκαν ἀπ' τὸ ἐστιατόριο.

★

Ο ΠΩΣ τὸν προηγούμενο χρόνον, ὁ Ἀνρὺ περνοῦσε τ' ἀπογεύματά του στὸ ἐργαστήρι τοῦ Ρασοῦ, ζωγραφίζοντας, τραγουδώντας, τελειοποιούμενος στοὺς τρόπους ἐνὸς ἀδεντικού καλλιτέχνη τῆς Μονμάρτης. Ἀργά, κατὰ τὸ βραδάκι, πηγαίνανε στὸ Λὰ Νουβέλ, ὅπου συναντοῦσαν τοὺς φίλους τους.

Ἦτανε πιά τῆς παρέας, σχεδόν. Εἶχε δεχθεῖ τὶς ἐκμυστηρεύσεις τους, τοὺς εἶχε δανείσει λεφτά, πλήρως ἀμέτοχη κερδάσματα μύρας. Ἐπαῖξε μαζί τους χαρτιά, κάπνισε τὰ πρώτα του τσιγάρα, οἰσχοκινδύνεψε τὸ πρῶτο του «Μὰ τὸ Θεό», καὶ σὲ φτύνω κατὰμουτρας, καὶ παρακολούθησε τὶς ἀτέλειωτες διαλέξεις τους γιὰ τὸν ἔρωτα καὶ τὶς γυναῖκες, ἰδιαίτερα γιὰ τὶς γυναῖκες.

Στὶς ἀρχὲς ἀναρωτιότανε, ἂν θὰ βαρύντανε κάποτε νὰ κουβεντιάζουνε γιὰ τὰ κορίτσια. Ἦξερε τώρα πὼς αὐτὸ δὲν θὰ γινότανε ποτέ. Φαίνεται πὼς τὸ θέμα ἦταν ἀτέλειωτο.

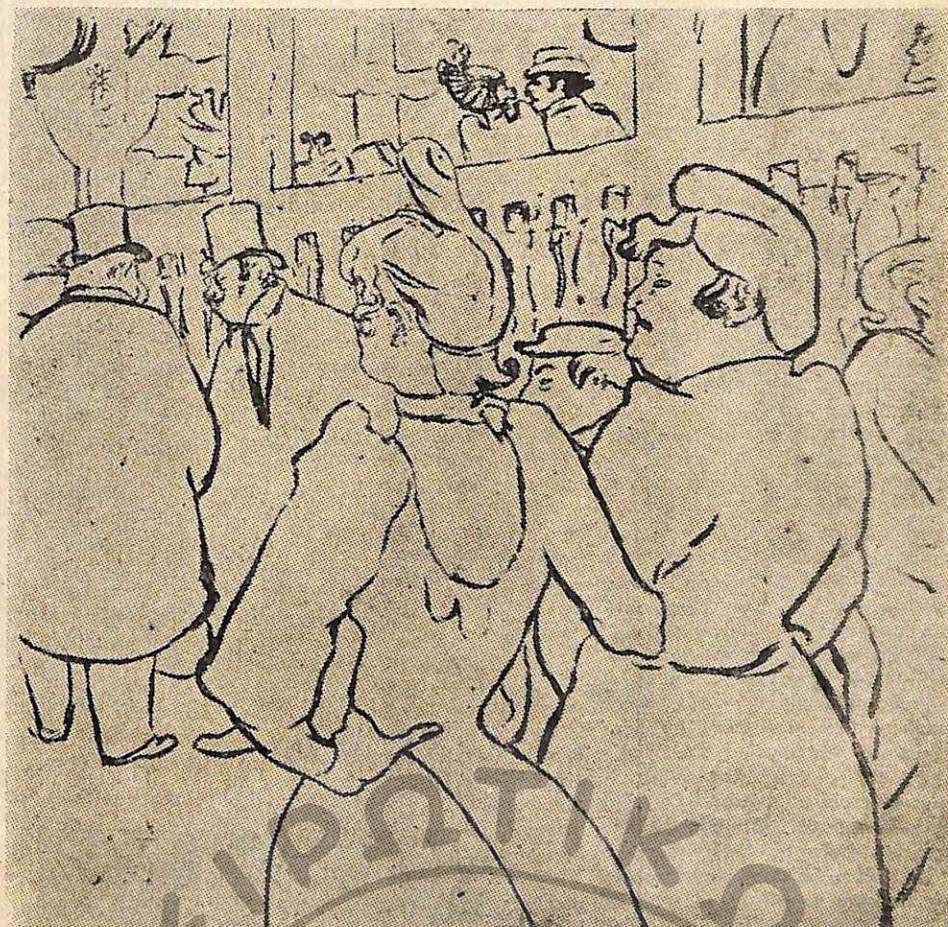
Τὶς γυναῖκες ποὺ εἶχαν χαρεῖ. Ὅσες εἶχαν σχεδὸν κατακτήσει. Τὰ προτερόματα ποὺ ἀπαίτουσαν ἀπ' αὐτές. Τὰ ὅσα εἶχαν αὐτοὶ διδάξει στὶς γυναῖκες, κι' οἱ γυναῖκες σ' ἐκείνους. Τὴ φυσιογνωμία τῶν γυναικῶν καὶ τὴν πρακτικότητά τοῦ ἔρωτα. Πῶς νὰ μεταχειρίζεται κανεὶς τὶς παρθένας. Τὰ ἔξοδά τους. Τοὺς κινδύνους. Τὸ κυριώτερο, πὼς νὰ καταχτᾶς τὶς γυναῖκες.

— Ὁ Ἀνρὺ εἶχε δεῖ τὶς φιλενάδες τους καὶ δὲν μπορούσε νὰ καταλάβει τί τοὺς βρῖσκανε. Κοκκαλιάρες, γουρλομάτες, πλύστρες, μοντέλα ποὺ εἶχαν κοιμηθεῖ σ' ὅλα τὰ ἐργαστήρια, μιντινέτες σχεδὸν πόρνες. Οἱ πιότερες δὲν ἦτανε ὁμορφες. Μερικὲς οὐτε κἂν καθαρές. Φοροῦσαν φτηνὰ φορέματα, ψεύτικα κοσμήματα, ρουφοῦσαν τὴ σούπα τους καὶ χρησιμοποιοῦσαν πατσουλί. Ὡστόσο, σύμφωνα μὲ τοὺς φίλους του, ἦσαν ὑπέροχες. Εἶχαν κρυφὲς χαρές, κι' ἔκρυβαν ἀδύσους ἀπερφογραφίτες φλόγας. Ἐκεῖνος προσωπικά, δὲν εὐρίσκει τίποτε σ' αὐτὲς τὶς κοπέλλες, οὐτε καὶ σὲ ἄλλες.

Ἐκρυβε τὶς σκέψεις του, ἀπολαμβάνοντας τὴ ζωὴ τοῦ καφενεῖο. Γιὰ σκέψιν! Μονάχα ἄλλα χρόνια νωρίτερα, βρισκότανε ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι μὲ τὰ πόδια στοὺς νάρθηκες, σίγουρος

πὼς δὲν θὰ ξαναπερπατοῦσε ποτέ. Καὶ τώρα; Ἐνας δεκαεννιάχρονος, ἀγαπητὸς σπουδαστής, ποὺ ἔπινε τὴ μυριότα του, συζητοῦσε γιὰ τὴν τέχνη, κι' ἄκουγε τὶς κοubέντες γιὰ τὶς γυναῖκες! Ἄν κατάφευγε νὰ πείσει τὴ μητέρα του νὰ τὸν ἀφήσει νὰ νοικιάσει δωμάτιο στὴ Μονμάρτη!

— Μὲ συγχωρεῖς ποὺ ἄργησα, τῆς εἶπε ἕνα βράδυ, μπαίνοντας στὴν τραπεζαρία. Ὅσο νὰ φτάσω ἀπ' τὴ Μονμάρτη, χρειάστηκα σαράντα λεπτά. Ἡ κυκλοφορία ἦταν ἀπαίσια.

Ἡ περὶ ἰσχυρὴ Γκούλ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς, σκίτσο τοῦ Λωτρέκ. Ἡ Γκούλ ἀναφέρεται συχνὰ στὴ μυθιστορηματικὴ βιογραφία τοῦ Ἀνρὺ Τολουζ - Λωτρέκ.

— Ἄν ἔφρευγες νωρίτερα, θὰ ἔφτανες στὴν ὥρα σου γιὰ τὸ δείπνο. Στὸ κάτω — κάτω, τὰ μαθήματα τελειώνουν τὸ μεσημέρι, δὲν εἶναι.

— Ἐχει τόσο κρύο ἐδῶ μέσα. Σίγουρα καμμιὰ μέρα θ' ἀρπάξω πνευμονία.

Ἐκεῖνη τὸν παρατήρησε ἀπ' τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ τραπέζι. Ἄκου πνευμονία. Ὡ ἡ ἀσυλλόγιστη σκληρότητα τῆς νεότητος! Μὲ τὴ ἐδωκλία μεταχειρίζονται τὰ χειρότερα ὅλα γιὰ νὰ κερδίσουνε τὸ σκοπὸ τους! Ἦθελε ἕνα δωμάτιο στὴν Μονμάρτη. Τὸ λαχταροῦσε ἀπὸ καιρό. Εἶχε ἀντισταθεῖ ὅσο μπορούσε, ἀλλὰ τὰ νεῖατα ζητοῦσαν τὰ νεῖατα. Θάθελε νὰ βρῖσκεται μὲ τοὺς φίλους του, νὰ πηγαίνει ὅπου κι' αὐτοί, νὰ νοιώσει λεφτερός, μεγάλος. Ποιὸ ἀγόρι δὲν ἔνοιωθε τὰ ἴδια στὴν ἡλικία του;

— Ὅλεις νὰ μείνεις στὴν Μονμάρτη, δὲν εἶναι; τὸν ρώτησε ἡρεμα.

— Στὴ Μονμάρτη, ἐπανελάβε μὲ ψεύτικη ἐκπαλῆξη. Δὲν τόχα σκεφτεῖ ἀλλὰ μιὰ καὶ τ' ἀνδρες, ναι, θάτανε πὺλ βοιλό. Γιὰ τὴ δουλειά μου ξέρεις. Θάμωνα κοντήτερα στὸ ἀτελιὲ καί...

— Καὶ θὰ μπορούσες νὰ μείνεις περισσότερο καιρὸ στὸ καφενεῖο μὲ τοὺς φίλους σου. Καὶ τὰ βράδια, θὰ μπορούσες νὰ βγαίνεις ἔξω μαζί τους.

Δὲν ὠφελοῦσε τὸ νὰ κάνει τὸν ἔξυπνο στὴ μαμά. Ἐκεῖνη μπορούσε νὰ διαβάσει τὴν ψυχὴ σου μ' αὐτὰ τὰ ἡρεμά της μάτια.

— Ναί μαμά, θάθελα νὰ ζήσω στὴ Μονμάρτη, παραδέχτηκε.

— Δὲν ἔχω ἀντίρρηση στὸ νὰ μείνεις ἐκεῖ, ἀλλὰ δὲ θέλω νὰ ζήσεις μόνος. Θὰ μπορούσες νὰ πείσεις, νὰ χτυπήσεις τὰ

πόδια σου καὶ νὰ μὴ μπορέσεις νὰ ζητήσεις βοήθεια.

— Τυχαινὲ τὸ διαμέρισμα τοῦ Γκρενιὲ νάχει δυὸ δωμάτια. Χρὲς ἀκόμα ρωτοῦσε, ἂν γνόριζα κάποιον ποὺ θὰ μπορούσε νὰ μοιραστοῦνε τὸ νοίκι.

— Ὅς νὰ πείς ἐμὲ ρωτοῦσε. Τ' αὐτὰ του ἔγιναν κατακόκκινα.

— Ἐ, ὄχι ἀκριβῶς. Ἐγὼ τὸν ρώτησα, ἀμολόγησε.

Ἐνα μεγαλοχολικὸ χαμόγελο πέρασε ἀπ' τὴ μορφή της.

— Μὴ δοκιμάσεις ποτέ σου νὰ πείς ψέματα, Ἀνρὺ. Δὲν τὰ καταφέρνεις. Μπορεῖς νὰ πείς στὸ φίλο σου, πὼς ὅλα εἶναι ἐν τάξει.

Ἡ ἐδωκλία τῆς νίκης τὸν ξάφνιασε. Ἦσως θάπρεπε νὰ ζητήσῃ καὶ κανένα δικό του ἐργαστήρι; Ὅχι. Σ' αὐτὸ, δὲν θὰ ὁπορώσασε τόσο εὐκολά. Δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἔχει μόνον. Θάπρεπε νὰ περιμένει κανένα χρόνον ἀκόμη.

— Ὅς νὰ πείς πὼς μπορῶ νὰ μείνω σὲ δωμάτιο στὴ Μονμάρτη; τὴ ρώτησε, μὴ πιστεύοντας ἀκόμη στὴν εὐτυχία του. Ἡ ΣΥΝΕΧΕΙΑ: Στὸ ἐπόμενο.

Το 1956 πέντε ιεραπόστολοι σκοτώθηκαν από μιάν άγρια φυλή του Ίσημερινού την όποια προσπαθούσαν να έκχριστιανίσουν. Τρία χρόνια άργότερα, δύο από τις χήρες των θυμάτων του φρικιαστικού αυτού δράματος αποφάσισαν να συνεχίσουν το έργο των συζύγων τους: Έγκαταστάθηκαν ανάμεσα στους πολεμοχαρείς "Ωκα, τους φονιάδες των ιεραποστόλων, και προσπαθούν να τους έξημερώσουν... Αυτό που δεν πέτυχαν οι πέντε άνδρες, θα το πετύχουν άραγε οι δυο γυναίκες;

Οι χήρες του 'Αμαζονίου

'Ανάμεσα στους άγριους "Ωκα, τους γυμνούς πολεμιστές του Ίσημερινού

ΜΙΑ πιρόγα σχίζει τα ήρεμα νερά του Ρίο Κουράρε. Οι κωπηλάτες είναι Έρυθρόδερμοι της φυλής των Κετσούα. Είναι «πολιτισμένοι», αφού φοράνε παντελόνια και παλιούς ζωστήρες του στρατού. Στη μέση της πιρόγας κάθονται δυο γυναίκες, δυο λευκές γυναίκες. Είναι δυο 'Αμερικανίδες, η Μπέτυ Έλλιοτ και η Ραχήλ Σαίντ. Ένα κοριτσάκι τριών χρονών κοιμάται στην πλάτη της Μπέτυ Έλλιοτ κρεμασμένο από μιάν «απαρίγκα», τη ζώνη - λίκνο που χρησιμοποιούν οι ιθαγενείς... Ξαφνικά, οι κωπηλάτες μένουν ακίνητοι, απολιθωμένοι από τρόμο. Κυττάζουν μπροστά τους, λίγα μέτρα πιο κάτω, στην άμμουδερή όχθη του Ρίο Κουράρε: Τρεις πολεμιστές της φυλής "Ωκα, της άγριότερης φυλής του 'Αμαζονίου, περιμένουν την πιρόγα πάνοπλοι, αλλά γυμνοί από κάθε ρούχο. Οι δυο λευκές τους κυττάζουν επίσης, αλλά χωρίς άνησυχία. Η Μπέτυ Έλλιοτ μουρμουρίζει:

— Δοξασμένο τ' όνομά σου, Κύριε... Οι δυο γυναίκες ξέρουν ότι απ' αυτή την άμμουδερή όχθη του μεγάλου ποταμού αρχίζει το άγνωστο, αλλά κάνουν νόημα στους τρομοκρατημένους κωπηλάτες να προχωρήσουν. Έδώ και τρία χρόνια, μερικοί απ' αυτούς τους άγριους, γυμνούς πολεμιστές έσφαξαν αδέσταχα πέντε λευκούς ιεραποστόλους. Η Μπέτυ και η Ραχήλ είναι οι χήρες των ιεραποστόλων, θυμάτων των "Ωκα. Και όμως, έρχονται στην ανεξερεύνητη αυτή ζούγκλα του κράτους του Ίσημερινού για να εύαγγελίσουν τους φονείς των συζύγων τους — για να συγχωρήσουν...

★

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ συνέβη στις αρχές του 1956. Πέντε νεαροί ιεραπόστολοι, μεταξύ των οποίων ο Ναθαναήλ Σαίντ και ο Τζέιμς Έλλιοτ — σύζυγοι της Ραχήλ και της Μπέτυ — είχαν αποφασίσει να έρθουν σ' επαφή με τους "Ωκα. Και οι πέντε ήταν διαμαρτυρόμενοι και ανήκαν στην ιεραποστολική 'Αδελφότητα του Πλύμουθ. Για να κηρύξουν το λόγο του Θεού στους Έρυθρόδερμους είχαν έγκαταλείψει την 'Οκλαχόμα, το "Ορεγκον και το Ίλλινόις και είχαν φέρει μαζί τους, σ' αυτή τη λι-

γότερο γνωστή από τις χώρες της 'Αμερικής, το κράτος του Ίσημερινού, τις γυναίκες τους και τα παιδιά τους. Αρχικά είχαν εύαγγελίσει τους Κετσούα. Νόμιζαν πως τίποτα δεν υπήρχε κάτω απ' τους Κετσούα στην πολιτιστική κλίμακα. Αλλά είχαν άπατηθεί: Ένα σκαλοπάτι πιο κάτω απ' τους Κετσούα υπήρχαν οι "Ωκα, «οι πιο απόκληροι από τους απόκληρους του κόσμου»... Οι πέντε ιεραπόστολοι ρίχθηκαν άμέσως στη δουλειά. Οι "Ωκα δεν είχαν ποτέ αντικρύσει λευκούς ανθρώπους. Έπρεπε πρώτα να συνηθίσουν την παρουσία τους. Ο Ναθαναήλ Σαίντ άρχισε να πετάει κάθε μέρα πάνω απ' την περιοχή τους μ' ένα σαραβαλιασμένο κίτρινο άεροπλανάκι, άπομεινάρι του τε-

Η κηλιδωμένη αυτή φωτογραφία βρέθηκε στην κατασκήνωση των ιεραποστόλων μετά τη σφαγή. Έχει παρθεί μιά μέρα πριν και δείχνει τις δυο ιθαγενείς "Ωκα, που επισκέφθηκαν τους ιεραποστόλους.

λευταίου πολέμου. (Στην εποχή μας ακόμα και οι ιεραπόστολοι είναι διασπασμένοι. Κηρύσσουν το λόγο του Θεού με άεροπλάνο). Πάνω απ' το χωριό των "Ωκα, ο Ναθαναήλ Σαίντ έριχνε κομπολόγια από γυάλινες χάνδρες, τασσάρες της δεκάρας και άλλα σύμβολα του δυτικού πολιτισμού: λουκάνικα της μουστάρδας, μπιτόλιες κόκα - κόλα και παντελόνια μπλου - τζίνς. Στην αρχή οι "Ωκα κρύβονταν στα δάση μόλις έβλεπαν το άεροπλάνο του θείου λόγου. Αλλά φαίνεται, πως ή κόκα - κόλα και τα μπλου - τζίνς ήταν άκαταμάχητα. Μιά μέρα, ο Ιπτάμενος ιεραπόστολος είδε έναν "Ωκα που φορούσε ένα παντελόνι... γύρω απ' το λαιμό. Αυτό ήταν: Οι "Ωκα ήταν έτοιμοι για να εύαγγελισθούν.

Μιά τελευταία φορά το κίτρινο άεροπλανάκι πέταξε πάνω απ' το χωριό. Μιά βροχή από πολύχρωμα κουμπιά έπεσε πάνω στα κεφάλια των "Ωκα και, μαζί με τα κουμπιά, μερικές έγχρωμες φωτογραφίες που έδειχναν τους ιεραποστόλους, χαμογελαστούς, να προσφέρουν γυάλινα κομπολόγια, μπουκάλια κόκα - κόλα και λουκάνικα. Κατόπιν, στις 2 Ιανουαρίου 1956, η άποστολή ξεκίνησε. Οι ιεραπόστολοι κατασκήνωσαν σε άρκετη απόσταση από το χωριό των "Ωκα και περίμεναν.

Προσευχηθείτε για μās...

ΤΟ πρωί της τρίτης μέρας, τρεις "Ωκα φάνηκαν από το δάσος. Ήταν ένας άνδρας και δυο γυναίκες. Ο εύαγγελισμός τους προχώρησε τόσο γρήγορα, ώστε σε λίγες ώρες δυο από τους ιθαγενείς είχαν έκχριστιανισθεί. Ο Τζέιμς Έλλιοτ βάφτισε μιάν από τις γυναίκες, μιά δολοφονημένη καλλονή που λεγόταν Νταλίλα. Ένας άλλος ιεραπόστολος, ο Μακκιούλλυ, βάφτισε τον άνδρα και το έδωσε τ' όνομα Τζώρτζ... Φυσικά, οι ιθαγενείς δεν κατάλαβαν περί τίνος πρόκειται, άλλ' αυτό ήταν μιά άσημαντη λεπτομέρεια για τους ένθουσιώδεις ιεραποστόλους.

Την παιδιάστική αφέλειά τους, οι πέντε ιεραπόστολοι έπρόκειτο να την πληρώσουν πολύ ακριβά. Οι τρεις ιθαγενείς, φορτωμένοι με δώρα, εξαφανίσθηκαν στο δάσος. Η άλλη μέρα ήταν Κυριακή. Οι τρεις "Ωκα δεν ξαναφάνηκαν, αλλά όλο το πρωί οι ιεραπόστολοι αίσθάνονταν μιάν άόρατη παρουσία γύρω απ' την κατασκήνωση τους. Οι "Ωκα τους κατασκόπευαν. Το μεσημέρι, ο Σαίντ έστειλε ένα ραδιοτηλεγραφικό μήνυμα στη βάση της άποστολής, όπου περίμεναν οι γυναίκες και τα παιδιά: «Προσευχηθείτε για μās. Θα σάς ξανακαλέσουμε στις 4.30».

Στο μεταξύ, ο Τζώρτζ, ο νεοβαπτισμένος χριστιανός είχε ξεσηκώσει όλο το χωριό εναντίον των ιεραποστόλων. Η Νταλίλα ήταν γυναίκα του και είχε

Μιά μέρα προτού δολοφονηθούν από τους "Ωκα, οι πέντε ιεραπόστολοι δέχθηκαν στην κατασκήνωση τους την επίσκεψη τριών ιθαγενών (ένος άνδρος και δυο γυναικών). Οι ιθαγενείς έφυγαν σε λίγες ώρες αλλά ξαναγύρισαν με όλους τους πολεμιστές της φυλής των "Ωκα για να σφάξουν τους ιεραποστόλους. Η φωτογραφία αυτή, είναι από ένα φιλμ που βρέθηκε άργότερα στον τόπο του δράματος. Δείχνει τον ιεραπόστολο Έλλιοτ μαζί με τις δυο επισκέπτριες από τη φυλή των "Ωκα. Στη μέση η Νταλίλα, μιά καλλονή 15 ετών που υπήρξε η άφορμή της καταστροφής: ο ιθαγενής σύζυγός της προσε βλήθη επειδή την είδε να δέχεται τα δώρα των ιεραποστόλων.

δεχθεί τα δώρα των Λευκών. Ο «Τζώρτζ», τρελλός από ζήλεια, είχε πείσει τους πολεμιστές "Ωκα ότι οι Λευκοί είχαν έρθει με το «κίτρινο πουλί» τους για να τους φάνε ή για ν' αρπάξουν τις γυναίκες τους, τις όποιες προσπαθούσαν να προσελκύσουν με τα δώρα και τις μαγικές τους ιεροτελεστίες, που τις έλεγαν «βάφτισμα».

Οι "Ωκα, κρυμμένοι στη ζούγκλα, κατασκόπευαν τους ιεραποστόλους όλη τη νύχτα του Σαββάτου και το πρωί της Κυριακής. Η επίθεση άρχισε λίγο μετά το μεσημέρι. Πρώτος έπεσε ο Φλέμιγκ μ' ένα φοβερό χτύπημα δόρατος στο στήθος. Ο Έλλιοτ έτρεξε να τον βοηθήσει, αλλά ένα δόρυ καρφώθηκε στην πλάτη του. Ο Γιουντεριάν και ο Σαίντ έτρεξαν στην όχθη αλλά σκοτώθηκαν με βέλη, προτού πηδήσουν στην πιρόγα. Ο Μακκιούλλυ είχε πληγωθεί από ένα βέλος και οι "Ωκα τον άποτελείωσαν με τα μαχαίρια τους...

Οι πολεμιστές έμειναν στην κατασκήνωση ως το βράδυ, έσφαξαν όλα τα πράγματα των ιεραποστόλων αλλά δεν πήραν παρά μερικά γυάλινα κομπολόγια, τα μαχαίρια και τις κουβέρτες των θυμάτων τους. Φεύγοντας έβαλαν φωτιά

στο «κίτρινο πουλί» που είχε κατεβεί από τον ουρανό για να κλέψει τις όμορφες γυναίκες τους...

Οι χήρες συγχωρούν

ΓΙΑ τις χήρες των ιεραποστόλων η καταστροφή ήταν ένα θεϊκό σημάδι. Άνεχινχάστες είναι οι βουλές του Ύψιστου και οι άνθρωποι πρέπει να υποτάσσονται στη θεία θέληση. Καί, προ πάντων, δεν πρέπει να σκέπτονται την έκδικοση, πρέπει να συγχωρούν...

Η κυβέρνηση του κράτους του Ίσημερινού αποφάσισε να στείλει άεροπλάνο για να έξολοθρεύσουν με βόμβες και άσφαισιγόνα τους άγριους "Ωκα. Η παγκόσμια κοινή γνώμη είχε έξεγερθεί για τη σφαγή των ιεραποστόλων και η κυβέρνηση νόμιζε ότι μιά θεαματική επίχειρηση άντιποίνων ήταν άπαραίτητη. Άλλ' οι χήρες του 'Αμαζονίου, άπέδειξαν ότι ο χριστιανισμός έχει συχνά περισσότερη λογική από τις κυβερνήσεις. Παρουσιάσθηκαν στον πρωθυπουργό του Ίσημερινού και, εν όνόματι των νεκρών συζύγων τους, ζήτησαν χάρη για τους "Ωκα: «Ού γάρ οίδαςι τί ποιούσι...». Οι "Ωκα δεν έπρεπε να τιμωρηθούν, έ-

πρεπε να φωτισθούν. Οι χήρες θα συνέχιζαν το έργο των νεκρών μαρτύρων. Αυτό που δεν πρόφτασαν εκείνοι να κάνουν, θα το έκαναν οι γυναίκες τους: Θα ξεκινούσαν για το άπηγορευμένο δάσος, θα έφταναν στους "Ωκα, θα έξημέρωναν τους γυμνούς πολεμιστές.

Ιδιαίτερα για την Μπέτυ Έλλιοτ, οι "Ωκα είχαν γίνει ένα μυστικό σύμβολο, μιά έμμενη ιδέα που επί μήνες μετά το δράμα δεν την άφησε να ήσυχάσει. Επί μήνες, έγκατεστημένη σ' ένα χωριό Κετσούα, στα κράσπεδα της περιοχής των "Ωκα, περίμενε μιάν εύκαιρία για να τους προσεγγίσει.

Πέρασαν σχεδόν τρία χρόνια. Μιά μέρα, έφτασε στο χωριό των Κετσούα μιά κουρασμένη, άγνωστη γριά ιθαγενής. Είπε ότι άνηκε στους "Ωκα και ότι την έλεγαν Νταλίλα. Ήταν η Νταλίλα, η γυναίκα του ζηλιάρη «Τζώρτζ» που είχε οργανώσει τη σφαγή των ιεραποστόλων. Είχε πολύ αλλάξει σ' αυτά τα τρία τελευταία χρόνια. Τον καιρό που επισκέφθηκε τους ιεραποστόλους ήταν μόνο δεκάπεντε χρονών, άλλ' οι ιθαγενείς γυναίκες γερνάνε γρήγορα. Τώρα, στα δεκαοχτώ της χρονιάς, ήταν μιά άσχημη γριά μ' ένα μαρό στην άγκαλιά. Ζάρωσε

τρομαγμένη σε μια γωνιά της καλύβας μόλις είδε την Μπέτυ να την πλησιάζει. Οι Κετσούα της είχαν πει ποιά ήταν. Η Μπέτυ Έλλιοτ γονάτισε μπροστά της και της φίλησε τα χέρια. Η Νταλίλα την κύτταξε με όρθάνοιχτα μάτια, κατόπιν, χαμηλόφωνα στην αρχή, έπειτα με θάρρος, άρχισε να τραγουδάει. Έξέφραζε τη χαρά της, τη χαρά της συμφιλώσεως, με μια παράξενη μελωδία...

Η χήρα του ιεραπόστολου Έλλιοτ σε μια φωτογραφία του 1956, μαζί με τη μικρή της κόρη Βαλερία. Σήμερα συνεχίζει το ιεραποστολικό έργο του συζύγου της, ανάμεσα στους άγριους Ωκα που τον δολοφόνησαν.

ΜΕ νοήματα και λίγες λέξεις από τη διάλεκτο των Ωκα που είχε μάθει, ή Μπέτυ κατάφερε να συνεννοηθεί με την Νταλίλα. Έτσι έμαθε όλες τις λεπτομέρειες της σφαγής των ιεραποστόλων, έμαθε επίσης ότι ο ζηλιάρης «Τζώρτζ» είχε πληρώσει το έγκλημά του: Λίγους μήνες πριν ο «Τζώρτζ» είχε τσακωθεί μ' έναν από τους προσετούς του χωριού του και τον είχε σκοτώσει μαζί με την κόρη του. Οι Ωκα τον έθεσαν «έκτος νόμου». Ο «Τζώρτζ» είχε καταφύγει στο δάσος, αλλά κανένας δεν μπορεί να ζήσει μόνος στο δάσος του Άμαζονίου. Έπειτα από λίγες μέ-

ρες παραδόθηκε μόνος του στους Ωκα και δέχθηκε με θάρρος την τιμωρία του. Σύμφωνα με τους νόμους της φυλής, έπρεπε να θαφτεί ζωντανός. Άλλα προτού πεθάνει, ζήτησε να θαφτούν μαζί του όλα τα παιδιά του. Τα παιδιά είναι ιδιοκτησία του πατέρα και οι Ωκα δεν μπορούσαν να του το άρνηθούν αυτό. Η Ιπία, η δεύτερη γυναίκα του «Τζώρτζ», είδε το παιδί της να θάβεται ζωντανό, αλλά η Νταλίλα πρόφτασε να εξαφανι-

Ωκα δεν σκοτώνουν ποτέ γυναίκες, είναι πολεμιστές.

Η Μπέτυ και η Ραχήλ αποφάσισαν να στείλουν πρώτα την Νταλίλα στο χωριό για να αναγγείλει την άφιξή τους. Αν οι Ωκα δεν είχαν αντίρρηση, η Νταλίλα θα επέστρεφε για να ειδοποιήσει τις δυο γυναίκες.

Έτσι, ένα πρωί, η Νταλίλα εξαφανίστηκε στη ζούγκλα. Ήταν φορτωμένη μ' ένα σακί γεμάτο δώρα για τη φυλή των Ωκα.

Η Μπέτυ και η Ραχήλ περίμεναν με αγωνία. Πέρασαν τρεις εβδομάδες. Ένα πρωί, οι Κετσούα ειδοποίησαν τις δυο λευκές ότι ένα παράξενο καρδάνι πλησίαζε στο χωριό. Η Μπέτυ κύτταξε με τα κυάλια της: Ήταν μια ομάδα από έννια γυναίκες, όλες γυμνές. Η Νταλίλα βάδιζε πρώτη. Όταν πλησίασαν λίγο, άρχισαν όλες μαζί να τραγουδάνε. Η Μπέτυ Έλλιοτ αναγνώρισε το τραγούδι τους: ήταν ένας θρησκευτικός ύμνος που είχε διδάξει στη Νταλίλα!

ΣΙΩΠΗΛΕΣ, οι γυναίκες των Ωκα περικύκλωσαν τις δυο λευκές. Η Νταλίλα ανήγγειλε μ' επισημότητα ότι η φυλή των Ωκα θα δεχόταν την Μπέτυ, τη Ραχήλ και τη μικρή κόρη της Μπέτυ. Οι άνδρες τους είχαν χτίσει κιόλας μια καλύβα και συγκέντρωσαν παστά ψάρια και άλλα τρόφιμα για να τους τα προσφέρουν.

Έτσι, πριν από μερικούς μήνες, οι χήρες του Άμαζονίου ξεκίνησαν με μια πηρόγα για την περιοχή των Ωκα, κατά μήκος του ποταμού Κουράρε. Δεν είχαν μαζί τους παρά ελάχιστα πράγματα, μερικές κονσέρβες, λίγα βιβλία κι' ένα μικρό πομπό ασυρμάτου. Την όγδοη μέρα του ταξιδιού τους συναντήθηκαν με τους τρεις πολεμιστές. Οι γυναίκες και το παιδί αποβιβάστηκαν και οι κωπηλάτες Κετσούα έσπευσαν να εξαφανισθούν. Οι λευκές έμειναν μόνες, μόνες στη ζούγκλα ανάμεσα στους άγριους Ωκα που εδώ και τρία χρόνια είχαν σκοτώσει τους άνδρες τους...

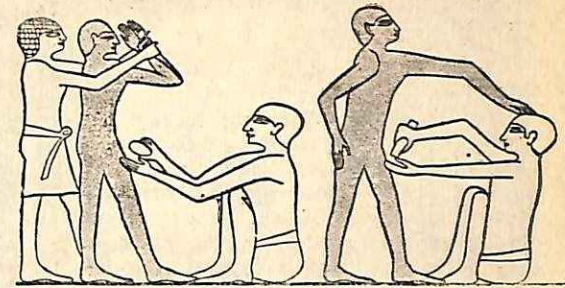
Άλλ' η Νταλίλα δεν είχε πει ψέματα: Οι Ωκα δεν πειράζουν τις γυναίκες. Οι τρεις πολεμιστές τις ώδηγησαν στο χωριό. Η Νταλίλα τις περίμενε στην ολοκαίνουργια καλύβα από χόρτα που είχε ετοιμασθεί για χάρη τους. Η Μπέτυ και η Ραχήλ γνώρισαν, επί τέλους, τους άγριους Ωκα. Όλοι οι άνδρες της φυλής, έκτος από τρεις ή τέσσερις, γέρους είχαν λάβει μέρος στη σφαγή των ιεραποστόλων. Για τους περισσότερους, αυτά που είχαν συμβεί πριν από τρία χρόνια δεν ήταν παρά μια μακρινή ανάμνηση, ένα άσημαντο επεισόδιο στον άσταμάτητο αγώνα τους για την επιβίωση μέσα στην πύδη άγρια φύση του κόσμου. Δεν ένοιωθαν τύψεις, ούτε μεταμέλειες μπροστά στις γυναίκες των θυμάτων τους. Είχαν σκοτώσει με όλη την αβωδότητα του πρωτογονισμού τους. Η γύμνια του κορμιού και της ψυχής τους είχε την αφέλεια των πρωτοπλάστων. Τώρα που η Μπέτυ Έλλιοτ και η Ραχήλ Σάιντ έγκρασταθήκαν ανάμεσά τους, οι Ωκα θα μάθουν να ντρέπονται για τη γύμνια τους, θα γευθούν την πικρία της ένοχής για τις πράξεις τους. Οι χήρες του Άμαζονίου τους έσωσαν από την εκδίκηση που τους επεφύλασσε η κυβέρνηση του Ισημερινού, τις δόμβες και τ' ασφυξιογόνα. Άλλ' οι δυο λευκές, ύπουλα και σγαθερά, τους έτοιμάζουν μια πολύ πιο φριχτή εκδίκηση: θα τους εκπολιτίσουν!

σθεί μαζί με το μαρό της. Κατέφυγε στο χωριό των Κετσούα, όπου γνώρισε την Μπέτυ Έλλιοτ.

Χάρη στη γνωριμία της με την Νταλίλα, η Μπέτυ σε τρεις μήνες είχε μάθει αρκετά καλά τη διάλεκτο των Ωκα. Στο μεταξύ, η Ραχήλ, χήρα του Ναθαναήλ Σάιντ, είχε φτάσει στο χωριό των Κετσούα, αποφασισμένη κι' αυτή να έρθει σ' επαφή με τους Ωκα. Η Νταλίλα τους είχε προτείνει να επιτρέψουν μαζί της στο χωριό των Ωκα.

— Θα μείνετε μαζί μας και οι Ωκα θα σας αγαπήσουν, είπε η Νταλίλα στις δυο γυναίκες. Δεν θα σας σκοτώσουν, οι

Στις πρωτόγονες φυλές ή περιτομή αποτελεί μέρος των τελετών της έφηβικής μύσεως. Είναι μια δοκιμασία, κατά τη διάρκεια της οποίας ο έφηβος πρέπει ν' αποδείξει πως έγινε άνδρας ικανός ν' ανθέξει στον πόνο. Άλλα στους εξελιγμένους λαούς της αρχαιότητας το έθιμο απέκτησε την έννοια μιας «θυσίας» ενός τμήματος του σώματος που αφιερώνεται στη θεότητα...

Σκάλισμα σε πύλη αρχαίου αιγυπτιακού τάφου, που παριστάνει την περιτομή.

ΤΑ ΠΑΡΑΞΕΝΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΤΟΜΗΣ

ΣΤΟΥΣ αρχαίους πολιτισμούς ή περιτομή, ιδιαίτερα στ' αγόρια, υπήρξε πολύ διαδεδομένο έθιμο. Πολλοί λαοί της Ανατολής επέτρεπαν ή επέβαλλαν την αφαίρεση της πόσθης του αρσενικού νεογέννητου, αλλά ή περιτομή δεν περιωριζόταν πάντα στ' αγόρια. Σε πολλές πρωτόγονες φυλές ή μαρτυρική αυτή δοκιμασία επιβάλλεται και στα κορίτσια.

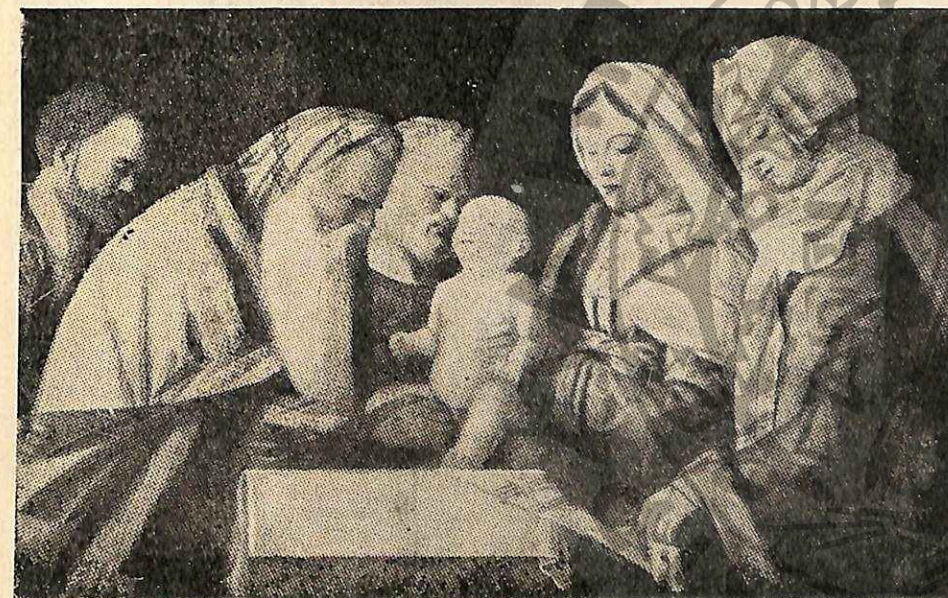
Η Βίβλος δίνει πολλές λεπτομέρειες για το έθιμο αυτό και συνήθως νομίζουμε ότι μόνος ή πρώτος ο εβραϊκός λαός έφαρμοξε την περιτομή. Άλλ' αν και το έθιμο, ως θρησκευτική τελετή και ως μέτρο υγιεινής, έγινε γνωστό στο δυτικό κόσμο από τους Έβραίους, οι Έβραίοι, ακόμα και σήμερα, δεν είναι οι μόνιμοι που το εφαρμόζουν και, όπως δηλαδή, δεν υπήρξαν οι έφευρέτες του.

Ο εβραϊκός λαός, κατά πάσαν πιθανότητα, πήρε την τελετή της περιτομής από την αρχαία αιγυπτιακή θρησκεία, που απαιτούσε από τους ιερείς να περιτέμνονται προτού αναλάβουν τα λειτουργικά καθήκοντα.

Η εβραϊκή περιτομή, στην αρχαιότητα όπως και σήμερα, γινόταν την όγδοη μέρα μετά τη γέννηση του παιδι-

ού. Στα βιβλικά χρόνια την εκτελούσε ένας ειδικός ιερέας, Άλλ' ή χειρουργική τεχνική, την εποχή εκείνη, ήταν πρωτόγονη και πολλά νεογέννητα πεθάναν μετά τη χειρουργική επέμβαση. Οι Μωαμεθανοί, αργότερα, εκτελούσαν την περιτομή σε προχωρημένη ηλικία και οι θάνατοι ήταν λιγώτεροι. Σήμερα, φυσικά, ή περιτομή γίνεται με όλους τους ιατρικούς κανόνες και δεν έχει δυσάρεστα επακόλουθα.

ΟΙ εβραϊκές φυλές ποτέ δεν έφαρμόζαν την περιτομή στα κορίτσια. Αντίθετα, οι Μωαμεθανοί πίστευαν πως ή χειρουργική αυτή επέμβαση στα κορίτσια ήταν απαραίτητη και κανένας Μουσουλμάνος που σεβόταν τον έαυτό του και τις έντολές του προφήτου δε θα δεχόταν ποτέ να παντρευθεί ένα κορίτσι απερίτμητο. Η επέμβαση γινόταν στην κλειτορίδα όταν το κορίτσι έφτανε στην έφηβική ηλικία, κάποτε και ανάμεσα στα δεκατέσσερα και τα είκοσι χρόνια, ή λίγο πριν από το γάμο του κοριτσιού.

«Η περιτομή», ζωγραφικός πίνακας του Φ. Μπίσσολο, στην πινακοθήκη του «Παλάτσο Ντόρι α» της Ρώμης.

Στους Μωαμεθανούς, ή περιτομή των αγοριών γίνεται ανάμεσα στα πέντε και στα δώδεκα χρόνια. Κανονικά, ή εγκύριση επιτρέπεται να γίνει αμέσως μετά την όγδοη μέρα, αλλά συνήθως αναβάλλεται, εκτός αν υπάρχει φόβος να πεθάνει το παιδί απερίτμητο, όπότε, δε θα πάει στον παράδεισο. Οι απερίτμητοι άνθρωποι θεωρούνται «ακάθαρτοι».

Όπωςδήποτε, ή αναβολή αυτή της περιτομής ως την ηλικία που το παιδί έχει σχετικά δυναμώσει και μπορεί ν' ανθέξει στη δοκιμασία μιας εγχειρήσεως επεκράτησε τελικά εξ αιτίας των προφάνων πλεονεκτημάτων της.

Η μωαμεθανική τελετή της περιτομής γίνεται με μεγάλη επισημότητα έπειτα από προσεκτική προπαρασκευή. Στις αραβικές χώρες ή τελετή ονομάζεται «συνθήκη», «κάθαυση» ή «όμολογια πίστωσης». Το αγόρι που πρόκειται να περιτμηθεί περιφέρεται στους δρόμους καβάλα σ' ένα γαϊδούρι. Κατόπιν, τα αρενα μέλη της οικογενείας οδηγούν το παιδί στον κουρέα που θα εκτελέσει την εγχείρηση. Σήμερα, βέβαια, σε πολλές περιπτώσεις ο γιατρός έχει αντικαταστήσει τον κουρέα, τουλάχιστον στις πόλεις. Άλλα στην ύπαιθρο, ο κουρέας εξακολουθεί να δαΐζει δόντια, να κόβει δοντούζες και να εκτελεί περιτομές.

ΟΙ Έβραιοι και οι Άραβες θεωρούν τα έθιμα των Τούρκων και των Αιγυπτίων, που δεν εφαρμόζουν παρά μόνο μερική περιτομή, ως ανθυγιεινά και αντιθρησκευτικά. Για τους Άραβες ή περιτομή έχει αποκλειστικά θρησκευτική σημασία, ενώ ή άποψη της υγιεινής θεωρείται δευτερεύουσα. Οι Τούρκοι και οι Αιγύπτιοι θεωρούν απαραίτητη τη διατήρηση ενός τμήματος της πόσθης ως προληπτικό μέτρο κατά της στεριότητας και της ανικανότητας.

Στις νότιες περιοχές των Ινδιών ή τελετή της περιτομής γινόταν υπό την αναισθητική επίδραση ενός μίγματος λαβάνου και στραμονίου (ένος φυτού από το οποίο βγαίνει, μεταξύ άλλων φαρμάκων, ή ατροπίνη). Με το αναισθητικό αυτό μίγμα ή εγχείρηση ήταν τελείως ανώδυνη και επέτρεπε την προσεκτική αφαίρεση μονάχα ενός τμήματος της πόσθης.

Οι Ινδοί πίστευαν ότι ή ολοκληρωτική αφαίρεση της πόσθης περιώριζε τις αναπαραγωγικές ικανότητες. Από την

άποψη της σύγχρονης επιστήμης οι δοξασιές αυτές είναι τελείως αστήριχτες

★

Σ Ε ώριμες χώρες της Μέσης 'Ανατολής επικρατούσε άλλοτε ένα παράξενο έθιμο: 'Η περιτομή του γαμπρού γινόταν από τη νύφη κατά τη νύχτα του γάμου. Μόλις έμεναν μόνοι, αμέσως μετά το γάμο, η νύφη, έφωδιασμένη με τα κατάλληλα εργαλεία, αφαιρούσε την πόση του γαμπρού. 'Ο γαμπρός δεν έπρεπε να εκδηλώσει πόνο, γιατί αλλιώς η νύφη είχε δικαίωμα να επιστρέψει στους γονείς της και ν' ακυρώσει το γάμο.

Σε πολλούς λαούς της Μέσης 'Ανατολής η άκροβυστία ή πόση, έθεωρείτο πολεμικό τρόπαιο. Οι νικητές υπέβαλαν σε περιτομή τους ήττημένους μετά τη μάχη. 'Όπως οι κεφαλοκνηνοί της Νέας 'Ιουίνεας μαζεύουν τα κεφάλια των έχθρων τους, έτσι και οι φυλές αυτές της Μέσης 'Ανατολής θεωρούσαν ως απόδειξη ανδρισμού τη συλλογή των κομματιών αυτών του δέρματος των έχθρων τους. Βουτούσαν τις άκροβυστίες σ' ένα ύγρο που τις εκσλήθνε, τις περνούσαν σ' ένα κορδόνι και τις κρεμούσαν στο λαμίο τους σαν περιδέραμα.

★

Σ ΤΗΝ 'Αθηνά ή περιτομή επέβαλλετο σ' αγόρια και σ'α κορίτσια κατά την εφηβική ηλικία. 'Η περιτομή των κοριτσιών γίνεται κατά διαφόρους τρόπους, αλλά σε μερικές πρωτόγονες φυλές επιβάλλεται ως τιμωρία για τις άπιστες γυναίκες.

Στις περισσότερες πρωτόγονες φυλές η περιτομή των αγοριών γίνεται κατά την εφηβία και συνήθως αποτελεί μέρος των τελετών της μνήσεως. Είναι απλώς μια δοκιμασία κατά τη διάρκεια της οποίας ο έφηβος δεν πρέπει να δείξει πόνο. Μόνον έτσι θα θεωρηθεί άξιος να γίνει πολεμιστής ισότιμος με τους άλλους άνδρες. Οι λεπτομέρειες διαφέρουν κατά τόπους, αλλά γενικά η περιτομή συνίσταται στην ολική ή μερική αφαίρεση της πόσης. Στους πιο εξελιγμένους λαούς της αρχαιότητας το έθιμο απέκτησε την έννοια μιάς «θυσίας» ενός τμήματος του σώματος που αφιερώνεται στη θεότητα.

Τα έθιμα της περιτομής δεν διαδόθηκαν ποτέ στους λαούς της Δύσεως. 'Αν εξαίρεσουμε τους 'Εβραίους που ήταν εγκατεστημένοι στις δυτικές χώρες, η περιτομή δεν υπήρξε ποτέ τίποτα περισσότερο από ζήτημα υγιεινής. 'Εφαρμόζεται από τους γιατρούς μόνο στις περιπτώσεις «φωμώσεως» της πόσης. Τον περασμένο αιώνα, ωστόσο, σημειώθηκε στους δυτικούς λατικούς κύκλους ένα ρεύμα υπέρ της περιτομής για λόγους υγιεινής και καθαριότητας. 'Αλλά σήμερα κανένας σοβαρός γιατρός δεν υποστηρίζει τέτοιο πράγμα.

Δεν υπάρχει όμοφωνία ως προς τα αποτελέσματα της περιτομής στις αναπαραγωγικές λειτουργίες. Μερικοί ισχυρίζονται ότι η περιτομή περιορίζει τις τάσεις αυτοερωτισμού των αγοριών, άλλοι, αντίθετα, ισχυρίζονται ότι τις ενισχύει.

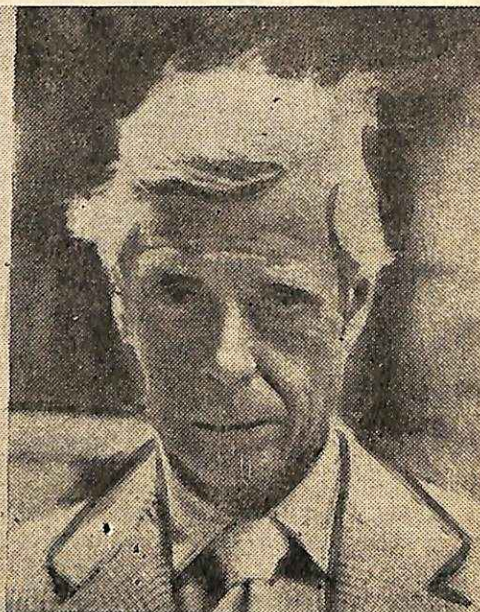
Έχουμε τόσο συνηθίσει στην ιδέα του κατοικιδίου ζώου, ώστε ποτέ δεν κάνουμε τον κόπο να σκεφθούμε τι ακριβώς είναι ένα «κατοικίδιο». Καί, όμως, πίσω από τις τόσο οικείες μορφές των γατών, των σκύλων και των άλλων ζώων που ζουν κοντά στον άνθρωπο, κρύβεται ένα μυστήριο...

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΔΙΩΝ

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΣ την αποστολή του στο Νότιο Πόλο, ο μεγάλος εξερευνητής 'Αμούντσεν, άναζητούσε ένα ζώο πιο ισχυρό και άνθεκτικό από το σκύλο για να σύρει τα έλκηθρά του. Συνεννόηθηκε με τον περίφημο διευθυντή στίρκου Χάγκενμπεκ και του ανέθεσε την εκγύμναση είκοσι λευκών πολικών άρκτων. Τα ζώα εξημερώθηκαν σε μερικούς μήνες, αλλά στο μεταξύ ο 'Αμούντσεν είχε αλλάξει γνώμη και οι άρκμοδες έμεναν όριστικά στο στίρκο του Χάγκεν-

κίδια μύγα στην ίδια κατηγορία με τους σκύλους και τις γάτες! Παλαιότερα, οι φυσιοδίφες έδιναν αυτό τον όρισμό: κατοικίδιο είναι το ζώο που ζει βεληματικά στην αймаλωσία. 'Αλλά μπορεί να υπάρξει «βεληματική» αймаλωσία ή οτιδήποτε άλλο «βεληματικό» σ' ένα πλάσμα χωρίς αύτεξούσιο, όπως υποτίθεται ότι είναι το ζώο;

Μ' ένα μίγμα πραότητας και αυστηρότητας, οι θηριοδασαστές μπορούν να εκγυμνάσουν οποιοδήποτε ζώο που έχει

μπεκ. Είχαν μεγάλη επιτυχία, αλλά ο Χάγκενμπεκ δεν έπεχειρήσε ποτέ να τις ζευγαρώσει, πράγμα για το οποίο άργότερα μετάνιωσε. «'Αν είχαν γεννηθεί μερικά άρκμοδάκια στο θηριοτροφείο μου, έλεγε ο Χάγκενμπεκ, θα ήταν οι πρώτες κατοικίδιες πολικές άρκμοδες!»

'Η ιδέα του κατοικιδίου ζώου μάς φαίνεται τόσο συνηθισμένη, ώστε ποτέ δεν κάνουμε τον κόπο να σκεφθούμε τι ακριβώς είναι ένα «κατοικίδιο» ζώο. 'Ο άσιατικός ελέφαντας που χρησιμοποιείται για να μεταφέρει μεγάλα βάρη, ζει με τους ανθρώπους και είναι χρήσιμο όσο και άκακο ζώο. 'Αλλά δεν μπορεί ν' αναπαράχθει στην αймаλωσία. Το ίδιο συμβαίνει και με άλλα ζώα που ζουν μαζί με τους ανθρώπους: 'Η καρδερίνα, τα χρυσόψαρα, οι ζέβροι που χρησιμεύουν ως υποζύγια σε ώρισμένες περιοχές της 'Αφρικής. 'Η λέξη «κατοικίδιο» σημαίνει, βέβαια, ένα ζώο που ζει στο σπίτι. 'Αλλά τότε θα πρέπει να κατατάξουμε την άποκρουστική κατοί-

άποσπασθεί από το φυσικό του περιβάλλον, όσοδήποτε άγριο κι' αν είναι. Βλέπουμε συχνά τις στάρλετ του Χόλλυγουντ να σέρνουν από το λουρί τα λιονταράκια τους και τα τηγράκια τους, για λόγους διαφημίσεως. 'Όταν το ζώο μεγαλώσει λίγο και γίνει άνοικονόμητο, θα το στείλουν διακριτικά σ' ένα ζωολογικό κήπο ή θα το πουλήσουν σ' ένα στίρκο. 'Αλλά κανένα απ' αυτά τα άγρια ζώα δεν αναπαράγεται στην αймаλωσία. Μονάχα ένα σαρκοβόρο, ή άγριο-γάτα, μπορεί να εξημερωθεί και ν' αναπαράχθει. Γι' αυτήν μπορούμε να πούμε πραγματικά πως έγινε «κατοικίδιο». 'Ετσι μπορούμε να όρίσουμε την ιδιότητα του κατοικιδίου ζώου: Είναι μια εξημέρωση που μεταβιβάζεται κληρονομικά, με την αναπαραγωγή στην αймаλωσία, όποιος κι' αν είναι ο σκοπός αυτής της αймаλωσίας...

★
Σ ΤΑ προϊστορικά και στα πρώτα ιστορικά χρόνια πρέπει να έγιναν πολλές απόπειρες εξημερώσεως δια-

φόρων ζωικών ειδών εκ μέρους των νομαδικών φυλών που ήθελαν να έχουν ένα πρόχειρο απόθεμα τροφής για ν' αποφύγουν την άβεβαιότητα του κυνηγιού. 'Αλλ' οι οικονομικές ανάγκες ήταν άραγε η μόνη αιτία της εξημερώσεως; Δεν είμαστε καθόλου βέβαιοι γι' αυτό. 'Όταν οι 'Ισπανοί εξερευνούσαν την Παραγουάη τον 17ον αιώνα, διαπίστωσαν εκπληκτοί πως οι έρυνθόδεσμοι Γκουαϊάκι άνετρεφαν παπαγάλους, νυφίτσες, πάπιες και άλλα ζώα που δεν τ' άτρωγαν ποτέ. Τα κατοικίδια αυτά ζώα δεν είχαν παρά ένα λόγον υπέρξεως: να διασκεδάζουν τα παιδιά! 'Αλλά πριν από τις οικονομικές ανάγκες και τις ανάγκες του παιχνιδιού, υπήρχε ένα άλλο ισχυρό κίνητρο που έσπρωχνε τους ανθρώπους να αιχμαλωτίζουν τα ζώα και να τα κρατούν κοντά τους ζωντανά: ή θρησκεία. 'Αποθέματα τροφίμων ήταν απαραίτητα περισσότερο για τους θεούς παρά για τους ανθρώπους. Οι άγριοι 'Αινοί της βόρειας 'Ιαπωνίας θυσιάζουν τη μαύρη άρκούδα τους άφου χορέψουν γύρω τους τελετουργικά για να την πείσουν να μην τους εγκαταλείψει ποτέ. 'Η αймаπτιακή γάτα, έπίσης, από την οποία κατάγονται όλες οι κατοικίδιες γάτες μας, δεν μπηκε στα σπίνια για να κυνηγάει τα ποντίκια, άφου τα ποντίκια ήταν πολύ σπάνια στα αймаπτιακά σπίνια. Αймаλωτίστηκε από τους Αймаπτίους ιερείς που λάτρευαν μια λεοντοκέφαλη θεά. Κανονικά, έπρεπε να θυσιάζεται μια λέαινα. Οι λέαινες όμως είναι σπάνιες κι' επικίνδυνες. 'Ετσι ή γάτα, που μοιάζει λίγο με τη λέαινα, την υποκατέστησε στη λατρεία των Αймаπτίων. 'Από τότε οι γάτες απέκτησαν τη συνήθεια να ξαπλώνονται ηδύπαθα στα πιο πολύτιμα ύφασματα και ή παρουσία τους άνάμεσα στους ανθρώπους έχει ακόμα κάτι το ιερό.

★

Η ΓΑΤΑ, άλλωστε, έχει ένα χαρακτηριστικό μοναδικό στην εικόνα της πλήρους εξημερώσεως. Στην άγρια κατάσταση, ή γάτα δεν πλησιάζει τις άλλες γάτες παρά μόνο στην έποχή του ζευγαρώματος. Είναι ένα ζώο μοναχικό.

Κι' απ' αυτή την άποψη αποτελεί εξαίρεση ανάμεσα σ' όλα τ' άλλα κατοικίδια που έχουν εξαιρετικά ανεπτυγμένο το άγελαιο ένστικτο. Οι 'Ερυνθόδεσμοι που κυνηγούσαν τους Βίσκνες ήξεραν ότι άρκμοδες να συλλάβουν μερικά μεγάλα ζώα και όλο το κοπάδι θ' άκολουθούσε. Οι Βίσκνες δεν έγιναν ποτέ κατοικίδια γιατί οι 'Ερυνθόδεσμοι της βόρειας 'Αμερικής δεν πρόφτασαν να ξεπεράσουν το νομαδικό στάδιο. 'Αντίθετα, στην Εύρώπη, τα βοοειδή έπαψαν από τα προϊστορικά χρόνια να ύπάρχουν στην άγρια κατάσταση.

★

ΟΙ ζωολόγοι ξέρουν από καιρό ότι, θεωρητικά, οποιοδήποτε ζώο της δημιουργίας μπορεί να εξημερωθεί. Τον 17ον αιώνα ένα φυλακισμένο της Βαστίλλης, κάποιος Πελισσόν, κατάφερε να εκγυμνάσει μιά άρκνη που του κρατούσε συντροφιά και τον διασκεδάζε. Πιο πρόσφατα, στο ζωολογικό κήπο της Ζυρίχης, ο διάσημος φυσιοδίφης Χάινς Χέντιγκερ ανέλαβε να εξημερώσει ένα

ζώο που το θεωρούσαν όλοι «ανεπίδεκτο εξημερώσεως», το όπόςσοιμ, ένα είδος μικροσκοπικού καγκουρό. 'Ο Χέντιγκερ ανέκαλυψε την αιτία της άποτυχίας των άλλων προσπαθειών εξημερώσεως: το όπόςσοιμ είναι πολύ δειλό και φοβάται τους θορύβους. 'Ο Χέντιγκερ χρησιμοποίησε σόλες από έλαστικό κάθε φορά που πλησίαζε το ζωάράκι. Για κάθε ζωικό είδος υπάρχει ένα ιδιαίτερο τέχνασμα που πρέπει ν' ανακαλύψει ο δασμαστής.

★

ΑΛΛΑ για τους προϊστορικούς ανθρώπους ή εξημέρωση δεν υπήρξε πάντα μια ευκαιρία για την εκδήλωση τρυφερότητας. Οι τελευταίοι πρωτόγονοι της Αύστραλίας μαζεύουν από τις όχθες των ποταμών τα νεογέννητα αντίγκω, αυτά τα άγρια σκυλιά που ή προέλευσή τους αποτελεί μυστήριο, γιατί είναι τα μόνα μη μαρσιποφόρα θηλαστικά της Αύστραλίας. Οι ύδαγενείς τα φέρνουν στις καλύδες τους και τ' ανατρέφουν με προσοχή. Χάρι στη λεπτή τους όσφρηση και στο γεγονός ότι δε γαυγίζουν, τα σκυλιά ντίγκω είναι πολύτιμοι σύντροφοι των κυνηγών. 'Αλλά συχνά στην έποχή των έρώτων τα ντίγκω φεύγουν από τους κυρίους τους και δεν ξαναόχονται ποτέ. Αυτό μάς δίνει ένα παράδειγμα για το πόσο άτελής πρέπει να ήταν ή εξημέρωση των ζώων στη λιθινή έποχή. Πάντως, είναι πιθανό πως οι πρωτόγονοι της Αύστραλίας και τα ντίγκω τους θα έξαφανισθούν προτού αποκαλύψουν το μυστικό τους. Ποιό μυστηριώδες ένστικτο σπρώχνει αυτά τ' άγρια σκυλιά ν' ακολουθούν τον άνθρωπο και να γίνονται σύντροφοι του έστω και πρόσκαιρα;

★

ΓΙΑ πολλά άλλα ζωικά είδη ή εξημέρωση πρέπει να ήταν διαφορετική. Δεν είναι πάντα εύκολο να θρεφθούν τα νεογέννητα των άγριων ζώων. Το ένστικτο της φυγής, λένε οι βιολόγοι, είναι το κυριώτερο εμπόδιο στην εξημέρωση. Οι παγίδες και το λάσσο υπήρξε ή άπάντηση των προγόνων μας σ' αυτό το ένστικτο της φυγής. 'Η

πονηρία των ανθρώπων είναι ανεξάντλητη σε τεχνάσματα. Από τα πανάρχαια χρόνια οι κυνηγοί ήξεραν ότι αρκούσε να συλλάβουν ένα αρσενικό για να προσελκύσουν ένα κοπάδι από θηλυκά: 'Ο επιβήτορας αιχμαλωτίστηκε πριν από τη φερόδα, ο ταύρος πριν από την αγελάδα. Τέλος, όταν οι άνθρωποι έμαθαν να αργούνουν τη γη και να σπέρνουν ή να φυτεύουν τα χρήσιμα φυτά, ένας περιβολος με πασάλους άρχισε να χρησιμοποιεί για σταύλους. Τα αιχμαλωτισμένα ζώα, έπειτα από αμέτρητες γενεές, έμαθαν να μη φεύγουν. Έγιναν κατοικίδια με ιδιαίτερα κληρονομικά χαρακτηριστικά. 'Αλλά δεν ξέρουμε τίποτα για τις συνθήκες που ευνόησαν αυτή τη βιολογική μεταμόρφωση. Δεν ξέρουμε γιατί σε ωρισμένα είδη ή εξημέρωση πέτυχε, ενώ σε άλλα απέτυχε.

★

ΠΟΙΑ ήταν τ' αποτελέσματα αυτής της μεταμορφώσεως; Ζωικά είδη που στην άγρια, φυσική τους κατάσταση ήταν εξαιρετικά σπάνια, κατέκτησαν τον κόσμο. Έτσι το κουνέλι που στην εποχή της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας το θεωρούσαν αξιοπερίεργο σπάνιο ζώο, διαδόθηκε σ' όλη την Ευρώπη και, παραδόξως, ξεφεύγοντας από τον έλεγχο του ανθρώπου, ξαναγύρισε στην άγρια κατάσταση και αποτελεί σήμερα αληθινό πρόβλημα για τις δυτικές χώρες. 'Αλλα ζωικά είδη συνήθισαν να εξυπηρετούν τον άνθρωπο στα έργα του. Τό που συνηθισμένο παράδειγμα είναι το τσοπανόσκυλο και σήμερα το παράξενο αυτό θέαμα του σαρκοδόρου που φυλάει τα κοπάδια από τ' άλλα σαρκοδόρα, τους λύκους, δεν εκπλήσσει κανένα. 'Τό θέαμα όμως ενός πουλιού που χρησιμοποιεί για... τσοπανόσκυλο είναι περισσότερο εκπληκτικό. Είναι το «αγκάμι», ένα πουλί των Αντιλλών, που τ'ό πρωί ξυπνάει τα πρόβατα με τις κραυγές του, τ'άδηγει στη βοσκή, τους δίνει άγρια συμπεύματα μόλις τολμήσουν ν' απομακρυνθούν και τ'ά ξαναφέρει τ'ό βράδυ στο μαντρί! Είναι δύσκολο να φαντασθούμε οφθαλμική μεταμόρφωση κατοικίδιου. Πρέπει, έξ άλλου να υπογραμμισθεί πως ή ζωολογία προς τ'ό παρόν, είναι ανίκανη να όρίσει με ακρίβεια τους προγόνους του καθενός από τ'ά κατοικίδια που μ'ας περιβάλλουν — τόσο άγνωρι-

στα έχουν γίνει με την πάροδο των αιώνων μερικά απ' αυτά. 'Ακόμα και ο Δαρβίνος που έβλεπε στην πολλαπλότητα των κατοικίδιων ειδών μια επιβεβαίωση των θεωριών του για την εξέλιξη, σ' αυτό τ'ό σημείο δίσταζε. Χλεύαζε τ'ους συναδέλφους του φυσιοδίφες προγόνους απέδιδαν διαφορετικούς προγόνους στις ένδεκα ράτσες των προβάτων της 'Αγγλίας. 'Ο Δαρβίνος καθόρισε πως οι πολύ πιο ποικιλόμορφες ράτσες τ'ού κατοικίδιου κόκκορα και της κόττας κατάγονται όλες από μια κοινή ρίζα: Τ'ήν άγρια κόττα των 'Ινδιών που λέγεται εμπαγκχίσα. Τ'ό αρσενικό τ'ού είδους αυτό είναι τ'ό μόνο που φωνάζει «κικιόκους». 'Αλλά τ'ό πρόβλημα τ'ού σκύλου ο Δαρβίνος τ'ό θεωρούσε άλυτο. Πώς είναι δυνατόν να φαντασθούμε τ'ό τ'ό μικρό «πεινόντα» κατάγεται από τ'ήν ίδια ρίζα με τ'ό σκυλί τ'ού 'Αγίου Βερνάρδου;

★

ΠΡΙΝ από μερικά χρόνια ακόμα οι φυσιοδίφες καθόριζαν ως εξής τ'ή σειρά της εξημερώσεως των κατοικίδιων: Πρώτος εξημερώθηκε ο σκύλος, που αν και σαρκοδόρος, έμαθε να τρέφεται συμπληρωματικά και με τ'ά δημητριακά και προσαρμόστηκε εύκολα στη νομαδική ζωή των προϊστορικών ανθρώπων. Κατόπιν όταν αναπτύχθηκε ή γεωργία και οι άνθρωποι έπαψαν να είναι νομάδες, εξημερώθηκαν τ'ά βοοειδή, τ'ά κατσίκα και ή χήνα που προηγήθηκε της κόττας. ('Ο 'Όμηρος μιλάει για χήνες αλλά δεν αναφέρει κόττες και κοκκόρους). Κατόπιν εξημερώθηκε ο γαίδαρος, πολύ πριν από τ'ό άλογο. Πρώτατες έρευνες, ωστόσο, απέδειξαν ότι ο σκύλος δεν έχει τ'ά πρωτεία στην εξημέρωση: Προηγήθηκαν τ'ά κατσίκα, των οποίων απολυθωμένα όσα βρέθηκαν σε προϊστορικούς οικισμούς της Μεσογείου.

Με τ'ό ευγενικό άλογο φαίνεται πως έκλεισε ο κύκλος της εξημερώσεως των ζώων. Σήμερα ο άνθρωπος δεν έχει ανάγκη άλλων κατοικίδιων. 'Ο απολογισμός αυτών των προσπαθειών που κράτησαν χιλιάδες χρόνια είναι κάθε άλλο παρά παθητικός για τ'ά ζώα. Πολλά είδη, αν είχαν άρεθεί στην άγρια κατάσταση, θ'ά είχαν όπωσδήποτε εξαφανισθεί. 'Η εξημέρωση τ'ά έσωσε.

ΜΑΘΕΤΕ ΟΤΙ...

'Ο 'Αμερικανός εκατομμυριούχος Χάντινγκτον Χάτφορντ αγόρασε πρόσφατα τ'ό νησί Χόγκ, σ'ό άρχιπέλαγος των Βερμούδων. Στ'ό νησί αυτό χτίζει τώρα, σε φυσικό μέγεθος, τ'ό γνωστό γαλλικό θέρετρο Σαιν Τροπέζ με όλα τ'ά του τ'ά σπια, τ'ά ξενοδοχεία, τ'ά λουτρά, τ'ους δρόμους και τ'ες πλατείες. 'Ο Χάτφορντ όνειρευότανε πάντα να περάσει όλη τ'ή ζωή σ'ό Σαιν Τροπέζ, αλλά οι επαγγελματικές του ασχολίες δεν τ'ού τ'ό επέτρεπαν. Έτσι, αφού δεν μπορούσε να πάει σ'ό Σαιν Τροπέζ, έφερε τ'ό Σαιν Τροπέζ κοντά του.

★

'Ο κ. Ουάλλας Μπρόντ, επιστημονικός σύμβουλος τ'ού αμερικανικού υπουργείου των 'Εξωτερικών, συμβουλεύει τ'ους επιστήμονες των 'Ηνωμένων Πολιτειών να μαθαίνουν σ'ή ρωσική. Οι 'Ηνωμένες Πολιτείες, υπογραμμίζει ο κ. Μπρόντ, είναι αδύνατον να μεταφράσουν στην αγγλική τ'ό σύνολο της σοβιετικής επιστημονικής βιβλιογραφίας. Έπολογίζεται ότι τ'ά 95% των Ρώσων επιστημόνων μπορούν να διαβάσουν τ'ήν αγγλική. Οι Ρώσοι συνεπώς, δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα μεταφράσεων από τ'ήν αγγλική γλώσσα. Έχουν σ'ή διάθεσή τους όλη τ'ήν αγγλόφωνη επιστημονική βιβλιογραφία, ενώ στην 'Αμερική μόνο 0,5% των επιστημόνων διαβάζουν ρωσικά.

★

Στ'ή Νέα Τόρκη, αντίπαλες γκαγκστερικές ομάδες ανήλικων καταλήγουν συχνά σε αιματηρές ομπλοκές. Τ'ό δημοτικό συμβούλιο της Νέας Τόρκης αποφάσισε να λάβει δραστηκά μέτρα: Στ'ό εξής, απαγορεύεται σε άτομα κάτω των 21 έτών να φέρουν μαχαίρια αλλοιώς θ'ά τιμωρούνται με φυλάκιση τριάντα ήμερών και πρόστιμο 50 δολларίων.

★

Μόνο σ'ό Βύρτσμπουργκ (Δυτική Γερμανία) οι νοικοκυρές ψωνίζουν... χωρίς χρήματα. Πηγαίνουν στην αγορά χωρίς πορτοφόλι, έφωδιασμένες μονάχα μ' ένα κλειδί από πλαστική ύλη. Με τ'ό κλειδί αυτό μπορούν να ψωνίσουν σε 82 μαγαζιά που συμμετέχουν σ' ένα σύστημα λιανικής πωλήσεως έπαναστατικού τύπου. Βγαίνοντας από τ'ό μαγαζί με τ'ά ψώνια τους, οι νοικοκυρές θέτουν σε λειτουργία με τ'ό κλειδί τους ένα αυτόματο μηχανήμα που καταγράφει τ'ό λογαριασμό. 'Η... πανταχούσα έρχεται ένα μήνα αργότερα σ'όν άτυχο σύζυγο.

140v

'Ο Ουίλλιαμ άφησε τ'ό ξένο άγόρι με τ'άλογα και τ'ήν πλησίασε — μόλις εκείνη τ'ή στιγμή είδε καθαρά: Φορούσε ένα μαύρο κοστούμι, τ'ες άσπρες γκέτες και μι'ά σκούρα, πυκνή περούκα.

— 'Αγόρι ήτανε, δόκτωρ Ουίλλιαμ; ρώτησε κείνη και είδε τ'ό βλέμμα του αστασιμένο και όχι και πολύ εύχαριστήμένο, που εκείνος θάπαιζε τ'ό ρόλο τ'ού κυρίου, και κείνη θάτανε τ'ό παιδί με τ'άλογα, ένας άσημαντος βοηθός.

— Τ'ί ακριβώς ξέρει; ψιθύρισε κείνη δείχνοντας τ'ό ξένο παιδί.

— Τίποτα, κυρία, μουμούρισε κείνος, μονάχα πως είμαι φίλος της Γκρέης και πως κρύβομαι γιατί με καταξήτουν και πως έσείς είσατε ένας φίλος που θέλετε να με βοηθήσετε να δραπετεύσω.

— Τότε, λοιπόν, θάμαι ο Τόμ, και θ'ά μείνω ως τ'ό τέλος ο Τόμ, έτσι; τόνισε κείνη τ'ά λόγια της. Καί προχώρησε σφυρίζοντας τ'ό τραγούδι τ'ού Πιερ Μπλάνκ για να βγάλει τ'όν Ουίλλιαμ απ' τ'ή δύσκολη θέση — πλησίασε τ'ό ένα απ' τ'ά δυό άλογα, χαμογέλασε σ'ό παιδί κι' άνεβαίνοντας πάνω σ'ή σέλλα, άρχισε να τρέχει μπροστά από κείνους, γελώντας τους πάνω απ' τ'όν όμο της, πότε — πότε.

— Όταν έφτασαν κοντά σ'ό σπίτι τ'ού Γκοντόλφιν, ξέσπασαν κι' άφησαν τ'ό παιδί να φυλάει τ'ά άλογα, κυρμένο μέσα σ'ά δέντρα. 'Εκείνη, μαζί με τ'όν Ουίλλιαμ, προχώρησαν μέσα σ'ό σκοτάδι χωρίς να μιλάνε, έχοντας σ'όν νοῦ τους τ'ό σχέδιό τους έτοιμο, ως τ'ήν τελευταία του λεπτομέρεια. 'Ενοιώθαν σ'όν ήθοποιό, που θάβγαιναν για πρώτη φορά σ'ή σκηνή, μ' ένα άκροατήριο που τ'ό σκεφτόταν έχθρικό. Οι πόρτες ήτανε κλειστές και πήδησαν τ'όν τοίχο για να μπει μέσα σ'όν κήπο, προχωρώντας προσεκτικά κάτω απ' τ'ά δέντρα. Σ'ά απόσταση, μπορούσαν να διακρίνουν τ'ή σιλουέτα τ'ού σπιτιού και τ'ό μοναδικό φως σ' ένα από τ'ά παράθυρά του.

— 'Ο γιός και ή κόρη άργούν ακόμα ψιθύρισε ή Ντόνα.

— Προχώρησε μπροστά απ' τ'όν Ουίλλιαμ προς τ'ό σπίτι, και κεί, σ'όν είσοδο τ'ού στάβλου, είδε τ'ό άμάξι τ'ού γιατροῦ και τ'όν άμαξά καθισμένο μ' έναν απ' τ'ους ύπηρέτες τ'ού Γκοντόλφιν. Μπορούσε ν' άκούσει τ'ες χαμηλές κουβέντες τους και τ'ά γέλια τους. Ξαναγύρισε πίσω και πλησίασε τ'όν Ουίλλιαμ, που στεκόταν πίσω απ' τ'ό άμάξι με τ'ό άσπρο, μικρό του πρόσωπο κυκλωμένο από τ'ήν σκούρα περούκα και τ'ό μεγάλο καπέλλο του.

Μπορούσε να ιδεί καθαρά τ'ήν άκρη απ' τ'ό όπλο του, που τ'όχε κρυμμένο κάτω απ' τ'ό σακάκι του και τ'ό χαμόγελό του είχε παγώσει σ'όν μι'ά λεπτή, μόνιμη γραμμή σ'ά χείλια του.

— Είσαι έτοιμος; τ'ού είπε, και κείνος έγνεψε «ναί», με τ'ά μάτια του σαρφωμένα επάνω της, και τ'ήν ακολούθησε.

'Εκείνη, ένοιωσε για μι'ά στιγμή έναν άόριστο φόβο, γιατί ο Ουίλλιαμ, απ' τ'όν όποιο τόσα πολλά περιέμεναν όλοι τους, δεν διακρινόταν για τ'ήν επιδεξιότητα και τ'ήν ευστοφία του.

Καθώς στάθηκαν κι' οι δύο τους μπροστά σ'όν κλειστή πόρτα της φυλακής, τ'όν κύτταξε μι'ά στιγμή και τ'όν χτύπησε ύστερα σ'όν όμο — και τότε κείνος, για πρώτη φορά σ' όλο τ'ό θράδυ, χαμογέλασε, και κλείνοντας τ'ά μικρά του μάτια, τ'ήν έβεβαίωσε για τ'ήν πίστη του σ' αυτή.

Σ' ένα λεπτό, γίνηκε ένας πραγματικός γιατρός, και καθώς κυττούσε τ'ήν πόρτα της φυλακής, φώναξε με μι'ά φωνή εκπληκτικά άγνώριστη:

— Είναι μέσα κάποιος Ζαχαρίας Σμιθ, και μπορεί ο γιατρός Ουίλλιαμ απ' τ'ό Χέλστον να τ'ού πει κάτι;

'Η Ντόνα άκουσε ένα ήχο σ'όν απάντηση μέσα απ' τ'ή φυλακή και σ' ένα λεπτό ή πόρτα άνοιξε και παρουσιάστηκε σ'ό άνοιγμα της ο φυλάκας με τ'ήν ζακέτα του ριγμένη σ'ους όμους και μ' ένα χαμόγελο πλατύ, απ' τ'ό ένα αὐτ'ί ως τ'ό άλλο.

— Όστε λοιπόν ή έξοχότητά της δεν έξχασε τ'ήν υπόσχεσή της! είπε.

— Περάστε μέσα κύριε, καλώς όρίσατε, και έξουμε πολύλική μύρα εδώ, τόση, όση χρειάζεται για να βαφτίσουμε τ'ό μωρό και σ'ας μαζί. 'Αλήθεια, ήτανε άγόρι;

— Πράγματι, φίλε μου... τ'ού είπε ο Ουίλλιαμ, ένα θανάσιο άγόρι, και αντίγραφο τ'ού πατέρα του.

— Άπλωσε τ'ά χέρια του από εύχαριστηση δ'ήθεν κι' ακολούθησε κρατώντας τ'όν απ' τ'ους όμους τ'όν δεσμοφύλακα, ενώ ή πόρτα έμεινε μισάνοιχτη, έτσι που ή Ντόνα, κυρμένη πίσω απ' τ'όν τοίχο της φυλακής, μπορούσε να τ'ους άκοίει να μιλάνε, να άκούει ακόμα και τ'όν ήχο απ' τ'ά ποτήρια τους που τ'ά τσούγκριζαν, και τ'ό γέλιο τ'ού φύλακα δυνατό και μεθυσμένο.

— Λοιπόν, κύρισε, τ'όν άκουσε να λέει, «γινα πέτρας 14 φορές και μπορώ να πω ότι ξέρω τ'ή δουλειά τόσο καλά, όσο και σεις. Τ'ί βάρος είχε τ'ό παιδί»;

— 'Α έκανε ο Ουίλλιαμ. Τ'ό βάρος... τ'ό βάρος... άσε να θυμηθώ... και ή Ντόνα που τ'όν άκουγε, μ'ήγοντας ένα γέλιο της, μπορούσε να τ'όν φανταστεί άμ'χανο, σαστισμένο, και χωρίς καμμι' έλπίδα να γλυτώσει απ' τ'ήν ερώτηση.

— Γύρω σ'ες 4 λίμπρες νομίζω, δεν θυμάμαι κύλως καλά... άρχισε να λέει, και έαφ'νικά ένα τρανταχτό γέλιο τ'ού φύλακα τ'όν σταμάτησε.

— Και τ'ό λες αυτό θανάσιο άγόρι; είπε, μ'ά αυτό, και να με συγχωρέτε κύριε, δεν πρόκειται να ζήσει!

— Είπα 4; πετάχτηκε μ' έλπίδα ο Ουίλλιαμ. Λάθος έκαμα, 14 ήθελα να πω. Και τώρα θυμάμαι καθαρά ήτανε γύρω σ'ες 15 με 16 λίμπρες.

'Ο φύλακας γέλασε πάλι.

— 'Ο θεός να σ'ας έχει καλά κύριε, αλλά αυτό είναι κάτι έξω απ' τ'ά συνηθισμένα.

σμένα. Είναι ή έξοχότης της, ή κυρία Γκοντόλφιν, που έχει τώρα ανάγκη προσοχής και όχι τ'ό παιδί, καταλάβετε; Είναι καλά εκείνη;

— Πολύ καλά, είπε ο Ουίλλιαμ. 'Οταν έφυγα τ'ήν άφησα να συζητήσει με τ'όν άντρα της, για τ'ό όνομα που πρέπει να δώσουν σ'ό γιό τους.

— Τότε, λοιπόν, είναι πολύ πιο θαυραλέα γυναίκα απ' ότι εγώ τ'ήν πίστευα πως είναι... αποκρίθηκε σκεπτικός ο φύλακας.

— Κι' εκεί, κύριε, χρειάζομαστε τρία ποτήρια γεμάτα ύστερα απ' αυτό. Τ'ό να φέρεis σ'όν κόσμο ένα παιδί, που έχει βάρος 16 λίμπρες, είναι πολύ σκληρή νυχτερινή δουλειά. Είσατε τυχεροί, κύριέ μου, και σεις και τ'ό παιδί και ή κυρία που ήπια απόψε μαζί μας και που άξίζει αν δεν πέφτω έξω, 20 φορές πιο πολύ απ' τ'ήν λαίδη Γκοντόλφιν.

Μι'ά στιγμή, έγινε απόλυτη σιωπή και ή Ντόνα άκουσε καθαρά τ'ήν απαντη τ'ού φύλακα και τ'ά λόγια που ακολούθησαν:

— Στοιχηματίζω, πως δεν έχετε τέτοια μύρα σ'ή Γαλλία, είπε χτυπώντας τ'ά χέρια του. 'Εκεί τ'όρνε όλο βατάραμα και σαλιγκάρια, δεν είν' έτσι; Πριν από λίγο, πήγα ένα ποτήρι μύρα σ'όν φυλακισμένο μου, που θ'ά εκτελεσθεί αύριο. Είναι, σ'ή αλήθεια, τόσο ψύχραμος και αδιάφορος, που τ'ά έχω σαστίσει μαζί του. Κι' όστόσο, όταν τ'ό πήγα τ'ήν μύρα, τ'ήν ήπια μονομιάς και με χτύπησε σ'όν όμο γελώντας.

— Έτσι είναι αυτοί οι ξένοι τ'όν διέκοψε ο άλλος φύλακας, που καθότανε πλάι τους άμίλητος. Είναι όλοι ίδιοι, Γάλλοι, Γερμανοί, 'Ισπανοί, αδιάφοροι μονάχα τ'ες γυναίκες και τ'ό κρασί σκέφτονται. Κι' αν δεν έχεις τ'ό νοῦ σου μ' αυτούς, μπορεί να σου θύει και μι'ά μαχαίρι'ά σ'όν πλάτη ξαφνικά...

— Αδύς, λοιπόν, δεν κάνει τίποτε άλλο, όλόκληρη μέρα σήμερα, απ' τ'ό να ζωγραφίζεις πουλιά, και να καπνίζεις σιωπηλός, χαμογελώντας σ'όν εαυτό του. Και να σκεφτείτε, πως έτούτη είναι ή τελευταία μέρα της ζωής του! Κι' ούτε ζήτησε να τ'ού φέρουν έναν παπά.

— Έχει ένα δικό του νόμο και μι'ά δικιά του θρησκεία, τούτος έδω ο Γάλλος; 'Ο ίδιος αυτός, είναι θρησκεία και νόμος σ'όν εαυτό του! Θέλετε άλλο ένα ποτήρι γιατρός μου;

Εύχαριστώ πολύ, απάντησε ο Ουίλλιαμ. Και ή Ντόνα, μπορούσε ν' άκούσει τ'όν ήχο που άφησε ή μύρα, καθώς χυνότανε μέσα σ'ά ποτήρια, και αναρωτιόταν για πρώτη φορά, για τ'ήν άνοχη τ'ού Ουίλλιαμ σ'ό πιστό, που τώρα μόλις τ'ήν άνακάλυπτε έτσι φοβερό.

— 'Ο Ουίλλιαμ έθιξε, ένα μικρό, κοφτό και ξερό δ'ήχα — τ'ό σύνθημά τους!

— Θάθελα να δώ αυτόν τ'όν άνθρωπο, είπε σ'ό φύλακα, ύστερα μάλιστα από τόσα που άκουσα γι' αυτόν... Ένας άνθρωπος χωρίς έλπίδα πιά, δεν είν' έτσι; Θ'ά γλυτώσει ή Πολιτεία απ' αυτόν... Ας να κοιμάται τώρα; Είναι δυνατόν, τ'ήν τελευταία νύχτα της ζωής του;

— Να κοιμάται; Εύτυχως όχι, κύριε. 'Ηπια δυό ποτήρια μεγάλα μύρα, και μ'όν είπε πως, αν δοχόσασταν έδω απόψε π'όν απ' τ'ά μεσάνυχτα, θ'ά έπαινε και μαζι σας ένα ακόμα ποτήρι, σ'όν ύγεια τ'ού άγοριού και της λεγόντας.

'Ο φύλακας γέλασε και χαμήλωσε τ'ή φωνή.

— Δεν είναι παράξενο, κύριε, ακόμα

Ο ΠΙΘΗΚΟΣ ΠΟΥ ΛΕΕΙ ΟΧΙ

'Η διεύθυνση τ'ού ζωολογικού κήπου τ'ού Σαιντ Λούις (Η.Π.Α.) ήταν πρόθυμη να πληρώσει 3.000 δολларία για έναν πίθηκο που μιλάει και γράφει. Ήταν ένας νεαρός χιμπαντζής που, έπειτα από πολλές προσπάθειες τ'ού κυρίου του, είχε καταφέρει να μάθει τ'ες λέξεις «παμπά» και «μαμά», τ'ες όποιες προσφέρει με μεγάλη ευκολία. 'Ο καταπληκτικός αυτός χιμπαντζής, μπορεί επίσης να γράφει τ' όνομά του και να έτοιμάσει ένα φλυτζάνι τσάι.

Τελευταία είχε μάθει μι'ά τρίτη λέξη «νό» (όχι), αλλά δεν κατάφερε να μάθει τ'ό «γιές». Σ' όλες τις ερωτήσεις που τ'ού υποβάλλουν απαντάει στερεότυπα «νό». Έτσι, ο ζωολογικός κήπος τ'ού Σαιντ Λούις πληρώσε μονάχα 1.200 δολларία γι' αυτό τ'όν πίθηκο που λέει μονάχα «όχι». Αίτιολογικό: 'Ο πίθηκος θ'ά δίνει τ'ό κακό παράδειγμα σ'ά παιδιά που θ'ά τ'όν έπαισκέπωται!

κι' όταν ο άνθρωπος που πρόκειται να κρεμαστεί το πρωί είναι ένας πειρατής και μάλιστα Γάλλος. Πρέπει νάναι άρρωστος, δεν είν' έτσι κύριε;

Η Ντόνα, δεν μπόρεσε να ακούσει την απάντηση του Ουίλλιαμ, άκουσε όμως τον ήχο που κάνανε τα λεφτά και τα βήματά του.

Ο φύλακας γέλασε πάλι.

Ευχαριστώ πολύ κύριε, είστε πολύ ευγενής, κι' όταν η γυναίκα μου β' άκουει, ομιλεί πάλι μωρό, θα σ' άσ' θυμηθώ.

Τώρα ή Ντόνα μπορούσε ν' άκούει, τα βήματά τους, που ανέβαιναν τα σκαλιά, και κείνη στάθηκε, αν τρομαγμένο πουλί, στη γωνιά της μπήγοντας τα νύχια μέσα στις παλάμες της. Αύτη έδω ήταν ή στιγμή, που φοδόνανε πιδ πολύ άπ' έλεις, ή κρίσιμη στιγμή, που μι' άδέξια κίνηση μπορούσε νά στοιχίσει μι' ζωή, και νά εξαφανίσει κάθε έλπίδα σωτηρίας.

Πλησιάζοντας στην πόρτα άκουσε καθαρά τον ήχο άπ' τις φωνές, που κουδέντιασαν και άπ' το κλειδί που άνοιγε τη βαρεία πόρτα. Κι' όταν άκουσε την πόρτα νά κλείνει πίσω τους, χώθηκε στην είσοδο της φυλακής και προχώρησε μέσα άπου και είδε τους δυ' άλλους φύλακες, που κάθονταν με τις πλάτες γυρισμένες προς αύτην. 'Ο ένας καθότανε μισοξαπλωμένος κάτω άπ' τον τοίχο κι' ο άλλος στεκόταν όρθιος, κυτάζοντας τα σκαλιά. Τό φως ήταν χαμηλό και ή Ντόνα χώθηκε στη σκιά της πόρτας και χτύπησε μι' φορά σιγά:

Είναι μέσα ο δόκτωρ Ουίλλιαμ; ρώτησε.

Τι τον θέλετε;

Μεστεύαν άπ' το σπίτι, απάντησε σιγά. 'Η έξοχότης της δεν αισθάνεται πολύ καλά.

Καθόλου παράξενο, είπε ο άλλος που κυττούσε τα σκαλιά. Σκέψου που σήκωνε 16 λίμπρες τόσον καιρό.

Εν τάξει, μικρό, θα του το πώ.

Άρχισε ν' ανεβαίνει τα σκαλιά φωνάζοντας τον φύλακα: 'Ζαχαρία, γυρεύουνε το γιατρό άπ' το σπίτι της λεχώνας».

Η Ντόνα τον παρακολουθούσε, ώσπου έστριψε τη γωνιά του κελιού, και τότε εκείνη κλώτσησε την πόρτα της είσοδου με το πόδι της και την έκλεισε με φόρα, βάζοντας το μάνταλο, προτού ο φύλακας νά σηκωθεί άπ' τη θέση του και νά φωνάξει: «Εϊ, τι διάβολο κάνεις εκεί πέρα;

Τό τραπέζι θροισκότανε άνάμεσά τους και, καθώς εκείνος ερχόταν προς το μέρος της, εκείνη τό έσπρωξε μ' όλη της τη δύναμη καταπάνω του, και τό τραπέζι αναποδογύρισε παρασέροντάς τον, ενώ συγχρόνως άκούστηκε άπ' τη σκάλα μι' φωνή κι' ένας γδοῦσος άπό σώμα που πέφτει άπό ψηλά.

Τότε ή Ντόνα άρπάζοντας τον κουβά με την μπύρα που θροισκότανε πιδ κεί, τον άδειασε μ' όλη της τη δύναμη πάνω στο μοναδικό φως της είσοδου, που έσβησε. 'Ο άνθρωπος, κάτω άπ' το βαρύ τραπέζι, φώναζε συνεχώς το Ζαχαρία και καθώς ύψωνε τη φωνή του, προσπαθώντας μέσα στο σκοτάδι νά γλυτώσει άπ' το βάρος που τον πίεζε, ή Ντόνα άκουσε τη φωνή του άγαπημένου της άπ' τη σκάλα:

Εδώ είσαι Ντόνα;

Κι' εκείνη:

Ναι, ναι επανέλαβε μ' ένα αισθημα άνάμικτο άπό έκπληξη, φόβο και χαρά — και κείνος πηδώντας τις πέτρινες σκάλες, έφτασε κοντά στον άνθρωπο που

εκείνη τη στιγμή σηκωνότανε πιά. 'Η Ντόνα τους άκουσε νά παλεύουνε στα σκοτεινά.

Ξαφνικά, ο άνθρωπος σωριάστηκε μωγ-κρίζοντας επάνω στο τραπέζι κι' ο πειρατής γύρισε στη Ντόνα και χωρίς νά την βλέπει: «Δώσε μου τό μαντίλι σου για φίμωτρο» της είπε. Λευτερόνοντας τα μαλιά της, του τδδωσε. Τόν έδεσε πολύ γρήγορα. «Πρόσεχέ τον, δεν μπορεί νά κουνήσει, είναι άκίνητος» της είπε και ώρμησε ν' ανέβει ξανά τα σκαλιά, ενώ ρωτούσε με άγωνία:

Τόν κανόνισες Ουίλλιαμ;

Και τότε, άκούστηκε ένας πνιγμένος λυγμός άπ' το κελλί, και ο ήχος άπό κάτω θάρυ που κύλησε μέσα στο δωμάτιο.

Τώρα ή Ντόνα, μπορούσε ν' άκούσει τό φμωμένο άνθρωπο, που αγωνιζόταν νά πάρει άνάσα, εκεί κοντά της κι' άκόμα τον ήχο που άφηνε τό βαρύ σώμα που κυλούσε άπό ψηλά, και της ερχόταν μι' ξαφνική επιθυμία για γέλιο, ένα φοβερό και άνεξήγητο γέλιο, ύστερικό. Τότε άκουσε τη φωνή του Γάλλου άπό ψηλά:

Άνοιξε την πόρτα Ντόνα, και κύταξε αν είναι έλεύθερος ο δρόμος.

Όρμησε στα σκοτεινά, προσπαθώντας μ' όλη τη δύναμη των λεπτών χειρών της νά έλευθερώσει την βαρεία πόρτα. Κύταξε τό δρόμο προσεκτικά, πάνω και κάτω, και τότε είδε άπ' τη μεριά του σπιτιού του Γκοντόλφιν νάρχεται στο άμάξι του γιατρού. Μπήκε γρήγορα μέσα νά τους είδοποιήσει, όμως ο Γάλλος ήταν κιδόλας κοντά της, και κείνη κύταξε τό πρόσωπό του και είδε στα μάτια του ένα ξένοιαστο χαμόγελο, εκείνο τό ίδιο που άγαπούσε σ' αύτόν — και τον άκουσε νά λέει:

Επί τέλους, ο γιατρός πάει σπίτι του άπόψε!

Προχώρησε και σταμάτησε τό άμάξι λίγο πιδ πέρα κουνώντας συνεχώς τό χέρι του για νά σταματήσει:

Τί θα κάνεις, τελλάθηκες; άκουσε πίσω του τη φωνή της Ντόνας.

Γέλασε και προχώρησε. 'Ο άμαξάς σταμάτησε λίγα βήματα μακριά του και τό λεπτό, κουρασμένο πρόσωπο του γιατρού, ξεπρόβαλε άπ' το παράθυρο και τον ρώτησε θυμωμένα.

Ποιός είσαι και τί γυρεύεις τέτοιαν ώρα; — και ο Γάλλος του χαμογέλασε και τον ρώτησε:

Χαρίστε στην έξοχότητά του, επί τέλους ένα διάδοχο; Και είναι τώρα εύχρηστημένος.

Με ύποχρεώσατε τώρα, θύμωσε ο γιατρός. Άπλούστατα, ή γυναίκα του γέννησε δίδυμα, κορίτσια βέβαια, και θα σ' άς ήμουνά εθγνώμων, αν παίρνατε τα χέρια σας άπ' το άμάξι μου και μ' αφήνατε νά περάσω, γιατί τό μόνο που επιθυμώ είναι νά φάω και νά κοιμηθώ!

Άλλά, θα μ' άς δώσετε πρώτα μι' άνευκαρία νά ταϊδέψουμε κι' έμείς με τ' άμάξι σας, δεν είν' έτσι; Και σπρώχνοντας πίσω τον άμαξά, πήδηξε πάνω στο ένα άλογο και, γυρίζοντας σε κείνην που χαμογελούσε τώρα ήσυχη, «κάνε και σ' τό ίδιο, Ντόνα», της είπε «θα πάμε σ' άνθρώπου και με τις άνέσεις μας! Και τότε, φάνηκε ο Ουίλλιαμ, με τό παράξενο, σκούρο κοστούμι του χωρίς περούκα και καπέλλο, κρατώντας ένα πιστόλι και σημαδεύοντας μ' αύτό τό πρόσωπο του γιατρού πίσω άπ' το τζάμι της άμαξας.

Έμπια μέσα, λοιπόν, Ουίλλιαμ του φώναζε ο Γάλλος και δώσε στο γιατρό ένα ποτήρι μπύρα, αν σου έχει μείνει κα-

ρίδλου, γιατί, μα τό Θεό, αύτός θρέθηκε άπόψε σ'ε πολύ πιδ δύσκολη θέση άπό ό-τι έμείς άπόψε μέσα στα λίγα τελευταία λεπτά της ώρας.

Τά άλογα του γιατρού, ξεχύθηκαν σ' ένα καλπασμό χωρίς έλεγχο κι' έφτασαν μπροστά στις πύλες του πάρκου, που ήταν κλειδωμένες.

Άνοιξε τες διάπλατα! φώναξε ο Γάλλος, καθώς είδε νά ξεπροβάλει ένα νυσταγμένο πρόσωπο στο παράθυρο του σπιτιού του φύλακα. 'Ο κύριός σου άπόκτησε δίδυμα κορίτσια κι' ο γιατρός θέλει νά φάει και νά κοιμηθεί. Όσο για μένα και τό βοηθό μου, ήπιαμε πολλή μπύρα άπόψε, που θα μ' άς φτάσει για 30 χρόνια νομίζω...

Οι πύλες ξανάκλεισαν με όρμη πίσω τους, ενώ ο φύλακας τους κυττούσε με κατάπληξη και με τό στόμα όρθάνοιχτο, ενώ άπ' το άμάξι έφταναν κιδόλας οι φωνές του γιατρού που γύρευε βοήθεια.

Γιά πού τραβάμε, Ουίλλιαμ; φώναζε ο Γάλλος κι' ο Ουίλλιαμ έβγαλε τό στρογγυλό του πρόσωπο άπ' τό παράθυρο του άμαξιού.

Τάλογα μ' άς περιμένουν ένα μίλι, άπ' τό δρόμο, κύριε είπε και θα τραβήξουμε για την άκτή του Πόρτ-Λήβεν.

Αηλαδή άπ' όσα ξέρω τραβάμε για τον όλεθρο, γέλασε, και, άγκαλιάζοντας την Ντόνα, τη φίλησε ζεστά.

Δεν τό ξέρεις πώς αύτη έδω είναι ή τελευταία μου νύχτα και τό πρωί θα με κρεμάσουν; της είπε σοβαρά τάχα.

Και, χτυπώντας τα άλογα που ξεχύθηκαν σ' άνάγκες μέσα στη νύχτα, άφησε πίσω τους ένα σύννεφο άπό σκόνη που σκέπασε τό άμάξι και τό έκρυψε έντελώς άπ' τα μάτια του νυσταγμένου φύλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΩΡΑ πιά ή περιπέτεια είχε πάρει τέλος, κι' άγωνία, και τα γέλια, και τό κυνηγητό, όλα είχαν τελειώσει. Κάπου εκεί, σ'ε μι' άν άπότομη στροφή του δρόμου μέσα σ' ένα χαντάκι, θροισκότανε πεταμένο ένα άμάξι, κι' ένα άλογο χωρίς χαλινάρια, που έβασκε πίσω άπό ένα φράχτη. Κι' άκόμα, στο μεγάλο δρόμο περπατούσε μονάχος του ένας άνθρωπος, ένας γιατρός που πήγαινε, επί τέλους, νά φάει τό φαγητό του, και τέλος ύπόχωνε δυό — τρείς φύλακες φμωμένοι και δεμένοι γερά άπό χέρια δυνατά και μαθημένα σ' αυτές τις δουλειές.

Η Ντόνα στεκόταν όρθια κοντά στ' άλόγό της και κυττούσε τη λίμνη. Μόλις τώρα τδδελε πώς ήτανε χωρισμένη άπ' τη θάλασσα τούτη ή λίμνη μ' ένα πρόχωμα ψηλό, σ' άν δχθη φυσική — κι' ήταν τα κύματα έσπαζαν πάνω στην άκρογιαλιά και ή θάλασσα ήταν άγοριμένη, ή λίμνη έμενε άκίνητη, ήσυχη και γαλήνια. Δέν φυσούσε καθόλου άνόψε και ο οδρανός, παρ' όλη του τη σκοτεινιά, είχε εκείνη την διαφάνεια του χαλοκαιριού. Πότε — πότε άκουγότανε ένα κελάιδημα πουλιού, ή χαρακτηριστική φωνή κάποιου βατράχου, κι' άκόμα κάτι παράξενοι ψιθύροι και αδιόρατες κινήσεις άπ' όλους τους άγνωστους και άνώνυμους οργανισμούς που ζούνε σ' αύτό τό σιωπηλό κόσμο της φύσης όλόκληρη μι' νύχτα, κι' αναπνέουν κι' έχουν κι' αύτά τη δικιά τους στιγμή μέσα στη ζωή.

Πίσω άπ' τό δάσος κι' άπ' τό χαμηλό λόφο, άπλωνότανε τό χωριό του Πόρτ — Λήβεν που στις δχθες του, άραγμένες οι ψαρόβαρκες τους περιέμεναν

— κι' ο Ουίλλιαμ πότε κυττούσε τό πρόσωπο του κυρίου του, και πότε πάλι τό λόφο.

Πρέπει νά πάω τώρα, κύριε, είπε, κάποια στιγμή, νά φέρω μι' άόρακα προτού ξεμερώσει. Θα την φέρω άπό τα ρηγά, γύρω — γύρω, και θα μπορούμε νά φύγουμε όταν θα έχει βγει ο ήλιος.

Νομίζεις πώς θα βρείς καμιά βάρκα; ρώτησε ο Γάλλος.

Μάλιστα, κύριε, άποκρίθηκε, θα άπόχει κάποια βάρκα στην άκρη του λιμανιού, δεν μπορεί.

Ο Ουίλλιαμ είναι πάντα κατατοπισμένος, δεν ξεχνάει τίποτα.. είπε ή Ντόνα. Και εξ αίτίας του δεν πρόκειται νά κρεμαστεί τό πρωί παρ' μονάχα νά κάνεις ένα περίπατο με μι' μικρή βάρκα!

Ο Γάλλος κύταξε τον ύπρητέι του και κείνος με τη σειρά του κύταξε πάλι τη Ντόνα, κι' ήταν σ' άν νά την άποχαμωτούσε — και, ξαφνικά, γύρισε γρήγορα και χάθηκε διαστικά στο δρόμο που άδηγούσε στο λιμανάκι, μι' μικροσκοπική φιγούρα, μέσα σ' ένα φαρδιό και μακρύ μαύρο κοστούμι και ψηλό τρίκωχο καπέλλο.

Εκείνοι έμειναν μόνοι τους. Πιδ κεί, τα άλογα έβασκαν ήσυχα, και τα ψηλά δέντρα του δάσους ψιθύριζαν ήσυχα μέσα στο σκοτάδι.

Εκεί, κοντά στη λίμνη, πάνω στη μαλακιά, ζεστή άμμο, άναψαν μι' μικρή φωτιά με ξερά χαμόκλαδα και κείνος, γονατισμένος κοντά της, τη φρόντιζε για νά μη σβήσει. 'Η φλόγα φώτιζε τό πρόσωπο και τα χέρια του, και κείνη: «Θυμιάσαι; του είπε μι' φορά που μούλεγε πώς θα μπορούσε νά ψήσεις για χάρη μου ένα όλόκληρο κοτόπουλο περασμένο σ' ένα μικρό ξυλάκι;

Τό θυμιάμαι, γέλασε ο άλλος, όμως άπόψε δεν έχω κοτόπουλα κι' ούτε και σουβλά άπό ξύλο, και ο βοηθός μου θα άρκεστεί σ'ε καμένο ψωμί. Κι' όπως φρόντιζε για τό λιτό φαγητό τους σκδόνοντας πάνω στη φωτιά, ή Ντόνα τδνοιωσε πώς αύτη έδω, ήτανε μι' εικόνα δικιά του που δεν β' άσβησε ποτέ άπ' τό νού της: ή φωτιά, ή λίμνη, ο σκοτεινός οδρανός με τ' άστρα' κι' ή θάλασσα που τραγουδούσε πλάι τους.

Κι' έτσι, έλεγε ο Γάλλος, καθώς έτρωγαν τό φαγητό τους, χωρίς καθόλου νά τό περιμένεις σκδτώσες ένα άνθρωπο στο Ντάβρον χάους, δεν είν' έτσι Ντόνα;

Εκείνη τον κύταξε έκπληκτη, νά δει τη σκέψη στα μάτια του, όμως εκείνος κυττούσε τη φωτιά επίμονα, μασώντας άργά τό ψωμί του.

Πώς τό ξέρεις; τον ρώτησε ύστερα.

Γιατί μ' ένοχοποίησαν για τό θάνατό του, άποκρίθηκε ήσυχα εκείνος. Και τότε, θυμήθηκε τη συντροφιά του Χάμπτον Κόρτ, και την ύψη ενός ανθρώπου, που με κυττούσε άγρια, και κατάλαβε άμέσως τί είχε συμβεί, όταν έφνυγα και σ' άφησα εκείνο τό βράδυ.

Τύλιξε τα γονάτά της με τα χέρια της και κύταξε στη μεριά της λίμνης.

Όταν πηγαίναμε για ψάρεμα οι δυό μας, είπε σιγά, σ' άν μιλούσε στον εαυτό της, δεν μπορούσα νά θγάλω τό άγκίστρι άπ' τό σώμα του ψαριού, θυμιάσαι; Κι' όμως ήταν έντελώς αλλούδικα εκείνο τό βράδυ. Ήμουνά πολύ φοβισμένη και θυμωμένη — και τότε άπαξα μέσα στο θυμό μου τό όπλο, που κρεμότανε στον τοίχο.. κι' ύστερα εκείνος πέθανε.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ: Στό επόμενο

ΒΟΡΙΣ ΓΚΟΝΤΟΥΝΩΦ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 35

περιπέτειες. Παίχθηκε 26 φορές άπό τό 1874 ως τό 1881 και έπεται ξεχάστηκε, μετά τό θάνατο του Μουσόργσκυ. Τό 1896 ο Ρίμσκυ Κορσακώφ, πεπεισμένος ότι ήταν δυνατό νά τροποποιηθεί ή άγράφμια μουσική του «Βόριδος Γκοντούνωφ» χωρίς νά ζημιωθεί ή όμορφιά της» υπέβαλε τό μελόδραμα σ'ε ριζική άναθεώρηση. Έτσι τό έργο άνεβάσθηκε τό 1909 και έγινε παγκόσμια γνωστό.

Τ'ε άρχικό κείμενο του Μουσόργσκυ είχε ξεχασθεί, ώστόσο μερικοί Γάλλοι μουσικόλογοι άρχισαν νά τό μελετούν (την έκδοση του 1874) και νά διακηρύσσουν ότι είναι ασύγκριτα άνώτερο άπό τη διασκευή του Ρίμσκυ Κορσακώφ. 'Η άποψη τους άρχισε σιγά - σιγά νά κερδίζει έ-εσφος, αλλά μόλις πριν άπό 32 χρόνια — τό 1928 — έκδόθηκε τό πλήρες κείμενο του άθθεντικού «Βόριδα Γκοντούνωφ» άπό τις Κρατικές Έκδόσεις στη Μόσχα.

Άπό τότε ο κόσμος άκούει άτόφιο τό άριστούργημα του Μουσόργσκυ — ένα έργο που ή έπαναστατικότητα του έξακολουθεί και σήμερα νά φαίνεται καταπληκτική. Δέν ύπάρχει άνάλογο μελόδραμα στην ιστορία της μουσικής. Πρωταγωνιστής του είναι ο λαός και ή μουσική του έκφράζει την ψυχή ενός λαού που άγωνίζεται. Είναι περισσότερο μουσικό έπος, παρ' μουσικό δράμα. Και ο χρόνος, που άξιολογεί όριστικά τα έργα Τέχνης, έχει τοποθετήσει ήδη τον «Βόριδα Γκοντούνωφ» στην κορυφή της μελοδραματικής παραγωγής, πλάι στα έργα του Γκλόουκ, του Χαίντελ, του Μότσαρτ και του Βάγνερ.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

ΤΟ ΟΠΙΟΝ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 9

παραλαμβάνουν άπό την Άπω Άνατολή. Λόγω δ'ε των μεγάλων κινδύνων που διατρέχουν ή άμοιβή της εργασίας τους είναι έξαιρετικά σημαντική. Π. χ. 100 κιλά όπλο, που πουλήθηκε άπό πρώτο χέρι 1.000 δολάρια, μετά την εργαστηριακή έπεξεργασία ός τελειωμένο πλέον προϊόν φθάνει την τιμήν των 100.000 δολαρίων.

Δέν ύπόχει λοιπόν άμφιβολία ότι ή δουλειά αύτη άφίνει τεράστια κέρδη στους μεσάζοντας, που έμεταλλεύονται όσο μπορούν περισσότερο τα βήματά τους και προσπαθούν καθημερινώς νά προσθέσουν και άλλα.

Γι' αύτό ο γενικός γραμματέας της 'Ιντερόλ κ. Μ. Νεπάτ, έδήλωσε ότι μι' συνδυασμένη δράση της αστυνομίας με τις δικαστικές άρχες είναι άναγκαία για την εξάρθρωση του μηχανισμού των έμπορων ναρκωτικών. 'Ο τοξικομανής είναι ένας δυστυχισμένος άρρωστος, που πρέπει νά οδηγηθεί μάλλον στο νοσοκομείο, παρ' στη φυλακή. Εκείνοι που πρέπει νά διώκονται και νά τιμωρούνται άμείλικτα είναι οι έμποροι των ναρκωτικών. Οι πιδ πολλοί όμως άπ' αυτούς θεωρούν τη «δουλειά» τους πολύ κανονική κι'

άπαντούν με θράσος στον άνακριτή τους: «Μή κουράζεστε άδικα, άφού ξέρετε πολύ καλά ότι ζώ άπ' αύτη τη δουλειά έδω και 25 χρόνια. Πώς μπορώ τώρα πιά ν' αλλάξω επάγγελμα»;

Η νοοτροπία αύτή, ή μάλλον ή πόρωση αύτης της κατηγορίας των ανθρώπων πρέπει νά μελετηθεί ιδιαίτερα άπό τις διάφορες οργανώσεις διώξεως των έμπορων ναρκωτικών και ν' αντιμετωπισθεί σ'ε άνδυασμό με τα αύτην μέτρα που προβλέπει ή κοινωνία, για νά υπερασπίσει την ανθρωπότητα άπό τό φοβερό και ύπουλο αύτό έχθρό.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Θεωρώ ύποχρεωσή μου νά απευθύνω τις ευχαριστίες μου και τον θαυμασμό μου στο περιοδικό αύτό, που με την ύπέριμετρη προσπάθειά του κατώρθωσε νά καταστεί ο άχώριστος σύντροφος κάθε Έλληνας, που έπιζητεί την άνώτερη μόρφωση, και νά διεκδικήσει την πρώτη θέση άπό τα ελληνικά περιοδικά.

Εύχομαι τό πέρας των προσπαθειών του συμπαιούσε μας περιοδικό νά άποτελέσει την άφετηριάν ενός ευρύτερου δρόμου που θα μπορέσει νά περιλάβει την πλειονότητα (κυρίως) της ελληνικής νεολαίας.

Ο φίλος του

ΣΑΚΗΣ Ι. ΠΟΡΙΧΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Συζητούν δυό κοινωνιολόγοι:

Οι στατιστικές άποδεικνύουν ότι στον κόσμο ύπάρχουν περισσότεροι τρελλοί άνδρες παρ' γυναίκες, λέει ο ένας.

Σύμφωνοι, άπαντά ο άλλος. Άλλά ποιός τους τρέλλανε;

★

Όταν απέθαναν ο Άμερικανός συνθέτης Γκέρσουιν κάποιος θαυμαστής του, ερασιτέχνης μουσικός, έγραψε προς τιμήν του μι' μουσική έλεγεια και την έπαίξε στον συνθέτη Λέβαντ για νά του πει τη γνώμη του.

Ο Λέβαντ, άφού άκουσε την σύνθεση, είπε στον ερασιτέχνη μουσικό:

Νομίζω πώς θα ήταν καλύτερα νά πέθαινες εσύ και ο Γκέρσουιν νά έγραφε την έλεγεια!

★

Η νεαρά σύζυγος άπαιτεί:

Πρέπει όπωσδήποτε νά πάμε για 15 ήμέρες σ'ε κάποιο νησί.

Αδύνατο! άποκρίνεται ο σύζυγος. Πρέπει νά σκεφθώ τα χρέη μου.

Μά εκεί θα είσαι πιδ ήσυχος και θα τα σκεφθείς καλύτερα.

★

Δέν θα πάς άπόψε στο ρεσιτάλ που θα τραγουδήσει ή φίλη σας ή κυρία Νέλλη;

Τί νά πάω; Είμαι κουφός άπό τό ένα αύτό.

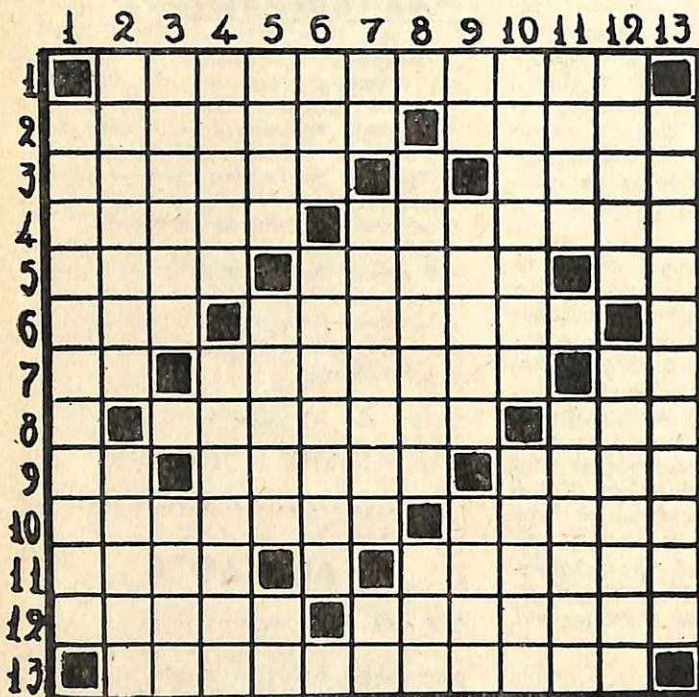
Ε! Στό άλλο δάλε λίγο βαμβάκι!

ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

- 1) Παρεμποδίζει τις ενέργειές μας.
- 2) Φαρμακευτικά φυτά των βοσκών. — Άγριο θηλαστικό ζώο.
- 3) Παράνομη πράξη. — Κωμικός του Ιταλικού κινηματογράφου.
- 4) Είναι και ο κ. Γκρομύκο. — Δεν είναι δεινός.
- 5) Ξυλουργικό εργαλείο, άλλως ματσάκι. — Για τους Βυζαντινούς, ένας πάσαςλος.

- 4) Γάλλος φιλόσοφος, μέγας πολέμιος των θεωριών του 'Αριστοτέλη. — Προδίδει ήθικη αναισθησία.
- 5) Μύτη της.. βελόνας. — 'Απόλεια. — 'Αντιστρόφως αναφέρεται στο μέλλον.
- 6) Νησί των Κυκλάδων. — Κωμική απομίμησης λογοτεχνικού ή άλλου έργου.
- 7) Τροπικόν επίρρημα. — Μικρός δρόμος. — Προσδιορίζουν μέρος του εικοσιτετραώρου.

— Γράμματα που κάνουν α-
ριθμό.

6) Πρόθεσις της λαλουμέ-
νης. — Γίνεται μ' έναν κα-
νόνα.

7) Τά προτιμούμε της ήμέ-
ρας. — Συνήθως λέγεται πιά-
το. — 'Αρχικά άοχηγού κόμ-
ματος.

8) Κάνει τους άλλους να
γελούν. — Καινούργιο.

9) Ζώσα... κλωστή. — 'Ω-
ραίο ελληνικό νησί —
Γκράντ: στάθ της δρόνης.

10) Σωματική βλάβη. —
Στιλβώνει.

11) Είναι και ο Πανατω-
λικός. — Πόλις της Μ. 'Α-
σίας, πρωτεύουσα ομωνύμου
νομού.

12) Γενική όνομασία των
τροφίμων. — Θεός των αρχαί-
ων Ρωμαίων, στον οποίο ωρκί-
ζοντο οι δημόσιοι υπάλληλοι.

13) Αδύτος έχει καρδιά.
ΚΑΘΕΤΩΣ

1) Γόνιμος καλλιεργήσιμος
τόπος.

2) Είναι υπερβολικά ωραία.
— Και ή κάτοικος νήσου του
Αιγαίου.

3) Μας επιτρέπει να είμα-
στε πάντα όγνεις. Λίγο — πο-
λύ θεωρεί ό καθέννας τον έαυ-
τό του.

8) Είναι πολύ μελαγχρινός.
— Μονάδες ασφαλείας.

9) Τό όνομα γνωστού Γάλ-
λου ήθοποιού και τραγουδι-
στού. — Μικρό δοκάρι. —
Αδύοντος... μέγας Γάλλος
φιλόσοφος.

10) Διατροφή. — Μοχθη-
ρές, αλλά και βλαβερές.

11) Σημείον της άριθμητι-
κής. — Πηγές νερού.

12) Χαϊδευτικό άνδριζού ό-
νόματος. — Στροψόδικος.

13) Είναι άρκετά ώραιος
και κομψός.

Α.

ΑΤΣΙΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

1. ΑΜΠΟΤΕ — ΘΛΑΣΙΣ 2.
ΚΡΟΚΙΑΔ 3. ΠΑΡΑΧΑΡ-
ΞΙΣ 4. ΑΓΟΝΟΣ — ΣΑ 5. Ε-
ΔΡΑΙΩΣΙΣ — ΠΥΡ 6. 110

— ΕΟ — ΡΑΚΙ 7. ΚΤΕΙΣ
— ΝΤΟΡΑ 8. ΝΤΗΝ — ΤΟ-
ΟΡΑ 9. ΕΕΣ — ΠΑΡΑΜΤ-

ΘΑΣ 10. ΚΑ — ΠΕΡΑΤΑ
11. ΠΑΡΑΜΕΡΙΣΜΑ 12. Α-
ΝΑΔΑΤΑ 13. ΡΑΠΙΑΝΟ —
ΚΑ'Γ'ΣΙΑ.

ΚΑΘΕΤΩΣ

1. ΑΣΠΡΕΣ — ΝΕΚΤΑΡ 2.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

Το Σοβιετικό γεωλόγος
Σεργκέι Νικολάιεφ διτύπωσε
νέα θεωρία για τον σχηματι-
σμό των όρεων. Κατά τη γνώ-
μη του Νικολάιεφ, τα όρη
σχηματίζονται όχι μόνο από
τις εσωτερικές δυνάμεις της
Γης, αλλά και από τη δύναμη
της βαρύτητας που έχουν οι
κοσμικές μάζες του 'Ηλιου
και των αστερων.

Επίσημη άγγλική έκθεση ά-
ναφέρει ότι ή πενικιλίνη έ-
χει άριστα αποτελέσματα κα-
τά της τροπικής άσθμενείας
'γιός» ή όποια προσβάλλει
κάθε χρόνο πολλούς ανθρώ-
πους στις άποικίες. Η άρ-
ρώστεια αυτή προσβάλλει κυ-
ρίως τό δέρμα και έχει πολλά
θύματα στην 'Αφρική και τη
Δυτική 'Ινδία. Η χρήση της
πενικιλίνης συμβάλλει στη
μείωση των θυμάτων του 'γι-
ός». Η άρρώστεια είναι με-
ταδοτική. 'Αλλ' ή πενικιλίνη
είναι επίσης ωφέλιμη και στην
καταπολέμηση της έλονοσίας,
ή όποια δεν έχει ακόμα έκρι-
ωθεί τελείως από τις άφρι-
κανικές χώρες.

Το άμερικανικό δορυφόρο
'Πρωτοπόρος V' βρέσκειται
σε απόσταση 29 εκατομμυρί-
ων χιλιομέτρων από τη Γη
και τα σήματά του ακούγον-
ται ακόμα καθαρά. Η τα-
χύτητά του φθάνει τα 117.
000 χιλιόμετρα την ώρα. 'Ο
δορυφόρος αυτός, που έχει βάρ-
ος 47 κιλών, έξετοξεύθη
στις 11 Μαρτίου και έχει κα-
λύψει 2.300 ώρες διαδρομής.

Ένας από τους πομπούς
του άμερικανικού δορυφόρου
'Έξερευνητής VII' που έξ-
απελύθη τον περασμένο 'Οκ-
τώβριο, δεν ακούγεται καθα-
ρά. Είναι ό πομπός που δια-
βιβάζει τις πληροφορίες σχε-
τικά με τις κοσμικές ακτί-
νες. Δεν είναι γνωστό αν ή
βλάβη είναι προσωρινή ή όρι-
στική. Οι τρεις άλλοι πομποί

ΚΤΕΛ — ΝΑ 3. ΠΑΡΩΡΙ-
ΤΗΣ — ΠΑΠ 4. ΑΙΕΝ —
ΠΑΛΑ 5. ΤΥΧΑΙΟΙ — ΠΕ-
ΡΑΝ 6. ΑΓΩ — ΣΤΑΡΑΤΟ
7. ΚΡΟΣΕ — ΟΡΑΜΑ 8.
ΘΡΑΝΙΟΝ — ΑΤΕ 9. ΛΟ-
ΞΟΣ — ΤΟΜΑΡΙΑ 10. Α-
ΚΙΣ — ΡΟΡΤ 11. ΣΙΣ —
ΠΑΡΑΘΕΣΙΣ 12. ΙΔ' — ΣΤ
ΚΑ 13. ΣΑΜΑΡΙ — ΑΣΤΑ-
ΤΑ.

του δορυφόρου λειτουργούν
κανονικά.

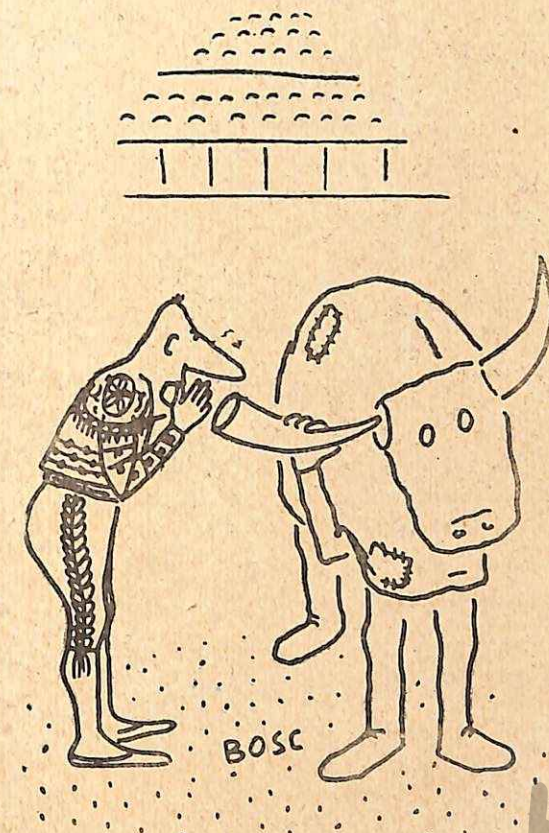
Το σοβιετικό δορυφόρο
'Σπούτνικ IV', ένα μήνα με-
τά την έξαπόλυσή του έχει
πραγματοποιήσει 486 στροφές
γύρω άπ' τη Γη και έχει
καλύψει απόσταση 20.900.000
χιλιομέτρων. 'Ο τελευταίος
όροφος του πυραύλου φορέως
πραγματοποίησε κατά τό ίδιο
διάστημα 501 περιστροφές και
διήνυσε 21.100.000 χιλιόμε-
τρα. Από της 19ης Μαΐου ό
'Σπούτνικ IV' ακολουθεί νέα
τροχιά και ή περίοδος της πε-
ριστροφής του μειώθηκε κα-
τά 5,4 δευτερόλεπτα. Τώρα
κάνει μια πλήρη περιστροφή
γύρω άπ' τη Γη σε 94,16
λεπτά της ώρας. Οι κινήσεις
του εξακολουθούν ν' αποτελούν
άντικείμενο παρατηρήσεων με
όπτικά και ραδιοτεχνικά μέσα.

Το Γερμανοαμερικανός έ-
πιστήμων Βέρνερ φόν Μπρά-
ουν απέκλυσε ότι ή εταιρία
IBM κατασκεύασε νέο ήλεκ-
τρονικό εγκέφαλο γιγαντιαί-
ων διαστάσεων, τέσσερις φο-
ρές ισχυρότερο άπ' αυτός που
χρησιμοποιούνται τώρα. Η
συσκευή αυτή, γνωστή με τό
στοιχείο 'IBM 7090', μπορεί
να καταγράψει και να έρμη-
νεύσει σε διάστημα 24 ώρων
πληροφορίες που θα άπαιτου-
σαν όλόκληρη έβδομάδα με
τους συνθησμένους ήλεκτρο-
νικούς έγκεφάλους.

Το δρ Βέρνερ φόν Μπρά-
ουν διευκρίνισε ότι ό 'IBM
'7090' θα χρησιμοποιηθεί
στην έφαρμογή του προγράμ-
ματος που προβλέπει την έκ-
τόξευση δορυφόρου βάρους
πολλών τόννων τό 1964. Η
συσκευή στοιχίζει πάνω από
τρία εκατομμύρια δολάρια
και καλύπτει επιφάνεια μικρού
σπιτιού.

Στό Μπρόνσβικ της Γε-
ωργίας (ΗΠΑ) έξετοξεύθη
πρό ήμερών τό μεγαλύτερο
αερόστατο του κόσμου: 'Ο όγ-
κος του ήταν ίσος με 50 όρο-
φο οδοντοξόστη. Ήταν γε-
μάτο με άέριο ήλιον και έ-
πρόκειτο να φτάσει σε ύψος
35 χιλιομέτρων, όπου τό έ-
πιστημονικά του όργανα θα
καταμετρούσαν την ένταση
των κοσμικών ακτίνων. 'Αλλά
τό αερόστατο είχε άδοξο τέ-
λος: Μόνο 75 λεπτά μετά
την έξαπόλυσή του χτυπή-
θηκε από κεραυνό και ξεφού-
σκωσε.

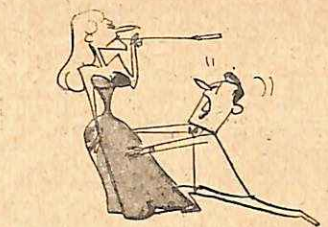
ΧΙΟΥΜΟΡ

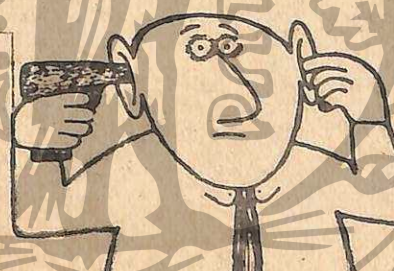
Το ταυρομάχος συνεννοείται με τον βα-
ρήκοο ταύρο!

Αναζήτηση καταδίκου.

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ἡ ΑΘΗΝΑ σήμερα εἶναι μιά μεγάλη πόλις

ΗΕΑΠ

Πρόοδος με τὸν ἠλεκτρισμὸν

Η ΕΚΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.

